

సంపుటము **25** | డిసెంబరు, **1948** | సంచిక **12**
సర్వధారి మార్గశీర్షము

ఆచార్యస్వామి

శ్రీ వావిలాల రామమూర్తి

౧

గంగావాఃపరిపోషితాంఘ్రితరుశాఖాశీతలచ్ఛాయలన్
రంగుల్ దిద్దు నుషస్సువేళ ముదమారన్ నిద్ర మేల్కాంచి, భ
క్తిం గంగాంబుకృతావగాహుం డయి సంగీతంబు గావింతు, వే
ద్యం గుంజత్పత్రిణావైకనాదము నిసర్గశ్రీల లీనంబుగా.

౨

ఆ స్వేచ్ఛాత్మకగానసమ్మిళితదివ్యానందవారాశిపై
చీస్వాభావికభావపుంజములు వీచెన్ వాయులీనంబులై
ఓ స్వామీ! అది యేమి శ్లోకఝరి? వేదోక్తప్రసూనాసవం
బాస్వాదింపగనిమ్ము స్వానుభవగీతార్థమ్ము సర్వస్వమున్.

౩

అమ్మహితాంతరంగగతమైన సుధామయవార్తతిన్ శివో
హమ్మను నాద మొందు బహిరాగతమై ప్రవహించి, పాయగా
కమ్మని జాలుగా మడుగుగా నదిగా వడిగా స్రవించి సం
ద్రమ్ముగ గోచరించు వసుధన్ మరి బిందువిమర్శ మెట్టిదో!

౪

భిక్షాం దేహి యటందో మైమరతో యుర్విన్ గందమూలమ్ములన్
భక్షింత్రో ఫలమైన తిందువో, మహాభాగా! అనూహ్యంబు, నీ
కుక్షి న్నింపుట భోగభాగ్యములు చేకూరంగనా? జన్మకా
లక్షేపం బది గాక, అందులకె వేళన్ బుత్తు శిష్యాళితో.

౫

కాషాయంబును గట్టి శిష్యతతి ప్రక్కం జేర గూర్చుండి, ప్ర
త్యూషంబున్ బరమాత్మరూపమును వేదోక్తప్రకారంబు, త
ద్భాషన్ బోధల జేసి యంతటను గీతాభాష్యముం జెప్ప నీ
వేషంబున్ గని యెంతగా మురిసిరో వేమార్లు నీశిష్యులున్.

౬

ఈ వేమో మరి ధ్యాన మేమొ, యితరం బేమైన వీక్షింప, వే
భావం బందు లయింతో కాని చిరునవ్వై అద్ది పాల్చున్; మహా
దేవత్వంబున కొంత కాలము సమాధిన్ బుచ్చి, నీలోన నీ
వే, వేరై త్యజియింతు దేహమును సామీ, ఆత్మసంధానతన్.

ఆముక్తమాల్యద: వస్తుసంవిధానము

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటావధాని

ఏ కావ్యమునకైనను రస వస్తు నాయకు లను నంగములు ప్రాణభూతము లైనవి. రసనాయకాదుల సమగ్ర పరిపోషణము వస్తువున కధికమైన శోభ చేకూర్చును. కాని వస్తువు లేనిదే రసనాయకాదుల కాలంబనమే యుండదు. మానవాకృతికి శరీరమువలె గావ్యాకార సౌష్ఠవమున కుచితవస్తునిర్మాణము మిక్కిలి యావశ్యకము. అందుచే గవులు రసనాయకపరిపోషణమునం దట్లే వస్తునిర్మాణమందుగూడ నధికమైన జాగరూకత వహించవలయును. లేనిచో నితరాంగము లెంత చక్కగా పోషింపబడినను గావ్య మందముకులై వికృతాకారమును దాల్చును.

పురాణములకును, ప్రబంధములకును వస్తుసంవిధానమున జాల వ్యత్యాస ముండును. పురాణకవి ప్రధాన కథను వర్ణించుచు నందు బ్రసక్తానుప్రసక్తముగ నెన్నో యుపాఖ్యానములను, చరిత్రలను, నీతిధర్మాదులను జొప్పించుచుండును. అతనికి నీతిధర్మప్రవచనమున నున్నంత దృష్టి వస్త్వైక్య సంఘటనమున నుండదు. అందుచే బ్రధానకథ పెక్కు అవాంతరకథలచే వ్యవహితమై దృశ్యాదృశ్యముగ నుండును. ప్రబంధకవి యట్లుగాక నాయికానాయకుల చరిత్రకు సంబంధించి యుండని యన్ని వేశములనుగాని, భావములనుగాని వర్ణింపక వస్తువునం దైక్యము సంఘటించుటకై యత్నించును. అట్లు చేయక యాత డం దితరకథలనుగూడ వర్ణించినచో నదియు నొక చిన్న పురాణముయొక్క యాకృతిని వహించును. కావున నాతడు రసనాయకాదుల పరిపోషణమునకువలెనే వస్త్వైక్యసంఘటనమునకును యథాశక్తిగా బాటుపడవలయును.

ఆముక్తమాల్యదయందలి ప్రధానేతివృత్తము గోదా శ్రీరంగేశ్వరుల వివాహము. గ్రంథావతారికలో "ఎన్నిన గూర్తువన్న విభుమే మును దాల్చిన మాల్య మిచ్చు నప్పిన్నది రంగమందయిన పెండిలి సెప్పు" మని యాంధ్రవిష్ణువు కవి నాదేశించియుండెను. ఈ వివాహము, దత్సంబంధివృత్తాంతమును జివరి రెండాశ్వాసము లందును వర్ణింపబడియున్నది. మొదటి నాల్గాశ్వాసము లందలి కథకును, దీనికిని గల సంబంధ మొక్కటే— గోదాదేవి విష్ణుచిత్తుని కూతు రగుట. ఖాండిక్యకేశిధ్వజోపాఖ్యానము, యామునాచార్యవృత్తాంతము, మాలదాసరి కథ యను మూడు కథలును విష్ణుపారమ్యమును బోధించు చక్కని కథలు. కాని వీనికి బ్రధానేతివృత్తముతో నున్న సంబంధ మత్యల్పము. అసలే లే దనవచ్చును. విష్ణుచిత్తుడు పాండ్యరాజుసభలో నితరమతస్థుల వాదమున నోడించి, మోక్షప్రదుడగు దేవు డొక్కడు విష్ణువే యని నిరూపించి, యాతని గనుటకుం దగిన యోగము ప్రవచించుటకై ఖాండిక్యకేశిధ్వజోపాఖ్యానమును జెప్పెను. అతడు మరల శ్రీవిల్లిపుత్తూరున కరిగినపిమ్మట నొక నాడు 'మధ్యాహ్న సమయమాలికారోపణానంతరంబున మందిరంబునకుం' బోవుచుండ విష్ణు వాతని వీక్షించి చెంతనున్న లక్ష్మితో "నామతము సుస్థిరించినవారు యామునాచార్య డొక్కడును, నీ మహాత్ము డొక్కడును గాదె" యని పలుక, లక్ష్మి విష్ణుచిత్తుని కథను దా నంతకుముందే వినెనుగావున యామునాచార్యుని వృత్తాంతముగూడ దెలుపుమని యడిగెను. ఆమె కోరిక పూరించుటకై విష్ణువు యామునాచార్యచరిత్రమును వక్కాణించెను. గోదాదేవివిరహావస్థ కేదో వింత తపమని భావించి 'అబుధ్యేద్ధనుఃప్రత్యు'డగు విష్ణుచిత్తుడది యేమో తెలిసికొనుటకై విష్ణువునకు విన్నవింప నాతడు తన పూజోపచితోపచారంబుల గానంతే విశేషఫలదం బని విని భూదేవి యాతనికి గూతురై 'విప్రలంభదంభేరితాగాధగాథార్థగీతరసంబున బ్రోద్దు

పుచ్చు' చున్నదనియు, నంతకంటె వేఱొండు పరమతపంబు లేదనియు నుడివి దాని కుదాహరణముగా మాలదాసరికథ వివరించెను. దీనికి గోదాదేవిచరిత్రముతో గాని, విష్ణుచిత్తుని చరిత్రములో గాని యెట్టి సంబంధమును లేదు. ఇవి వారి కుపాస్యదైవతమైన విష్ణుని దివ్యమహిమ నెంతో చక్కగా వివరించు వృత్తాంతములు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలకును విష్ణువే యుపాస్యదైవమగుట నాత డితరమతములకంటె వైష్ణవమతమునకు గల యాధిక్యమును విస్తరించు నుద్దేశముతో ప్రధానకథాసంబంధములు కాకపోయినను ఎట్లో వాని నాయాచోట్ల జొప్పించి విరివిగా వర్ణించెను. అందును యామునాచార్యకథాప్రసంగమునకు గవి కల్పించిన సందర్భము మఱియు దూరానీతముగా నున్నది. అది వివాహము జరుగునాటికి ప్రక్కనున్న యింటివారు చెప్పించు హరికథాకాలక్షేపమువలె ననవసరాడంబరమై కానబడుచున్నది. విష్ణుచిత్తుని వాదవిజయమును, పాండ్యరాజదంపతుల శైవవైష్ణవమతాభినివేశములను వర్ణించు సందర్భమున కృష్ణరాయలు పరమతములను, బరమతస్థులను నెంతో పరిహసించినాడు. పాండ్యరాజది పట్టిశైవ మనియే కాని తనది పట్టి వైష్ణవ మని యాత డెఱుగకపోయెను. ఘోషయాత్రాసందర్భమున 'మిత్రజనమోదంబును శత్రుజనఖేదంబునుం గదా సంపదలకుం దగియెడు ఫలం' బని కర్ణు డన్నట్లు స్వమతస్తవముతోపాటు పరమతోపాలంభమును నున్న గాని తృప్తి కలుగదు కాబోలును. ఈ విధముగా నీయవాంతరకథాప్రవేశమువలన గవి మనోరథమునకువలె గథాశరీరమునకును బెంపు చేకూరుట నిజమే కాని యీ పెంపు కుష్కావయవములు కల వ్యక్తికి శిరోభారమువలె గథ కెంతో వికృతిని జేకూర్చి దాని యైక్యమునకు భంగకరముగా నున్నది.

ఆముక్తమాల్యదయందలి వస్త్వైక్యమునకు భంగము కలిగించిన యంశ మింకొకటున్నది. ఇది ఋతువర్ణనము. కృష్ణరాయలు తన కావ్యమున గ్రీష్మవర్షాశరద్వసంతములను విరివిగా వర్ణించెను. ఋతువుల నింత సూక్ష్మాతిసూక్ష్మపరిశీలనముతో నతివిస్తరముగా వర్ణించిన కవి యాంధ్రవాఙ్మయమున వేఱొకడు లేడన వచ్చును. సందర్భానుసారముగా ఋతువర్ణనము కావించుటలో దోస మేమియును లేదు. కాని యది ప్రధానవస్తువును విస్మరింపజేయునంత యతివిస్తృతముగా నుండరాదు. కృష్ణరాయలు వర్ణన మారంభించినచో భావముల పరిపూర్ణతకును, వర్ణ్యవిషయముల సామగ్ర్యమునకు నే చూచును గాని కథ కది యెంతవఱకావశ్యకమో యను విషయము చూడడు. వస్త్వైక్యభంజనకార్యమున నీ ఋతువర్ణనమున కాతడు కావించిన రాజనీతివర్ణనయు దోడైనది. సందర్భశుద్ధిని, గథలో వాని కుండవలసిన స్థానమును బురస్కరించుకొని చూచినచో నీ ఋతువుల వర్ణన యనవసరమని తోచుచున్నది కాని ప్రత్యేకముగా జూచినచో నది భావసంపదయందును, భావనాసమృద్ధియందును, సూక్ష్మపరిశీలనమునందును, నిసర్గత్వమునందును ననితరసామాన్యమై యతిమనోహరముగా నున్నదనుటలో సందేహము లేదు.

కృష్ణరాయల వర్ణనపాటవమును బరికించినచో నాతడు తన కున్న యనుభవమును బురస్కరించుకొని యామునాచార్యుల దిగ్విజయయాత్ర నెంతో విపులముగా వర్ణించునని తోచును. కాని యాతడా విషయము నొకేయొక పద్యముతో ముగించివైచినాడు. దానినే యాతడు వర్ణించుట కారంభించిన నొక యాశ్వాసమంత భాగము పెరిగియుండెడిది. ఏలయన, కృష్ణరాయల ప్రకృతిలో వమితత్వమే కాని 'సంసారపక్షు' మన్న మాట లేదు. కాని యిది యొకవిధముగా మేలే యైనది. అత డావర్ణనముకూడ గావించియుండిన గథకు సంబంధము లేని కథాభాగ మింకను గొంత యధికమైయుండును.

ప్రధానవిషయమైన గోదాశ్రీరంగేశ్వరుల ప్రణయములో గ్రమపరిణామము లేదు. గోదాదేవి పూర్వజన్మమున భూదేవి. అప్పుడే ప్రేమ యారంభించెనని కాబోలు గవి యందామెవిరహముతో నారంభించినాడు. గోదాదేవి విష్ణుచిత్తునికి వనమున గానిపించిన వెంటనే యనపత్యుడైన యాత డామె నత్యాదరమున నింటికి గొనివచ్చినాడు. ఆమెయు గ్రమముగా బెరిగి యారూఢయౌవన యైనది. వెంటనే విరహావస్థ యారంభించినది. ఈ విరహ మెవ్వరి నుద్దేశించి? శ్రీరంగమున

విగ్రహరూపుడై వేంచేసియున్న శ్రీరంగేశ్వరునుద్దేశించి. శ్రీరంగేశ్వరు డప్రాకృతుడైన దైవము. విగ్రహ మూర్తినే కాని మానవమూర్తిని ధరించి భూమిపై సంచరించువాడు కాడు. గోద యాతని వలచినది. తాను వలచుటయే కాదు వలపించుకొని చివరి కాతని వివాహమాడినది. ఈ దివ్యమానవసంయోగము కథకు కొంత యలౌకికత్వమును, నవిశ్వాస్యతను జేకూర్చినది. పారిజాతాపహరణాదికృష్ణనాయకములైన ప్రబంధము లలో కృష్ణునిపై వలపు నిల్పిన కాంతల ప్రణయము వర్ణితమైనది. కాని యచట కృష్ణుడు లీలకైనను మానవవిగ్రహధారియే కాని దివ్యమూర్తి కాడు. శ్రీరంగేశ్వరుడు గోదను వలచి యామెను దన యంతిపురమున జేర్చి పల్లకీలో మాయాగోదాదేవిని గల్పించి యుంచెను. ఛాందసుడైన విష్ణుచిత్తు డింటికరుగగనే శూన్యమైన యందలమును జూచి మొత్తపెట్టెను. శ్రీరంగేశ్వరు డాతని నోదార్చి గోదాదేవి తన యింటికడనే యుండె దన్నట్లు నిందించుట మంచిది కాదని నుడివెను. విష్ణుచిత్తు డింటికేగి యనుగుగూతు నారసి సంతోషభరితచిత్తు డాయెను. శ్రీరంగేశ్వరు డొనరించిన యీ 'గారడీ' యు గథకు గొంత యలౌకికత్వము నొసగుచున్నది. విష్ణువు తన్నే సకల మని నమ్మిన యమాయికభక్తు నట్లాటాడించుటయు బ్రకృతి విరుద్ధముగనే యున్నది. విష్ణుచిత్తుడు "యోగాంధూ బద్ధముధుద్విప ద్విరదు"డట. అట్లు బంధించిన కోపము చేతనే కాబోలు విష్ణు డాతని నట్లు విలపింప జేయుట!

నాయికయైన గోదాదేవిశీలమునందును గావ్యమున దగినంత యున్మీలనము కానరాదు. ఆ యున్మీలనమునకు జాలిన విస్తృతియు నచ్చట గథలో మృగ్యమై యున్నది. ఆమె విరహముతక్క మరేభావమును నిందు వర్ణింపబడియుండలేదు. ఆ విరహముమాత్ర మనన్య ప్రబంధసామాన్యముగా, నద్భుతముగా సాగినది. భక్తి గర్భితమైన యిట్టి పవిత్రవిరహము తెలుగువాఙ్మయమున మరెచ్చటను గానరాదు. ఇతరప్రబంధములలోని విరహము తుచ్ఛకామమునకు సంబంధించినది; ఇది యతి పవిత్రప్రణయమునకు సంబంధించినది. గోదాదేవి సత్త్వసంపన్న యయ్యు రంగేశుడు తన్నంతిపురి జేర్చినప్పుడు పెంచి పెద్దగా జేసిన తన తండ్రిమాట యించుకయు స్మరింపకపోవుట యెంతేయు వింతగా నున్నది.

కృష్ణరాయలు తన కావ్యమునందలి వస్తువు ననవసరదీర్ఘముగా గావించి వస్త్వైక్యమును జెఱచి నను నచ్చటచ్చట దృశ్యకావ్యోచితములైన రమణీయ సన్నివేశములను గల్పించినాడు. విష్ణువు పాండ్యరాజు సభకు దన్నరుగుమని చెప్పినప్పు డది యోటమికి గారణమగునేమో యని మనవిచేసికొనునప్పుడును, శ్రీరామమిశ్రుడు మీ పెద్దలు సంపాదించిన నిక్షేపమును జూపెద నని కొనిపోయి యామునాచార్యునికి శ్రీరంగేశుని పాదపద్మముల జూపునప్పుడును, గోదాదేవి యందలమున గానిపింపకపోగా విష్ణుచిత్తుడు విష్ణునిపై నేరము మోపుచు మొఱపెట్టునప్పుడును నా దృశ్యములు పఠితల మనోనేత్రములకు బ్రత్యక్షములై యింపు గొల్పుచున్నవి. మిగిలిన పురపుష్పలావికాదివర్ణనము లీగ్రంథమున బ్రబంధసామాన్యముగానే యున్నవి. మొత్తముమీద కృష్ణరాయలలో సంక్షేపశక్తికంటె విస్తరణాభిలాష మెండు.

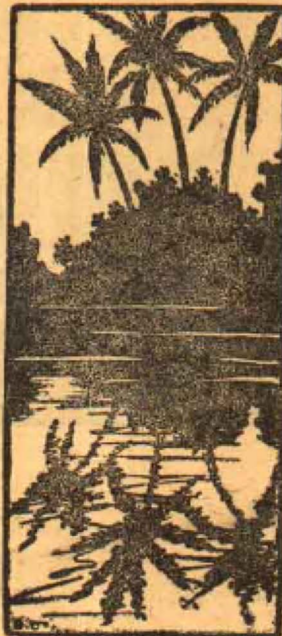
కృష్ణరాయలకు భక్తిజ్ఞానవిరహితమైన చదువుపై కంటె విద్యారహితమైన జ్ఞానముమీదనే గౌరవము హెచ్చు. ఈ విషయము నాతడు రెండుమూడుచోట్ల వ్యంగ్యముగను, వాచ్యముగనుగూడ సూచించినాడు. విష్ణుచిత్తు "డురుచ్ఛందోబృందతదంతవాగపరనాసం జాతతజ్జన్యనిష్పందద్వైతసుసంవిదాలయు డు", "అపఠితశాస్త్రగ్రంథజాత్యంధుడు." పాండ్యరాజ సభలో నాతనితో వాదింపవచ్చినవారు సర్వశాస్త్ర పారంగతులైన మహావిద్వాంసులు. కాని విష్ణుచిత్తుడు వారి నందఱ నవలీల జయించి తన మతము స్థాపింప గల్గినాడు. అట్లే మాలదాసరి నిరక్షరాస్యుడు. కాని విష్ణువునకును, దనకును గల శేషశేషిత్వసంబంధం బనా ద్యంబుగా దెలిసిన మహాజ్ఞాని. బ్రహ్మరాక్షసుడు వేద వేదాంగపారగుడు. మాలదాసరి తన జ్ఞానముచేతను, శీలముచేతను నాతని కచ్చెరువు కలిగించి యాతని దన భక్తునిగా జేసికొనజాలినాడు. ఈ విషయమునే యాతడు "అఖర్వనిర్వృతిం గాంచి సుఖించు పరమ

రోగికి బహుక్లేశదంబులగు చదువులవలనం బని యేమి" యనియు, "నిదురయు గూడు వో జదివి నే నిట గన్నది యేమి? యెవ్వ డీ చదువుల యర్థవాదపు మృషల్ గని చెల్పడు" ననియు వాచ్యముగాగూడ జెప్పినాడు.

విషయలాలసులై హరిస్మరణ మాని కాలము బుచ్చువారిని దత్త్వచింతాసక్తుల నొనరించుటకు కృష్ణ రాయ లవలంబించిన మార్గము వింతదైనది. "తోడిబడ విషయాతురు నవి విడువు మనుటకంటె గలదె వేటే పగ, నేర్పు పెరగ గథాదుల నొకటంబడి దోపంబలికి మైత్రి వాపుట యొప్పు" నని యాతని మతము. చిక్కంగిని రక్తము పూర్తిగా గ్రోలనిచ్చి దాని నోరిజెంకను దినియు వేటకానివలె విషయాళివలన దత్తృష్ణ తీర నిచ్చి మానవుల ద్రిప్పుట సులభ మని యాతకు దాని కిచ్చిన నిదర్శనము. యోగము మఱచి రాజ్యభోగలాలసుడై యుండిన యామునాచార్యునికి శ్రీవిష్ణుపాదముల సంస్కృతికి దెచ్చుటకు శ్రీరామమిశ్రు డుపయోగించిన యుపాయ మిట్టిదే.

పద్యములలోని భావములు, భావనాసంపద, ప్రకృతిదృశ్యపరిశీలనము, వర్ణనలయందలి వైపుల్య సామగ్ర్యములు, సూక్ష్మములో మోక్ష మన్నట్లు చిన్న సమాసములో గొండంత యర్థము నిముడ్చుట మున్నగు కృష్ణరాయల కవితాగుణములు చూడజూడ నెట్లచ్చెరువు కలిగించునో కథావస్తునిర్మాణమునకు, పదప్రయోగమునను నాతడు చూపిన యశ్రద్ధను జూచిన నంత విచారము కలుగును. విష్ణుచిత్తుని వర్ణనముతో నారంభించిన కథ గోదాదేవివివాహముతో ముగియును. ముద్రారాక్షసమున సిద్ధార్థకు పెన్నట్లే కావ్యమున ముఖసంధిలో నొకటియు, నుపసంహృతిసంధిలో మఱొకటియు వర్ణింపబడియున్నవి. గోదాశ్రీరంగేశ్వరుల వివాహమును మాత్రమే—అనగా చివరి రెండాశ్వాసములందలి విషయమును మాత్రమే—ప్రబంధముగా వర్ణించిన వస్తుసంవిధాన మెంతో మనోజ్ఞమై యుండును. కాని యప్పుడు కృష్ణరాయల ప్రధానప్రయోజనము—వైష్ణవ మతాధిక్యమును వర్ణించుట—నెఱవేరియుండదు. మహారాజు కావున నాతడు కావ్యప్రయోజనముకంటె తన ప్రయోజనమునకే యధిక ప్రాధాన్య మొసగినాడు.

గోదేరుతల్లిని ఎరుగంగజాలవా
కరుణాసముద్రముర
కడుపంత చలవరా
నా గుడిసె తేల్చింది
నాపాటము ముంచింది
దొరసాని కాదనకు
తూలనాడగబోకు
ఈవిగల సానిరా
ఎనకముం దరయుదు
నీటిధనములు తెచ్చి
నీయింట పోసింది
ఎత్తుకొనలేవురా - ఇంతమనిషివి నీవు
మోయుంగలేవురా - పొట్టివాడవు నీవు
చీకుగుండెలవాడ వైతేను
గట్టులెక్కి మ్రొక్కలిడరా
చేవగుండెల వీరుడైతేను
తెప్పగూర్చి తేలిపోవర
రత్నాకరుని చేర్చు రాణిరా యీతల్లి
బంగారుపంటలు బొజ్జగల తల్లిరా-ఏరు.
ఏనాటి గోదారి - ఏనాటి గంగమ్మ
ఏనాటిదో మాత - ఎరుగంగ వశమా
కాకతీయుల వెన్క - చళుక్యవిభుల వెనుక
ఇక్ష్వాకులకు వెన్క - శాతకర్ణుల వెనుక
ఉపనిషత్తుల వెన్క - వేదాలకు వెనుక
నిన్న మొన్న కన్ను దెరిచావు
మిన్ను మన్ను గానకున్నావు
నీతరము గాదురా-ఆ బ్రహ్మకునుగాదు
ఈ వెల్లువను గట్టు - పేరాసనూ మాను
తల్లివిభవము కళ్ల ద్రావర
శక్తిశాలది జుట్టుకోర!
ఏరు పొంగి వచ్చినాది
గోదేరు పొర్లి వచ్చినాది.

విజయవాడలో క్రొత్తగా స్థాపింపబడిన రేడియోస్టేషన్ భవనము.

ప్రాక్-పాణిని

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి

శాకల్య వ్యాకరణము

శాకల్యేన తతో గీతం శాకల్యం దేవరంజనమ్.

"సంబుద్ధౌ శాకల్యస్యేతావనార్షే" (౧-౧-౧౬), "ఇకోఽసవర్ణే శాకల్యస్య హ్రస్వశ్చ" (౬-౧-౧౨౭), "లోపః శాకల్యస్య" (౮-౩-౧౯), "సర్వత్ర శాకల్యస్య" (౮-౪-౫౧) అని పాణిని అష్టాధ్యాయిలో శాకల్యుని నాలుగుమారులు పేర్కొన్నాడు. ఇంతే కాక "ఋత్యకః" (౬-౧-౧౨౮) అను సూత్రమున శాకల్యమతము ననువర్తించినాడు. కాత్యాయనుని ప్రాతిశాఖ్యలో శాకల్యుని నామము కానవచ్చుచున్నది. "అవికారం శాకల్యః శషసేషు" అని అందు స్మరించినాడు. శతపథబ్రాహ్మణమునగూడ శాకల్య నామ మున్నది (౧౧-౬-౩౩). శకలమున్యంతరాపత్యము శాకల్యుడు. తత్ప్రోక్తవ్యాకరణనామము శాకల్యము. శ్రీతత్త్వనిధిమతప్రకారము సుప్రసిద్ధనవవ్యాకరణములలో శాకల్యుడుకూడ నున్నాడు.

వటకృష్ణఘోషమహాశయుడు శాకల్యుడు శౌనకీయఋక్ప్రాతిశాఖ్య మూలప్రవక్త యన్నాడు. దీనిపై జర్మన్ విద్వాంసుడు *Paul Thieme* ఇట్లు వ్రాసినాడు: ***"There is no proof as to the statement that Sakalya was the original author of Rik-Pratisakhya, because the tradition is that it is of Saunaka."*** పండితప్రవర క్షేత్రేశచంద్రచట్టోపాధ్యాయుడు ***"Tradition does not know the Rik-Pratisakhya as a work of Sakalya as Ghosh assumes, but ascribes to Saunaka"*** అన్నాడు. ***Max Muller*** మహాశయుడు శాకలప్రాతిశాఖ్య యున్నట్లు వ్రాసినాడు. కాని దానినే శాకల్యుడు రచించెనో నిస్సందేహముగా చెప్పుటకు వీలులేదు. శాకలోక్త నియమావళి ననుసరించి తచ్ఛిష్యులు రచించిన గ్రంథమునకు శాకలప్రాతిశాఖ్య మని పేరు వచ్చియుండును. "శాకల్యస్యేమే ఛాత్రాః శాకలాః" (౪-౧-౧౮) అని కాశికలో నున్నది. ఆయనశిష్యులు ముద్గల, గాలవాదు లయిదుగురు ప్రవర్తింపజేసిన శాఖలు— ముద్గల, గాలవ, శాలీయ, వాత్స్య, శైశిరినామముల ప్రసిద్ధములు. "శాకలేన ప్రోక్తమధీయతే శాకలాః" అని జయాదిత్యుడు లిఖించినాడు. కావున శాకలసంప్రదాయసంబంధమగు ప్రాతిశాఖ్య ఉండెవచ్చును. మూలపురుషుడగు శకలునివలన శాకలశబ్దము నిష్పన్నమయినను కావచ్చును.

యాస్కుని నిరుక్తమునను, శౌనకుని ఋక్ప్రాతిశాఖ్యలోను శాకల్యుని నామధేయము కానబడుచున్నది. బృహద్దేవతలో అనువాకానుక్రమణికయందు ఆయన పేరు లభించుచున్నది.

"శాకల్యదృష్టే పదలక్ష మేకం
సార్ధం చ వేదే త్రిసహస్రయుక్తమ్
శతాని చాష్టౌ దశకద్వయంచ
పదాని షట్ చేతి హి చర్చితాని." (౪౫)

శాకల్యసంహితలో ౧౫౩, ౮౨౬ పదములున్నవి. ఋషిసంప్రదాయమున ఈ సంహితకు ఆదరాతిశయ మున్నది. ఏతత్ప్రవచన పూర్తియగుటతోడనే దేవతలు సంప్రీతులై పుష్పవృష్టి కురిపించిరని కింవదంతి.

"శాకల్యస్య సంహితా మను ప్రావర్షత్. శాకల్యేన సుకృతాం సంహితా మను నిశమ్య దేవః ప్రావర్షత్" అని మహాభాష్యమున పతంజలి చెప్పినాడు (౧-౪-౭౪). బ్రహ్మాండపురాణమున శాకల్యుడు దేవమిత్రు డని వర్ణితము (౨-౩౪ అ). ఆయన వేదవిత్తము డని వాయుపురాణము స్తుతించినది.

శాకల్యముని సత్యశ్రీశిష్యుడు; రథీతర శాకపూణి, బాష్కలి, భారద్వాజుల సహపాఠి.

"శాకల్యః ప్రథమ స్తేషాం తస్మా దన్యో రథీతరః
బాష్కలిశ్చ భరద్వాజ ఇతి శాఖాప్రవర్తకాః"—

(బ్రహ్మాండ. ద్వి. పా. ౩౪ అ.) శాకల్య, రథీతరశాకపూణి, బాష్కలి, భారద్వాజులు సత్యశ్రీశిష్యులు, శాఖాప్రవర్తకులు; ముగ్గురును వైయాకరణులు. అందు శాకపూణి నైరుక్తవైయాకరణుడు. "ఋతో భారద్వాజస్య" (౭-౨-౬౩) అను సూత్రమున పాణిని బాష్కలిభారద్వాజుని స్మరించినాడు. ఈ శిష్యులను గూర్చిన వివరణము వాయుపురాణ బ్రహ్మాండపురాణములందును, విష్ణుపురాణమున వీరి పేరులలో కొంచెము భేదమును గోచరించును. తద్భేదము పాఠభ్రంశమూలకము కావచ్చును. శాకల్యుడు ఉత్తరభారతీయమునులయం దగ్రగణ్యు డనియు, విదగ్ధశబ్దవిశిష్టు డనియు బృహదారణ్యకమువలన గ్రహింపవగును. అతనిని శౌనకుడు ఋక్ప్రాతిశాఖ్యలో స్థవిర శాకల్యు డన్నాడు (౨-౪౪). ఇందుచేతనే ఇరువురు శాకల్యు లున్నా రని కొందరనుట సంభవించినది. వారిమతమున శిక్షాశాస్త్రకారు డను శాకల్యుడు పదపాఠాదిప్రణేత యగు శాకల్యునికంటె భిన్నుడు. ఇదమిత్థ మని తేల్చుట కిందు వీలు లేదు.

మహర్షి శాకల్యుడు గుణవంతు డయినను దాంభికుడు. మిథిలానగరమున నితడు తరుణయాజ్ఞవల్క్యుని వలన పరాజయము పొందినాడు. (బృహ.) బ్రహ్మాండపురాణమున—

"దేవమిత్ర స్తు శాకల్యో జ్ఞానాహంకారగర్వితః
స జనకస్య వై యజ్ఞే వినాశ ముగమత్ ద్విజః"

(పా. ౨. అ. ౩౪) అని వర్ణితము. బ్రహ్మవిచారమున నితడు పరాజయరూపమృత్యువును పొందినా డని భావము.

శాకల్యవ్యాకరణవిశేషము లిప్పుడు లభ్యము కావు. అయినను ప్రాతిశాఖ్యాదిగ్రంథములలో బహుస్థానములం దీయనమతము గోచరించుచుండును.

భారద్వాజీయ వ్యాకరణము

ఉపజీవ్య తతః సర్వం భరద్వాజప్రపంచితమ్
ప్రోవాచ బాష్కలిః శాస్త్రం సుధీశాసనవత్ పరమ్.

"ఋతో భారద్వాజస్య" (౭-౨-౬౩) అని పాణినీయసూత్రము. ఒకప్పుడు భారద్వాజవ్యాకరణ మున్నట్లును, పాణిని దానిని జూచినట్లును దీనివలన స్ఫురించును. భారద్వాజుని గ్రంథనామము తెలియదు. కాని దానిని భారద్వాజవ్యాకరణ మనవచ్చును. ఋక్తంత్రమున మహర్షి శాకటాయనుడు "బ్రహ్మ బృహస్పతయే ప్రోవాచ, బృహస్పతిరింద్రాయ, ఇంద్రో భారద్వాజాయ, భారద్వాజ ఋషిభ్యః..."అన్నాడు. భారధ్వాజ ప్రకాశితమైన ఇంద్రమతవాదమే తరువాతిభారద్వాజవ్యాకరణమున ఉపనిబద్ధ మయినట్టు తోచును.

భరద్వాజుని వ్యాకరణము నుద్దేశించియే పాణిని భారద్వాజశబ్దము ప్రయోగించినాడు అని కొందరన్నారు. దీనిని సమర్థించుటకు వీలు లేదు. కాశ్యప వ్యాకరణము కాశ్యపీ యనియు, ఆపిశలవ్యాకరణము ఆపిశల మనియు ప్రసిద్ధి యున్నను పాణిని వారిని పేర్కొన్నాడు కాని, గ్రంథములను పేర్కొనలేదు. కావున ఉక్తపాణినీయసూత్రమున గ్రంథకారు నుద్దేశించియే భారద్వాజశబ్దము ప్రయుక్త మయినట్టు గ్రహింపవలెను.

ముండకోపనిషత్తులో భారద్వాజసత్యవాహుని యుల్లేఖన మున్నది. కాని యితడు శాబ్దికాచార్యుడు కాడు. కావున ఆయనను పాణినిస్మృతభారద్వాజు డనుట యుక్తము కాదు. సత్యశ్రీశిష్యుడు బాష్కలి భారద్వాజుడు శబ్దశాస్త్రవేత్త. శాకల్యుడు, శాక

పూణి, ఆయనయు సహపాఠులు. వీ రందరును శాబ్దికులు. గార్గ్యుని బ్రహ్మవిద్యలో పిప్పలాదుని శిష్యుడు. కాని శబ్దశాస్త్రమున ఆయన బాష్కలి భారద్వాజుని శిష్యుడు. గార్గ్యుని నామాంతరము పన్నగారి. బ్రహ్మాండపురాణమున పూర్వభాగములో నిట్లున్నది :—

"బాష్కలిస్తు భరద్వాజ
స్త్రిస్రః ప్రోవాచ సంహితాః
త్రయ స్తస్యా ఽభవన్ శిష్యా
మహాత్మానో గుణాన్వితాః
ధీమాంశ్చ త్వాపనీపశ్చ
పన్నగారిశ్చ బుద్ధిమాన్
తృతీయ శ్చార్జవ స్తేచ
తపసా సంశితవ్రతాః
వీతరాగా మహాతేజాః
సంహితాజ్ఞానపారగాః
ఇ త్యేతే బహ్వృచః ప్రోక్తాః
సంహితా యైః ప్రవర్తితాః"

భగవాన్ శంకరాచార్యులు బాష్కలి భారద్వాజుని పేర్కొన్నారు. శారీరకభాష్యములో "బాష్కలినా బాహ్వః పృష్టః" (౩-౨-౧౭) అని యున్నది. కావున భారద్వాజుడు శబ్దవిత్తము డే కాక బ్రహ్మవిత్తము డనియు తెలియవచ్చుచున్నది.

శాకల్యుని ప్రసిద్ధవ్యాకరణ ముండగా సరిగా ఆ కాలముననే భారద్వాజవ్యాకరణ మేల రచిత మయ్యె నను సంశయము కలుగుట సహజము. భిన్న భిన్న సంప్రదాయములను మతములను రక్షించుటకై ఏక కాలమున గాని, ఈమధ్య వ్యవధిగా గాని నూతన గ్రంథ రచన జరుగుచుండుట విదితమే. హేమచంద్రుడు సిద్ధ సూత్రమును, మలయగిరి ముష్టిసూత్రమును, చంద్రకీర్తి సమంతభద్రవ్యాకరణమును, చంద్రసూరి చంద్రవ్యాకరణమును సమకాలమున రచించినారు.

భారద్వాజసంప్రదాయము గొప్పది; పాణినికి తరువాత కూడ నున్నట్లు గోచరించును. మహాభాష్యమున పలుతావుల "భారద్వాజీయాః పఠన్తి" అని పతంజలి తన్మతమునుగూర్చి యుపన్యసించినాడు. కాత్యాయనునికి పూర్వము భారద్వాజీయులు పాణినీయసూత్రములపై వార్తికములు చేసినారు: "దాధాఘ్వదాప్" (౧-౧-౨౦) అను సూత్రముపై "ఘుసంజ్ఞాయాం ప్రకృతిగ్రహణం శిద్వికృతార్థమ్" అనియు; "ఉషవిదజాగృభ్యోఽన్యతరస్యామ్" (౩-౧-౩౮) అను సూత్రముపై "విదే రామ్ కిన్నిపాతనాదా గుణత్వమ్" అనియు; "గోత్రావయవాత్" (౪-౧-౭౯) అను సూత్రముపై "సిద్ధంతు కులాఖ్యాభ్యో లోకే గోత్రాభిమతాభ్యః" అనియు; "భ్రస్జో రోపధయో ర మన్యతరస్యామ్" (౬-౪-౪౭) అను సూత్రముమీద "భ్రస్జో రోపధయో ర్లోప ఆగమో రమ్ విధీయతే" అనియు కానవచ్చుచున్నవి. ఎప్పు డీ సంప్రదాయము లోపించిపోయినదో చెప్పుట కష్టము.

భారద్వాజశ్రౌత సూత్రములు, గృహ్య సూత్రములు నేటికిని కలవు. యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిపై 'బాలక్రీడ' యను వ్యాఖ్యలో విశ్వరూపు డిట్లు లిఖించినాడు: "తథా చ భారద్వాజః—'న మ్లేచ్ఛభాషాం శిక్షేత. మ్లేచ్ఛో హ వా ఏష య దపశబ్ద ఇతి విజ్ఞాయతే. తస్మా చ్ఛిష్య ముపనీయ సాధుశబ్దాన్ శిక్షయేత్, సంధ్యోపాసనాగ్నీంధనాని' ఇతి". భారద్వాజుడు ధర్మశాస్త్రకర్త యని దీనివలన తెలియుచున్నది. కౌటిల్యుని అర్థశాస్త్రమునకూడ ఈయన నామ మగపడుచున్నది. భారద్వాజుని అర్థశాస్త్రగ్రంథముకూడ నుండెడిదేమో.

గాలవ వ్యాకరణము

దేవమిత్రస్య శిష్యేణ గాలవేన మహాత్మనా
శబ్దానుశిష్టి రే వైకా వ్యాకృ తేతి పురావిదః.

"ఇకో హ్రస్వోఽఙ్యో గాలవస్య" (౬-౩-౬౧), "తృతీయాదిషు భాషితపుంస్కం పుంవద్ గాలవస్య" (౭-౧-౭౪), "అఙ్ గార్గ్యగాలవయోః" (౭-౩-౯౯), "నోదాత్తస్వరితోదయ మగార్గ్యకాశ్యప గాలవానామ్" (౮-౪-౬౭) అను సూత్రములు అష్టాధ్యాయిలో నున్నవి. "ఇకాం యణ్భిః

వ్యవధానం వ్యాడిగాలవయో రితి వక్తవ్యమ్" అని పురుషోత్తముడు లఘువృత్తిలో వ్రాసినాడు. సుపద్మమున "యణా వ్యవధానం వ్యాడిగాలవయోః" అని సూత్రితము (సన్ధి ౪). వీనివలన పాణినికిపూర్వమే గాలవ వ్యాకరణము ప్రచారమున నుండె ననియు, పాణిని దానిని చూచియుండె ననియు ఉపపన్నమగును. పద్మనాభ పురుషోత్తములు గురుపరంపరలోని సంప్రదాయ వచనములు విని యిట్లు వ్రాసియుందురు.

మహాభాష్యములో "ఇకో హ్రస్వోఽఙ్యో గాలవస్య (౬-౩-౬౧); ప్రాచా ముపదాత్ ఫిఞ్ బహులమ్" (౪-౧-౬౦); ఇతి గాలవా ఏవ హ్రస్వాన్ ప్రయుంజీరన్, ప్రాచ్యా చైవ హి ఫిఞ్ స్యాత్" (౧-౧-౪౩) అని పతంజలి యన్నాడు. గాలవ వ్యాకరణమువకు గాలవ మనియు, తత్పఠనపాఠనములు చేయు వారికి గాలవు లనియు ప్రసిద్ధి యున్నట్లు గోచరించును. గాలవసంప్రదాయ ముండుటచేతనే పాణిని 'గాలవాః' అను పదమును ప్రయోగించెను.

గాలవముని శాకల్యుని శిష్యుడు. అందుచేతనే తత్ప్రవర్తితశాఖకు శాకలశాఖ యని ప్రసిద్ధి కలిగినది. ఏతద్విశేషములు వాయుపురాణమున ౬౦ అధ్యాయమునను, బ్రహ్మాండపురాణమున ౩౫ అధ్యాయములోను చూడవచ్చును. స్మృతిచంద్రికలోను, కాలమాధవమునను గాలవవచనములు ప్రమాణరూపమున నుద్ధృతములు. బృహద్దేవతాగ్రంథమున శౌనకుడు "ఇదస్పతిం శాకపూణిః పర్జన్యాగ్నీ తు గాలవః" అనియు—

"పార్ష్ణి త్రేతి ప్రగాథౌ ద్వౌ
మన్యతే శాకటాయనః
ఐంద్ర మే వాథ పూర్వం తు
గాలవః పార్ష్ణ ముత్తరమ్" (౬-౪౩)

అనియు రచించినాడు.

శాకటాయనునితో పాటు గాలవుని పేరు చూడగా, ఉభయులు సమకాలికు లనిపించును. శాకల్యుని శిష్యుడు, శాకటాయనుని సమకాలికుడు నగు గాలవుడు విశ్వామిత్రశిష్యుడగు ప్రాచీనగాలవుడు కానేరడు. అతడు వేదక్రమకర్త కావచ్చును. వైయాకరణ గాలవుడు గాలవీయశిక్షాప్రవర్త కావచ్చును.

శాకటాయనీయ త్రిముని వ్యాకరణము

తదా శకటినా సార్థం స్మృతం శాకటినా శుభమ్
శాకటాయనపాదైశ్చ శాస్త్రం వై శాకటాయనమ్.

శాకటాయనవ్యాకరణ మన్నప్పుడు అభినవ శాకటాయనుని గ్రంథ మనుకొనవచ్చును, మహర్షి శాకటాయనుని గ్రంథ మనుకొనవచ్చును. మొదటిది 'శబ్దానుశాసన'మను పేర నేటికిని లభ్యము. అది క్రీ. శ. ౯ వ శతాబ్దిలో జైనసంప్రదాయమున ప్రణీతము. రెండవ గ్రంథ మేకాలమున తిరోహిత మయినదో తెలుపుట కష్టము. అది యాస్కునికికూడ పూర్వకాలమున విరచితము. ఇప్పుడు త్రిమునివ్యాకరణ మన్నచో పాణిని, కాత్యాయన, పతంజలివిరచితగ్రంథము. పూర్వకాలమున త్రిమునివ్యాకరణ మన్నయెడల శకటి, శాకటి, శాకటాయన స్మృతగ్రంథ మన్నమాట. కాతంత్రపరిశిష్టమున "అహ్నోఽరాత్రాద్యనఘోషే" (సంధి ౭౦) అను సూత్రము చేసి, దానిపై వృత్తిభాగమున శ్రీపతిదత్తుడు "ఏష్వేవ నిషేధో రాత్రిరూపరథంతరే ష్వితి శాకటాయనీయే త్రిమునిమతేచ, తస్మా దహో రజనీతి రత్వం స్యాదేవ. చాంద్రేతు రేఫమాత్రేఽసౌ నిషేధః" అన్నాడు. చాంద్రములోని "లుక్యరి రః" (౬-౩-౧౦౦) అను సూత్రానుసారముగా రేఫమాత్ర నిషేధము కలదు. కాని అభినవశాకటాయనశబ్దానుశాసనమున "రోఽహ్నోఽప్యసుబ్ రూపరాత్రిరథంతరే" (౧-౧-౧౬౦) అని సూత్రితము. పాణిని "అహన్" (౮-౨-౬౮) సూత్రముపై కాత్యాయనుడు "రుత్వవిధావహ్నో రూపరాత్రిరథంతరే షూపసంఖ్యానమ్" అని వార్తికము చేయుటయే కారణము. కావున నిచ్చట 'శాకటాయనీయే' అను పదమువలన అభినవశాకటాయనీయ శబ్దానుశాసనము, త్రిమునిపదమువలన పాణినీయ స్మృతియు లక్షితములు. 'శాకటాయనీయే త్రిమునిమతేచ' అను వాక్యాంశముద్వారా ప్రాచీనశాకటాయనీయ వ్యాకరణము—అనగా, శకటి, శాకటి, శాకటాయన గ్రంథము లక్షితము కానేరదు. మహర్షి శాకటాయనుని ఋక్తంత్రములోని "వహోరాన్వోరూ" (౩-౭-౨) సూత్రమున రూప, రథంతరశబ్దములు లేవు. కాని హ్రస్వఘుఘూతివిరచితశ్లోకవార్తికములోని "నామ చ

ధాతుజ మాహ......వ్యాకరణే శకటస్య చ తోకమ్" అను వాక్యాంశముపై వ్యాఖ్యలో "శాకటాయన కృస్యకృతే వ్యాకరణే ఆహ—'ధాతుజం నా' మేతి"అని కాని "శాకటాయనీయే వ్యాకరణే నామ ధాతుజ మిత్యుక్తమ్" అన్నవాడు ప్రాచీనశాకటాయనగ్రంథము నే లక్ష్యమునందుంచికొన్నాడు. ఇక కాతంత్రపరిశిష్టమున సంధిప్రకరణములోని "మణీవాదిషుచ" (౪౦) అను సూత్రవృత్తిభాగమున శ్రీపతిదత్తుడు "కశ్చిత్ త్రిముని సముపేక్షణా న్నేద మాద్రియతే" అన్నాడు. ఇక్కడ త్రిమునిశబ్దము ప్రాచీనశాకటాయనము నుద్దేశించియే ప్రయుక్తమయినది; కాని పాణినీయము నుద్దేశించి కాదు. పరిశిష్టప్రబోధమున గోపీనాథ తర్కాచార్యుడుకూడ వ్యాఖ్యావసరమున "త్రిమునీతి వ్యాకరణాంతరస్య సంజ్ఞా, మునిత్రయరచితత్వాత్. శకటి,శాకటి, శాకటాయనా స్త్రయః కర్తారో ఽభిమతాః"అని వ్రాసినాడు. శకటి శాకటుల వృత్తాంత మెచ్చటను గానరాదు. కాని శకటి అను అవ్యుత్పన్నప్రాతిపదికశబ్దము వివిధగ్రంథములో గానవచ్చుచున్నది. మహాభాష్యములో (౧-౧-౩౯; ౧-౪-౧; ౧-౪-౩; ౬-౩-౧౮), బాలమనోరమలో (౪-౧-౪౫), సిద్ధాంతచంద్రికలో (స్త్రీప్రత్యయ—౮౧ సూత్రవృత్తి) చూడనగును. శకటి శకటుని నామాంతరము కావచ్చును, సోదరుడయినను కావచ్చును. ఇట్లనుచో శాకటి శకటుని పుత్రుడుగాని, సోదరపుత్రుడు గాని కావచ్చును. శాకటాయనుడు, అతని యువాపత్యము గాని, గోత్రాపత్యము గాని కావచ్చును. గణరత్నమహోదధిలో వర్ధమానోపాధ్యాయుడు 'శకటస్య చ తోకమ్' అను శ్లోకాంశమును జూచి "శాలాతురీయ శకటాంగజచంద్రగోమి......" ఇత్యాదికారికయందును, దాని వ్యాఖ్యలోను శాకటాయనుడు శకటాంగజు డని వ్రాసినాడు. ఈ మాటలు బాగుగా నాలోచించి వ్రాసినవి కావు. అంగజుడు పుత్రుడు; యువాపత్యముగాని గోత్రాపత్యముగాని కాదు. మేదినీకోశములో "అంగజం రుధిరే ఽనంగ కేశపుత్ర మదేషు నా"అని యున్నది. మొత్తముమీద వీరికి వంశగత సంబంధ మున్నట్లు భావింపవచ్చును.

శాకటాయనీయ త్రిమునివ్యాకరణమునకు, పాణినీయ త్రిమునివ్యాకరణమునకు నాగమతపార్థక్య మిది. ప్రథమప్రవక్తృనామాను సారముగా నొకదానికి పాణినిస్మృతి, పాణినీయత్రిమునివ్యాకరణము అని పేరు వచ్చినది; శేషప్రవక్తృనామానుసారముగా మరియొకదానికి శాకటాయనస్మృతి, శాకటాయనీయత్రిముని వ్యాకరణము అని పేరు వచ్చినది. ఉభయగ్రంథములును స్మృతిపదవాచ్యములు. ధర్మప్రయోగవ్యవస్థవలె కాలానుసారముగా శబ్దప్రయోగవ్యవస్థలో శాకటాయనస్మృతి క్రమముగా పరిత్యక్త మయినది. ధర్మవిషయములో—

"కృతేతు మానవా ధర్మాః
త్రేతాయాం గౌతమాః స్మృతాః
ద్వాపరే శంఖలిఖితాః
కలౌ పారాశరాః స్మృతాః"

అని అభియుక్తోక్తి.

ఉత్తరప్రామాణ్యన్యాయానుసారముగా పాణినీయత్రిమునివ్యాకరణమున పతంజలివాక్యమున కెట్టి ప్రామాణ్యము కలదో, పూర్వకాలమున శాకటాయనీయ త్రిమునివ్యాకరణమున శాకటాయనుని వాక్యమున కట్టి ప్రామాణ్య ముండె నని గోచరించును.

శా. త్రి. వ్యాకరణమునకు శాకటాయన మని ప్రసిద్ధనామము. శ్రీతత్త్వనిధిమతప్రకారము ఉత్తమ నవవ్యాకరణములలో నిది యొకటి.

పాణిని బహుపర్యాయములు శాకటాయనుని పేర్కొన్నాడు. "లఙః శాకటాయన స్యైవ" (౩-౪-౧౧౧); "వ్యోర్లఘుప్రయత్నతరః శాకటాయనస్య" (౮-౩-౧౮); "త్రిప్రభృతిషు శాకటాయనస్య" (౮-౪-౫౦); ఇత్యాదులు. కాత్యాయనుడు ప్రాతిశాఖ్యలోగూడ నీతనిని స్మరించినాడు: "ప్రత్యయసవర్ణం ముది శాకటాయనః" (౩-౮;) "జిహ్వామూలీయోపధ్మానీయా శాకటాయనః"(౩-౧౭) "లోపం కాశ్యపశాకటాయనౌ" (౪-౫); "సుపదే శాకటాయనః" (౪-౧౯౦). ఈకాలమున శాకటాయన వ్యాకరణము లభించుటలేదు; కాని ఒకప్పుడు ప్రచారమున నుండె ననుట నిస్సందేహము. వ్యాఖ్య

భూతికృతశ్లోకవార్తికములోని 'వ్యాకరణే శకటస్య చ తోకమ్' అనుదానివలనను, మహాభాష్యములోని "నైయాకరణానాం చ శాకటాయన ఆహ—ధాతుజం నామేతి" (౩-౩-౧) అను వాక్యమువలనను వ్యాకరణ ముండెనని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతియే గాక ఈ సందర్భమున నాగేశభట్టు "ధాతుజం నామేతి నిరుక్త ఆహ - నిరుక్తకారః శాకటాయనశ్చ వ్యాకృతే వ్యాకరణే" (శబ్దేందుశేఖరము) అన్నాడు. "చతుష్టాః శాకటాయనాః" అను ప్రాచీనోక్తివలన ప్రాచీన శాకటాయనవ్యాకరణమున నాలుగధ్యాయము లుండెనని బోధపడును. నాగేశుని మతప్రకారము శివసూత్ర సమూహ మీ గ్రంథమున నభ్యుపగతము (లఘుశబ్దేందుశేఖరము). ఇది సంభావ్యమే. శాకటాయనములోని ఔణాదికసూత్రప్రత్యాహారసంజ్ఞాసమూహము శివసూత్రానుసారప్రణీత మని నాగేశుని సమర్థించుచున్నది. లోకవ్యవహారమున ప్రాచీనులలో కొందరు శాకటాయనుడు పాండిత్యాభిమాని యని యనాలోచితముగా నన్నారు. కాని ఆయన చింతాశీలు డనియు, దార్శనికు డనియు ననేకులకు నడుమనడుమ విస్మృతి కలుగుచుండును. మహాభాష్యములో "అథవా భవతి వైకశ్చిత్ జాగ్రదపి వర్తమానం కాలం నోపలభేత, తద్యథా—వైయాకరణానాం శాకటాయనో రథమార్గ ఆసీనః శకటసార్థం యాన్తం నోపలేభే" (౩-౨-౧౧౫) అని యున్నది. ఇదియే కాక శాకటాయనోపనిషత్తువలన ఆయనచింతాశీలత, దార్శనికతయు నవగత మగును. ఇంత యేల? శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు ఈ యుపనిషత్తుకు భాష్యము లిఖించినారు. ***Monier Williams*** ఈవిషయ మంగీకరింపకపోలేదు.

స్మృతిశాస్త్రమునందుగూడ శాకటాయన మహర్షి ప్రామాణికుడు. అపరార్క-యాజ్ఞవల్క్య-ధర్మశాస్త్రనిబంధనమున, చతుర్వర్గచింతామణిలో, నిర్ణయసింధువులో, స్మృతిచంద్రికలో శ్రాద్ధమయూఖాదిపా[illegible]గ్రంథములలో ఆయనమతవాదము ప్రమాణరూపమున నభ్యుపగత మగును. దీనివలన తదీయధర్మశాస్త్రకారత్వముకూడ ప్రతిపాదితము కాగలదు.

శాకటాయనుని ఋక్తంత్రవ్యాకరణము ప్రసిద్ధగ్రంథము. ఇది వస్తుతః సామవేదీయప్రాతిశాఖ్యవిశేషము. దీని సూత్రసమూహమునకు శాకటాయనుడే వ్యాఖ్యానము రచించెను. పురాకల్పమునందలి కొన్ని కొన్ని ఆర్షయగాథలు దీనివలన రక్షితములు. చతుర్థదశకమందలి "గాథాసు" (౩౮) అను సూత్రవ్యాఖ్యలో నత డిట్లు వ్రాసినాడు: "గాథాసు చ ద్విమాత్రమంతరం నిత్యవిరతే భవతి—'యే నాభిః ప్రతాన్తిమానసం కాశ్మీరాః సలిలమ్. యదానస స్తాన శ్వసథే వశీకృత్యా యుద్ధేంద్రో దివి దానవా నివ. సైవోదకమస్తి పాతవే న పత్యా ఉత్పతనాయ. స్తోమ మక్ర్పణం బత. సారసో మృగో మండూకో విలలాప. ధనస్సనస్యపచిత్రకపాండుపలాశకమత్స్యకాశ్చ జహి. జాలకాకేన గరణీషు చ మత్స్యకామా నాహ నాంసకస్య విదితాని సామికమ్.' ఓ-గ్నా-ఇ (౧-౧) ఇత్యాదీని."

ఋక్తంత్రములోని సూత్రము లనేకము లవికలముగా అష్టాధ్యాయిలో గానవగును. 'అశ్చర్య మనిత్యే' (శాక. ౧-౪ = పాణిని ౬-౧-౧౪౭); 'కాస్తీ రాజస్తుస్తే నగరే' (శాక. ౪-౮ = పాణిని ౬-౧-౧౫౫) ఇత్యాదులు. ఇందులోని కొన్ని కొన్ని సూత్రములు ఈషత్పరివర్తనముతో అష్టాధ్యాయిలోనికి జేరినవి. శాకటాయనుని 'మిత్ర ఋషా' (౧-౫) పాణినీయములో 'మిత్రే చర్షౌ' (౬-౩-౧౩౦) అయినది. ఋక్తంత్రసూత్రవృత్తి చదువునప్పు డడుగడుగున అష్టాధ్యాయీసూత్రములు జ్ఞప్తికి వచ్చును. శాకటాయనుడు "అప రథే—అప ఇతి పూర్వరూపం, సకారో వ్యవధీయతే రథే. అపస్కరో నామ రథః; అపకరో౽న్యః" (౬-౧) అన్నాడు. పాణిని "అపస్కరో రథాంగమ్." (౬-౧-౧౪౯) అన్నాడు. శాకటాయనుడు "పార పర్వతే. పార ఇతి పూర్వరూపం, సకారో వ్యవధీయతే పర్వతే; పారస్కరః పర్వతః. పారకరో౽న్యః" (౫-౧౦) అన్నాడు. పాణిని "పారస్కరప్రభృతీని" (౬-౧-౧౫౭) అను సూత్రము చేసినాడు. శాకటాయనుడు "సన్నికర్షః సంహితా. సన్నికర్షః సంహితా భవతి. పదస్యేత్యాధికారః. అనంతర్యం సన్నికర్షః..."

...యః పరః సన్నికర్షో వాన్తరేణ వికారమ్. కో నామ వికారః? శాస్త్రప్రాప్తే లోపే చ సన్ధిః గ్రాహ్యః" అన్నాడు. పాణిని "పర స్సన్నికర్ష స్సంహితా" (౧-౪-౧౦౯) అన్నాడు.

శాకటాయనప్రతిమునివ్యాకరణ మిప్పుడు లే కున్నను దానిలోని సూత్రము లనేకములు పాణినీయ వ్యాకరణములో ప్రవేశించినవి. శబ్దతత్త్వప్రకాశన మునకై పాణిని శాకటాయనున కెంతఃరకు ఋణపడి యున్నాడో చెప్పుట కష్టము. శాకటాయనాదులు కూడ మూలప్రవక్తలు కారు. హరదత్తు డి ట్లన్నాడుః "తత్ర యే సాధవ స్తే......కథం పున రాచార్యేణ పాణినినా అవగత - మేతే సాధవ ఇతి? ఆపిశలేన పూర్వవ్యాకరణేన. ఆపిశలినా—తర్హి—కే నావగతమ్? తతః పూర్వేణ వ్యాకరణేన"-మంచిమాట! "శివాద్యా ఋషిపర్యన్తాః స్మారకా నతు కారకాః."

న్యాయమంజరీకారుడు జయంతభట్టు ఇట్లు లిఖించినాడు: "న వ్యక్షపాదాత్ పూర్వం కృతో వేద ప్రామాణ్యనిశ్చయ ఆసీత్? అత్యల్ప మిద ముచ్యతే. జైమినేః పూర్వం కేన వేదార్థో వ్యాఖ్యాతః? పాణినేః పూర్వం కేన పదాని వ్యుత్పాదితాని? పింగలా త్పూర్వం కేన ఛన్దాంసి రచితాని? ఆదిసర్గాత్ ప్రభృతి వేదవ దిమా విద్యాః ప్రవృత్తాః. సంక్షేపవిస్తరవివ క్షయా తు తాం స్తాం స్తత్ర కర్తౄ న్నాచక్షతే."

శాకటాయనుడు పాణినికి బహుపూర్వుడు. శౌన కుడు బృహద్దేవతలో ఈయనను పేర్కొన్నాడు.

శాకటాయనుడు శైశిరిశాఖాంతర్గతుడు. శైశి రీయశిక్షలో ఈయననామముకూడ కలదు. శైశిరిశాఖ శాకల్యశిష్యప్రవర్తితము. కావున శాకటాయనుడు శాక ల్యుని తరువాతివాడు.

గార్గీయ వ్యాకరణము

గార్గ్యేణ మునివర్యేణ సంకృతం వ్యాకరణం స్వకమ్.

గార్గ్యముని గర్గవంశసంభూతుడు. ఈయన ప్రశ్నోపనిషత్తులోని సౌర్యాయణీగార్గ్యుడు అగునో, కాడో? బృహదారణ్యకములోని గార్గివాచక్నవి ఈయన కే మగునో! ఈయన ఆయనసోదరపుత్రు డేమో. గార్గివ్యాకరణము 'అక్షరతంత్రసూత్ర' నామ మున ప్రసిద్ధము. దీనిని సామాన్యరూపమున గార్గీయ వ్యాకరణ మనవచ్చును. పాణిని బహువారములు ఈతని నామము స్మరించినాడు: "అఙ్ గార్గ్యగాలవయోః" (౭-౩-౯౯); "ఓతో గార్గ్యస్య" (౮-౩-౨౦)"; "నోదాత్తస్వరితోదయ మగార్గ్య కాశ్యప గాలవా నామ్" (౮-౪-౬౭). పాణిని అక్షరతంత్రసూత్రమును జూచినట్లు స్పష్టము. బాష్కలిభారద్వాజుడు గార్గ్యు నికి శబ్దశాస్త్రమున గురువు.

పన్నగారి గార్గ్యుని నామాంతరము. అనార్య నాగజాతిని ఉచ్ఛేదించుటలో నితడు విశేషయత్నము చేయుటవలనగాని, విషవిద్యాపారంగతు డగుట వలనగాని యీ బిరుదము పొందియుండ వచ్చును. శాకల్యుని ఋగ్వేదీయపదపాఠము ఎంత ప్రసిద్ధమో, గార్గ్యుని సామవేదీయపదపాఠముకూడ అంత ప్రసి ద్ధము. ఈతడు శాకల్యునికి పరవర్తి యని దీనివలన గాన వచ్చును. నిరుక్తమున బహుస్థానములలో యాస్కుడు ఈయనను పేర్కొన్నాడు: ఉపసర్గా ఉచ్చావచా భవ న్తీతి గార్గ్యః" (౧-౩) ఇత్యాదులు.

గార్గ్యుడు బ్రహ్మవిద్యలో పిప్పలాదుని శిష్యుడు. ఈతడు శాకటాయనునితో ప్రతివాదము చేసినాడు; అందుచే శాకటాయనునికంటె కొంత చిన్నవాడు.

[దర్శనసాగర, వేదాంతభూషణ, గురుపదహాల్ దారసరస్వతీకృత వ్యాకరణదర్శనచరిత్ర ననుసరించి రచించినది.]

సరాగాలు

●

శ్రీ నండూరి వెంకటసుబ్బారావు

పూవు నేనైతె?
నే
నీవలపు నౌదు!
పూ నిన్నె జగమంత
ధ్యానింప జేతు!

౨

నేను కోయిలనైతె?
నీ రాగమౌదు!
దిశలు ఓ నిన్నె కీ
ర్తింపగా జేతు!

౩

హాయి నేనైతె?
నీ
ప్రాణమ్ము నౌదు!
ముజ్జగము హా నిన్నె
మ్రొక్కగా జేతు!

౪

నీవు నేనైతె?
నిను
నాలోన కందు!
నేను నేనుగ నుంటె?
నీలోన యుందు!

ప్రొఫెసరు హార్డీ

(౧౮౭౭-౧౯౪౭)

గొబ్బూరు వెంకటరఘునాథ కృష్ణారావు

అప్పుడే ఒక సంవత్సరం గిర్రున తిరిగిపోయింది. ...హార్డీ పండితుడు ౧౯౪౭ డిసెంబరులో దివంగతుడైనాడు. ఈయన ఇరవయ్యోశతాబ్దపు మొదటి ఏభై సంవత్సరములలోనూ పేరెన్నికగన్న బ్రిటిష్ గణితశాస్త్రజ్ఞులలో ప్రముఖస్థానమూ, ప్రపంచగణిత శాస్త్రజ్ఞులలో ఉన్నతస్థానమూ స్వయంకృషివల్లా, అసమానప్రతిభవల్లా గడించాడు...మామూలుగా ఒక వ్యక్తి జీవితకాలంలో అనవరతమూ కృషిచేసి, తదేక దీక్షతో పనిచేసినా సాధించడానికి వీలులేని నూతన గణితశాస్త్రాంశాలు చాలా కనిపెట్టాడు ... ఒకే విష యంలో కాకుండా వివిధవిషయాల్లోనూడా తనప్రజ్ఞ చూపించగలిగాడు. ముఖ్యంగా అంకగణితంలోనూ, అంకాల, సంఖ్యల నిజరూప, నిజతత్వ శోధనలో ఈయన మనస్సులో చాలా కాలం దొర్లిపోయింది. ఆ గణితవిషయాల్లో ఈయన మహోన్నతశిఖరాలు అందుకొన్నాడంటే అతిశయోక్తి కాజాలదు...

ఒక అంకెను ఎన్నివిధాలుగా విభజించగలం! ఆ విభాగాల స్వరూపం ఎట్లాంటిది? అనే ప్రశ్న వేసు కుందాం...౩ అంకె ఉంటే ౨+౧, (౨ న్నూ ఒకటీ కలిపితే మూడు) ౧+౧+౧, మూడు అని రెండు విధాలుగా, భిన్నములైన (వేర్వేరు) అంకెల కూడిక ఫలితముగా తెలియజెయ్యవచ్చును. అల్లాగే ౪ ని ౪, ౩+౧, ౨+౨, ౨+౧+౧, ౧+౧+౧+౧ అని అయిదువిధాలుగానూ, ఐదును ౭ విధాలుగానూ రకరకాలయిన, వేర్వేరు అంకెల సంయుక్తస్వరూ పంగా చిత్రించవచ్చు...అయితే ఏ సంఖ్యనైనా ఇల్లా ఎన్నిరకాల విభాగం చెయ్యగలం? (రకరకాల సంఖ్యల కూడికవల్ల ఆ సంఖ్య ఏర్పడుతుంది...) ఆ విభాగాల సంఖ్య ఎంత? దానికి ఉక్తి ఉన్నదా?...అని తీవ్ర ముగా పరిశ్రమచేసి, ఆఖరికి ఒక ఎక్స్‌ప్రెషన్ ఉక్తిని కనిపెట్టాడు హార్డీపండితుడు...తరువాత ఏ అంకెనైనా కొన్ని అంకెల వర్గాల మొత్తంక్రిందా, కొన్ని అంకెల ... మొత్తంక్రిందా, ...ఘనాల..., కొన్ని (అంకెల) 4 ల మొత్తంక్రింద.........ఇల్లాగా చాలా విధాలుగా తెలియజెయ్యగలం... [(అంకె) ^{2}=అంకె × అంకె, (అంకె) ^{3} అంటే అంకె × అంకె × అంకె, ఇల్లాగా (అంకె) ^{క} అంటే అంకె × అంకె × అంకె × అంకె × ...(క సార్లు)......]...ఇల్లాగా అంకెల స్వరూపం; వివిధంగా లభిస్తాయి...అనే విష యాలలో చాలా గొప్ప పరిశోధన సలిపాడీయన...

అయితే ఇలా పనిచెయ్యడంవల్ల ఏం లాభం? ఏం కిట్టుబాటు? అని అతనినే అడిగితే, "అశ్శో! ఇదంతా వృథాప్రయాస...ఇది డబ్బు చేసుకొందుకు పనికిరాదు...అని చెప్పే మనిషి, హార్డీ...కాని ఆయన ఏం అనేవాడంటే, "మా లెక్కలు మనుష్యుల్ని చంప డానికీ, ఖూనీచెయ్యడానికీ పనికిరావు...ఇవి ఎప్పుడూ ఎవర్నీ చంపెయ్యలేదు" అని. క్రికెట్ ఆటవల్ల ఏం లాభమో, లెక్కలు చెయ్యడంవల్లా అంతే లాభం అని ఆయనఉద్దేశం. లెక్కలు చెయ్యడంవల్ల సాధిత మయ్యే పరమప్రయోజనం ఏదీ చెప్పుకోదగిందిలేదు... కాని ఆ చెయ్యడంలోనే ఉంది ఎంత సరదాఐనా..., అని ఘట్టిగా నమ్మేవాడు ప్రొఫెసరు హార్డీ...ఈ మాటంటే నాకు ఈమధ్య ౧౯౪౮ ఒలింపియాడ్ పిక్చరు తీస్తూ బేరన్ డికొబర్టన్ అన్న మాటలు జ్ఞాపకం వస్తున్నాయి. "ఒలింపిక్ పందెపుటాటల్లో చాలా ముఖ్యమైన సంగతి గెలుపు గాదు.. ఆటల్లో పాల్గొ నడం.. ప్రపంచంలో చాలా బాగా ఆడగలవా ళ్లందరూ (మంచి ఆటగాళ్లు) కలిసి పోటీపందెములలో చురుకుగా సంతోషంగా ఆడితే కన్నులపండుగ్గా ఉంటుంది...అసలు జీవితంలోనే కావలసింది దేమి టంటే నెగ్గడం, ఓడిపోవడం కాదు... వచ్చిన కష్టాన్నీ, చిక్కులనీ దాటుతుంటూ నిభాయించుకొని రావడం...అందులోనే ఉంది మజా...గొప్పతనం... ఇటువంటి ఉద్దేశాలు ప్రచారంచేసి మనం మానవ జాతి భావిలో బలవత్తరం అయ్యేందుకూ, ధైర్యోత్సా హాలతో పని చేసేందుకూ, మంచీచెడ్డా గ్రహిస్తూ ఆడు

కుంటూ పాడుకుంటూ బ్రతికేందుకూ దోహదం చెయ్యాలి" అన్నారు బేరన్.

నిజంగా క్రికెట్ ఆడుతూఉంటే హుషారూ, సంతోషం, కులాసాలాంటివే లెక్కలుచేస్తూ (ఈ లెక్కలు రావాలిసుమండీ, రాకపోతే చిక్కు, తల నొప్పి వస్తాయి)...ఉంటే, లెక్కలు వస్తూఉంటే లభిస్తుంది. హార్డీకి క్రికెట్ పందేలూ, అసలు క్రికెట్ అంటే చాలా ఇష్టం, సరదా. అసలు ఈయన ఒక్కొక్కప్పుడు చిత్రమైన పదాలు వాడేవాడు. గణితశాస్త్రజ్ఞులలో నూటికి ౯౯ మంది ప్రథమశ్రేణికి చెందుతారనీ, ఒక ఏడుగురో ఎనిమిదుగురో 'హాబ్స్' తరగతికి చెందుతారనీ బడాయికొట్టేవాడు...[హాబ్స్ సర్రేమండలం ఇంగ్లండుకి చెందిన చాలా గొప్ప క్రికెట్ ఆటగాడు.]

"మా లెక్కలు బందిపోటుకీ, నాశనానికీ మారణసాధనంగానూ పనికిరావు" అని హార్డీ అమాయకంగా చెప్పినా, ఈ మాటలు అబద్ధమనే చెప్పాల్సిన పరిస్థితు లేర్పడుతున్నాయి...రీమన్ అనే (ఈకాలపు) జర్మను గణితశాస్త్రజ్ఞుడు అపారమైన కృషిచేసి అద్భుతమైన గణితాంశాలని ప్రపంచానికి వెల్లడిచేశాడు. ఆయనపేరిట జీటాఫంక్షను అనే ఉక్తి ఉంది (సమాసము...లెక్కలసమాసము)...ఒక ఇవ్వబడిన ప్రైము* ప్రైముసంఖ్యకంటె తక్కువయిన అంకెలను, వాటి సంఖ్యనూ...అసంఖ్యకి సామాన్య ఉక్తిని..(*General Expression*)..కనిపెట్టడం సందర్భంలో రీమను పండితుడు జీటాఫంక్షను కనిపెట్టాడు...దాని లక్షణాలని ఉద్ఘాటించి గ్రంథస్థం చేశాడు. హార్డీకి ఈలెక్కలంటే ప్రాణం. నిజంగా చెవికోసుకొనేవాడు. అయితే ఈలెక్కలు ఈ ౨౦వ శతాబ్దంలో 'పైరోమెట్రీ' (*Pyrometry*) [గొప్ప బట్టీలు, కొలుములు, *Furnaces* ల్లో వాట్ల ఉష్ణోగ్రతని తెలుసుకోవడం] ఆ మార్పును చిత్రించుకోవడానికి, ఇంకా చాలా విషయాల్లోనూ ఈ జీటాఫంక్షను చాలా పనికి వచ్చింది...ఆధునికమారణహోమాల్లో బ్లాస్ట్ ఫర్నేసులు...ప్రేలుడుబట్టీలు, మునుపటి హోమాల్లో ఆజ్యంలాగ చాలా చురుకుగా పనిచేస్తున్నాయి. ఇలాగ్గా లెక్కలుకూడా ధ్వంసధూళి చెయ్యడానికి ఉపయోగ మవుతున్నాయి.

క్రికెట్‌లాంటి ఆటలు ఆడడంవల్ల కొంత సాంఘికమర్యాదలూ, సంఘజీవితం ఎల్లా మానవునికి ఉపయోగిస్తుందో, అటువంటి సంగతులుకూడా బోధపడతాయి. ఉదాహరణంగా బ్రిటన్ - ఆస్ట్రేలియాల మధ్య స్నేహం—మిత్రత్వం, సహృదయత్వం పెంపొందడానికి చాలా తోడ్పడింది క్రికెట్ ఆట, క్రికెట్‌పందెములున్నూ......లార్ వుడ్ బంతి విసిరితే (*Bowl* చేస్తే) బ్రిటిష్ వాళ్లకి క్రికెట్‌పందెగాళ్లకి హాయిలుగా ఉండేది...అతిడాభా చూచాక ఆస్ట్రేలియన్ క్రికెట్‌పందెగాళ్లకి సత్కారాలు బాగా జరిగాయి, జరుగుతున్నాయికూడా...శ్వేతజాతులకి నల్లవాళ్లని చూస్తే సహజంగా ఏవగింపూ, అసహ్యమూను. సాధారణంగా వాళ్ల అభిప్రాయం ఇది: "ఇండియన్లూ సౌత్-ఆఫ్రికన్లూ...(హిందూ దేశీయులూ, దక్షిణాఫ్రికావాళ్లూ...) ఎందుకూ పనికి రానివాళ్లు...చవటలు" అని మనసా నమ్ముతారు వాళ్లు...కాని క్రికెట్‌పందెములలో వాళ్లు చూపించిన చాకచక్యమూ, సామర్థ్యమూ...వారిలో మార్పు తీసికొచ్చింది...నహాశమంటేటట్టు నల్లవాళ్ల శక్తిసామర్థ్యాలు తెలియడంతో ఒక్కసారి వారి దురభిప్రాయం పటాపంచలయింది...నల్లవాళ్లని మన్నించారు, ఆదరించారు...ఆదరిస్తున్నారు...ఇంక విధిలేక మీకుకూడా క్రికెట్ చాలా బాగా చేతనవును అని ఒప్పుకున్నారు...అదేమాదిరిగా గొప్ప సాంఘికశక్తులు వెలువడ్డాయి హార్డీ ప్యూర్‌మాథమెటిక్స్ పరిశోధనలవల్ల...గణితశాస్త్రజ్ఞులందరూ ఒక కుటుంబంలోలాంటివాళ్లు...వాళ్లకి దేశం, పాత్రం, కాలం విభాగం అక్కరలేదు...అనే అంశాలు విస్పష్టంగా కనిపిస్తాయి హార్డీ చేసిన కొన్ని గొప్పపనుల్లో. అసలు ప్యూర్‌మాథమేటిక్సు అంటే ఏమిటో తెలుసుకోవడం అవసరం. బీజగణితం, రేఖాగణితం, త్రికోణమితీ, కలనచలనం, అంకగణితం, రేఖాంకగణితం, ఇవన్నీ శుద్ధగణితంలో భాగాలు...కాగా అప్లైడు మాథమేటిక్సు అంటే గతిశాస్త్రం, ఖగోళశాస్త్రం మొదలైన విభాగాలన్నమాట. ప్యూర్ మాథమాటిక్సు శక్తులు పనిచెయ్యని...శక్తులతో సంబంధించని గణిత విషయాలన్నమాట...అప్లైడు మాథమాటిక్సు శక్తులు పనిచెయ్యడంతో సంబంధించింది...శుద్ధగణితం, శక్తి

* ప్రైము సంఖ్య దానంతటదేగాని, ఒకటి చేత గాని భాగహరింపబడుతుంది...ఇంక దేని చేత భాగాహారం చేసినా తెగదు...మాటికి ౩, ౫, ౭, ౧౧, ఇవి ప్రైమ్ అంకెలు...౩ కంటె తక్కువయిన ప్రైమ్ సంఖ్య ఒకటి మాత్రమే.

గణితం అందాం వీట్లని...౧౯౧౩ లో మద్రాసులో గుమాస్తాపనిచేస్తూ శ్రీనివాసరామానుజం హార్డీ పండితుడి కొక ఉత్తరం వ్రాశాడు...అందులో తను స్వయంగా కనిపెట్టిన అత్యంతకష్టసాధ్యంగా పైకి కనిపించే ఒక నూరు అద్భుతమైన థీరములను * తెలియ జేశాడు...

వెంటనే హార్డీ పండితుడు వాట్ల గొప్పతనాన్నీ, విలువనీ, అసాధారణమైన గణితప్రజ్ఞ గల రామానుజం దీనస్థితినీ గుర్తించి, శ్రీనివాసరామానుజాన్ని (హిందూదేశీయుణ్ణి) స్వయంగా ఇంగ్లండు రప్పించాడు. చాలా గౌరవం సత్కారం చేసి అతనికి సదుపాయాలు చేశాడు. అప్పట్లోనే రామానుజం మొట్టమొదటి కేంబ్రిడ్జి ఫెల్లో (*Fellow of Trinity College, Cambridge*) అయ్యాడు...ఇది చాలా గొప్ప గౌరవం. ట్రినిటీ కాలేజిలో చదవడమే అసలు గొప్ప అదృష్టాలలో ఒకటి...అటువంటిది ఆ గౌరవం లభించడంతో రామానుజం కీర్తి విశ్వవిఖ్యాతి (?) జగద్వ్యాప్తి చెందింది...ట్రినిటీమన్నన లందుకొని, రామానుజం అచిరకాలంలో రాయల్ సొసయిటీ—(*Royal Society*-ఇంగ్లండులోఉండే ప్రపంచఖ్యాతి కొందిన సంఘం) ఫెల్లో అయ్యాడు. ఇది కూడా చాలా ప్రత్యేకమయిన, అసాధారణమయిన గౌరవం. ఈనాడు హిందూదేశంలో రామను, సాహాలాంటి వాళ్లు (ఓపదిమందిలోపే) ఈ గౌరవము పొందినారు. ఇలాగా ఓ తారలాగ మెరసిపోయాడు శ్రీనివాస రామానుజం, ఇంగ్లండులో.

కాని క్షయరోగం రామానుజాన్ని పట్టుకొని బాధించేసింది. చివరకు చంపేసింది కూడా. రామానుజం మరణశయ్యమీద గిలగిల లాడుతున్నాడు. స్నేహితుణ్ణి చూడడానికి హార్డీ పండితుడు కారులో (*taxi cab*) వచ్చి రామానుజం వసతిదగ్గర దిగి, రామానుజంమంచం ప్రక్కదగ్గరగా కూర్చున్నాడు. రామానుజం హార్డీ ఎక్కి వచ్చిన మోటారుకారు నెంబరు అడిగాడు. హార్డీ, "౧౭౨౪. ఈనంబరులో ఏం ప్రత్యేకత, ఏం విశేషముంది—నువ్వింత గుచ్చి అడిగేందుకూ ?" అన్నాడు. వెంటనే రామానుజం తపీమని, "లేకపోవడమేం! ఉంది... ముమ్మాటికి ఉంది...రెండువిధాలుగా, రెండు ఘనాలుల...రెండు (అంకెల)^3 మొత్తంగా చెప్పగలిగే † అతిస్వల్పసంఖ్య కాదూ ౧౭౨౯ ?" అన్నాడు. హార్డీ ముక్కుమీద వేలువేసుకొని నిర్ఘాంతపోయాడు. ...ఇటువంటి కథలు గాథలుగా రామానుజం గొప్పతనం చెప్పుకోవడం పరిపాటి...ఇతరదేశాల్లో కూడా...శ్రీనివాసరామానుజానికి ౧౦,౦౦౦ కి లోపు ప్రతిసంఖ్య పిలిస్తే పలికేది...అతని కవి చాలా ప్రాణస్నేహితుల్లాగా ఎప్పుడూ అతనిలో భాగంలాగ ఉండేవి...నిద్రలో కూడా సంఖ్యలే......అసాధారణగణితశాస్త్రజ్ఞుడు రామానుజం.........గణితలోకంలో ఓ మెరుపులా మెరిసి మాయమయ్యాడు... శ్రీనివాసరామానుజంగణితంలో సాధించిందంతా రెండు పెద్దవాల్యూములలో హార్డీ ప్రచురించడానికి చాలా ప్రయత్నం చేశాడు...సఫలుడయ్యాడు అల్లా ఏకోదరులలాగ మెలిగారు రామానుజం, హార్డీ పండితుడున్నూ.

...హార్డీ లెక్కల్లో అంత నిశిత ప్రజ్ఞ చూపించాడుగాని సంఘకట్టుబాట్లను గట్టిగా ప్రతిఘటించి, వృథాప్రయాసానికికూడా సాధారణంగా లోనవుతూ ఉండేవాడు. అన్యాయం, మూఢవిశ్వాసాలూ, మూఢాచారాలూ...వీట్లని ఖండిస్తూ, తెగనాడుతూ జీవితకాలం యావత్తూ ప్రతిఘటిస్తూ ఉండేవాడు... హార్డీకి సోషలిజం నచ్చింది. ఆయన సోషలిస్టూ, ట్రేడు యూనియనిస్టూ అయ్యాడు. విజ్ఞానవిషయిక పరిశ్రమలచేసేవాళ్ల సంఘాలకీ, వాట్లకీ లెక్చర్లిస్తూ, ప్రభుత్వచర్యలని తీవ్రంగా నిరసిస్తూ సామ్యవాద సిద్ధాంతాల్ని ప్రచారం చెయ్యడానికి తాపత్రయపడే వాడు. ౧౯౨౪ లో *Union of Scientific workers* కి, *Association of Scientific workers* కి ఈయన ఇచ్చిన ఉపన్యాసాలు చెప్పదగ్గవి. విజ్ఞానాన్ని...విజ్ఞానపరిశ్రమలతో పాటుపడేవాళ్లనీ ప్రోత్సహించమనీ, నవయువకులని ఈసంఘాలలో చేరమనీ చాలా మంచి లెక్చర్లిచ్చేవాడు హార్డీ...

విజ్ఞానం, లెక్కలూ, వీటిలో పరిశ్రమ చెయ్యగా చెయ్యగా గొప్పఅంశాలు తెలుసుకోస్తాయి.. బయటపడతాయి...నిశితప్రజ్ఞ సంపాదిస్తే, అల్లా పరి

---

* థీరం లంటే విశిష్టమైన గణితాంశాలన్న మాట...వీటికి ఉపపత్తులూ అవీ ఉండాలి...చూ. శుల్బసూత్రములు.—భారతి, ఆగస్టు, ౧౯౫౬.

† 1729 ని రెండు విధాలుగా రెండు (అంకెల)^3 ల మొత్తంగా చెప్పవచ్చు. $10^3 + 9^3 = 1729$, $12^3 + 1^3 = 1729$.

చెయ్యడంలోనే, లెక్కలు చెయ్యడంలోనే సుఖా పొగా, హాయిగా జీవితం గడపవచ్చునని అనేవాడు హార్డీ... బొగ్గుత్రవ్వే కూలివాళ్లపనికి లెక్కలుచేసే గణితులపనికీ చాలా భేదాలున్నా, వీరిద్దరికీ ఇంగ్లండులో చాలా దగ్గిర బంధుత్వం ఉంది అనేవాడు హార్డీ పండితుడు... కాని లెక్కలవాళ్లకీ, ధనస్వాములకీ...పెట్టుబడిదార్లకీ పొత్తు ఏనాటికీ కుదరదు...గణకుడూ, బొగ్గుపనివాడూ చాలా కష్టపడుతారు...నాజూంకో అని రాత్రింబగళ్లు శ్రమించి అందులోనే మునిగిపోతారు...ఆయా పనుల్లో కాలం గడుస్తూంటే పాటవం, నేర్పూ సంపాదిస్తారు, అది మళ్లీ వాళ్లకే పనికొస్తుంది...

"మేం అమాయకులం. మా లెక్కలూ మేమూను అంతే... మాకింకేం అక్కర్లేదు...మాలాగే బొగ్గు కూలీలున్నా...బొగ్గూ, వాళ్లూ... అంతే...ఏ దెలా పోతే మాకేం...మేము మిగిలిన వేట్లకి అంత కారిరీ చెయ్యం...మేం ధనస్వాములూ పెట్టుబడిదార్ల--గ ఒకళ్లని పీల్చిపిప్పిచేసి పైకొచ్చి, విగ్రహీసుకూ దుస్సహమైన పరపీడా, వ్యథా కల్పించం...ఇంక మరి వీళ్లేదు, ఊరుకుంటే కృతిమించుతోందన్న పరిస్థితి వచ్చినప్పుడు మా లెక్కలవాళ్లం, బొగ్గుకూలీలూ కలిసి ధనస్వాముల నెదుర్కొని పోరాడి మాబలం చూపిస్తాం," అని చమత్కారంగా మాట్లాడుతూ ఉండేవాడు.

"కళ కళకోసమే" అని గట్టిగా నమ్మేవారూ "లెక్కలు లెక్కలకోసమే" అనేవాళ్లూ ఈ శతాబ్దంలో చాలా ఎక్కువయ్యారు. కాని ఇలా అనడములో కొన్ని చిక్కులున్నాయి...ఈ మాటలలో రంధ్రాన్వేషకులకు పని కల్గించే సంగతులు చాలా ఉన్నాయి...

...అయినా ఇది "సబ్బుకోసం కళ", "ఇంజనీరింగు కోసం లెక్కలూ" అనడంకంటె చాలా విధాల, వెయ్యిరెట్లు నయం. (ఇంజనీరింగు మానవాభ్యుదయానికి ఉపయోగిస్తారో, లేక మారణసాధనంగా ఉపయోగిస్తారో, ఇక్కడ మనకి అప్రస్తుతం...)...కళ కళకోసమే అని విశ్వసించినవాడు కళను ప్రేమించే ప్రతి వ్యక్తీ కళారాధనకీ, తన్మూలంగా సుఖం పొందడానికీ అవకాశం అందరికీ ఉండాలనే కోరిక రేకెత్తుతుంది...మనలో...కళారాధకులు స్వయంగా కళాభివృద్ధికి పాటుపడేందుకూ, అవిఘ్నంగా వారి వాంఛితం, మనోభీష్టం సిద్ధించడానికీ, వాంఛితాలీడేరడానికీ కావలసిన పరిస్థితులు ఏర్పడడం మన భాగ్యతే అని అప్పుడు మనం గుర్తిస్తాం...అంటే ప్రతివ్యక్తికీ, కళారాధనకీ, కళల విషయంలో స్వయంగా కృషిచెయ్యడానికీ, కావలసిన తీరుబాటూ, ఓపికా, ధనం, ప్రభుత్వ సహాయ్యం...మొదలైనవి ఉండక వీల్లేదనడం...ఇది సామ్యవాదపు నిర్ణయ...కాగా సోషలిజం ప్రవేశపెట్టేందుకూ, ప్రచారానికీ పూనుకుంటాం...ఈ మార్గాలనే హార్డీ అన్వేషించాడు...చాలామటుకు సాధించాడనే అనాలి...

...తర్వాత పెట్టు, కళారాధకుడు కళ అనే సాధనంవల్ల సంఘంలో విప్లవాన్నీ, పరివర్తననీ తీసికొని రావడం...ఈ మార్పువల్ల సంఘానికి ఉన్నతీ, సంస్కారతా లభిస్తవి.

...విలియమ్ మారిస్, అల్లాన్ బుష్, మొదళ్లో జార్జి బెర్నార్డ్‌షా ఈ పంథానే త్రొక్కారు...... అయితే ఓకవి, నవలారచయితా, నాటకకారుడూ, ఈ మార్పు త్వరలోనూ, సులువుగానూ తమతమ రచనల వల్ల తీసికొనిరావచ్చును. ఎందుకంటే వారు వ్రాసిన సంగతులు మనస్సుకు నాటుతాయి...హృదయాలని కదిపివేస్తాయి...ఒక్కసారి వారిలో యీమార్పు రావడం గూడా జరుగుతుంది...అయితే లెక్కలంటే అందరికీ తలనొప్పి...మన దేశంలో విద్యాసంస్థల్లోనే నాటికి అరవై మంది పైగా లెక్కల జోలికి వెళ్లరు: లెక్కల నితమ జోలికి రానివ్వరు. అసలు దాని ప్రసక్తి అంటేనే శిరోవేదన ఆరంభమౌతుంది కొందరికి...లెక్కలవల్లపాఠకుల మనస్సు చూరగొనడం, వారిని ఆవేశపూరితుల్ని చెయ్యడం ఇందుమిందుగా అసాధ్యం అని చెప్పాలి. అందుచేతనూ, లెక్కలు మనలో ఏ గొప్ప భావాన్నీ రేకెత్తించలేదు గాబట్టి కూడా లెక్కల మూలంగా సంఘంలో మార్పు తీసికొనివస్తానని ఒకవేళ ఏ గణితశాస్త్రజ్ఞుడైనా అంటే అతడు భ్రమపడుతున్నాడని అనవచ్చును. సోషలిజం వచ్చాక, లెక్కలలో సరదా గల్గించడం మటుకు సుసాధ్యం.

హార్డీ చాలా గొప్ప మేధావి. గణితశాస్త్రపారంగతుడు...అతని పనివల్ల ఒకళ్లు బాధపడలేదు.. అతని పని ఒకడికి లాభంగా, ఇంకొకడికి నష్టంగా గలిగించలేదు. తన బుద్ధిబలాన్ని, తెలివితేటలనీ బాగా వినియోగించి, కనికట్టి సాధనాలూ, పనిముట్లూ 'శుద్ధ' సంఖ్యల మీద ప్రయోగించి, చాలా గొప్ప గణితాంశాలను కనిపెట్టాడు......మనం ఓ విజ్ఞానశాఖలో—మాటకి రసాయనశాస్త్రంలో పనిచేసి, ప్రావీణ్యమునూ,

పేరూ, ప్రతిష్ఠా సంపాదించే స్థితికి రాగానే దానికి ఎక్కువ విలువ ఇవ్వడంగా, దాన్ని గురించే అస్తమానం మాట్లాడడం, ఇంకోళ్లు కొంచెం అదోరకంగా అంత ప్రాముఖ్యం లేదంటే పల్లలు వేగి పోవడం సామాన్యంగా జరిగేదే. ఏదైనా ఒక క్రొత్త సంగతి మనంతట మనం కనిపెడితే ఆ సంతోషం పట్టలేక పిచ్చిగా అందరితోటే చెప్తాం. మామూలు వాళ్లకే అల్లా ఉంటే, ప్రపంచ గణకుల్లో ప్రముఖ స్థానం వహించిన హార్డీ 'శుద్ధ' గణితాన్ని గురించి చాలా గొప్పగా మాట్లాడడం, ఆ సంగతి ఎత్తితేనే పరవశుడవడం ఇదంతా సులువుగా భావించవచ్చు.

హార్డీ కనిపెట్టిన గణితాంశాలూ, థీరములూ, అప్పుడు...శక్తి...గణితం వాళ్లు యంత్రకూటాలకీ (టెలిఫోను పిస్టనులలాంటివాటికీ) సజీవమైన మనిషి మెదడుకీ ఉపయోగించి పనిచేస్తూఉంటే ఆయనకి నచ్చేదికాదు... ఉదాహరణగా J. B. S. హాల్డేన్ F. R. S. అనే ప్రసిద్ధజీవశాస్త్రవేత్త, గణితశాస్త్రజ్ఞుడూ హార్డీకి అత్యంతప్రియమైన 'థియరీ ఆఫ్ నంబర్స్' అంకగణితవిశేషాలని, అంకవిభాగం గురించిన సంగతులనూ, స్టాటిస్టిక్స్‌లో జనాభా లెక్కలలో ఉపయోగించాడు. ఒక కుటుంబంలో పెద్దవాళ్లకు (ముందుపుట్టినవాళ్లకు) చిన్నవాళ్లకంటే (వెనకపుట్టినవాళ్ల)కంటే రోగనిరోధకశక్తి ఎక్కువా? తక్కువా? అనే విషయం పరిశోధించడంలో కుటుంబభోగట్టాలు (రికార్డ్లు) విచారించడంలో హార్డీ కనిపెట్టిన గణితాంశాలు ఆయన ఉపయోగించాడు. హాల్డేన్ హార్డీని గురించి ఇల్లా అన్నాడు: "హార్డీలాంటి ప్రపంచగణితశాస్త్రజ్ఞులూ, గణితశాస్త్రంలో చాలా గొప్ప పరిశ్రమ చేసినవాళ్లూ, గణితశాస్త్రంలో విశిష్టమైన సౌందర్యమూ, సౌష్ఠవమూ ఉన్నవని గ్రహించి, ఆ సౌందర్యపిపాస, సౌందర్యగ్రహణాలతో ఉత్తేజం చెందుతారు. అల్లా సౌందర్యగ్రహణం చెయ్యడంవల్ల వారికి ఇంకా ఎక్కువ సరదా, ఉత్సాహమూ కలుగుతాయి. ఆ విధంగా వారు ఇంకా గొప్ప గణితవిశేషాలని కనిపెట్టి, గణితశాస్త్రాభివృద్ధికి తోడ్పడతారు..." మనలో చాలామందికి, శాస్త్రకట్టుగా శ్రావ్యంగా ఆలాపించే కర్ణాటకసంగీతం వినడంవల్ల కలిగే హాయీ, తన్మయత్వమూ, గణితవిద్యార్థులకు (ఆ స్థాయికి వచ్చి సంగతులు తెలిసికొని మెచ్చుకోగల్గినవాళ్లూ, సరదా ఉన్నవాళ్లూ...అంటే—ఈనాడు మన రాజధానిలో బి. ఏ. సీనియరు తరగతీ, ఎమ్. ఏ. చదివేవాళ్లు) హార్డీ థీరంలూ, గణితశాస్త్ర విశేషాలూ కల్గిస్తాయి... జి. హెచ్. హార్డీకి శ్రద్ధాంజలి సమర్పించి, అశ్రుతర్పణం చేస్తూ *Prof. M. H. A. Newman* ఇల్లా అన్నారు: (*B. B. C.* రేడియోలో 3 వ ప్రోగ్రాం ప్రసారణ) "శుద్ధగణితవిషయాల్లో ఉద్దండ గణితశాస్త్రజ్ఞులు కృషిచేసి సాధించిన గొప్పవిషయాల్ని చూసి మామూలువాళ్లూ, శక్తిగణితంలో ప్రావీణ్యం సంపాదించిన ప్రముఖశాస్త్రజ్ఞులూ ఒకటే ప్రశ్న వేస్తారు. "పైకి స్పష్టంగా కనిపించే ఈశుద్ధ గణితవిశేషాలకి ఉపపత్తి కల్పించడం, *Proof* ఇవ్వడం అనే అవసరంలేని గడ్డుపనికి పూనుకొని అతినిశితంగా ప్రజ్ఞచూపించి...ఏళ్ల తరబడి కష్టపడి ఉపపత్తి తయారుచెయ్యడం ఎందుకూ?" అంటారు. హార్డీ ఇల్లా అనేవాడు: "శక్తిగణితం వాళ్లకి కావలసింది వాదన కాదు; గణితాంశాల ఉపపత్తి కాదు; ఆ ఉపపత్తి తేల్చే సారాంశం" ఆ ఉపపత్తిని నిర్మించడం సృజించడంలోనే ఉంది ఎంత కష్టమయినా. అందులో నిమగ్నుడౌతాడు శుద్ధగణితశాస్త్రజ్ఞుడు. అసలు ఉపపత్తి చాలా స్పష్టంగానూ, ఏవిధమయిన లోపం లేకుండానూ ఉండాలి...లేకపోతే శుద్ధగణకులకి అసలు తోచదు. అసలు అది ఉపపత్తే కాదంటారు వాళ్లు...

ఇంకో ముఖ్యమయిన సంగతి ఏమిటంటే, నిత్య వ్యవహారాల్లోనూ, మరికొన్ని సందర్భాలలోనూ కొన్ని చిక్కులు వస్తవి. లెక్కల అవసరం పెరిగిన కొద్దీ ఈశుద్ధగణితాన్ని ఎన్ని విధాలయినా ఉపయోగించడానికి వెనుదియ్యరు. ఈ శుద్ధగణితథీరాలు చాలా గట్టి, తీవ్రమైన సంఘర్షణలకి తట్టుకోగలవి ఉంటుంది" ఎడాపెడా ఆ థీరాలని ఉపయోగించడానికి వెనుదియ్యరని ప్రముఖులు చాలామంది అంటారు. మొట్టమొదట థీరాలని కనిపెట్టినపుడు ఉపపత్తి తార్కికంగా ఇచ్చి తృప్తిపడడం జరుగుతుందిగాని ఎటువంటి సందర్భాల్లో ఎల్లా మిగతా శాస్త్రజ్ఞులూ, భౌతికులూ ఉపయోగిస్తారనే దూరాలోచనకి వీలుండదు...చాలా వింత వింత సందర్భాలలో, వింత వస్తువులమీద ఈథీరాలు ప్రయోగించడం జరుగుతూ ఉంటుంది. ఉదాహరణంగా ఒక సాంద్రరేఖా సమూహాన్ని ఉద్దేశించి వాదన చెప్తాం. ఇది చిన్న చిన్న

ఆవరణలకీ సులువయిన ప్రతియోగాలకీ ఓవిగ్గంగా ఉప యోగించవచ్చు. కాని కొన్ని (అవి ఏవో చాలా స్పష్టంగా చెప్పేసెయ్యాలి ముందరగానే) మరతలు పాటిస్తేనే అథీరం నిజంగాని, అవరకుల్ని ఉల్లం ఘిస్తే ఎంతమాత్రం చెల్లదూ అని ముందరకాళ్లకి బంధం వేస్తే ఏవిధంగా ఎప్పుడూ అథీరాన్ని ఉప యోగించినా, గడ్డుసమస్యలూ, చిక్కులూ రావు. లేకపోతే అంతా అయోమయం, అరణ్యమార్గం, కంటకావృతం అవుతుంది! అవరకుల్ని అతి స్పష్టంగా, నాజూకుగా, ముక్తసరిగా చెప్పటంలోనే ఉంది ఎంత నిశితప్రజ్ఞా, ధీవిశేషమూ అయినా. అల్లా చెప్పిననాడే ఉపపత్తి సర్వాంగసుందరం అవు తుంది. మనోహరరూపం దాల్చి చాలా సంతోషం కలిగిస్తుంది.

"బి. ఏ. డిగ్రీ చదివేవాళ్లకు కూడా అఖ రాఖరునేకాని అంతకుముందు ఈశుద్ధగణితంగా ఉప పత్తులూ నేర్పరూ౯దు. ఈగణితభాగం చాలా కష్టం. దీన్ని నేర్చుకోవటం మాటలతో పనిగాదు! చాలా వ్యథ తీసికొంటుంది; అసలు ఇది మంచి తెలివి అయిన వాళ్లకే గాభరా, చికాకూ కల్గిస్తాయి......" అని ఇల్లా చెప్పే లెక్చరర్లనీ, ప్రొఫెసర్లనీగూడా దులిపేశి, దుమ్మెత్తిపోశాడు హార్డీ పండితుడు.

"లెక్కలంటే సరదాపడి, నేర్చుకొనే విద్యా ర్థులకి బోధన ప్రారంభించిన దగ్గరనుండీ, ఆ ఘడియ నుంచీ విస్పష్టంగా తెలివితేటలుపయోగించి, ఉప పత్తులివ్వటం చాలా ఇదిగా నేర్పి, ఆపిచ్చి బాగా తలకెక్కించాలి" అనేవాడు హార్డీ... అని చాలా తీవ్ర ముగా ఈవిషయాన్ని ప్రచారంచేసి హడావిడిచేస్తుండే వాడుగూడా... ఆయన వ్రాసిన '*A Course of Pure (Mathematics*') శుద్ధగణితం అనే గ్రంథం ప్రపంచ మంతటా ప్రఖ్యాతిచెంది చాలా తరాలుగా అనర్స్, ఎమ్. ఏ. పరీక్షలవాళ్లకి పాఠ్యగ్రంథంగా ఉపయోగి స్తోంది. ఈ పుస్తకంలో పై సంగతులు ఎంత సులువో, సుసాధ్యమో తేల్చాడు హార్డీ... (*Rigorous proofs*) స్పష్టంగా తన విద్యార్థులు ఉపపత్తులివ్వకపోతే సతా యించి, పోరి, పీక్కుని తినేసేవాడు వాళ్లని హార్డీ పండితుడు.

నిజంగా ఈ శతాబ్దపు మొదటి సగభాగంలో, ముఖ్యంగా ఈ తరంలో ప్రపంచగణితశాస్త్రజ్ఞుల్లో చాలామంది, ఇంచుమించుగా చాలా పేరుపొందిన ఆంగ్లగణితశాస్త్రజ్ఞులందరూకూడా హార్డీ పుస్తకం పట్టి, చాలా లాభ్ధిగా, విజ్ఞానంగా సంపాదించారు. ఆయనలెక్చర్లు విని హాయిహాయి అని అపరిమితానందం పొంది తేహర్షించేవారు ఎందరూను... హార్డీ లెక్చర్లు చాలా మనోరంజకంగా ఉండేవి... ఉపపత్తులు స్పష్ట ముగా ఇవ్వాలని పట్టుపట్టి హార్డీ పాతిక ముప్పైయేళ్లు శ్రమించాక, ఆంగ్లదేశంలో విస్పష్టంగా ఉపపత్తి ఇవ్వటం అలవాటూ, పరిపాటీ అయిపోయింది... అ విధంగా గణితశాస్త్రం పెంపొందింది... ***Prof. M. H. A. Newman*** ఇంకా ఇట్లు చెప్పాడు: "నేను చిన్న ప్పుడు చదివేటప్పుడు మామూళ్లలో లెక్కలమాస్టరు చాలా బాగా లెక్కలు చెప్పేవాడు. (అసలు లేక పోతే సాధారణంగా అక్కడితో ఆగిపోతుంది లెక్కల సరదా) ఆయన నాచేత హార్డీ 'శుద్ధగణితం' చదివించి స్వయంగా అసంగతులు శ్రమించి నాకు నేర్పారు... అల్లా అయినా హార్డీక్రింద చదువుకి వెళ్లి, ఆయన ఆవేశం తోనూ, ఉత్సాహంతోనూ హృదయరంజకంగానూ చెప్పే గణితాంశాలనీ, లెక్చర్లనీ విని ఎగిరి గంతులు వేసేవాణ్ణి... ఆయనని ఎరిగిఉండటంగా, ఆయన లెక్చర్లు వినటంగా చాలా గొప్ప అదృష్టాలలో ఒకటి... అది నా జీవితాని కంతటికీ వెలుగు నిచ్చింది...

వ్యక్తిగతంగా హార్డీ చాలా ప్రశాంతమయిన వాడు. చాలా చురుకుగానూ, చమత్కారంగానూ, చక్కిలిగింతలు పెట్టేలాగ మాట్లాడేవాడు... ఆయన మాట్లాడుతూఉంటే ఇంకా వినా లనిపించేది... ఎవ రితోనైనా సరే, మనోజ్ఞంగానూ, ఇంపుగానూ, మనస్సు నొప్పెట్టించకుండా మాట్లాడేవాడు. (తరు చుగా గిలిగింతలుపెట్టే చమక్కులూ, పాస్లూ ఉండేవి... ఆయన సంభాషణలలో) జీవితాంతం దాకా హార్డీ క్రికెట్ ఆట అంటే విపరీతపు సరదా పడేవాడు... దీన్నిగురించి కొంతమందరే తెలియ జేశాను. గణకశిరోమణులలో తలమానిక్యంలాంటి ప్రొఫెసరు హార్డీ సరదాపడటంవల్ల క్రికెట్పదాలూ, క్రికెట్ఆటలో పేరుపొందిన వ్యక్తులూ, జగద్విఖ్యాతీ, చిరత్వమూ సంపాదించుకున్నారు...

స్వీడెన్ దేశంలో లెక్కల జర్నలు.. ప్రపంచ ఖ్యాతి కెందిన 'ఆక్టా మాథమాటికా'లో ఒక గణిత పరిశోధనముగురించి వ్యాసం వ్రాస్తూ హార్డీ ఇల్లా అన్నాడు: "ఈ లెక్క సులువుగా బోధపడటానికి దీనిని క్రికెట్ పదాలలో తెలియజేస్తాను... ఓ బాట్సు

మన్ (బాటు పట్టుకొని బంతిని బాట్‌తో కొట్టే వాడు), ఓ బుతువులో,...కొన్ని ఇన్నింగులు...... ఆడా డనికొంతో'అని...ఎప్పైనా చాలా గొప్ప తర గతికి చెందుతా రనడానికి 'హాబ్స్'క్లాసువా డనే వాడు...(అంటే ప్రథమశ్రేణిలో ప్రథమస్థానం అంకించుకొనేవాళ్ళన్నమాట)...ఈ హాబ్స్ వేదాంతి అయిన థామస్ హాబ్స్ అనుకొని ఖండఖండాల గణ కులూ 'పప్పులో కాలువేసే'వారు. (నిజానికి ఈ హాబ్స్ క్రికెట్ ఆటగాడు...ఇంతకుముందే ఈ విషయం ఈ వ్యాసంలో చదివిఉంటారు.)

హార్డీ చివరరోజుల్లో వ్రాసిన రెండో పుస్తకం *'A Mathematician's Apology'*...'గణితశాస్త్రజ్ఞుడి క్షమార్పణలు' ౧౯౪౦ లో ప్రచురించబడింది. దాన్ని గురించి విమర్శిస్తూ స్పెక్టేటర్ (*Spectator*) అనే ప్రముఖ బ్రిటిష్ పత్రిక ఇల్లా అంది:

"అరవయ్యో పడి దాటాక, హార్డీ తన జీవిత కాలమంతా లెక్కలు చదివినందుకూ...లెక్కలు చెప్పి నందుకూ...లెక్కలు చేసినందుకూ ... 'క్షమార్ప ణలు' వ్రాశాడు. నిజంగా జనసామాన్యానికి లెక్కలు నచ్చవు. 'మనకి అతినిశితప్రజ్ఞా, తెలివితేటలూ ఉంటేగాని గణిత శాస్త్రంలో కఠినభాగాలు అయో మయంగా కనిపిస్తాయి. గణితశాస్త్రం కొరకరాని కొయ్య...ఎంతో కష్టపడితే, గింజుకుంటే కొంచెం బోధపడుతుందేమో' అనుకొని అసలు లెక్కలంటేనే చికాకుపడతారు సామాన్యులు......కాని చాలా మనోహరంగానూ, జాలిగానూ, ఉత్తేజం కల్గించేలాగా హార్డీ 'క్షమార్పణలు' వ్రాశాడు......ఈపుస్తకం చదివితే పై దురభిప్రాయం పటాపంచ లవుతుంది. ఈ పుస్తకం చదివిన తర్వాత మామూలుగైతు, ఎక్కాలు నేర్చినవాళ్లు దగ్గిరనుంచీ కూడా అసలు సంగతి తెలిసి కొని లెక్కలవిలువ అర్థంచేసికొని, శభాష్ అంటారు. ......సౌందర్యపిపాసతో, విరామంలేకుండా కృషి చేసే హార్డీలాంటి కళావేత్త, కళారాధకుడూ...వివిధ వర్ణాలతో కష్టపడి చిత్రించిన...ఈగణిత-చిత్రపటాల ప్రదర్శనం...అందరి మనస్సులనీ చూరగొన్నది... ఇంత చక్కగా లెక్కలలో సరదా గల్గించే పుస్తకాన్ని ఇంతదాకా ఇంగ్లదేశంలో ఎవ్వరూ వ్రాయలేదు" అని.

మనోహరమైన శైలిలో, జనసామాన్యానికి తేటతెల్లమయ్యేట్టు 'క్షమార్పణ'లని వ్రాశాడు హార్డీ. ముందర భూమిక (*Preface*) లో వ్రాస్తూ, "ఇంక లెక్కలు చెయ్యడానికి ఓపికా, విరామమూ, శ్రద్ధా లేక వృద్ధాప్యానికి లొంగిపోయి, విధిలేక లెక్కల గురించి వ్రాయడానికి పూనుకున్నా" నన్న మాట జాలికొల్పుతుంది. ఈపుస్తకం ద్వారా హార్డీ తెల్పిన సారాంశ మిది: "మానవజీవితంలో విద్యాభ్యాసం చేసేకాలంలో నేర్చుకొని, అభ్యసింపవలసిన ముఖ్య విషయాలలో (సబ్జెక్ట్‌లలో) శుద్ధగణితానికి మొదటిస్థానం ఇవ్వాలి. దాని అవసరం చాలా ఉంది......అల్లా చెయ్యకపోతే భావి బాలురకీ, బాలికలకీ చాలా అన్యా యంగా, ద్రోహంగా చేస్తున్నామన్నమాట...ఆఖరికి ఇలా అన్నాడు: "నేను ఈగణితశాస్త్రంలో ఆసక్తి కలిగి, అభిరుచి పెంపొందింపజేసికొని, లెక్కలుచేసి కుంటూ హాయిగా నిర్విచారంగా గడిపిన ౩౦, ౪౦ ఏళ్లూ, ఈ కాలం అంతా, సద్వినియోగం అయిందని భావిస్తాను...అలా చేశానని నేను కించపడను. ...నాజీవితకాలంలో చాలాభాగం శుద్ధగణితం పొరి పట్టుపట్టి తీసేసుకుంది"...అని.

'గణితశాస్త్రంలో ఉన్న అందంగా (ఇది హిమా చలసౌందర్యములాంటిది ... గజగజ లాడిస్తుంది... *'It's beauty is cold'* అన్నాడు రసెల్ పండితుడు) సౌష్ఠవమూ, నిర్మాణపుతీరు, ఇవి సమ్మోహనాస్త్రాలుగా నిజంగా పనిచేసి, కృషిసాగిస్తున్న గణితశాస్త్రపరి శోధకులకి ఆవేశం కల్గించి, ప్రోత్సహించి, వింతయిన కులాసా ఇస్తాయి...

...లాభం, ఉపయోగం,...వీట్ల ప్రసక్తి అనవ సరం...లెక్కల విషయంలో...చిన్నలెక్కలూ అవీ నిత్య వ్యవహారానికి పనికివస్తాయి...వాడుకలో బిల్లులకీ, అకౌంట్లకీ ఈ చిన్నలెక్కలు చాలా అవసరం అని అందరికీ తెలుసు. కాని మీదికి వెళ్తున్నకొద్దీ...గణిత శాస్త్రంలో క్లిష్టభాగాల్లో ప్రవేశం గలిగి, అందులో ప్రావీణ్యం సంపాదించి, విస్తృతంగా పరిశోధన సాగిం చిన కొద్దీ గణితశాస్త్రపు నిజస్వరూపం కనిపిస్తుంది. ...అయితే ఈ లెక్కలు (ఇవి బి. ఏ., ఆనర్సు, ఎమ్. ఏ. వాళ్లకి చెప్తారు) అనేసరికి మామూలువా ళ్లందరికీ హడలూ, కొంచెం తలనొప్పీ వస్తాయి...ఈ అంకాలలోనే గణితశాస్త్రంలో ఉండుకొన్న స్నిగ్ధ త్వమూ, అందచందాలూ ఇమిడిఉన్నాయి...నిత్యవ్యవ హారరీత్యా ఈ విషయాలు ఎందుకూ కొరగావు...

యూనివర్సిటీలలో చాలా పెద్దపరీక్షలకి చెప్పే ఈ లెక్కలు సామాన్యులకి సాధారణంగా బోధపడవు... దైనికజీవితంలో ఈ లెక్కలు వచ్చివుండడం అవసరం లేదు కూడా... ఇదంతా వ్యర్థం, నిరర్థకం అంటారు సామాన్యప్రజలు...

గణితశాస్త్రజ్ఞులు విశేషశ్రమకల్లి సాధించిన శుద్ధగణితాంశాలూ, వారు జీవితమంతా వినియోగించి తెలుసుకొని ప్రచురించిన థీరములూ, 'ఎందుకూ పనికిరానట్లు' మామూలువాళ్ళకి కనిపిస్తాయి.. (వెర్రికేం తెలుసును... అటుకుల రుచి!... అని)... ఒకవాడు గెలిలియో, కెప్లరూ అనే పాశ్చాత్యసిద్ధాంతశాస్త్రజ్ఞుల ఖగోళసిద్ధాంతాలని... 'ఎందుకూ పనికిరాని 'వచ్చు' సిద్ధాంతా'లని ఆకాలంవాళ్లు గేలి చేశారు... కాని కాలక్రమంగా, ఖగోళశాస్త్రంలో తక్కినతరాలవాళ్ల 'విశ్వనిర్మాణంగూర్చిన అభిప్రాయములలో' ఇవి చాలా గొప్ప మార్పు తీసికొనివచ్చాయి... "ఎందుకూ పనికిరానట్లు కనిపించే శుద్ధశాస్త్రగణితాంశాలలో గొప్ప సౌందర్యమూ, శక్తీ, సొంపూ నిబిడీకృతం" అయి ఉందని ప్రపంచానికి చాటి వెళ్లిపోయాడు హార్డీ పండితుడు...

...ఒక ఏడాది గడిచింది... ఒక వస్తువు, ఒక మహానుభావుడూ లేనప్పుడుగాని, వారిని చేతులారా కోల్పోయినప్పుడుగాని వాట్ల విలువ నిజంగా గుర్తించడం జరుగదు... కాగా, ఏళ్లు గడుస్తూఉంటే ఒక మహాపురుషుని గొప్పతనం తనంతట తానే ప్రచురితం అవుతూఉంటుంది... హార్డీ ఆత్మకి శాంతి కలగాలి!

...భారతదేశంలో, ముఖ్యంగా దక్షిణ ప్రాంతం, అందులోనూ మద్రాసురాష్ట్రం, లెక్కల విషయంలో చాలా గొప్ప పేరు సంపాదించింది. క్రిందటి, ఈ తరాలు రామానుజం పేరు నిలబెడుతున్నాయని చెప్పవచ్చు... ఈమధ్య డా. అలగప్పచెట్టియారూ, స్వతంత్రభారతప్రభుత్వమూ కార్యకృషిలో గొప్ప రిసెర్చి ఇన్‌స్టిట్యూట్ స్థాపించి, 'రామానుజం ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఫండమెంటల్ రిసెర్చ్'ని గణిత విషయశోధనకోసరం ప్రత్యేకించి, ప్రఖ్యాతపరిశోధకులకు బాదరబందీ లేకుండా ప్రశాంతంగా పనిచేసుకోడానికి అవకాశాలు ఏర్పరచడం, పట్టుపట్టి అప్పుడే శంకుస్థాపన చెయ్యడం చాలా ముదావహం... కాని రామానుజాన్ని పైకి తీసికొనివచ్చి, అతని ప్రతిభను జగద్విఖ్యాతంచేసి, రామానుజాన్ని ఉన్నతపథాలకి తీసికొనివెళ్ళిన హార్డీపండితుణ్ణి మనం విస్మరించడం అపరాధం అవుతుంది. శ్రీనివాసరామానుజం పేరిట స్థాపించిన ఈ ఇన్‌స్టిట్యూట్‌లో ఆయనకి ప్రాణమిత్రుడూ విఖ్యాతగణితశాస్త్రజ్ఞుడూ అయిన హార్డీ పేరుగా 'హార్డీ ప్రొఫెసరుషిప్పు'నూ, 'హార్డీ శుద్ధగణితడిపార్టుమెంటు'నూ నెలకొల్పమని డా. అలగప్పచెట్టియారునూ, కేంద్రప్రభుత్వమునూ కోరుతూ, 'రామానుజంసంప్రదాయాన్ని' మద్రాసు రాష్ట్రం నిలబెడుతుందని ఆశిస్తున్నాను... ఈవ్యాసం వ్రాయడంలో నాకు తోడ్పడిన ప్రొఫెసరు హాల్డేను **F. R. S.**, ప్రొఫెసరు న్యూమన్ గార్ల పుస్తకాలనీ, వ్యాసాలనీ, రేడియో ప్రసంగాలనీ, హార్డీపండితుడి పుస్తకాలనీ పేజీలయినా త్రిప్పమని విద్యార్థులనీ, తదితర్లనీ కోరుతూ, ఆ ప్రొఫెసర్లకి కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా వందనాలర్పిస్తున్నాను.

మలా (బాటు పట్టుకొని బంతిని బాట్‌తో కొట్టే వాడు), ఓ బుతువులో,...కొన్ని ఇన్నింగులు...... ఆడా డనకొంటొ్ఱిని...ఎవరైనా చాలా గొప్ప తరగతికి చెందుతారనడానికి 'హాబ్స్'క్లాసువాడనే వాడు...(అంటే ప్రథమ శ్రేణిలో ప్రథమస్థానం అంకించుకొనేవాళ్లన్నమాట)...ఈ హాబ్స్ వేదాంతి అయిన థామస్ హాబ్స్ అనుకొని ఖండఖండాల గణకులూ 'పప్పులో' కాలువేసేవారు. (నిజానికి ఈ హాబ్స్ క్రికెట్ ఆటగాడు...ఇంతకు ముందే ఈ విషయం ఈ వ్యాసంలో చదివి ఉంటారు.)

హార్డీ చివరరోజుల్లో వ్రాసిన రెండో పుస్తకం '*A Mathematician's Apology*'...'గణితశాస్త్రజ్ఞుడి క్షమార్పణలు' ౧౯౪౦ లో ప్రచురించబడింది. దాన్ని గురించి విమర్శిస్తూ స్పెక్టేటర్ (*Spectator*) అనే ప్రముఖ బ్రిటిష్ పత్రిక ఇల్లా అంది:

"అరవయ్యో పడి దాటాక, హార్డీ తన జీవితకాలమంతా లెక్కలు చదివినందుకూ...లెక్కలు చెప్పినందుకూ...లెక్కలు చేసినందుకూ... 'క్షమార్పణలు' వ్రాశాడు. నిజంగా జనసామాన్యానికి లెక్కలు నచ్చవు. 'మనకి అతినిశితప్రజ్ఞ, తెలివితేటలూ ఉంటేగాని గణిత శాస్త్రంలో కఠినభాగాలు అయోమయంగా కనిపిస్తాయి. గణితశాస్త్రం కొరకరాని కొయ్య...ఎంతో కష్టపడితే, గింజుకుంటే కొంచెం బోధపడుతుందేమో' అనుకొని అసలు లెక్కలంటేనే చికాకుపడతారు సామాన్యులు......కాని చాలా మనోహరంగానూ, జాలిగానూ, ఉత్తేజం కల్గించేలాగా హార్డీ 'క్షమార్పణలు' వ్రాశాడు......ఈపుస్తకం చదివితే పై దురభిప్రాయం పటాపంచలవుతుంది. ఈ పుస్తకం చదివిన తర్వాత మామూలుగైతే, ఎక్కాలు నేర్చినవాళ్లు దగ్గిరనుంచీ కూడా అసలు సంగతి తెలిసికొని లెక్కలవిలువ అర్థంచేసికొని, శెభాష్ అంటారు. ......సౌందర్యపిపాసతో, విరామంలేకుండా కృషి చేసే హార్డీలాంటి కళావేత్త, కళారాధకుడూ...వివిధ వర్ణాలతో కష్టపడి చిత్రించిన...ఈగణితచిత్రపటాల ప్రదర్శనం...అందరి మనస్సులనీ చూరగొన్నది... ఇంత చక్కగా లెక్కలలో సరదా కల్గించే పుస్తకాన్ని ఇంతదాకా ఇంగ్లదేశంలో ఎవ్వరూ వ్రాయలేదు" అని.

మనోహరమైన శైలిలో, జనసామాన్యానికి తేటతెల్లమయ్యేటట్లు 'క్షమార్పణ'లని వ్రాశాడు హార్డీ. ముందర భూమిక (*Preface*) లో వ్రాస్తూ, "ఇంక లెక్కలు చెయ్యడానికి ఓపికా, విరామమూ, త్రాణా లేక వృద్ధాప్యానికి లొంగిపోయి, విధిలేక లెక్కల గురించి వ్రాయడానికి పూనుకున్నా" నన్న మాట జాలికొల్పుతుంది. ఈపుస్తకం ద్వారా హార్డీ తేల్చిన సారాంశ మిది: "మానవజీవితంలో విద్యాభ్యాసం చేసే కాలంలో నేర్చుకొని, అభ్యసించవలసిన ముఖ్య విషయాలలో (సబ్జెక్టులలో) శుద్ధగణితానికి మొదటిస్థానం ఇవ్వాలి. దాని అవసరం చాలా ఉంది......అల్లా చెయ్యకపోతే భావి బాలురకీ, బాలికలకీ చాలా అన్యాయమూ, ద్రోహమూ చేస్తున్నామన్నమాట...ఆఖరికి ఇలా అన్నాడు: "నేను ఈగణితశాస్త్రంలో ఆసక్తి గలిగి, అభిరుచి పెంపొందింపజేసికొని, లెక్కలు చేస్తుంటూ హాయిగా నిర్విచారంగా గడిపిన ౩౦, ౪౦ ఏళ్లూ, ఈ కాలం అంతా, సద్వినియోగం అయిందని భావిస్తాను...అలా చేశానని నేను కించపడను. ...నాజీవితకాలంలో చాలాభాగం శుద్ధగణితం పోరి పట్టుపట్టి తీసేసుకుంది"...అని.

'గణితశాస్త్రంలో ఉన్న అందానికి (ఇది హిమాచలసౌందర్యములాంటిది ... గజగజ లాడిస్తుంది... '*It's beauty is cold*' అన్నాడు రస్సెల్ పండితుడు) సౌష్ఠవమూ, నిర్మాణపటిమా, ఇవి సమ్మోహనాస్త్రాలుగా నిజంగా పనిచేసి, కృషి సాగిస్తున్న గణితశాస్త్రపరిశోధకులకి ఆవేశం కల్గించి, ప్రోత్సహించి, వింతయిన కులాసా ఇస్తాయి...

...లాభం, ఉపయోగం,...వీట్ల ప్రసక్తి అనవసరం...లెక్కల విషయంలో...చిన్న లెక్కలూ అవీ నిత్య వ్యవహారానికి పనికివస్తాయి...వాడుకలో బిల్లులకీ, అకౌంట్లకీ ఈ చిన్న లెక్కలు చాలా అవసరం అని అందరికీ తెలుసు. కాని మీదికి వెళ్తున్న కొద్దీ...గణిత శాస్త్రంలో క్లిష్టభాగాల్లో ప్రవేశం గలిగి, అందులో ప్రావీణ్యం సంపాదించి, విస్తృతంగా పరిశోధన సాగించిన కొద్దీ గణితశాస్త్రపు నిజస్వరూపం కనిపిస్తుంది. ...అయితే ఈ లెక్కలు (ఇవి బి. ఏ., ఆనర్సు, ఎమ్. ఏ. వాళ్లకి చెప్తారు) అపేసరికి మామూలువాళ్లందరికీ హడలూ, కొంచెం తలనొప్పీ వస్తాయి...ఈ అంశాలలోనే గణితశాస్త్రంలో ఉండుకొన్న స్నిగ్ధత్వమూ, అందచందాలూ ఇమిడి ఉన్నాయి...నిత్యవ్యవహారికాల్లో ఈ విషయాలు ఎందుకూ కొరగావు...

యూనివర్సిటీలలో చాలా పెద్దపరీక్షలకి చెప్పే ఈ లెక్కలు సామాన్యులకి సాధారణంగా బోధపడవు... దైనికజీవితంలో ఈ లెక్కలు వచ్చివుండడం అవసరం లేదు కూడా...ఇదంతా వ్యర్థం, నిరర్థకం అంటారు సామాన్యప్రజలు...

గణితశాస్త్రజ్ఞులు విశేషశ్రమకల్ల సాధించిన శుద్ధగణితాంశాలూ, వారు జీవితమంతా వినియోగించి తెలుసుకొని ప్రచురించిన థీరములూ, 'ఎందుకూ పనికిరానట్లు' మామూలువాళ్లకి కనిపిస్తాయి.. (ఏడ్డుకేం తెలుసును...అటుకుల రుచి?...అని)...ఒకనాడు గెలిలియో, కెప్లరూ అనే పాశ్చాత్యసిద్ధాంతశాస్త్రజ్ఞుల ఖగోళసిద్ధాంతాలని...'ఎందుకూ పనికిరాని 'చచ్చు' సిద్ధాంతా'లని ఆకాలంవాళ్లు గేలి చేశారు...కాని కాలక్రమంగా, ఖగోళశాస్త్రంలో తక్కువతరాలవాళ్ల 'విశ్వనిర్మాణంగూర్చిన అభిప్రాయములలో' ఇవి చాలా గొప్ప మార్పు తీసికొనివచ్చాయి..."ఎందుకూ పనికి రానట్లు కనిపించే శుద్ధశక్తిగణితాంశాలలో గొప్ప సౌందర్యమూ, శిల్పి, సొంపూ నిబిడీకృతం" అయి ఉందని ప్రపంచానికి చాటి వెళ్లిపోయాడు హార్డీ పండితుడు...

...ఒక వీడాది గడిచింది...ఒక వస్తువు, ఒక మహానుభావుడూ లేనప్పుడుగాని, వాటిని చేతులారా కోల్పోయినప్పుడుగాని వాట్ల విలువ నిజంగా గుర్తించడం జరుగదు...కాగా, ఏళ్లు గడుస్తూవుంటే ఒక మహాపురుషుని గొప్పతనం తనంతట తానే ప్రచురితం అవుతూఉంటుంది...హార్డీ ఆత్మకి శాంతి గలగాలి!

...భారతదేశంలో, ముఖ్యంగా దక్షిణ ప్రాంతం, అందులోనూ మద్రాసురాష్ట్రం, లెక్కల విషయంలో చాలా గొప్ప పేరు సంపాదించింది. క్రిందటి, ఈ తరాలు రామానుజం పేరు నిలబెడుతున్నాయని చెప్పవచ్చు...ఈమధ్య డా. అలగప్పచెట్టియారూ, స్వతంత్రభారతప్రభుత్వమూ కారైకుడిలో గొప్ప రిసెర్చి ఇన్‌స్టిట్యూట్ స్థాపించి, 'రామానుజం ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఫండమెంటల్ రిసెర్చ్'ని గణితవిషయశోధనకోసరం ప్రత్యేకించి, ప్రఖ్యాతపరిశోధకులకు బాదరబందీ లేకుండా ప్రశాంతంగా పనిచేసుకోడానికి అవకాశాలు ఏర్పరచడం, పట్టుపట్టి అప్పుడే శంకుస్థాపన చెయ్యడం చాలా ముదావహం...కాని రామానుజాన్ని పైకి తీసికొనివచ్చి, అతని ప్రతిభను జగద్విఖ్యాతంచేసి, రామానుజాన్ని ఉన్నతిపథాలకి తీసికొనివెళ్లిన హార్డీపండితుణ్ణి మనం విస్మరించడం అపరాధం అవుతుంది. శ్రీనివాసరామానుజం పేరిట స్థాపించిన ఈ ఇన్‌స్టిట్యూట్‌లో ఆయనకి ప్రాణమిత్రుడూ విఖ్యాతగణితశాస్త్రజ్ఞుడూ అయిన హార్డీ పేరుగా 'హార్డీ ప్రొఫెసరుషిప్పు'నూ, 'హార్డీ శుద్ధగణితడిపార్టుమెంటు'నూ నెలకొల్పమని డా. అలగప్పచెట్టియారునూ, కేంద్రప్రభుత్వమునూ కోరుతూ, 'రామానుజంసంప్రదాయాన్ని' మద్రాసు రాష్ట్రం నిలబెడుతుందని ఆశిస్తున్నాను...ఈవ్యాసం వ్రాయడంలో నాకు తోడ్పడిన ప్రొఫెసరు హాల్డేను F. R. S., ప్రొఫెసరు న్యూమన్ గార్ల పుస్తకాలనీ, వ్యాసాలనీ, రేడియోప్రసంగాలనీ, హార్డీపండితుడి పుస్తకాలనీ పేర్లయినా త్రిప్పుని విద్యార్థులనీ, తదితర్లనీ కోరుతూ, ఆ ప్రొఫెసర్లకి కృతజ్ఞతా పూర్వకంగా వందనా లర్పిస్తున్నాను.

జీవనసంధ్య

[కథానిక]

"అమరేంద్ర"

"నిజంగానా?" అని ఆశ్చర్యంతో అడిగింది సంధ్య.

"నీతో ఎప్పుడైనా అబద్ధం ఆడానా సంధ్యా?" అని ఎదురుప్రశ్న వేశాడు ఆనందరావు.

నిజమేనా? అందులో ఆనందరావు అన్నంత పనీ చేసితీరే రకం.

అతని మాటలు వింటుంటే సంధ్య భయంతో కంపించిపోతోంది. అతని మాటలు నమ్మటానికీ వీలు లేదు, నమ్మకపోవటానికీ వీలులేదు. అర్థంకాని సందిగ్ధావస్థలో సంధ్య తన్నుకుంటున్నది.

"అయితే, ఆనంద్, ఎక్కడికి వెళ్ళిపోతావో చెప్పవా? అసలు ఇంత ఆకస్మికంగా నీకు ఇటువంటి కోరిక ఎందుకు కలిగిందో నేను తెలుసుకోగూడదా" అని వేదనతో వ్యాకులమైన కంఠంతో సంధ్య ప్రశ్నించింది.

"తెలుసుకోవచ్చు. కాని తెలిపేందుకు ఏముంది?" అని ఆనందరావు కిటికీలోంచి దూరాన కనిపిస్తున్న కొండలకేసి చూస్తూ బదులు చెప్పాడు.

"ఇటు చూడు ఆనంద్! నాతో మాట్లాడటానికి ఇంత బెదిరిపోతున్నావేం? ఇంతలోనే ఎంత మారిపోయావో? ఏదో రహస్యాన్ని నాకు చెప్పకుండా దాస్తున్నావు. అది బైటపడిపోతుందేమోనని బెదిరిపోతున్నావు. అంతమాత్రం నేను తెలుసుకోలేననుకున్నావా? నిజం చెప్పు. చెప్పేదాకా నిన్నిక్కడి నుంచి కదలనివ్వను. ఎక్కడికి వెళ్ళిపోదలుచుకున్నావు? ఎందుకు వెళ్ళిపోవాలనుకున్నావు?" అని సంధ్య దారికి అడ్డంగా నిలబడింది.

సంధ్యముఖంకేసి ఒకసారి చూసి ఆనందరావు తల వంచుకున్నాడు. సంధ్యకళ్ళలోని మిరుమిట్లుగొలిపే వెలుగుముందు ఏరహస్యమూ దాగదు. ఆ వెలుగు తన హృదయంలోని మర్మాలన్నిటినీ ఛేదించివేస్తుంది. కాని ఏమని చెబుతాడు? ఏమీ తోచలేదు. చివరికి "సంధ్యా, నిజంగా నీకు ఏం చెప్పాలో నాకు తెలియటంలేదు. ఎక్కడికి వెళ్తానో నాకే తెలియదు. ఎందుకు వెళ్లాలనుకుంటున్నానో కూడా నాకు తెలియదు" అన్నాడు.

"ఎంతసేపూ ఒకటేమాట. అయితే నీ రహస్యం నువ్వే దాచుకో. పాపం, వెళ్తున్నానని చెప్పటానికి మటుకు వచ్చావు. సంతోషం..."

"చెప్పటానికిమాత్రమే కాదు. పెళ్ళినాటికి వుండను. వెళ్ళిపోయేముందు నిన్ను దీవించి వెళ్లాలని వచ్చాను" అంటుండగానే ఆనందరావుమాటలకి అడ్డం వచ్చి "అప్పుడే దీవించేటంత పెద్దమనిషివై పోయావు కాబోలు" అని సంధ్య చిరునవ్వు నవ్వింది. ఆ చిరునవ్వు శరత్కాలపు వెన్నెలలాగా ఆనందరావుహృద

యాన్ని క్షణంలో ఆవరించింది. మనసులోని చీకటి మబ్బులన్నీ ఆ వెన్నెలలో కరిగిపోయినై. అతని కన్నీ కూడా బదులుగా చిరునవ్వు నవ్వాలనిపించింది. కాని అప్రయత్నంగా కనురెప్పల్లోంచి అశ్రువులు తొంగిచూసినై.

"అయితే, ఒక్కమాట అడుగుతాను ఆనంద్: నామీద కోపగించుకుని వెళ్ళిపోతున్నావా ? యావజ్జీవితమూ నన్ను వేధించదలుచుకున్నావా ?"

"లేదు సంధ్యా, నామాట నమ్ము. నాకు ఎవరి మీదా కోపం లేదు. నీమీద అసలే లేదు. విధి మీదా, లోకంమీదా కోపగించుకునే అధికారం మానవుడికి లేదు."

"ఏమిటో నీమాటలు చాలా కొత్తగా వున్నయ్."

"అవును. ఎల్లుండినుంచి నువ్వు కొత్తదానివి కాబోతున్నావు. అందుకని ఇవాళ నామాటలు కొత్తగా కనిపిస్తున్నయ్. దీంట్లో ఆశ్చర్యమేముంది ?" అన్నాడు. ఈ మాటలలోని వెటకారం సంధ్యహృదయానికి సూటిగా తగిలింది. బదులు చెప్పలేకపోయింది. మాటలకందని బాధ సంధ్యముఖాన్ని చీకటిమబ్బు లాగా కమ్ముకేసింది.

వారిద్దరిమధ్యా క్షణక్షణమూ అశ్రువులతో వేదనతో బరువెక్కి మౌనం ఇనపగోడలు కడుతోంది. చిన్ననాటినుంచీ ఆటపాటలతో కలిసిమెలిసిన వారిద్దరూ ఈక్షణంలో ఎంతో అపరిచితులమాదిరిగా మారిపోయారు. ఇద్దరిమధ్యా ఏదో దాటలేని అఖాతం మోరలు పెడుతోంది.

ఈ దారుణమౌనాన్ని భంగంచేస్తూ "వెళ్లొస్తాను సంధ్యా" అని ఆనందరావు రెండడుగులు వేశాడు.

"వెళ్లక తప్పదన్నమాట. నీ సంకల్పానికి తిరుగు లేదని నాకు తెలుసుగా" అంది సంధ్య.

ఆ మాటకు బదులు చెప్పకుండా ఆనందరావు "వెళ్తూ ఒక్క కోరికమట్టుకు కోరుతున్నాను. అది నువ్వు తప్పకుండా పాటించాలి సంధ్యా" అన్నాడు.

"నీకు సందేహ మెందుకు ఆనంద్ ? అది ఎంత దుర్ఘటమైన కోరిక అయినా సరే" అని సంధ్య బదులు చెప్పింది.

"నన్ను మరిచిపో, పూర్తిగా మరిచిపో సంధ్యా. నేను నీ గతజీవితంలోని కారుమబ్బుని, పీడకలని. నన్ను నీహృదయంలోంచి తరిమివెయ్యి. నీ భావి సుఖంతోనూ, శోభతోనూ మంగళమయంగా వుండాలని కోరుకుంటున్నాను. ఇదే నా చివరికోరిక" అంటూనే ఆనందరావు గబగబా గడిపైటికి వెళ్లాడు.

ఈమాటలకి సుడిగాలికికంపించే లతలాగా సంధ్య వొణికిపోయింది. అక్కడే నిలబడిపోయింది. చూస్తుండగానే ఆనందరావు మలుపుతిరిగి చెట్లగుబుర్లలో మాయమైపోయాడు. పరిసరమంతా చీకటి వెలుగుల దాగుడుమూతల్లో వింతగా మారిపోతోంది. దూరాన కొండలవరసలూ, చెట్లగుబుర్లూ, చెరువులో నీళ్ళూ సంజకెంజాయలతో నిండిపోతున్నయ్. ఆక్షణంలో ప్రకృతిలో కన్నీళ్లకీ, చిరునవ్వుకీ స్నేహం కుదిరింది.

కాని సంధ్యహృదయం బాష్పదరహాసాలమధ్య ఊయలలూగుతోంది. ఎల్లుండే సంధ్యపెళ్లి. ఇవాళ తన చిన్ననాటి స్నేహితుడు అకస్మాత్తుగా ఎక్కడికో వెళ్లిపోతున్నాడు. ఎందుకో చెప్పడు. కాని సంధ్యకి తెలియకపోలేదు. తెలుసుకననే మనసులో ఇంత బాధ.

ఇక తెల్లారితే సంధ్యపెళ్లి. ఆరాత్రే ఆనందరావు ఎవరికీ చెప్పకుండా ఎక్కడికో వెళ్లిపోయాడని ఊరంతా గగ్గోలు. పరారి అయిపోయాడని కొందరూ, ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడని కొందరూ ఎవరికి తోచినట్లు వాళ్లు తీర్మానించుకున్నారు.

ఈవార్త విని సంధ్య నివ్వెరబోయింది. అనుకున్నంత పనీ జరిగింది. కళ్యాణకింకిణుల మంగళధ్వనుల మాటునుంచి, తూర్యరావాలమాధురుల చాటునుంచి, మాటిమాటికీ "నన్ను మరిచిపో, నన్ను మరిచిపో" అన్న మాటలే వినిపిస్తున్నయ్.

౨

"స్వామీజీ"

"ఎవరు నాయనా,—నువ్వా ఆనంద్ ? ఏం ఇంత అర్ధరాత్రి వచ్చావు ?"

"నాకు దీక్ష ఇప్పించండి. ఇప్పుడే ఇప్పించండి."

"అంత తొందరెందుకు బాబూ? నీ పరీక్షా కాలం ఇంకా పూర్తికాలేదు."

"స్వామీ, ఇంక నేను పరీక్షకి నిలవలేను. నన్నొక ఒడ్డుకి చేర్చండి. నన్ను రక్షించండి. నాకు దీక్ష ఇప్పించండి. మీపాదాలకి సేవచేస్తూ జీవితమంతా గడిపివేస్తాను" అని వ్యాకులపాటుతో గురువుగారి పాదాలమీద వాలి విన్నవించుకున్నాడు.

ప్రశాంతవదనంతో స్వామీజీ ఆనందమాటలు విన్నారు. జీవితంలోని సుఖదుఃఖాలన్నిటికీ అతీతమైన శాంతి ఆయనముఖమండలంలో మెరుస్తోంది. ఆశ్రమమంతా నిద్రలో మునిగివుంది. ఆయన ఒక్కడే మేలుకొని ఏదో చదువుకుంటున్నారు. ఎన్నాళ్లనుంచో ఆనందతో మాట్లాడాలని ఆయన అనుకుంటున్నారు. స్వామీజీతో సంభాషించి తన అశాంతిని ఆయనకి నివేదించాలని ఆనంద ఎన్నాళ్లనుంచో వేచివున్నాడు. ఇటువంటి ఏకాంతసమయంకోసమే ఇద్దరూ ఎదురుచూస్తున్నారు.

కిటికీసందుల్లోంచి వెన్నెల జారివచ్చి స్వామీజీ ఆసీనులైవున్న చోటిని బంగారుకాంతులతో నింపుతోంది.

మధురగంభీరస్వరంతో "నాయనా, ఆనంద్, దీక్షకోసం ఎందుకింత తొందరపడుతున్నావు? నీ ముఖంలో ఎప్పుడూ ఏదో అశాంతి, ఏదో విచారం కనిపిస్తున్నాయ్. ఇంకా నీ పరీక్షాకాలం పూర్తికాలేదు. దీక్ష స్వీకరించే అర్హతని నువ్వు పొందలేదు" అని స్వామీజీ ఆనందరావుముఖంకేసి చూశారు. ఆనంద తలవంచుకుని మెదలకుండా కూచున్నాడు. దీపపు వెలుతురులో ముందుకిసాగలేక నిలబడిపోయి చుట్టలు చుట్టుకునే సర్పంలాగా అతని మనసు స్వామీజీ సన్నిధానంలో మెలికెలుతిరిగిపోతున్నది.

"నిజం చెప్పు ఆనంద్, నువ్వు ఎవరిమీద అలిగి ఇక్కడికి వచ్చావు?"

"నేను ఎవరిమీదా కోపగించుకుని రాలేదు స్వామీ. జీవితంలోని సుఖదుఃఖాలకి రోసి ఇక్కడికి వచ్చాను. జీవితాన్ని ఈశ్వరపదసన్నిధిని పూజా ప్రసూనంగా సమర్పించాలనే ఆశతో ఇక్కడికి వచ్చాను."

"అయితే ఇక్కడ నీకు శాంతి లభించిందా?"

"లేదు స్వామీ, నాహృదయంలో ఏదో సమసిపోని సంఘర్షణ, ఏదో చెప్పలేని అశాంతి. ఉన్నత లక్ష్యాన్ని చేరుకోలేమనే భయంతో ప్రతిమెట్టు ఎక్కేటప్పుడూ కాళ్లు వణికిపోతున్నాయ్. ఇక్కడినుంచి ఏక్షణంలో జారి అధఃపాతాళానికి అణగారిపోతానో అనే తీరని బాధ. అందుకే స్వామీ, తొందరగా దీక్ష ఇప్పించండి. వెనక్కి తిరిగి వెళ్లేదారి మూసెయ్యండి. నన్ను కాపాడండి" అని వ్యగ్రస్వరంతో విన్నవించాడు.

"నువ్వు తొందరపడుతున్నావ్ ఆనంద్. అంత తేలికగా దీక్ష లభించదు. నీసంకల్పం బలీయమై నీ పూర్వబంధాలన్నిటినీ దగ్ధం చెయ్యాలి. నీ మనసులో ఏ కోరికా దాగివుండకూడదు."

"నా వాంఛలన్నిటినీ భస్మం చేశాను స్వామీ"

"లేదు ఆనంద్. నువ్వు పొరబడుతున్నావు. కోరికలేని మనసులో అశాంతి వుండదు. నీకే తెలియని కోరికలేవో నీ అంతర్యంలో దొంగచాటుగా నక్కివున్నాయ్. వాటిని కూకటివేళ్లతో పెకలించివెయ్యి. అంతవరకూ నీకు దీక్ష లభించదు."

"అయితే ఈ ఎడతెరిపిలేని సంఘర్షణలోంచి నన్ను రక్షించరా స్వామీ?"

"నిన్ను ఉద్ధరించుకునే మార్గం నువ్వే కనుక్కోవాలి, ఆనంద్. ఆత్మపరీక్ష అగ్నిపరీక్ష. నీ అశాంతికి కారణం నువ్వే అన్వేషించి నిర్మూలించు."

"శలవు, స్వామీజీ"అని ఆనందరావు అక్కడినుంచి వెళ్లిపోయాడు. తనకే తెలియని కోరిక ఏదో తన మనసులో దాగుడుమూతలాడుతున్నదా? అదే తన అశాంతికంతటికీ మూలమా? అన్ని కోరికలనీ దాటివచ్చిన తన కింకేం కోరిక వుంది? ఆనందరావు మనస్సు తుపానునాటి సముద్రంలాగా సంక్షోభిస్తోంది.

ఆశ్రమంలో తన గదికి చేరుకున్నాడు. గురువుగారి కుటీరంలోని దీపం చీకటిలో లీనమైపోయింది.

వెన్నెలని చూసి తెల్లవారిం దనుకుని పొరబడ్డ పక్షులు చెట్లగూళ్లలో సందడిచేస్తున్నయ్.

అంతా గభీరమైన నిశ్శబ్దం. అంతటా చల్లటి వెన్నెల. ఆశ్రమమంతా రమణీయమైన ప్రశాంతిలో మధురనిద్రలో మునిగివుంది.

నిద్రపట్టని ఆనందహృదయంమాత్రం బద్దలు కావటానికి ఎదురుచూసే అగ్నిపర్వతంలాగా కళకళ లాగిపోతోంది.

ఆ నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకుంటూ, గ త కా ల పు మరుపు తెరల మాటునుంచి "నన్ను మరిచిపో సంధ్యా, నన్ను పూర్తిగా మరిచిపో" అన్న తన మాటలు విస్పష్టంగా వినిపించినై. ఆనంద ఆపాదమస్తక మూ కంపించిపోయాడు. సంధ్యస్మృతి ఒక్కసారిగా అతని హృదయాన్ని అమృతహాలాహలాలతో నింపి వేసింది. ఆశ్రమాన్నంతటినీ ఆవరించిన వెన్నెలచల్ల దనంలో సంధ్యచిరునవ్వు కనిపించింది. ఆ ప్రశాంత విభావరి ప్రసరించే మధురజ్యోత్స్నలలో సంధ్య విశాలనయనాల వింతకాంతులు కనిపించినై. ఇంత కాలమూ అతని మనసుని ఆవరించిన అశాంతి ఈ క్షణంలో సంధ్యగా రూపొందిన ట్లనిపించింది.

దారితెలియని బాటసారి నడిచినడిచి తనకి తెలియకుండానే చేరదలుచుకున్న నగరాన్ని చేరితే ఎంత ఆశ్చర్యపోతాడు! ఎంత ఆనందిస్తాడు! ఆనంద హృదయంకూడా అటువంటి స్థితిలోనే వుంది.

కాని తానెవరు? సంధ్య ఎవరు? సంధ్య స్మృతిని తన హృదయంలోంచి దూరంగా తరిమి వేయటంకోసం కాదా తను ఇక్కడికి వచ్చింది? స్వామీజీసారథ్యంలో ఆధ్యాత్మిక జీవనపథంలో సాగిపోయి కేవలంభౌతికజీవితమధురస్మృతియైన, సంధ్యని హృదయంలోంచి పెకలించివేయాలనే వజ్రసంకల్పం తోనే తానిక్కడికివచ్చాడు. తన జాడతెలియక ఇంటి దగ్గర బంధుమిత్రులు, తల్లిదండ్రులు ఎంత తల్లడిల్లినా తాను పరుకుచేయలేదు. తన సంకల్పబలం, తన దీక్షా ప్రయాస-అన్నీ అనిమిషంలో గాలికికొట్టుకుపోయే మబ్బులమాదిరిగా మాయమైపోయినై. తనని ఓడించిన సంధ్యస్మృతి అతని హృదయాకాశంలో తీయని వెన్నెలగా అలుముకు పోతోంది. ఆ క్షణంలో ఆనంద పరాజితుడైనాడు. కాని వెయ్యివిజయాలు ఒక్కసారి సాధించినా అంత ఆనందంతో అతని మనసు పొంగి పోయేది కాదు.

3

సంధ్య అత్తవారింటికి వెళ్లిన ఏడాదికే పుట్టిం టికి తిరిగివచ్చింది. ఆమెభర్త అకాలమరణానికి కంట తడిపెట్టనివాళ్లు లేరు. సంధ్యజీవితం దరీ తెన్నూ లేని శోకసాగరమైపోయింది. నిత్యనిశీథమైన ఆమెజీవితా నికి ఒక్కటే ఆశాజ్యోతి—రెండు నెలల పసిపాప రమ. ఆ పసిపాపకోసమే సంధ్య దుర్భరదుఃఖాన్ని దిగమింగు కుంటూ జీవయాత్రని సాగిస్తోంది.

అందరూ వచ్చి సంధ్యను ఓదార్చిపోతున్నారు. ఒకరోజున బాగా చీకటిపడ్డాక ఎవరిదో ఒక నీడవచ్చి సంధ్యగదిలో నిలబడింది. దీపం కొడిబారి గది అంతా మసకగా వుంది. ఆ వచ్చిన వ్యక్తి ఎవరో సంధ్య వెంటనే గుర్తుపట్టలేక పోయింది. తనంతట తను ముందుగా పలకరించటానికి నోరురావటంలేదు. "ఇంత చిన్నవయస్సులోనే ఎంత పెద్ద కష్టం వచ్చిపడిందే తల్లీ" అని వచ్చిన వ్యక్తి ఒక్కశోకం పెట్టింది. ఆ కంఠాన్ని సంధ్య గుర్తుపట్టింది. కాని నమ్మలేక పోయింది. ఆశ్చర్యంతో దీపం పెద్దదిచేసింది. తెల్లటి ముసు గులో దీనంగా తల వంచుకున్న ఆముఖాన్ని చూడ గానే సంధ్య స్తంభించిపోయింది. కంఠాన్ని ఎవరో గట్టిగా నొక్కివేసినట్లయింది. పెగుల్చుకుని "అత్తయ్యా" అని సంధ్య ఒక్కసారి ఆక్రందించింది.

"అవును తల్లీ! నీ పాపిష్ఠి అత్తయ్య ఇంకా బతికేవుంది. ఆమహారాజుమాత్రం దాటిపోయారు. మొండిఘటాన్ని నేను మటుకు బతికేవున్నాను. వీధి ముఖం చూడకపోయినా నువ్వు వచ్చావని విన్నాక మనసు నిలవలేదు. ఎంత ఆపద వచ్చిందే తల్లీ!" అని మాట్లాడలేక మధ్యలో ఆగిపోయింది. సంధ్య శ్రావణ మేఘంలాగా కరిగిపోయింది.

"ఊరుకో తల్లీ, ఏడ్చి లాభంలేదు. ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా మొండిగా భరించటంతప్ప మన మేం చెయ్యగలం? ఆ పసిదాన్ని చూసుకుని దుఃఖాన్ని దిగమింగుకోవాలమ్మా." అని సంధ్య కన్నీళ్లని తన కొంగుతో తుడిచింది. దుఃఖంతో కుమిలిపోయే హృదయం శోకాగ్నిలో దగ్ధమౌతున్న మరొక హృదయాన్ని చల్లటి మాటలతో ఊరడించింది. ఈ మాటలు సంధ్యకి ఎంతో శక్తినిచ్చినయ్. బలవంతాన కన్నీటిని ఆపుకుంటూ వొణుకుతున్న కంఠంతో సంధ్య అడిగింది "బావజాడ ఏమైనా తెలిసిందా?" అని.

"ఏం చెప్పను తల్లీ?" అని ఒక్కసారి అవురుమంది. కొంచెంసేపున్నాక "తండ్రిపోయినరోజే వాడి దగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. ఫలానాచోట వున్నానని రాయలేదు. క్షేమంగా వున్నాననీ, తనకోసం విచారించవద్దనీ రాశాడు. వారి ప్రాణం పోకముందు ఆవుత్తరం అందితే ఎంత సంతోషించేవారోగదా! కాని నాకు ఈ రాత వుంటే అల్లా ఎందుకు జరుగుతుంది? మొండిఘటాన్ని ఇంకా చావలేక బతికున్నాను. ఎప్పటికైనా మనసు తిప్పుకుని వాడు ఇంటికి వస్తాడనే ఆశ నాకు. ఏమంటావు తల్లీ, వస్తాడంటావా?" అని ఎంతో ఆత్రంగా సంధ్యకేసి చూసింది. ఆ తల్లి మనోవేదనని గ్రహించి సంధ్య "వస్తాడు, తప్పకుండా రావచ్చు" అంది.

"చల్లటిమాట చెప్పావు తల్లీ. నీ నోటివాక్కున వాడు క్షేమంగా ఇంటికివస్తే నా కింకేం కావాలి!" అంటూ కొడుకు తిరిగివచ్చినంతగా సంబరపడుతూ ఆమె ఇంటికి బయలుదేరింది. ఆ నిమిషంలో సంధ్య కళ్ల ముందు పెద్ద మెరుపు మెరిసినట్లయింది. ప్రతి హృదయంలోనూ ఏదో మిణుకుమనే ఆశ! ఆ ఒక్క ఆశకోసమే ప్రాణంబిగబట్టుకుని, దుర్భరదుఃఖాన్ని దిగమింగుకుంటూ జీవితపథంలో మొండిగా ముందడుగు వెయ్యాలి. ఉయ్యాలలో నిద్రపోతున్న రమ కదిలిన అలికిడి అయింది. సంధ్య చివాలున లేచి వెళ్లింది. ఈ మిణుకుమనే వెలుగే తన జీవితంలోని కారుచీకటిని పటాపంచలు చేస్తుందన్న విశ్వాసం క్షణంలో సంధ్య హృదయాన్ని శక్తితో నింపివేసింది.

౪

ఆశ్రమవాసులంతా ఆనందరావు ఆరోగ్యాన్ని గురించి ఆందోళనపడుతున్నారు. అతని వ్యాధి నానాటికీ ఎక్కువైపోతోంది. మనిషి ఆనాటికంటే ఆనాడు దిగనాసిల్లిపోతున్నాడు.

"పోనీ, ఒకసారి ఇంటికి వెళ్ళిరా బాబూ. నీకోసం ఇంటిదగ్గర తల్లిదండ్రులు ఎంత క్షోభపడుతున్నారో! జబ్బు తగ్గినాక మళ్ళీ రావచ్చును" అని పక్కన కూచుని విసురుతూ స్వామిజీ బతిమాలుతున్నారు.

"వొద్దు స్వామీ, ఇంటికి వెళ్లాలని లేదు. నన్ను మీ పాదాలదగ్గరే వుండనివ్వండి. నాకు దీక్ష ఇప్పించండి. నేను ఇక్కడే మరణిస్తాను. మీరే నాకు తల్లీ, తండ్రీ" అని ఆనంద్ నీరసంగా బదులుచెప్పాడు.

"కొంచెం నిద్రపట్టించుకో, ఆనంద్" అని స్వామిజీ విసురుతూ పక్కనే కూచున్నారు. మాట్లాడుతూనే ఆనంద్ కళ్లుమూసి నిద్రపోయాడు. కాని స్వామిజీకి ఆనంద్ సంగతి విషమసమస్యగా వుంది. దీక్షకోసం తొందరపడుతున్నాడు. పరీక్షాకాలం పూర్తికాలేదు. పైగా మనిషిముఖంలో ఎప్పుడూ ఏదో చింతకనిపిస్తుంది. ఆకారంలో ఎప్పుడూ అశాంతి కనిపిస్తుంది. అతన్ని చూస్తుంటే గతకాలంతో తెగతెంపులు చేసుకున్నట్లు కనిపించదు. పూర్వాశ్రమానికి సంబంధించిన బలీయమైన బంధాలేవో ఇంకా అతన్ని చుట్టుకునివున్నట్లనిపిస్తుంది. తనమీద తనకే నమ్మకం లేక దీక్షఇప్పించమని తొందరపడుతున్నాడు. గత జీవితంలోకి తిరిగివెళ్లే దారులని మూసే ఇనపతలుపు దీక్ష అనుకుంటున్నాడు. స్వామిజీకి అతని హృదయం దీక్షాజ్వాలల్లో నిలబడటానికి పరిపక్వం కానట్లు తోచింది. కాని ఇతనికి దీక్ష ఇవ్వకుండా ఎంతకాలం జాగుచెయ్యటం? ఇతని భావిజీవితాన్ని ఏవిధంగా నడిపించటం? ఇవే స్వామిజీని వేధిస్తున్న ప్రశ్నలు.

ఇంతలో ఆనంద్ నిద్రలో అటూ ఇటూ కదిలాడు. "సంధ్యా సంధ్యా" అని రెండుసార్లు కలవరిం

చాడు. స్వామిజీ "ఆనంద్, ఆనంద్" అని పిలిచారు. ఆనంద్ పలకలేదు. ఆ కలవరింత స్వామిజీ మనస్సులో అస్పష్టంగా వున్న అనుమానాన్ని బలపరిచింది.

తెల్లవారేసరికే ఏర్పాట్లన్నీ పూర్తిఅయినయ్. ఇద్దరు శిష్యులని తోడువెళ్ళి ఆనందరావుని ఇంటిదగ్గర దింపిరమ్మని స్వామీజీ ఆజ్ఞాపించారు.

నిద్రలేవగానే తన ప్రయాణం స్థిరమైపోయిందని విని ఆనందరావు నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. "స్వామీ, నాకు దీక్ష అనుగ్రహించరా? నన్ను మీపాదాలదగ్గర నిశ్చింతగా బతికిపోనివ్వరా? నేను చేసిన తప్పిదమేమిటి స్వామీ? నాకెందు కింత కఠినశిక్ష విధిస్తున్నారు?" అని దీనంగా వేడుకున్నాడు.

"నువ్వు ముందు ఇంటికి వెళ్ళిరా ఆనంద్" అని స్వామీజీ బదులుచెప్పారు. ఇక వ్యవధి అయిపో వస్తోంది. శిష్యులు ప్రయాణసన్నాహాలన్నీ పూర్తి చేసుకున్నారు. బయలుదేరేముందు స్వామీజీ అందరినీ బైటికిపంపించి ప్రశాంతస్వరంతో "ఆనంద్, నిన్నరాత్రి నిద్రలో సంధ్యా అని కలవరించావు. ఎవ రాసంధ్య? నీకేమౌతుంది? నిజం చెప్పు" అని అడిగారు.

దొరికిపోయిన దొంగలాగా ఆనందరావు సిగ్గుతో మగ్గిపోయాడు నోట మాటరావటం లేదు. అప్రయత్నంగా ఆనంద్ కళ్లు అశ్రువులతో నిండిపోయినై. "చెప్పవేం ఆనంద్?" అని స్వామీజీ రెట్టించి అడిగారు.

"ఏం చెప్పను స్వామీ? ఆమె నా కేమీ కాదు. నే నామె కేమీ కాను. ఇంతకుమించి నే నేమీ చెప్పలేను" అని ప్రక్కమీదినుంచి ప్రయత్నంమీద లేచి గురువుగారి కాళ్లని తన శుష్కించిన చేతులతో చుట్టివేశాడు.

"వేళయింది. ఇక బయలుదేరు ఆనంద్" అని స్వామీజీ ఆనందును లేవనెత్తి కూచోబెట్టారు.

"శలవు స్వామీ. మళ్ళీ మీపాదాలదగ్గరికి తిరిగి రాగలనా? ఎందుకో భయంగా వుంది స్వామీ" అని ఆనంద్ దీనంగా అన్నాడు.

"నీ భయమే నీ శత్రువు ఆనంద్" అని స్వామీజీ స్నానానికి నదీతీరానికి గబగబా నడిచారు.

౫

ఆనందరావు ఆకస్మికంగా జబ్బుచేసి ఇంటికి వచ్చాడన్న వార్త విని సంధ్య నమ్మలేకపోయింది. కలలోకూడా అతను తిరిగివస్తాడనుకోలేదు. వచ్చాడని విన్నాక వెళ్లిచూసివచ్చేదాకా మనసు నిలవటం లేదు. భర్తపోయాక తను లోకంముఖమే చూడలేదు. కాని తన చిన్ననాటి మిత్రుడు జబ్బుతో ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడని విని ముందువెనకలు చూసుకుండా బయలుదేరింది. అతను వచ్చాడనగానే ప్రాణంలేచివొచ్చింది. చిన్ననాటి స్మృతులన్నీ ఒక్కసారిగా కళ్లముందు మెరిసినై. ఎన్నడూ లేని ఆనందంతో సంధ్య హృదయం చిందులు తొక్కుతోంది.

సంజచీకటి పడుతోంది. రమ నిద్రపోతోంది. సంధ్య బయలుదేరింది. ఎవరికీ చెప్పలేదు. ఎవరి అనుమతీ కోరలేదు. ఏదీ ఆలోచించలేదు.

ఆనందరావుని చూడడానికి సంధ్య స్వయంగా రావటం చూసి అతని తల్లి నిశ్చేష్టురాలైపోయింది. "రా తల్లీ, రా. నీకు మామీద దయతప్పలేదు" అంటూ ఆనందరావు మంచందగ్గర కుర్చీపీట వేసి కూచోమన్నది.

అంతవరకూ కళ్లుమూసుకుని పడుకున్నాడు ఆనందరావు. కళ్లుతెరిచి ఆశ్చర్యంతో "ఎవరదీ, ఎవరూ, సంధ్యా? నన్ను చూడటానికి వచ్చిందా? ఇక్కడే వుందా?" అంటూ లేచి కూచోబోయాడు.

"లేవకు ఆనంద్" అంటూ సంధ్య మంచం దగ్గర కూచుంది.

"నన్ను మరిచిపోలేదా సంధ్యా?"

"నువ్వే మమ్మల్నందరినీ మరిచిపోయావు. నువ్వే మా కందరికీ దూరమైపోయావు" అంటుంటే అతని తల్లి "నిజం చెప్పావమ్మా. వాడి కాషాయ గుడ్డలు చూస్తుంటే నాకడుపు చెరువైపోతోంది" అని కళ్లు తుడుచుకుంది.

అడివిలాగా పెరిగి పోయిన గిరజాల జుట్టు ముఖమంతా కప్పేసింది. పొదలాగా గడ్డం పెరిగి పోయింది. చీకటిపడగానే పొదల్లో మెరిసే మిణుగురు పురుగుల్లాగా అతని విశాలనయనాలు వెలుగుతున్నయ్. ముఖంలో కళ్లుమాత్రమే కనిపిస్తున్నయ్. ఈరూపాన్ని చూడగానే సంధ్యగుండె జలదరించింది.

సంజచీకటినీడలు గోడలమీద అలుము కుంటున్నయ్. ఆనీడలలో ఒక నీడలాగా మౌనంగా కూచుంది సంధ్య. ఇంతసేపూ ఆనంద రెప్పవాల్చ కుండా సంధ్యముఖంకేసి చూస్తున్నాడు. "ఇదేమిటి సంధ్యా? మరిచిపోయావా?" అని ఆత్రంగా అడిగాడు ఆనంద్. అతని కళ్లు సంధ్యవిశాలఫాల భాగాన తరుణారుణప్రభలతో వెలిగే సౌభాగ్యరేఖ కోసం వెతుకుతున్నయ్. ఇది గమనించి సంధ్య నీళ్లు నిండిన కళ్లతో, వొణికే కంఠంతో "లేదు ఆనంద్, దైవమే చెరిపివేసింది" అని అతనికి ముఖం చూపలేక తలవంచుకుని కళ్లు తుడుచుకుంది.

"ఎంత ఘోరవార్త సంధ్యా" అని ఆనందరావు పిడుగుదెబ్బతిన్నవాడిలాగా దిండుమీదికి ఒరిగి పోయాడు.

వారి మౌనం క్షణక్షణమూ విషాదంతో బరు వెక్కిపోతున్నది. ఇంతలో అతని తల్లి సంజెదీపం వెలిగించి గదిలో పెట్టి జావకాచి పట్టుకువస్తానని వెళ్లింది.

"నాకోసం విచారించకు ఆనంద్. నిన్ను చూస్తుంటే నాగుండె నీరవుతోంది" అంది సంధ్య.

"ఎంత క్రూరమైన విధి! సంధ్యా, మనం విధికి బానిసలం." అంటూ ఆనంద్ కిటికీలోంచి అలుము కుంటున్న చీకట్లోకి చూశాడు. అంతా కాటుక పులి మినట్లుంది.

"సంధ్యా!" అన్నాడు ఆనంద్ స్నేహ పూరితమైన కంఠంతో. ఎందుకో సంధ్య చేతులను తన చేతుల్లోకి తీసుకోవా లనిపించింది.

"ఆనంద్" అని బదులుపలికింది సంధ్య. తన చేతులతో అతని బాధితహృదయాన్ని నిమిరితే బాగుండుననిపించింది. కాని శతాబ్దాల సంస్కారం ఒక్కసారిగా ఆకోరికని కాలికింద తొక్కివేసింది.

"వెళ్లొస్తాను ఆనంద్. ఇంటిదగ్గర పిల్ల నిద్రలేచి ఏం గొడవపెడుతోందో" అని సంధ్య లేచి నిల బడింది.

"వెళ్తున్నావా సంధ్యా? ఈ బద్దలయే అగ్ని పర్వతాన్ని నీస్పర్శతో చల్లార్చి వెళ్లవూ?" అంటూ ఆమెచేతులని తన చేతుల్లోకి తీసుకుని గుండెలకి అదుముకోబోయాడు.

అతని చేతులని ఒక్కవిసురు విసిరి "నేను వెళ్లి పోవాలి ఆనంద్" అంటూ సంధ్య తూనీగలాగా బైటికివెళ్లిపోయింది.

ఆనంద్ సిగ్గుతో, దుఃఖంతో గజగజ వణికి పోయాడు. తను ఈలోకంలో ఎందుకు జన్మ ఎత్తానా అని ఎంతో నిందించుకున్నాడు.

అతని హృదయంలో కాటుక మబ్బులు దట్టంగా కమ్ముకుపోయినై. జావతెచ్చిన తల్లి "సంధ్య వెళ్లిపోయిందా నాయనా?" అని అడిగింది. ఆమాటకి బదులు చెప్పకుండా "అమ్మా, ఇవాళ ఇంత చీకటిగా వుందేం?" అని అడిగాడు.

౬

"కబురుచేశావా అమ్మా" అని అడిగాడు ఆనందరావు.

"నేనే వెళ్లి చెప్పివచ్చాను బాబూ."

"అయితే నాగడువు దగ్గరికి వచ్చిందని చెప్పావా? ఈరాత్రి గడవటమే కష్టం."

"ఛీ, అల్లా అనరాదు నాయనా."

"నీకు తెలియదమ్మా. నిజం."

కొంచెంసేపు మౌనంగా వుండి గోడవైపుకి తిరిగి తనలో తను "రాదు, ఎందుకు వస్తుంది? నేను తన కేమౌతాను? తను నాకేమౌతుంది? రాదు. క్షమించమని అడిగే అవకాశంకూడా లేదు." అని సంధించిన రోగిలాగా గొణుగుకుంటున్నాడు.

"నాయనా" అని పిలిచింది. చేత్తో కదిపింది. మారుపలక లేదు. రాత్రి అంతా ఏదో మగతగా పడి వున్నాడు. తెల్లవారుఝామున బాగా తెలివివచ్చింది. ఆరిపోయేముందు దీపం గప్పున వెలిగినట్లు అతని ముఖంలో చైతన్యం ధగధగ మెరిసింది. "రాలేదా అమ్మా?" అని అడిగాడు.

"లేదు నాయనా, మళ్లీ వెళ్లి పిలుచుకొస్తా" అంటుండగానే అడుగుల అలికిడి వినబడింది.

కిటికీలోంచి అరుణరాగరంజితమైన ఆకారం కరుణతో తొంగిచూస్తోంది.

వచ్చింది సంధ్య. కూడా మూడేళ్ల ముద్దుల మూట రమకూడా వచ్చింది.

"వచ్చావా సంధ్యా? నీ క్షమాభిక్ష లేకపోతే నా ప్రాణం పోయేట్లు లేదు" అని రెండుచేతులతో ముఖాన్ని కప్పుకున్నాడు. చెక్కిళ్ల మీద కన్నీటిచారలు మెరిసినై.

"వచ్చాను ఆనంద్. నీమాటలు నాకు అర్థం కావటం లేదు" అని సంధ్య సంభ్రమంతో అన్నది.

"ఆయన బాగా లేరే అమ్మా?" అని తల్లి కొంగు పుచ్చుకుని అడిగింది రమ.

"మామయ్యగారు. జేజపెట్టు" అనగానే రమ చిన్నచేతులు జోడించి "ఎప్పుడొచ్చావే మామయ్య గారు?" అని అడిగింది.

ఈమాటలు వింటున్నంతసేపూ ఆనంద నరక యాతన అనుభవించాడు. మిరుమిట్లుగొలిపే వెలుతురులో దిక్కు తెలియక రెక్కలుకొట్టుకుంటూ ఎగిరే గబ్బిలం లాగా అతని ప్రాణం తన్నుకుంది. ఎంతోసేపు మాటల కోసం వెనకులాడాడు. సంధ్యసన్నిధానంలో ఆ నిమిషంలో ఆశ్రమంలో అన్వేషించినా లభించని అనిర్వచనీయశాంతి వెల్లివిరిసింది. ఎండమావులవెంట పరిగెత్తి విసివిన బాటసారికి అకస్మాత్తుగా సుందరసరోవరం ఎదురయినట్లనిపించింది.

"మాట్లాడవేం ఆనంద్?" అని వ్యాకుల పాటుతో అడిగింది సంధ్య.

"సంధ్యా! నువ్వే నాగురువు. నీదగ్గరే దీక్ష సంపాదించాను" అంటూ కళ్లు మూసుకున్నాడు. ఆ క్షణంలోనే అతని జీవితంలోని తీరని అశాంతి మరణ ప్రశాంతిలో లీనమైపోయింది.

ఏదో అర్థంకాని నాటకాన్ని చూస్తున్న ప్రేక్షకులలాగా అతని తల్లీ, సంధ్యా అయోమయంలో నిలబడిపోయారు.

కిటికీలోంచి అరుణరేఖలు పరుగిడి వచ్చి ఆనంద కళేబరాన్ని ఆలింగనంచేసినై.

అప్రయత్నంగా సంధ్యకళ్లలోంచి రెండు అశ్రుబిందువులు జారి ఆనందరావుహృదయంమీద చిందినయ్.

"అమ్మా, మామయ్య మాట్లాడడేం?" అంది రమ.

"పద. ఇంటికి. వద్దంటుంటే వెంటబడి వచ్చావు" అంటూ సంధ్య ఆనందరావు శరీరాన్ని కడసారి కళ్లజూసి ఇంటిదారి పట్టింది.

లేములవాడ చాళుక్యులు

(గతసంచిక తరువాయి)

శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య

౯

వాగరాజు, భద్రదేవుడు, ముమ్మడియరికేసరి

ఇమ్మడి యరికేసరి యనంతరము మఱి రెండు తరములు చాళుక్యరాజులు వేములవాడయందు రాజ్యమొనర్చినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఇతని జ్యేష్ఠపుత్రుడైన వాగరాజితని మరణానంతరము రాజ్యమునకు వచ్చి క్రీ. శ. ౯౩౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున పాలించుచుండెను. ఇతడు రాష్ట్రకూట ముమ్మడి కృష్ణభూపాలుని కాశ్రితుడు. ఇతని యాస్థానమున సోమదేవసూరి యను జైనపండితు డుండెను. సోమదేవసూరి గొప్ప విద్వాంసుడు. జీవసర్గ ప్రవర్తకుడు[1]. వాగరాజునకు భద్రదేవు డను తమ్ము డొక డుండెను. ఇత డిమ్మడి యరికేసరికి రాష్ట్రకూటకులజాతయైన లోకాంబిక యందు జననమందెను. భద్రదేవుడు రాజ్యముచేసిన ట్లగపడదు. ఇతని కుమారుడు ముమ్మడి యరికేసరి. వాగరాజునకు బిడ్డలు లేకపోవుటచేతనో, మఱి యే కారణముచేతనో యతని తరువాత నతని తమ్ముని కుమారుడైన ముమ్మడి యరికేసరి గద్దెనెక్కెను. ఇతడును దన పెదతండ్రివలె రాష్ట్రకూట ముమ్మడి కృష్ణభూపాలుని కాశ్రితుడు; క్రీ. శ. ౯౬౬ వ సంవత్సరమున నితడు లేంబులవాటిక (వేములవాడ) నామధేయ నిజరాజధానియందు రాజ్యము సేయుచుండెను. ముమ్మడి యరికేసరి 'సామ్బరాంకుశాసమ్మనగంధవారణ గన్ధేభ విద్యాధర ప్రియగల్ల త్రిభువనమల్లోదాత్తనారాయణ ప్రత్యక్షవాద్యలి విక్రమార్జున గుణనిధి గుణార్ణవ సామన్తచూడామణ్యాది పెక్కు బిరుదములు గలవాడు[2]. ఈ బిరుదులన్నియు నితనికి కులాక్రమాగతముగ వచ్చినవి. ఇమ్మడి యరికేసరికి గూడ నీ బిరుదు లుండినట్లు, 'సాంబరాంకుశ సమ్మన గంధవారణం గన్ధేభ విద్యాధర నారూఢసర్వజ్ఞ మదాత్తనారాయణం సోడుత్తిగెల్వాం గుణనిధి గుణార్ణవం శరణాగతవజ్రపంజరం ప్రియగళ్ళం త్రిభువనమల్ల సామన్తచూడామణి' యను వేములవాడ శిలాశాసనములోని యంకమాలికవలన దెలియుచున్నది[3]. ముమ్మడి యరికేసరి చేసిన ఘన కార్యము లెవ్వియుగానరావు. క్రీ. శ. ౯౭౩ వ సంవత్సరమున చాళుక్యవంశజుడైన రెండవ తైలపదేవుడు రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యమును గూలద్రోసి యుత్సన్నమైపోయిన పాశ్చాత్యచాళుక్య సామ్రాజ్యమును పునః ప్రతిష్ఠ చేయుచున్నాడు. రాష్ట్రకూటుల ప్రభుత్వముతో గూడ వేములవాడచాళుక్యుల యేలుబడియు నంతరించినది. తరువాత నీవంశమువారు చరిత్రనుండి సంపూర్ణముగ నదృశ్యులైపోయిరి.

ముమ్మడి యరికేసరి తన పెదతండ్రిని బోలి జైన విద్వాంసుడగు సోమదేవసూరి కాశ్రయమిచ్చెను. ఇతడు తన తండ్రియగు బద్దెగనిచే నిర్మింపబడిన శుభధామజినాలయాఖ్యవసతియొక్క ఖండస్ఫుటితనవసుధాకర్మబలినివేద్యార్థము పై సోమదేవసూరికి సబ్బిసహస్రాన్తర్గతరేపాకదశగ్రామమధ్యమందలి కుత్తుంవృత్తి పలుకటువామ గ్రామమును దానముజేసెను. సోమదేవసూరిగాక పెద్దనభట్టను కవి యొకడు గూడ ముమ్మడి యరికేసరియొద్ద నుండెను. ఇతడే పర్భణిశాసనగ్రంథకర్త.[4]

1. యశస్తిలక. (కావ్యమాల. నెం. ౭౦) పుట ౪౧౯.

2. పర్భణిశాసనము. జైనసాహిత్య ఔర్ ఇతిహాస్, పుట ౧౯౭.

3. తెలిం. శాస. ఇతర. నెం. ౨౦.

4. జైనసాహిత్య ఔర్ ఇతిహాస్. పుట ౧౯౭.

౧౦

మతవాస్తువాఙ్మయములు

(౧) మతము:—వేములవాడ చాళుక్యరాజులు మతాభిమానముగల ప్రభువులైనను వారవలంబించిన మత మిట్టి దని నిశ్చయించి చెప్పుటకు వలనుపడదు. రాజ ధర్మము ననుసరించి రాష్ట్రమున బ్రచారమం దుండిన సర్వసమయములను బక్షపాతములేక సమానదృష్టిని జూచుట వారి విధి. కావున రాజు లొనర్చిన దానా దులను బట్టియు, కవి పండిత సమ్మానమునుబట్టియు వా రనుసరించిన మతమును నిశ్చయముగ గనుగొనుటకు సాధ్యపడదు. ఇంతవఱకు లభించిన శాసనాదిసాక్ష్య మును బట్టి చూడగా వేములవాడ చాళుక్యుల కాలమున శైవజైనమతములు ప్రబలియుండినట్లు తెలియవచ్చు చున్నది. వీనితోపాటు సౌరమతముగూడ ప్రచారమున నుండెను. దేవాలయములతోగూడ శైవసన్యాసుల మఠము లుండెడివి. కొల్లిపఱ తామ్రశాసనమున శ్రీశైల మున కుత్తరద్వారమైన వీరేశ్వరమున నొక కాలా ముఖమఠ ముండినట్లు చెప్పియున్నది. సద్యోశివాచార్య ముగ్ధశివాచార్య లను శైవసన్యాసులు-గురుశిష్యు-లచట నివసించుచుండిరట.5 మఱియు వేములవాడ శిలాశాస నమున నచటి దేవాలయములందు నివసించు సాక్షి మల్లికార్జున ముక్తిలింగి విద్యారాశి వ్యాఖ్యాని భట్టా రకుడు పేర్కొనబడియున్నాడు; ఇతడు అచటి దేవా లయములకు స్థానాధిపతి. ఇత డా శాసనమున నిట్లు ప్రశంసింపబడియున్నాడు:

> "నిస్పృహైకాగ్రణీ స్సూరి స్థానాధిష్ఠాయకస్స్వయం
> ధాతవీయాన్వయే జాతః పండితశ్చ మునీశ్వరః."6

ఈ మఠములు కేవలము సన్యాసుల యునికిపట్టు మాత్రము గావు. అవి విద్యాస్థానములు. కొల్లిపఱ శాసనోక్తదానము విద్యాదాన మని యందు కలదు: "అయం శ్రీమదరికేసరిణో ధర్మః; విద్యా దాన మిదం దత్తమ్7" విద్యాదాన మనగా విద్య నొసగుటకు వలయు సదుపాయములను గల్పించుటకై చేసిన దానము. ప్రతికాలాముఖమఠమునను నొక ధర్మ విద్యా శాల యుండెడిది. ఆ కాలమున బ్రసిద్ధికెక్కిన విద్యల నన్నిటిని అచటికి విద్యాభ్యాసము కొఱకు వచ్చువారికి, వేతనములను బుచ్చుకొనక యుచితముగ గఱపెడివారు. విద్యార్థులకు గొఱతపడ నీయక యన్నపానీయాదు లొసగుట కచట నన్న సత్ర ములు గలవు. నివసించుటకు దగు వసతిగృహము లుండె డివి. వేదశాస్త్రాగమపురాణేతిహాసకావ్యనాటకాది సకలవిషయములను బోధించుట కచట సమర్థులైన విద్యాంసు లుండువారు. వీరు తమ తమ యభిమాన విద్యల యందు సంపూర్ణ పాండిత్యమును గలిగి తమ శిక్షక్రింద నుండు విద్యార్థుల కా యా శాస్త్రాదులను జక్కగా నేర్పుచు సమయము వచ్చినప్పుడు శాస్త్రవాదముల యందు పాల్గొని తమ వ్యక్తిత్వమును నిలబెట్టుకొను టకు దగిన శక్తిసామర్థ్యములు గలిగియుండిరి. విద్యా స్థానములందు నిరంతరము సరస్వతీసేవయుండే కాలము గడపుట కీ యుపాధ్యాయుల కప్పటి వదాన్యులు సదు పాయములను గల్పించువారు. వేతనమునకు బదులు వీరికి భూవృత్తుల నొసంగి, నివసించుట కనుకూలములైన గృహారామములను నిర్మించి యిచ్చువారు. సంఘాభి వృద్ధికై ప్రభుత్వము నిర్వహించవలసిన ప్రధానబాధ్య తలు కొన్ని ఈ మతసంస్థలపై బడెను. కావున నవి యిహపరములు రెంటికిని మార్గదర్శు లాయెను.

హిందూధర్మమునకు దేవాలయము లెట్లో జైన సమయమునకు బసదు లట్లు. దేవాలయములవలె వాని ప్రధానకృత్యము మతప్రచారమే యైనను నవియు సంఘాభివృద్ధి కావశ్యకములగు బ్రాపంచికవిషయముల యెడ నౌదాసీన్యము వహించియుండలేదు. జైనసన్యా సులును దమ శిష్యకోటికి విద్యాబుద్ధులు గఱపుచు లోకసంగ్రహమునకు దోడ్పడుచువచ్చిరి. వేములవాడ చాళుక్యులకాలమున శైవమువలె జైనమతముగూడ నభి వృద్ధి నందినది. సామాన్యజనులే కాక రాజులును, సామంతులును దరచుగ జైనదీక్షను స్వీకరించుచుండిరి. హిందువులవలె జైనులును బ్రహ్మక్షత్రియాదివర్ణ విభే

---

5. భారతి. సం. ౩. భా. ౨. పుటలు ౩౧౫-౬.

6. తెలిం. శాస. ఇతర. నెం. ౨౧.

7. భారతి. సం. ౩. భా. ౨. పుట ౩౧౬.

ముము బాటించుచుండుటచే నప్పుడు జనులు సులభముగ నొక మతమును విసర్జించి మఱియొకదానిని స్వీకరించుట కవకాశ ముండెడిది. మతము మారినను గులము చెడకుండు కారణమున సంఘము విచ్ఛిన్నము గాక యథాపూర్వము నిలిచియుండెను.

వాస్తునిర్మాణము:— వేములవాడ చాళుక్య రాజులనాటి ప్రాసాదమందిరాదికట్టడము లేవియు గానరావు. శాసనములనుబట్టి వీరు కొన్ని దేవాలయాదులను నిర్మించిన ట్లూహించుట కవకాశము గలదు. వేములవాడ శిలాశాసనమున రాజేశ్వరాదిత్యగృహ బద్దెగేశ్వరాలయములు పేర్కొనబడియున్నవి. రాజేశ్వర బద్దెగలనువారు నిర్మించుటవలననో, వారి జ్ఞాపకార్థము కట్టబడుటవలననో వీని కా పేరులు వచ్చియుండవలయును. వేములవాడ చాళుక్యులలో మొదటి నరసింహునికి రాజాదిత్యు డను నామాంతరము గలదు. సోలదగండ బద్దెగడు సుప్రసిద్ధుడు. వీరిచేగాని, వీరి పేరగాని పై దేవాలయములు నిర్మింపబడియుండవచ్చును. మఱియు బద్దెగభూమిపాలుని తంత్రపాలుడైన నాగమార్యుని కుమారుడు పెద్దన మఱియొక యాదిత్యగృహమును నిర్మించెను[8]. ఇట్లే పర్భణిశాసనమున నుమ్మడియరికేసరితండ్రియగు రెండవ బద్దెగనియొక్క శుభధామ జినాలయ మొకటి పేర్కొనబడియున్నది. ఈ దేవాలయములును, జినాలయములును నింకను నిలచియున్నవో, లేక నామమాత్రావశిష్టము లైనవో తెలియదు. ఇవి యే స్థితియం దుండినను, వేములవాడ చాళుక్యరాజులును, వారి యనుచరులును వాస్తునిర్మాణమునం దాసక్తి గలిగి పెక్కు కట్టడములను గట్టించువారని తెల్లమగుచున్నది.

వాఙ్మయపోషణ:— వేములవాడ చాళుక్యులు రాజ్యము సల్పినది తెలుగుదేశము. వారు కర్ణాటక వాఙ్మయమును పోషించిరి. కన్నడకవులయం దగ్రగణ్యుడైన పంపకవి యిమ్మడియరికేసరియాస్థానమున వెలసెను. ఇతడు రెండు మహాకావ్యములను రచించెను. ఇతని యాదిపురాణమును, విక్రమార్జునవిజయమును నెఱుగని యక్షరాస్యుడైన కర్ణాటకు డెవ్వడు నుండడు. పంపకవి కమ్మనాటిలోని వేంగిపఱుగ్రామవాస్తవ్యుడైన యాంధ్రజైనబ్రాహ్మణుడు. ఇతడు తాను రచించిన రెండు కబ్బములలో విక్రమార్జునవిజయమున మహాభారతకథను వర్ణించి దన స్వామియగు నిమ్మడియరికేసరినరపాలుని కంకిత మిచ్చెను. ఇతడు రచియించిన రెండవ గ్రంథ మాదిపురాణము; ఇది జైనమతగ్రంథము. జైనతీర్థంకరుల చరిత్ర మిందు వర్ణింపబడియున్నది. ఆంధ్రదేశమున వెలసిన కన్నడ కవి పంప డొక్కడే కాడు. శాంతిపురాణ, భువనైకరామాభ్యుదయాదికావ్యములను విరచించిన పొన్నడును నీ తరగతికి జెందినవాడే. ఇప్పటి యుత్తర ఆర్కాటుమండలములోని వాణియంబాడి యాతని జన్మదేశమైనను, ఇతడు కావ్యరచన మొనర్చి కీర్తి గడించిన దాంధ్రదేశమునందే. ఇతడు వయస్సుచే పంపనికంటె నించుక పెద్దవాడైనను సమకాలికుడే. పంపని జన్మస్థానమగు కమ్మనాటియందే యితని కవితామతల్లి పుష్పించినది. ఆకాలమున వేంగిమండలాంతర్గతమైన కమ్మనాటిలోని పుంగనూరుగ్రామమున నొక్క జైనబ్రాహ్మణకుటుంబ ముండెను. ఆ కుటుంబమునకు జెందిన నాగమయ్య యను భూమిదేవునికి మల్లప పున్నమయ్య లను పుత్రు లిరువురు కలిగిరి. అప్పటి బ్రాహ్మణు లనేకులవలె వీరును శస్త్రోపజీవులు. ఈ బ్రాహ్మణకుటుంబమును పొన్న డాశ్రయించి నాగమయ్యపుత్రుల ప్రోత్సాహముచే శాంతిపురాణమును రచించెను. మఱియు నితని కవిత్వమునకు మెచ్చి యితనికి రాష్ట్రకూటముమ్మడికృష్ణచక్రవర్తి 'యుభయకవిచక్రవర్తి' యను బిరు దొసగెనట. ముమ్మడి కృష్ణచక్రవర్తికే ఇతడు తన భువనైకరామాభ్యుదయము నంకితము చేసిన ట్లున్నది. మల్లపయ్యపుత్రికయగు నత్తిమబ్బె చాళుక్యచక్రవర్తియగు తైలపదేవుని మహామంత్రియగు దల్లపుని పుత్రుడగు నాగదేవుని పెండ్లియాడెను. ఈమె దానచింతామణి యని ప్రఖ్యాతి నందినది. ఈమెకుమారుడు పడెవాలుతైలపుడు. అత్తిమబ్బకు తండ్రికివలె కన్నడభాషయం దభిమానము

8. తెలిం. శాస. ఇతర. ౨౨.

యెందు. ఈమె గదాయుద్ధాజితనాథపురాణకృతికర్త
యగు రన్నమహాకవికి పోషకురాలు. ఇట్లు కన్నడకవి
రత్నత్రయ మనబఱగు పంప పొన్న రన్నకవులకు ముగ్గు
రిని నాంధ్రదేశముతో గాఢమైన సంబంధ ముండె నని
తెల్లమగుచున్నది. మొదటివా డాంధ్రబ్రాహ్మణుడు;
తక్కినవారి కిరువురికిని పుంగనూరుద్విజోత్తముడగు
నాగమయ్యపుత్రులును, పాత్రియు పోషకులు.

ఇచట విచారింపదగిన ముఖ్యాంశ మొకటి
కలదు. ఆంధ్రుల కీ యుగమున గన్నడభాషపై నీ
యభిమాన మేల కలిగినది? స్వభాషయగు తెనుగు
వదలి పంపడు కన్నడమున నేల గ్రంథరచనకు గడగెను?
మల్లపపొన్నమయ్యలును, వత్తిమబ్బయును కన్నడ
కవుల నేల యాదరించిరి? క్రీ. శ. ౧౧వ శతాబ్దము
వఱకును తెనుగున గావ్యరచన ప్రారంభముకాలేదు.
తత్పూర్వ మాంధ్రులు సంస్కృతప్రాకృతాదిభాషల
యందే గ్రంథరచన సాగించెడివారు. దీనికి గారణము
నా రాడు భాష గ్రంథరచనకు దగిన స్థితియం దుండక
పోవుటయే. క్రీ. శ. ౭వ శతాబ్దమునకు బూర్వము మన
మాడు నాంధ్రభాష ప్రచారమున నుండె నని చెప్పు
టకు దగిన సాక్ష్యము లేదు. క్రీ. శ. ౬౦౦-౬౩౦ ల
మధ్య కంచిరాజ్యమును పరిపాలించుచుండిన మొదటి
మహేంద్రవిక్రముని బిరుదావళియం దంధ్రభాష
మొదట పొడకట్టుచున్నది. అతనికి సమకాలికులైన
రేనాటి తెలుగుచోళరాజులయొక్క శాసనములు
సంపూర్ణముగ నంధ్రభాషయందే వ్రాయబడియున్నవి.
అట్లే క్రీ. శ. ౭వ శతాబ్దద్వితీయపాదప్రారంభమున
వేంగిదేశమును జయించిన పూర్వచాళుక్యుల శాసన
ములు కొన్ని సంపూర్ణముగ తెనుగునందే విరచింపబడి
యున్నవి. కాని ఈ శాసనములన్నియు వచనశాసన
ములు. పద్య మొందును గానరాదు. వీని నాధారపఱచు
కొని యప్పుడు తెనుగువారు నిజభాషయందు కవనము
చెప్ప నేర్చియుండిరో, లేదో నిశ్చయించుటకు వీలు
లేదు.

చాళుక్యుల రాకతో నాంధ్రదేశచరిత్రయం
దొక నూతనయుగము ప్రారంభ మగుచున్నది; జాతీయ
జీవనము బహుళముగ మాఱిపోయినది. ఇమ్మడిపులకేశి
వల్లభుని విజయములమూలమున తీరాంధ్రమున వేంగి
మండలమున నూతనరాజవంశ మొకటి నెలకొనినది.
ఇదియే పూర్వచాళుక్యవంశము; ఇమ్మడిపులకేశివల్ల
భుని తమ్ముడగు కుబ్జవిష్ణు డీ వంశమునకు మూలపురు
షుడు. ఇతనిసంతతివారు పెక్కుశతాబ్దములపర్యంతము
తీరాంధ్రభూమిని పాలించిరి. ఈ మార్పు కేవలము
రాజకీయము గాదు. నూతనరాజ్యస్థాపనతో నది యాగ
లేదు. చాళుక్యులు కర్ణాటకులు; ఆంధ్రదేశమునకు
లాతివారు. ఆంధ్రమండలమును జయించి యందు
వారు స్థిరనివాసము లేర్పఱచుకొనినపుడు వారు
తమతోగూడ దమస్త్రీలను, పరివారమును దోడ్కొని
వచ్చిరి. మఱియు దమయధికారమును నిలబెట్టుకొను
టకు చతురంగబలములను దోడ్కొనివచ్చిరి. వీరంద
ఱును కర్ణాటకులే; వీరి యధికారముక్రింద రాజ్యపాల
నము గావించుటకు వచ్చిన యుద్యోగులును, సకల
నియోగవర్గమును గర్ణాటకమునుండియే వచ్చిరి. వీరితో
పాటు వర్తకముకొఱకు వైశ్యులును, శూద్రప్రజయు
కర్ణాటకమునుండియే వచ్చి తీరాంధ్రమున నెలవు లేర్ప
ఱచుకొని స్థిరముగ నిలిచిపోయిరి. తీరాంధ్రమున
పూర్వచాళుక్యరాజ్యము సంస్థాపనమైనపిమ్మట కర్ణా
టాంధ్రదేశముల మధ్య రాకపోకలు హెచ్చి రెండు
దేశముల ప్రజలకును దృఢసంబంధ మేర్పడినది. దీని
యొక్క ప్రథమఫలము ప్రజాసమ్మిశ్రణము. ప్రజా
సమ్మిశ్రణమువలన జనుల యాచార వ్యవహార
ములయందు కొంత మార్పు కలిగినది; ఈ మార్పు
ముఖ్యముగ భాషయందు పొడచూపినది. చాళు
క్యులును, వారి యనుచరులును కన్నడభాష
నాడువారు. రాజభాష యగుటచే నది ప్రసిద్ధి కెక్కి
నది. రాజకీయవ్యవహారములన్నియు దేశభాషయగు
తెనుగునందే నడపుచు వచ్చినను పూర్వచాళుక్యరాజు
లకు చాలకాలమువఱకు మాతృభాషయగు కన్నడముపై
నాదరము తగ్గలేదు. కన్నడపదములు, పలుకుబడులు
పెక్కు తెనుగున బ్రవేశించినవి. ఇందుమూలమున
భాషయందలి శబ్దజాలము విస్తరించినను పరిశుద్ధత చెడి
నది. తురకరాజులకాలమున నరబీపారసీభాషలయొక్క
సంపర్కమువలనను, నాంగ్లేయపరిపాలనయందు ఆంగ్ల

భాషాసంపర్కమువలనను నెట్టి మార్పు కలిగెనో చాళుక్యయుగమునందు కన్నడభాషాపొత్తువలన సంతరించిన మార్పు తెనుగున గనుపట్టినది. అప్పుడు శాసనములందప్ప లిఖితవాఙ్మయ మెద్దియు లేకపోవుటచేత గ్రంథరచనయం దభిరుచి గల విద్వాంసు లందఱును సంస్కృతమందో, లేక రాజభాషయగు కన్నడమునందో గ్రంథములను రచియించెడివారు. ఈ కారణమువలననే పంపాదియాంధ్రజైనకవులు దమ గ్రంథములను కన్నడమున వ్రాసిరి; ఆంధ్రజైనబ్రాహ్మణసామంతప్రభువులైన మల్లపయ్య పొన్నమయ్యాదులు కన్నడకవుల కాశ్రయ మొసగి వారిని కర్ణాటకమున గావ్యరచనకు బురికొల్పిరి. కాని తెనుగుదేశమున కన్నడభాష కిట్టి గౌరవము చాలకాలము జరగలేదు. రాజకీయకారణమువలన నాంధ్రదేశమున గన్నడభాషకు బ్రచారము క్రమక్రమముగ దగ్గ నారంభించినది. బాదామిచాళుక్యుల దొరతనము సాగినంతకాలమును పూర్వచాళుక్యులకును, గర్ణాటకులకును మైత్రి యవిచ్ఛిన్నముగ నడచినది. కాని, క్రీ. శ. ౭ వ శతాబ్దమధ్యమున రాష్ట్రకూటులు విజృంభించి బాదామి చాళుక్యుల యధికారమును గూలద్రోసి కర్ణాటకసింహాసనము నాక్రమించినదాదిగ పూర్వచాళుక్యులకు వారితో వైరము పొసగి దినదినప్రవర్ధమానముగ వృద్ధి జెందెను. తదారభ్య కర్ణాటాంధ్రదేశములకు యుద్ధములు నిరంతర మతితీవ్రముగ నడువసాగెను. ఈ వైరాతిశయమువలన పూర్వచాళుక్యులు దాము కర్ణాటకులగుటను విస్మరించి తమ ప్రజలతో నేకీభవించి వారివలె దామును నాంధ్రుల మని యెంచసాగిరి. ఈ యభిప్రాయము వీరి మానససీమ నెకొత్తినప్పటినుండియు దెనుగుభాషయం దభిమానము హెచ్చి దాని బలుదెఱగుల నభివృద్ధి సేయగడగిరి. కన్నడమునందువలె నాంధ్రమునను కావ్యనిర్మాణము సేయుట యుక్త మని నిశ్చయించి కవుల నాదరించి కవన మల్లుటకు బురికొల్పిరి. ఈ యంశమునే నన్నెచోడదేవుడు దన కుమారసంభవపీఠికయం దిట్లు తెల్పియున్నాడు:

"మును మార్గకవిత లోకం
బున వెలయగ దేశికవిత బుట్టించి తెనుం
గు నిలిపి రంధ్రవిషయం
బున జన జాళుక్యరాజు మొదలగు బలువుర్."

ఇందువలన దేశికవిత బుట్టించి యాంధ్రవిషయంబున దెనుగును చాళుక్యులు నిల్పి రనియు వారికి బూర్వము దెనుగున కవిత్వము లే దనియు, దెల్లమగుచున్నది. దేశికవిత్వమును బుట్టించి తెనుగు నంధ్రవిషయమున నిలిపిన చాళుక్యరా జెవ్వడో, యతఁ డా వంశమున నేశాఖకు జెందినవాడో తెలియదు. కాని తెనుగుదేశముతో బూర్వచాళుక్యరాజులకే గాఢతమమైన సంబంధ ముండిన కారణమునను, తెనుగుపద్యరచన ప్రప్రథమమున పూర్వచాళుక్యవంశజుడగు గుణగవిజయాదిత్యుని శాసనములయందే పొడకట్టుచుండుటవలనను నన్నెచోడకవి చెప్పిన విధమున దేశి కవిత్వమును బుట్టించి తెనుంగు నంధ్రవిషయమున నిలిపిన చాళుక్యరాజు గుణగవిజయాదిత్యుని పూర్వికులగు పూర్వచాళుక్యులలో నొక్కడుగ నుండు నని తలచుట యుక్తము.

ఇట్లారంభమైన తెనుగుకవిత్వమునకు కన్నడకావ్యములు మేలుబంతు లైనవి. తెనుగుకవులకు గన్నడకవులు మార్గదర్శకు లైరి. ఆంధ్రకావ్యములలో నాదికావ్య మనదగు నన్నెచోడుని కుమారసంభవమును బ్రాచీనకర్ణాటకకావ్యములతో బోల్చి చూచిన నీ విషయము తెల్లము కాగలదు. నన్నయభట్టు భారతమునకు గూడ కర్ణాటకకావ్యముల పోకడ తప్పదాయె. ఇంకొక విశేషము. ఆంధ్రవాగనుశాసనుడు పూర్వచాళుక్యరాజుల కులక్రమాగతపురోహితుడగుటచే నతని పెద్దలు కుబ్జవిష్ణువుతోగూడ వేంగికి వచ్చి యచట స్థిరనివాసము లేర్పఱచుకొని వేంగినే మాతృదేశముగ స్వీకరించిన కర్ణాటబ్రాహ్మణులు కావలయును. నన్నయభట్టునకు సహాధ్యాయుడును, భారతరచనయందు పాకశాసనికి నారాయణునివలె దోడుపడిన నారాయణభట్టు కర్ణాటకచక్రవర్తియగు సాహసమల్లసోమేశ్వరుని ప్రధానియును, వాణసవంశజుడును నగు కర్ణాటకబ్రాహ్మణుడు. కావున నన్నయకృతాంధ్రభారతమున కర్ణాటకావ్యపు బోకడలు గానవచ్చుట వింత కాదు.

కుమారసంభవము మొదలగు కావ్యములందు గానవచ్చు కన్నడపదములు, పలుకుబడులు, కవిసమయ

ములు, వర్ణనాదికములు క్రమక్రమముగ సన్నగిలి తుదకు మాసిపోయినవి; కాని కొన్ని యంశములందు తెనుగు కావ్యములపై కన్నడముద్ర స్థిరమై నిలిచినది. దీనికి దార్కాణగ రెండు విషయములను దెల్పుచున్నాడను:

(౧) ఆంధ్రకావ్యములన్నియు—నిర్వచనోత్తర రామాయణాది యల్పసంఖ్యాకములు దప్ప—జంపువులే. సంస్కృతమునను చంపూకావ్యములు గలవు; కాని వాని సంఖ్య యల్పము. అన్నియు నర్వాచీనములు. కేవలపద్యకావ్యములకు గల ప్రఖ్యాతి వానికి లేదు. తెనుగున పద్యకావ్యములు నేతిబీరకాయలు. వానిని బద్యకావ్యము లనుట తప్పు. ఇట్లు మన కావ్యము లన్నియు జంపూకావ్యము లగుటకు గారణ మాదియందు మన కావ్యనిర్మాతలు కర్ణాటకకావ్యసరణి ననుసరించుటయే. షట్పదికవిత్వ మారంభమగువఱకును కర్ణాటకకావ్యము లన్నియు జంపువులే. కర్ణాటకమునుండి వచ్చిన చాళుక్యరాజుల ప్రోత్సాహమున దెనుగున కావ్యనిర్మాణమునకు గడగిన తెనుగుకవులు కర్ణాటకఫక్కి ననుసరింపక తప్పినది కాదు. వారు వేసిన పునాదులపై నిర్మాణమైన తెనుగువాఙ్మయసౌధము భిన్నస్వరూపము నెట్లు పొందగలదు?

(౨) తెనుగుకన్నడఛందస్సు లొక్కటియైనవి. వానికి గల భేద మత్యల్పము. కన్నడకవులు 'ప్రాస'ను మాత్రము పాటించిరి; తెనుగువారు 'ప్రాస'తో గూడ 'యతి'ని జేర్చిరి. ఇదియే వీనికి గల ప్రధానభేదము. తెనుగుకన్నడభాషలయందలి పద్యములు దేశీగీతములు, వృత్తము లని రెండు తరగతులుగ విభజింపబడుచున్నవి. అక్కర సీసగీత ద్విపద తరువోజ రగడ మున్నగునవి మొదటితరగతికి జెందినవి. సీసగీతములును ద్విపదలును గన్నడకావ్యములందు గానరావు; షట్పది తెనుగున లేదు; కాని లక్షణగ్రంథముల కెక్కని తెనుగు పాటలు షట్పదివంటివి చాల గలవు. ఉత్పలమాల చంపకమాల మత్తేభవిక్రీడితము మొదలైన వృత్తములు రెండవతరగతికి జేరినవి. సర్వసామాన్యముగ నన్నియాంధ్రకర్ణాటకావ్యములందును గానవచ్చు కందపద్యమీ తరగతిలోనిదే.

తెనుగుకన్నడఛందస్సు లొక్కటిగ నుండుటకు గారణ మేమి? చక్కగ నాలోచించి చూడగా దీని కన్యోన్యాశ్రయమే కారణ మని తోచుచున్నది. ఈ యభిప్రాయమును గొంద ఱంగీకరింపరు. తెనుగుకన్నడఛందస్సు లొక్కరీతిగ నుండినను నవి యొండొంటితో సంబంధము లేక స్వతంత్రముగనే యేర్పడెననియు, వానికి గల పోలిక లవి యొక్క కుటుంబమునకు జెందిన భాష లగుటచేతను, రెంటి ఛందస్సులును సంస్కృతఛందోగ్రంథములపై నాధారపడి యుండుటచేతను గలిగిన వనియు వీరు చెప్పుదురు. కాని యది యొప్పుకొనదగినది కాదు. ఉపలబ్ధమైన సాక్ష్యమును బట్టి చూడగా తెనుగుఛందస్సునకు గొంచె మించుమించుగ కర్ణాటఛందస్సు మాతృకవలె గానవచ్చుచున్నది. కన్నడమున కవిత్వము తెనుగునకంటె గొన్ని శతాబ్దములకు ముందే పుట్టినది; తెనుగున గవిత్వ మారంభ మగునప్పటికే కన్నడమున ఛందస్సు సంపూర్ణముగ వికసించి పెక్కు లక్షణగ్రంథములు బయలువెడలినవి. కర్ణాటకమునుండి వచ్చిన చాళుక్యరాజుల ప్రోత్సాహమూలముననే తెనుగున కవిత్వము మొలక యెత్తినది. కావున నర్వాచీనకాలమున నేర్పడిన తెనుగు ఛందస్సు తత్పూర్వము కొన్ని శతాబ్దములకు ముందు రూపొందిన కర్ణాటఛందస్సునకు బ్రతిబింబమువలె నుండిన దానికి గారణము తెనుగువారు కర్ణాటకులకడ నుండి తమ ఛందస్సును గ్రహించుటయే. ఈ క్రింది యంశము లీ యభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నవి. ప్రాచీనకన్నడకావ్యములందు అక్కర లను నొక తరగతి దేశీగీతములు గానవచ్చుచున్నవి. ఇవి రాష్ట్రకూటచక్రవర్తుల సామంతుడగు నిమ్మడియుద్ధమల్లుని బెజవాడశాసనమునను, నన్నయభారతమునను గానవచ్చుచున్నవి. నన్నయ్యకు వాణసవంశజుడు కర్ణాటనారాయణభట్టు సహోదరుడు గదా. గుణగవిజయాదిత్య ప్రథమచాళుక్యభీముల కాలమందలి పద్యశాసనములలో కేవలతెనుగుగీత లనదగు సీసగీత తరువోజలే కానవచ్చుచున్నవి. అక్కరలుగాని, వృత్తములుగాని లేవు; కాని గుణగవిజయాదిత్యుని సాతలూరుతామ్రశాసనమున కర్ణాటకఛందస్సంప్రదాయము ననుసరించి

ప్రాసయుక్తమైన సంస్కృతచంపకమాలావృత్తమొకటి యగపడుచున్నది.

"అరినృపవాజివారణపదాతిమహోగ్రవిరామమారుతః
పరికరసుస్థితాసిథరుచిప్రవిశాళవభానుసన్నిభః
గురుతరదీనభాగవతమానవమానితకల్పపాదపః
వరకరిగల్లభూమిపభుజాసి రిహో జిభువి ప్రహోపతే."

శాసనముల సాక్ష్యమును బట్టి చూడగా మొట్ట మొదట తెనుగున బద్యములు కేవలము తెనుగుదేశ మున బ్రచారమునం దుండిన సీసగీతతరువోజ లను దేశి ఛందములందు రచియింపబడుచుండెననియు, దరువాత కన్నడఛందస్సున బడి యక్కరలును, వృత్తములును వ్రాయుట వాడుకలోనికి వచ్చెననియు దెల్లమగు చున్నది. తెనుగువృత్తరచన సంస్కృతప్రాకృతవృత్త ముల చొప్పున గాక కన్నడఛందస్సంప్రదాయము ననుసరించియే ప్రారంభమాయె ననుటకు పై నుదా హరింపబడిన పాతలూరి తామ్రశాసనములోని చంపక మాలావృత్తము సాక్షి. ఏలన, ద్వితీయాక్షరప్రాస మాంధ్రకర్ణాటకపద్యకవిత్వమునకు సామాన్యలక్షణమే యైనను నాంధ్రకవులు ప్రాసతోబాటు పాటించు మఱి యొక ప్రధాననియమమగు 'యతి' యిందు గానరాదు. తెనుగుకవిత్వమునం దాదినుండియు యతిప్రాసలు గాన వచ్చుచున్నవి. గుణగవిజయాదిత్యుని కాలమునకు బూర్వమే 'యతిప్రాస' నియమములు స్థిరముగ నేర్పడి నవి. కావున, గుణగవిజయాదిత్యుని పాతలూరుతామ్ర శాసనములోని చంపకమాలయందు ప్రాసమాత్రము గానవచ్చుటయు, 'యతి' లేకపోవుటయు జూడగా నాద్యమున దెనుగుకవులు కర్ణాటఛందస్సంప్రదాయము ననుసరించి వృత్తరచనకు గడగి రని తోచుచున్నది; కాని తెనుగువారియందు 'యతి' లేని కవిత్వము వినతి కెక్కదాయెను. కావున వారు కాలక్రమమున 'ప్రాస'తోపాటు 'యతి'నిగూడ చేర్చి వృత్తములను రచింపగడగిరి.

చాళుక్యరాజ్యస్థాపన యాంధ్రకవితకు గారణ భూత మైనది. అనగా నాంధ్రకర్ణాటకసంయోగము వలన దెనుగున కవిత్వము పుట్టినది. ఇది యాంధ్ర వాఙ్మయచరిత్రకారు లందఱు విస్మరింపవగని విష యము. ఈకారణమువలననే ఆంధ్రకావ్యస్వరూప మునను, ఛందస్సునను కన్నడపు బోలికలు గానవచ్చుట·

ప్రాచీనఖగోళము

౧౧. కాలచక్రము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

దర్శనములును, ఖగోళశాస్త్రములును కాలమును గురించి ఒకానొక అభిప్రాయమునకు రాకముందే మానవులు నిత్యవ్యవహారమునకును, దేవారాధనమునకును దానిని పలుతెరగులుగా విభజించుకొని యుండిరి. లౌకికములును, అలౌకికములును అగు కర్మలకు కాలనిర్ణయము కావించుకొను నాచార మొక భరతవర్షమునందే కాక అన్ని దేశములందును చూపట్టుచున్నది. ఈ యనుష్ఠానముల కన్నిటికిని మూలము సూర్యోపాసన కానగును. లేక సూర్యసంచారమును బట్టి మానవుడే దైవవిభూతికి చేయు పూజ కానగును. హిందువులకే కాక బాబిలను కాల్డియా గ్రీస్ చీనా హీబ్రూ (పాత) రోమ్ పారసీకము మొదలగు దేశములవారి కందరకును ఈ కాలనిర్ధారణము ధర్మానుష్ఠానమునకు ఒక అంగము.

రాడార్ మొదలగు యంత్రము లెన్ని వచ్చినను సూర్యచంద్రులే లేనిచో మనము కన్నులు లేని కబోదులము. ఈసంగతి అన్ని దేశములందలి పామరులకును పరిచితమే.

సూర్యచంద్రులు మానవులకే పెట్టనక్కరలేని గడియారము లని అన్ని దేశములందలి ఖగోళశాస్త్రములును చెప్పును.

సస్యఫలాదిపరిపాకమునకే కాక జీవుల కర్మవిపాకముతో సూర్యచంద్రులకు సాక్షాత్సంబంధ మున్నటులు హిందువుల వేదాంతములు వివరించును. అది యటుండె.

మూలవిభాగము

కాలమున మూలవిభాగ మన్ని దేశములవారికిని సమమే, దినము, మాసము, సంవత్సరము ఈ మొదలగునవన్ని దేశములందును కలవు. కాని ఎన్నిగడియ లొక దినము?, ఎన్ని దినము లొక నెల?, ఎన్ని నెల లొక సంవత్సరము?—అను నీ మొదలగు విషయములందు వేరువేరు మతములు కలవు. దేశభేదాదులు, పరిశోధనభేదము దీనికి కారణము. దేశభేదమునుబట్టి సూర్యోదయాస్తమయములు భేదించును. ఋతువులు భేదించును. దాన మాసములు భేదించును. దినములు భేదించును. కావున సంవత్సరాది యెప్పుడు?, ఋత్వాది యెప్పుడు?, మాసాది యెప్పుడు?, దినాది యెప్పుడు? —అను నీమొదలగు ప్రశ్నములను సమగ్రముగా చర్చించి ప్రాచీనపండితులు వారివారి దేశముల కనురూపముగా ఎన్నియో వేల యేండ్లనుండియు పరిష్కరించుకొనుచు సంస్కరించుకొనుచు వచ్చుచున్నారు. ప్రాచీన కాలమునం దన్ని దేశములవారికిని దేవయజనమునకు గాను ఏదియో యొక పంచాంగ ముండియుండవలయును. అది పాతపంచాంగమే అయియుండును. అటులయ్యును వాని సంపూర్ణస్వరూపము తెలిసికొనుట కిప్పు డుపాయము లేదు. మన దేశమున నేటికి దొరకిన వానిలో లగధుని వేదాంగజ్యోతిషమే ప్రాచీనము. లగధుడు క్రీస్తువెనుక పదునాలుగవ శతాబ్దికి చెందిన వాడు. లగధునికి వెనుక నేదియో ఒక ఖగోళవిజ్ఞాన మున్నటులు ఋగ్వేదాదులవలన విస్పష్టము.

యూదుల పంచాంగము

—౩౮౦౦ సాలున యూదుల కొక పంచాంగము ఉండె నని పరిశోధకులు వ్రాసిరి. అందు మీన క్రాంతిపాతమునకు పిమ్మటి (౨౨ సెప్టెంబర్) అమావాస్యనుండి సంవత్సరారంభము. సూర్యాస్తమునతో దినారంభము. శనివారము రాత్రినుండి సప్తాహారంభము.

మయసభ్యత ఉన్న కాలములో మకరసంక్రాంతి నుండి సంవత్సరారంభము. నాటివారి సంవత్సరమునకు పదునెనిమిది నెలలు. ఈ పరిగణనమునకు ఖగోళవిజ్ఞానముతో ప్రసక్తియే మేమియు కానరాదు.

చీ నా

—౨౦౦౦ సంవత్సరముల కింకను వెనుకనే చీనా దేశపు విద్వాంసులు పంచాంగమును గుణించిరి. వారి పంచాంగ మొక్కొక రాజు వచ్చి పోవుటతో మారి పోవుచుండెడిది. దేశమునం దంతటను శాస్త్రీయమగు నొక పంచాంగమే వ్యవహారములో నుండవలయు నను ప్రయత్నము హాంగ్ టి(*Hung-ti* **C.** ౨౭౦౦ **B. C.**) అను చక్రవర్తి నాటినుండి యాన్ చక్రవర్తి నాటివరకు (*Yan*, **C** ౨౩౫౭-౨౨౫౮ **B. C.**) జరుగుచు వచ్చెను. షాంగ్ వంశ్యుల కాలమున(-౧౭౬౬-౧౧౨౨) మధ్యాహ్నమునుండియు, వాంగ్ వాంగ్ కాలమున (—౧౧౨౨) నడిరేయినుండియు దినారంభముగా పరిగణితమాయెను. నేటి చీనా పంచాంగమున ఒక సౌర దినమునకు పండ్రెండు గంట లనియు, మొదటిగంటలో సగమునుండి నడిరేయికి ఆరంభ మనియు కలదు. చీనా భాషలో గంటకు షీ అని పేరు. షీకి ౧౨౦ నిమిషములు. షీకి ౮ ఖేలు. ఒక ఖే పదునేను నిమిషములు. ఖేకు ౧౫ ఫెన్‌లు. ఫెన్ ఒక నిమిషము. ఒక ఫెన్‌కు ౬౦ మియావోలు. అనగా ఒక మియావో ఒక సెకను.

చీనా దేశమునందును సప్తాహవిభాగము కలదు. వారి కమావాస్యనుండి మాసారంభము. మాసము చాంద్ర తిథులచే విభక్తము.

కా ల్డి యా

తొల్లిటి కాల్డియా దేశమువారు చాంద్రమాసమును, సౌరసంవత్సరమును వ్యవహారములో పెట్టుకొనిరి. మున్నూరునరువదిరెండు దినముల ఆరుగంటల పదునొకండు నిమిషము లొక సౌరసంవత్సర మని వారి లెక్క. ఈవిషయము కడు నెలకువతో వారు నిరూపించినటు లగపడును. వారు పగలు సూర్యఘటికా యంత్రమును, రాత్రి జలఘటికాయంత్రమును ఉపయోగించి పగటిని పండ్రెండుగంటలుగను, రాత్రిని పండ్రెండు గంటలుగను విభజించిరి. మున్మొదట సప్తాహవిభాగము చేసినవారు కాల్డియావారే యని పాశ్చాత్యపరిశోధకులు వ్రాసిరి. అటు లగుచో వీరి పంచాంగము బాబిలోనియన్ పంచాంగముకంటెను ప్రాచీనతర మని అనవలయును. నాటిబాబిలోనియా కాల్డియాలో అంతర్గతమే అనుపక్షమున ఈ మాట లేదు అని అనుకొందము. ఒక అమావాస్యనుండి పదపటి పున్నమవరకును అర్ధమాసముకావున చాంద్రమాసము వాడుకలో నున్న దేశములవారికి పక్షవిభాగము తెలిసియుండవలెను. అట్టి పక్షమునం దించుమించు సాబాలుతో ఈ సప్తాహవిభాగ మారబ్ధమయి యుండును.

ఈ జి ప్టు

—౧౮ వ శతాబ్దిలో ఈజిప్టువారికి స్థిరసంవత్సరోపయోగము తెలియును. కాని వారు మారుపునకు తావలమును, దేవారాధనమున కాధారమును అగు వ్యావహారికసంవత్సరమును విడనాడలేకపోయిరి. ఋతువిభాగమునకుమాత్రము వారు స్థిరవర్షముసే అవలంబించిరి. నదుల పాటుపోటులనుబట్టి వారు ఋతువులను నిర్ణయించుచుండెడివారు. వారికి ఋతువులు మూడు. జలఋతువు, ఉద్యానఋతువు, ఫలఋతువు. ౨౧ వ జూన్‌నుండి ౨౦ అక్టోబర్ వరకు జలర్తువు. ౨౧ వ అక్టోబర్ మొదలుకొని ౨౦ వ ఫెబ్రువరివరకు ఉద్యానర్తువు. ౨౧వ ఫెబ్రువరి మొదలుకొని ౨౦ వ జూన్ వరకు ఫలర్తువు. దేవమందిరములందలి ధర్మాచార్యులే ఋతునిర్ణాయకులు. నైల్ నదిలో నీటి పెరుగుతరుగులను తెలుపు యంత్రములు ధర్మాచార్యుల అధీనములో నుండెడివి. నీలనదిలో వరద పొడిచినంతటను, తీసినంతటను దేవమందిరమున ఘంటాఘోషము జరగెడిది.

వారి కాకాలమున రాత్రి దినముసం దంతర్గతము. రేయి ౧౨ గంటలు, పగలు ౧౨ గంటలు. ఋతుతారతమ్యమునుబట్టి ఆ గంటలలోను తారతమ్యము కలదు. సూర్యాస్తమునుండి దినారంభము. ధర్మాచార్యుల పరిగణనలోమాత్రము నడిరేయినుండి దినారంభ మని ప్లినీ అను ఐతిహాసికుడు వ్రాసెను. పదపటి కాలమున నడిపొద్దునుండి దినారంభము. దినమునకు సరిగా ౨౪ గంటలు. టాలెమీమతముకూడ నిదియే.

నెలకు ౩౦ దినములు. చివర నెలకు (*Mesori*) మాత్రము ౩౫ దినములు. వెరసి ఏడాదికి ౩౬౫ దినములు. ఈలెక్కలో ఒక పాతికదినము లోటగును. కాన సంవత్సరమును మార్చవలసివచ్చెను. జ్యోతిష్కుల కచ్చితముగు లెక్కనుబట్టి సంవత్సరారంభము యథాప్రకారమునకు వచ్చుటకు ౪ × ౩౬౫ = ౧౪౬౦ (౧౪౬౧ ఈజిప్ట్) వత్సరములు పట్టును. థత్ (*Thoth*) మాసపు మొదటినాటినుండి వీరికి సంవత్సరారంభము. థత్ ఈజిప్టువారి సుప్రసిద్ధదేవత. ఈదేవతయే ఈజిప్టుకు పంచాంగమును, సంఖ్యలను తెచ్చెను.

క్రీస్తు వెనుకటి అర్ధశతాబ్దిలో ఈజిప్టు రోమక సామ్రాజ్యమున కధీనమయినపుడు ఆలెక్ జాండ్రియా పంచాంగముతోపాటు ఈజిప్టులో స్థిరసంవత్సర మేర్పడెను. కాని క్రీస్తుతరువాత నాలవ శతాబ్దివరకును లోగడి వ్యావహారికసంవత్సరము మాసిపోలేదు. ఈ ఆలెక్ జాండ్రియా పంచాంగము ఈజిప్టులో ఏడవ శతాబ్దిలో సగమువరకును ప్రచారములో నుండెను. ఆసమయమున ఈజిప్టు ఆలెక్ జాండ్రియాతో సహా ముసలిమానుల సామ్రాజ్య మాయెను. దానితో వారి పంచాంగము మారిపోవలసివచ్చెను. +౧౭౯౮ న పారసీకులు ఈజిప్టును కొలదికాలముపాటాక్రమించుకొనిరి. అప్పుడీజిప్టులో ముసలిమానుల పంచాంగముతోపాటు ఐరోపావారి పంచాంగముకూడ వాడుకఆయెను.

ఏథెన్స

తొల్లిటి ఏథెన్సువాసులు దినారంభము నెడను, రాత్రిందివముల ఘంటావిభాగము నెడను ఈజిప్టువారి నే అనుసరించిరి. వారి కప్పటికి వారవిభాగము తెలియదు. వారు చాంద్రమాసమును మూడు పదులుగా విభజించిరి. నెలలో ముప్పదిదినములను ఒకటవ దినము, రెండవదినము, ఈ మొదలుగా ముప్పదవదినమువరకు పేరు పెట్టిరి. ఒకొకపుడీ లెక్క మాసాదినుండి గాక మాసాంతమునుండియు అగుట కలదు. ఒక అమనుండి మరియొక అమవరకు ఒక చాంద్రమాసము. ఇట్టి ౧౨ మాసము లొక సంవత్సరము. కావున సంవత్సరమునకు ౩౫౪ సౌరదినములు. దీన సుమారు ౧౧ రోజుల లోటు కలిమి మూడేండ్లకొక నెల కలిపి వారు దానిని సరిపుచ్చుకొనుచుండిరి. దీనిని వారు **Second month of Poseidon** అని అందురు.—౪౩౨ సాలున మేటన్ అనునతడు ౧౯ ఏండ్లకొక కాలచక్రము నేర్పరచెను. దీనిలో ౩-౫-౮-౧౧-౧౩-౧౬-౧౯ ఏండ్లలో ఒక అధికమాసమును కలిపెను. దాన ౧౯ ఏండ్లకు ౧౯ × ౧౨ + ౭ = ౨౩౫ నెలలు. ౬౯౩౯¾ దినములు. వాడుకలోమాత్రము ౧౯ ఏండ్లకు ౬౯౪౧⅓ దినములే. —౩౨౫ స్న కాలిపస్ అనునతడు ౪ × ౧౯ = ౭౬ ఏండ్లు, లేక ౯౪౦ నెలలను గ్రహించి ఒక కాలచక్రము గుణించెను. అతడొక నెలకు ౨౯ దినములును, మరుసటి నెలకు ౩౦ దినములును గా గ్రహించి ౯౪౦ నెలలకు ౨౭౭౫౯ - దినము లని నిర్ధారించెను.—౧౫౦ స్న హిపార్కస్ ౧౬ × ౧౯ = ౩౦౪ సంవత్సరములకు మరొక కాలచక్రము నేర్పాటు చేసెనుగాని యీ రెండును వాడుకలోనికి రాలేదు.

రోమ్

రోమనులు సప్తాహమును గ్రహించిరి. వీరి మతమున శని బృహస్పతి అంగారకుడు సూర్యుడు శుక్రుడు బుధుడు చంద్రుడును దినములో నొకొక్క గంటకు అధిపతులు. శనివారము మొదటివారము. శనివారము మొదటిగంటకు శనియు, రెండవగంటకు బృహస్పతియు, మూడవగంటకు అంగారకుడును ఈ రీతిగా యథాక్రమముగా పునరావర్తించి చూచినచో ౨౫ వ గంట కంగారకు డధిపతియగును. ఆ తరువాతి వారపు మొదటిగంటకు రవి అధిపతి యగును. కావున అది రవివారము. ఈరీతిగా దాని తరువాతి వారము మొదటిగంటకు మంగళు డధిపతి కావున నది మంగళవారము. ఇది రోమనులు చెప్పిన సప్తాహవ్యుత్పత్తి. ఇటులగుచో కాల్డియనుల ఉపజ్ఞము నంగీకరించు కారణము లేదై యుండవలెను. లేక యీవ్యుత్పత్తియు వారిదే యని అనవలయును. రోమ్ప్రతిష్ఠాత యగు రోములస్ (*Romulus*) అనునతడు ప్రథమపంచాంగకర్త యని రోమను లందురు. ఈపంచాంగముచొప్పున ఏడాదికి

౧౦ నెలలు. నెలనెలకు దినసంఖ్య వేరు వేరు. ఒక సంవత్సరమునకు ౩౦౪ దినములు. మార్చినుండి ఉగాది.

పిదప—౭౧౫-౬౭౨ నడుమ నున్న *Numa Pompilius* అనునతడు మరి రెన్నెలలు జోడించి వానికి జనవరి యనియు, ఫెబ్రువరి యనియు నామకరణము చేసెను. అతడు చాంద్రవత్సర మవలంబించెను. అటుపిదప—౫ శతాబ్దిలో *Decemvirs* ఆజ్ఞ ననుసరించి సౌరవత్సర మేర్పరచు భారము ధర్మాచార్యుల మీద బడెను. వారు కావించిన ఏర్పాటువలన జూలియస్ సీజర్ సమయమున సింహావలోకనము చేయగా గోళశాస్త్రజ్ఞుల లెక్కలో ఏడాది కెనిమిది దినముల చొప్పున తేడా కనబడెను. అపుడు సీజరు—౪౬ సాలుకు ౪౪౫ దినము లంగీకరించి మరి ప్రతిసాలు ౩౬౫ దినముల చొప్పునను, ప్రతినాలవసాలు ౩౬౬ దినముల చొప్పునను గణింపవలసిన దని కట్టడి చేసెను. సీజ రీక్రిందిరీతి గా మాసక్రమమున దిన సంఖ్యను నిర్ధారించెను: మార్షియాస్ = ౩౧. దినములు. ఏప్రిలిస్ = ౩౦. మేయూస్ = ౩౧ జూనియూస్ = ౩౦. క్వింటిలిస్ = ౩౧. సెక్స్టిలిస్ = ౩౧. సెప్టెంబ్రిస్ ౩౦. అక్టోబ్రిస్ ౩౧. నవంబ్రిస్ = ౩౦. డిసెంబ్రిస్ = ౩౧ జానుయరిస్ = ౩౧ ఫెబ్రువరిస్ = ౨౯.

మార్చి నెల ఉగాది. ఫెబ్రువరికిమాత్ర మెంకరేడు ౨౯ దినములు. ప్రతి నాలవసంవత్సరపు ఫెబ్రువరికి ౩౦ దినములు.

సీజరు కొన్నాళ్లకు జనవరి నుగాదిగా మార్చెను. మరికొన్ని యేండ్లకు క్వింటిలిస్ నెలను జూలియస్ గా మార్చెను. తా నీక్వింటిలిస్ నెలలో పుట్టెను. సీజరు కొన్ని నెలలలో దినసంఖ్యనుగూడ పిమ్మట మార్చెను. ఈమార్పు లన్నియు జరగి సిద్ధమయినదే ప్రకృతమున నున్న జూలియన్ పంచాంగము.

సీజరు మృతిచెందగనే ధర్మాధికారుల పొరపాటువలన ప్రతి నాలవయేటను వచ్చు ఫెబ్రువరిలో కలపవలసిన రోజునుసరించి వివాద మేర్పడెను. అపుడు ఏలిక యయిన అగస్టస్ సీజరు దానిని సవరించెను. దానశేసి నాటివారు అతని గౌరవమును పదిలపరచుటకు గాను సెక్స్టిలిస్ మాసమును అగస్టాన్ మాస మని వ్యవహరింపదొడగిరి. నాటినుండి ౧౫౮౨ వరకు అగస్టస్ సీజర్ సంశోధించిన జూలియన్ పంచాగమునకే ఐరోపాలో వ్యవహారము. ఈసమయమున పోప్ ౧౩ గ్రిగరీ దానిని కొంచెముగా సంస్కరించెను. అటు జూలియస్ సీజర్ పరిశోధనచొప్పున ప్రతి నాలుగేండ్లకు నొకదినము హెచ్చు లెక్కకట్టవలెను. ఇటు వ్యవహారములో నున్నది ౨౪ గంటల దినము. మరి సౌరదినమునకో ౨౩ గంటల ౧౫ నిమిషముల ౨ సెకనులు. ఈరీతిగా సౌరదినముకంటె వాడుకలోని దినము సుమారు ౪౫ నిమిషములు పెద్దది. కాన నాలవయేట నొక వాడుక దినమును కలుపుటచే నాలుగేండ్లకు ౪౫ నిమిషము లెక్కువ వచ్చును. సంవత్సరమునకు సుమారు ౧౫ నిమిషములు హెచ్చు. దీనివలన నన్నూరేండ్లకు మూన్నాళ్లపై చిలుకు తేడా వచ్చును. దీనిబట్టి ప్రతినన్నూరేండ్లకు మూడు పొట్టి నెలలు (*Leap year*) పట్టవలెను. అనగా ౧౦౦, ౨౦౦, ౩౦౦ సంవత్సరములలో ఒక దినము కలుపగూడదు. ఇటులు పోప్ ౧౩ గ్రిగరీ నిర్దేశించెను. పోప్ సంస్కరించిన జూలియన్ పంచాంగముచొప్పున ౨-౩-౫-౭ ఈ మొదలను సంఖ్యచే హెచ్చింపబడిన నూరు, అనగా ౨౦౦-౩౦౦-౫౦౦-౭౦౦ ఈ మొదలగు పొట్టియేండ్లు మామూలేండ్లే యగును. నాలుగు పెట్టి భాగింపగా భాగశేషము రాని ౧౬౦౦-౨౦౦౦-౨౪౦౦ మొదలగు యేండ్లే పొట్టియేండ్లు (*Leap year*) అగును. ఈ సంశోధనచే ౪౦౦ ఏండ్లలో మూడురోజులు రద్దు. ఇది యిటులు సంశోధితమయినను ౩౨౦౦ ఏండ్లలో ఒక రోజు తేడా వచ్చును. ఇంగ్లండులో ౧౭౫౨ వ సాలు వరకు గ్రిగరీశోధన మంగీకరింపబడలేదు. కాన ఇంగ్లండు పంచాంగములో ౧౧ దినముల తేడా ఉండిపోయెను. ౧౭౫౨ సాలున ఆ పదునొకండు దినములను రద్దు చేయబడెను. రెండవ సెప్టెంబరు పదకూడవ సెప్టెంబరుగా మార్చబడెను. ఐరోపాలో నంతటను ఇటులు సంస్కరింపబడిన పంచాంగ మమలులోనికి వచ్చెను. గ్రీసుదేశములోమాత్రము కాతలిక్ మతమువారును, రష్యాలో ధర్మాచార్యసంప్రదాయము వారును

౧౯౧౮-౧౯ సాలువరకును జూలియన్ పంచాంగమును వ్యవహరించుకొనుచుండిరి. అపుడు పడుమటి యిరోపా యందంతటను సంశోధితమగు పంచాంగమే అమలులో నుండెను. దానికిని రష్యాపంచాంగమునకును ౧౩ రోజులు తేడా కనబడెను. ఇపు డంతటను గ్రిగరీ శోధించిన పంచాంగమే వాడుకలో నున్నది.

పారసీకులు

తొల్లిటి పారసీకములలో సౌరసంవత్సరమునకే వాడుక. పిమ్మట చాంద్రసంవత్సరమునకును, హిజిరా పంచాంగమునకును వాడుక కలిగెను. ముసలిమానులు పారసీకముల నాక్రమించుకొనుటవలన ఈమార్పు కలిగెను. అయినను బుతుకాలమునందు కృస్తవసూలు చేయుటకు సౌరవత్సరమునే అంటిపెట్టుకొనవలసి వచ్చెను. మహమ్మదు చాంద్రసంవత్సరమునే గ్రహించెను గాన సౌరసంవత్సరమును గ్రహించుటకు ఆ ముసలిమానుల కిష్టము కాలేదు. అటు మాచిన ధర్మభంగము, ఇటు చూచిన ధనభంగము! వారీనాతిగోతుల నడుమ పడి కిస్తుసూళ్లకు సౌరవత్సరమును, మిగిలిన వ్యవహారములకు చాంద్రసంవత్సరమును అవలంబించి ధర్మరక్షణమును, ధనరక్షణమును జేసికొనిరి. నాటి పారసీకపంచాంగము బుతునిర్ధారణము నెఱ అసమర్థముగా నుండెను, ఏలనగా ప్రతి నాలవయేటను వారి కొకదినము పెచ్చు. అది పారసీకులకు అంగీకరణీయమగు ధర్మాంగము. ముసలిమానురాజులు పారసీకమతము నడగార్చి తమ మతప్రాబల్యమును జూపినవారి మీద మోపుటకుగాను ఆ ఒకరోజును కలుపరాదని శాసించిరి. దానివలన బుతువులు తబ్బిబ్బు లాయెను. +౧౧ వ శతాబ్దిలో పారసీక ప్రభువు మాలిక్ షా అనువతడు ఆ తబ్బిబ్బులను సరిపుచ్చు భారమును మహాకవియును, గోళశాస్త్రజ్ఞుడు నగు ఓమర్ ఖైయామ్ పైనిడెను. అతడు ఇస్ఫాహాన్ మానమందిరములో పరిశోధించి ఒక సౌరసంవత్సరపంచాంగము తయారుచేసెను. ఓమర్ చేసిన లెక్కప్రకారము ౩౬౫ దినముల ౧౫ గంటలు ౪౯ నిమిషములు లోకసంవత్సరము. ఇది నేటి సంవత్సరముకంటె ౧౧ సెకనులు పెద్దది. ఓమరుకు మునుపు మీనములో రవి ప్రవేశించిన నాడు ఉగాది. ఓమరు మేషములో రవి ప్రవేశించిన నాటి మధ్యాహ్నమును ఉగాదిగా తీసికొనెను. నాడు విషువసంక్రాంతి. శుక్రవారము. ౫-౩-౧౦౭౯ వ క్రీస్తుసంవత్సరము. ఇదియే ఓమర్ పంచాంగపు మొట్టమొదటి దినము. అతని సంవత్సరమునకు పండ్రెండు నెలలు. మొదటి పదునొకండు నెలలకును ముప్పదేసి రోజులు. పండ్రెండవ నెలకు ముప్పదియయిదు రోజులు. ఏడాదికి వెరసి ౩౬౫ రోజులు. ప్రతి నాలవయేటి పండ్రెండవ నెలకు ముప్పదియారు రోజులు. ఆ సంవత్సరమునకు ౩౬౬ రోజులు. మరియు అతని పంచాంగముచొప్పున ౩౨ వ సంవత్సరమునకు ఈ నియమముచే ౩౬౬ దినము లయినను దానికి మాత్రము ౩౬౫ దినములును, ౩౩ వ సంవత్సరమునకు ౩౬౬ దినములును. ఈరీతి లెక్కలో ఓమరు ౩౩ ఏండ్లకొక కాలచక్రము రచించెను. వీనిలో ౨౫ ఏండ్లు మామూలేండ్లు. మిగిలిన ఎనిమిదేండ్లును ౩౬౬ దినములు కల ఏండ్లు. పారసీకుల పంచాంగము లన్నిటిలో ఓమర్ దిద్దిన పంచాంగమే సరియయినది. దీనినిబట్టి పదివేలేండ్లకు ౩౬౫౨౪౨౪ సౌర దినములు. ఇపుడు ప్రచారములో నున్న గ్రిగరీ పంచాంగము చొప్పున ౩౬౫౨౪౨౫ దినములు. జ్యోతిష్కుల గణితము చొప్పున ౩౬౫.౨౪౨౨ × ౧౦౦౦౦ = ౩౬౫౨౪౨౨ దినములు. కావున యిరోపాలో ఇపుడు ప్రచారములో నున్న పంచాంగములన్నిటికన్న ఓమర్ పంచాంగము శుద్ధము. దీనిలో రెన్నాళ్లమాత్రమే తేడా. యిరోపా పంచాంగములలో మూన్నాళ్లు తేడా. ఈ ఓమర్ పంచాంగము సెల్ జూక్-ఖొవారిజ్మి అను రాజులవరకును ప్రచారములో నుండెను. వారి పిమ్మట తార్తారురాజులు దీనిని నిలిపివేసి మరల హిజిరాపంచాంగమునే ప్రచారములోనికి తెచ్చిరి. హిందూదేశమునందున్న పారసీకులు కొలదిమార్పులతో ఓమర్ పంచాంగమునే వాడుకొనుచున్నారు.

హిజిరా

హిజిరా పంచాంగమున చాంద్రసంవత్సరము. దానికి ౩౫౪ లేక ౩౫౫ రోజులు. ప్రతి నాలవ

యేటికిని ఒక నెల కలుపవలెను. సూర్యాస్తమునుండి దినారంభము. పగలు ౧౨, రేయి ౧౨ గంటలు. ఋతువులబట్టి గంటలకు పెంపుటొంపు లుండును. ఆదివారములగాయతు సప్తాహారంభము. మాసము చాంద్రము. అమావాస్యతో మాసారంభము.

ఉగాది

ఐరోపా తూర్పుభాగమునందును, పడమటి భాగమునందును మార్చి నెల మొదలు ఉగాది. కొందరు కొందరు పోప్‌ల ఇచ్ఛానుసారముగా ఇది ఒకానొకపుడు క్రీస్తుమాసమునకును, క్రీస్తుదినమునకును, ఈస్టర్‌కును, లేక ఏదోయొక పండుగకును మారుచుండెడిది. స్పెయిన్ దేశములో ౧౬ వ శతాబ్దివరకును ౧ టవ మార్చి నుండియు, జర్మనీలో ౧౧ వ శతాబ్దివరకు ౨౫ వ మార్చినుండియు ఉగాది. ధర్మానుష్ఠానమునకుమాత్రము ధర్మాచార్యులు అడ్వెంట్ ఆదివారమును ఉగాదిగా పరిగణించెడివారు. ఈ యాదివారము క్రీస్తునెల వెనుకటి నాలవ ఆదివారము. మధ్యయుగమున ఫరాసు దేశమున ౧ టవ మార్చినుండి ఉగాది. తూర్పు క్రీస్తు రాజ్యములందును, వెనిస్ నందును ౧౭౯౭ వరకును ఇదియే వాడుక. కాని పీసా ఫ్లారెం సైన్ దేశములవారు ౨౫ వ మార్చినుండి ఉగాది చేసికొనుచుండెడివారు. ఇటలీదేశపు ౧౨ వ పోపు ఇన్నొసెంట్ అనునతని యానతిని ౧౬౯౧ నుండి ౧ టవ జనవరి ఉగాది యాయెను. నెదర్లాండ్స్‌లో రెండవ ఫిలిప్ ౧౫౭౫ సాలున ౧ టవ జనవరిని ఉగాదిగా చేసెను. జూలియస్‌సీజరుగూడ ఇటులే నిర్దేశించెను. ౧౭౫౦లోగాని ఇటలీలో సర్వత్ర ౧ టవ జనవరి ఉగాది కాలేదు. ౧౭౫౨ లో ఇంగ్లాండు ౧ టవ జనవరిని సంవత్సరాదిగా వ్యవహరించెను. యూదులకు మీనక్రాంతిపాతము పిమ్మటి అమావాస్యనుండి ఉగాది.

అబ్దము

ప్రాచీనకాలమున అన్ని దేశములందును సంవత్సరసంఖ్య తెలుపుటకు ఏదియోయొక అబ్దము కనుపట్టును. ప్రాచీనభరతవర్షమున యుధిష్ఠిరాబ్దము ప్రఖ్యాతము. పిమ్మట + ౭౮ వ సంవత్సరమున ప్రసిద్ధుడగు నొక శకరాజు సింహాసన మెక్కినప్పటినుండి శకాబ్ద మేర్పడెను. ఈశక యుధిష్ఠిరాబ్దముల నడుమను, పూర్వమునను, పరమునను గూడ మరికొందర పేర కొన్ని యుగములు (సప్తర్షి యుగము, మహేశ్వరయుగము మొ.) భరతఖండమునం దంతటనో, కొంతటనో అమలులో నుండి రద్దయిపోయినటులు కనబడును. వాయుపురాణము చూచునది.

తొల్లి ఐరోపాదేశము రోమనుల వ్యవస్థనే అవలంబించి ఎవరో ఒక రాజు సింహాసన మెక్కిన తరి నుండి అబ్దము నారంభించెను. + ౫౩౩ సాలున డయోనిసియస్ ఎక్సిగ్వస్ అనునతడు ఏసు కాల్పనిక జన్మతిథినుండి అబ్దారంభము చేయవలయునని నిర్దేశించెను. ఆరవశతాబ్దిలో ఐరోపాయంతయు ఈ క్రీస్తు అబ్దము నవలంబించెను.

ముసలిమానులు హజరత్ మహమ్మద్‌సమయమును అబ్దారంభముగా చేకొనిరి.

విప్లవానంతరము ఫరాసువారొక అబ్దము నారంభింపదలచిరి. అది ౨౨-౯-౧౭౯౨ సాలున.

'పంచాంగము జటిలముగా నుండగూడదు. అది అందరకును తేటతెల్లముగా తెలియవలయును. మరియు నది క్లిష్టముగానుండి పలుమంది కుపయోగపడవలయును. ఏ దేశపు పంచాంగమునకేని ఇవి ముఖ్యగుణములు. పలు సంస్కారముల కాస్కారమగుటవలన గ్రిగరీపంచాంగము అతివిశదము, అతిక్లిష్టము, కాకపోయినను అయా గుణములలో ప్రపంచమునందలి ఏ పంచాంగమునకును తీసిపోదు. ఇది + ౧౫౮౨ నుండియు ప్రచారమునందున్నది. కాతలిక్ దేశములు దీనిని వెంటనే స్వీకరించెను. ప్రొటెస్టెంట్ స్వీడనులు + ౧౮ వ శతాబ్దివరకు దీనిని వెలిగనే చూచెను. కాని పిదప ఐరోపాయెల్లయును, జమిలిఅమెరికాలును, బ్రిటిష్ కామన్వెల్త్‌లోని దేశములన్నియును ఈ పంచాంగమును స్వీకరించెను. ఇటీవల జపాన్ చీన్ టర్కీ దేశములుగూడ దీని నవలంబించెను. 'మానుపిల్లి అయినా మట్టిపిల్లి అయినా ఎలుకను పట్టెడే పిల్లి' అనినటులు సరియగు కాలమును తెలుపునదే పంచాంగము. గ్రిగరీపంచాంగమే మిగిలినవానికంటె కాలమును లెస్సగా నిరూపించును. కావున (స్వరాజ్యముపడసిన) ఇండియా దేశమువారు, లేక భారతీయులు పాసాక్షిమానముచే 'కేవలము వైదేశికము' అని అనూయపెట్టుకొని గ్రిగరీపంచాంగమును విడనాడరాదు' అని *I P F* వారు హితోపదేశము చేయుచున్నారు. ఈ విషయమును అందరును పరిశోధింతురుగాక !

రామరాజ భూషణుడు

శ్రీ కొఱిదెన బాలకృష్ణయ్య

ప్రబంధయుగమునందలి తెలుగుకవులలో నల్లసాని పెద్దనకు బిమ్మట రామరాజభూషణుడు ఒక్కడు మాత్రము పేరెన్నిక గాంచిన మేధస్సంపన్నుడు. వీరి యనంతరము నేటిదనుక నిక్కవిద్వయమున కెనయగు కైపరు లాంధ్రదేశమున జనించియుండలే దనుటకు వారి కావ్యరత్నత్రయమే సాక్షి. "మనువసుచరిత్రము"లనుచు నాంధ్రసంఘమున వ్యాపించియుండిన వాక్యము పెద్దన రామరాజభూషణుల విశిష్టవిఖ్యాతిని జాటుచున్నది. రామరాజభూషణుడు చతుర్విధకవితానిర్వాహకుడు, సాహిత్యరసపోషకుడు, శ్రీరామపదారవిందభజనానందుడు. జగత్ప్రాణనందనకారుణ్యకటాక్షలబ్ధ కవితాధారాసమంచితుడు. బట్టురాజకులభూషణుడు. సంగీతసాహిత్యకళామర్మజ్ఞుడు. ఆ కారణమున 'బట్టుమూర్తి'యనుచు నా కులమువారిలోని విద్వద్వర్యులను సాధారణముగ జెప్పుచుండు గౌరవపదముచే సమకాలికులవలన బిలువబడుచుండిన యశోధురంధరుడు. ఇతడు పండితవంశమునకు జెందినవాడని 'ప్రబంధాంకము' అను గృహనామము తెల్లము సేయుచున్నది. రామభూషణ మహాకవి పెద్దనార్యుని యంతేవాసి యనుటకు దగు నిదర్శనము లతని గ్రంథములనుండి యందందు గ్రహింపవచ్చును. ఇతని తలిదండ్రు లిడినది, ఇతడు చెప్పుకొన్నది, కృతిభర్త సంబోధించినది, కవన ప్రదాత ప్రబోధించినది 'రామరాజభూషణు' డన బడు నామము. ఇవ్విషయమును రామరాజభూషణ ప్రణీతములగు వసుచరిత్ర, హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానములు దెలుపుచున్నవి.

"సద్యము........రామరాజభూషణ ప్రణీతం బైన"

"రామభూషణకవీ! ధన్యుండవీ వన్నిటన్"— వసుచరిత్రకృతిపతిసంబోధనము.

"శ్రీరామభూషణా! వచశ్శ్రీరసపోషణా" —హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానరచనకు ప్రోత్సహించిన దైవము నాంజనేయుని ప్రబోధము.

"ధీరసూరపాత్మజుడ, రామనృపభూషణాఖ్య సుకవిని" హ. న. నం దతడు చెప్పినమాట.

వసుచరిత్రముగాని, హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము గాని రామరాజభూషణుని యభిధానవిషయమున నావంతయు సంశయమునకు,దర్కమునకు జోటిచ్చుటలేదు. పైన మనవి సేసిన 'బట్టుమూర్తి' యను నవాంతర నామము కాలక్రమమున జనుల నానుడిసంది బలపడి తరతరముల ప్రాకి రూఢినామ మను భ్రమకు విమర్శకులను పాలుపడులాగున నొనర్చినది. కావున నవ్విషయమును దెలిసి కొందము.

'బట్టుమూర్తి'

"రాజాధిరాజగు (రామరాజు) నీ మహాపురుషుని సభ కలంకారభూతు డగుటచే బట్టుమూర్తి రామరాజభూషణు డను బిరుదము గాంచెను."

(వసుచరిత్రవిమర్శనము ౧౧౭ పుట.)

అనునది కీ. శే. కందుకూరు వీరేశలింగము పంతులుగారి యభిప్రాయముగానుండెను. దానినే వసుచరిత్ర విమర్శకు లుటంకించిరి. కీ. శే. గురజాడ శ్రీరామమూర్తిపంతులుగారు దమకు బూర్వముగల కింవదంతులను, వాని జేకొని గ్రంథముల కెక్కించిన యవిమర్శకులగువారి వ్రాతలను శంకించి రామరాజభూషణుడు, భట్టుమూర్తి భిన్నులని నిర్ణయించిరి. వీరు కవిజీవితగ్రంథకర్తలు. వీరేశలింగము

పంతులుగారు కవులచరిత్ర గ్రంథకర్తలు. ఉభయులు నేకార్థసమవేతులు. అట్లగుట వీరేశలింగముపంతులుగారు భిన్నమార్గ మవలంబించిరి. సత్యార్థము శిలాశాసనముభాతి యతని గ్రంథముల భాసించుచుండ, పంతములు పట్టి వాదబలమునకు, స్వపక్షస్థాపనమునకు పెద్దలగువా రెందరో తలపడి పెనగిరి. అవియన్నియు 'అముద్రితగ్రంథచింతామణి'యందు ప్రకటింపబడి బట్టుమూర్తి యనునది రామరాజభూషణుని పేరు కానే కాదని నిర్ధారణయై పండితాపవాదమును పడసినది. కాని వసుచరిత్రవిమర్శనమునందు మహిత బ్రహ్మశ్రీ వజ్ఝల చినసీతారామశాస్త్రిులుగారు దీనిని చర్చించి దైక్యవాదనకు ద్రోవదీసి గ్రంథము పెంచిరి. వీరును అనంతరపు దూరపుతరములవారి వ్రాతలను, ప్రవాదములను నాధారము జేసికొని కొంతదనుక బూర్వవిమర్శకులతో నవసర మున్నంతదనుక నేకీభవించి స్వీయపక్షవాదస్థాపన మొనర్చిరి. కాని 'సభాలంకార' విషయమున కాధారమును జూపరైరి. అది లేనిచో గ్రంథము కడముట్టును. ప్రత్యక్షప్రమాణములగు రామరాజభూషణుని కావ్యములయందలి వాక్యము లుల్లసిల్లుచుండ వాని నపలప్రోసి పాఠాంతరముల నతని యుదంతమును సాధింప జూచుట సాధుసమ్మతము కాదుగదా. అది యటులుంచి యివ్విషయమున రామరాజ-రామరాజభూషణుల సంబంధమును విచారింతము.

రామరాజు

శ్రీ కృష్ణరాయసార్వభౌముని యల్లుడు రామరాజు. ఇతనిని 'అళియరామరా' జనియు జెప్పుదురు. రాయలవారి యనంతరము విజయనగర (కర్ణాటాంధ్ర) సామ్రాజ్యలక్ష్మిని శత్రువీరుల కైవసము గాకుండ గాపాడి, శరణాగతుల బ్రోచి, శాంతిస్థాపన మొనర్చు నత్యుత్కంఠతో నెత్తిన కత్తిని దింపక, గట్టిన కాసె విడువక, పట్టిన ప్రతిన మానక వీరవిహారముతో జీవితమును జెల్లించిన యోధాగ్రగణ్యు డీ పుణ్యపురుషుడు. ఇతని సభకు నలంకారప్రాయుడగుట భట్టుమూర్తి 'రామరాజభూషణు'డను బిరుదము గాంచె ననియు, రామరాజు నాశ్రయమును, గొప్ప బిరుదమును లభించి పదవీస్థితుడైన యనంతరము దన బట్టుకులమును దోపజేయుచున్న 'బట్టుమూర్తి' నామమును దెగదెంపులు జేసికొని, యా పేరు మాసిన పిమ్మట రచింపబడిన కావ్యములలో బిరుదు నామము నే స్వీయ (పితృదత్త) నామముగ జెప్పుకొనె ననియు, బట్టుమూర్తిగ నున్నపుడు నరసభూపాలీయము వ్రాసి, యనంతరము పెద్దప్రాపు, దొడ్డబిరుదు లభించుట వసుచరిత్రమున, హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమున నప్రౌఢము, దొలిరచనము నగు నరసభూపాలీయమును, హీనకులసూచకంబగు 'బట్టుమూర్తి' నామమును నతడు చెప్పక విడిచె ననియు, కావున మూర్తి, బట్టుమూర్తి, రామరాజభూషణుడు అను నతడొక్కడై, గ్రంథత్రయకర్తయై "ఏకమేవ, అద్వితీయం బ్రహ్మ"గ వెలయుచున్నాడనియు బిరుదువాదుల సిద్ధాంతము. కాని యైతిహ్యమని, వ్యాఖ్యాతభావమని చెప్పుదురే కాని, రామరాజభూషణుని రచనలనుండి వీరు అణుమాత్రము నివ్విషయమున నాధారమును జూపజాలరు. వసుచరిత్రయవతారికనుండియు, హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమునుండియు మన యివ్విషయమున సత్యము లభింపగలదేమో తెలిసికొందము.

రామ, రాజ-భూషణుల సన్నిహితత్వము

సూటిగ రామరాజునుగురించి భూషణుడు రచించిన వాక్యము గాని, పద్యము గాని యింతదనుక మనకు లభించలేదు. రాజాతనుజుడు, వసుచరిత్రకృతిపతి యైన తిరుమల దేవరాయలు రామరాజభూషణుని రావించి—

"శ్రీరామక్షితిపున్ మదగ్రజు జయ
శ్రీలోలు నానాకళా
పారీణున్ బహుసంస్కృతాంధ్ర కృతులం
బల్మాఱు మెప్పించి త
త్కారుణ్యంబున రత్నహారహయ వే
దండాగ్రహారాది స
త్కారం బందితి రామభూషణకవీ
ధన్యుండ వీ వన్నిటన్."

అని ప్రశంసించెను. ఇందలి రామరాజుసంబంధమును కవి తానుగ చెప్పక తిరుమలుని నోట బలికించుటలోని చమత్కారము గమనార్హము. అతడు దనను గూర్చి చెప్పుకొనలేదు గావున నటు లొనర్చె నని తలంతుమా ! వలనుకాదు. ఈ పద్యమునకు మైన నున్న పద్యములో గవి—

"నను శ్రీరామపదారవిందభజనా
నందుణ్ జగత్ప్రాణ నం
దనకారుణ్యకటాక్షలబ్ధకవితా
ధారాసుధారాశి సం
జనితైకైకదినప్రబంధఘటికా
సద్యశ్శతగ్రంథ క
ల్పను సంగీతకళారహస్యనిధి వి
ల్వం బంచి పల్కెన్ గృపన్"

అనుచు దననుగురించి, తన ప్రజ్ఞనుగురించి ముచ్చటించియున్నాడు. అతని పేరునే తొలగించి శిరోధార్యము కాదగిన బిరుదమే లభించియుండి నచో నిచట చెప్పక పోవిడుచునా కవీశ్వరుడు? అది కేవల మసత్యము. కావున దిరుమలరాయని వాక్యములుగ జూపించియున్నాడు. హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమునందలి యితని వృత్తాంతము నరసితిమేని రామరాజభూషణు డొక మహోను భావు డనియు, గవిమాత్రుడుగ దలంప వీలులేనివా డనియు దెలిసికొనగలము. ఇతడు కృష్ణరాయని కాల మున విద్యార్థియైయుండి, పెద్దనశిష్యుడుగ నున్న కార ణమున రాయల యాస్థానికి వచ్చుచు బోవుచునుండు నభ్యాసము గలవాడును, రామరాజుకు గృతిపరిచయు డును నగుట, రామరాజు పెత్తనమునకు వచ్చి రామ రాజభూషణునికి దే యల్పసత్కారమునో రొుసంగి సంభావించినవా డగుట, నతనిని దన సారస్వతజీవిత ప్రారంభకునిగ దలంచి మహాకవి కృతజ్ఞత నెఱపి యున్నట్లు తిరుమలుని వాక్యములును, హరిశ్చంద్రనలో పాఖ్యానమునందలి "రామవిభుద త్తసుభచిహ్న విభవ యుతుడ" నను మాటయును స్పష్టమొనర్చుచున్నవి. కృష్ణరాయని యనంతరము పరిపాలకులైన యతని సంబంధులందఱును కవి కావ్యసంబంధమున గృష్ణరాయని మేలుబంతిగ జూచికొని తాము నటుల గవిజనాదరణ మొనర్చి కావ్యముల నంకితములుగ గొనిరి. కాని రాయలను బోలిన సాహిత్యానభిసరసి కులు గారని వసుచరిత్రపంచాశతారిక చెప్పుచున్నది. అందును రామరాయ లతి క్లిష్టసమయమున నధికారము వహించెను. తురకల దండయాత్రలు, దేశమున నల్ల కల్లోలములు, సామంతుల కుట్రలు, రాజధానీనగర మును మార్చుట, ఇటు లెన్నియో విషయము లతని బుద్ధి నాక్రమించి యస్తిమితుని గావించి కలతబెట్టినవి. కావున దిరుమలదేవరాయని ముఖమున రామరాయల గొప్పను గౌరవార్థముగ, కృతజ్ఞతాసూచకముగ, వారి వంశమర్యాద ననుసరించి, కృష్ణరాయలకు నల్లుడు మహాయోధుడు నగుట, కవీశ్వరుడు దాను చాటైన యీ మాట లతిశయోక్తు లగుట నతని తమ్మునిచేత జెప్పించ వలసివచ్చెను. రామరాయలకు నిజముగ మానసిక విశ్రాంతియే కలవడి యుండినచో నతడు రాయల మించిన భాషాపోషకుడై, రసికవతంసుడై, కవిజన పోషకుడై భాషాయోష నుద్ధరించియుండువాడు. అతడు వసుంధరాయోష నుద్ధరింపవలసివచ్చుట చరి త్రము మారినది.

రామరాజు వసుచరిత్రమున-ఆరు పద్యముల నతి వర్ణింపబడియున్నాడు. అందలి యర్థము లీ దిగువ నుదాహరింతును. (వసుచరిత్ర, ప్రథమాశ్వాసము)

"అవని శ్రీరంగరాముడై యవతరించెను" (ప. ౪౩)

పట్టాభిషేకవృత్త్యాయము ; తమ్ములతో నెనుగొంచి జేగుట; సలకము తిమ్మనివధ ; కర్ణాటవిభవసంస్థాప నము; శరణాగతుల బ్రోచుట". (ప. ౪౪)

"నిజామాదుల నరణ్యమునకు బోదోలుట"(ప. ౪౫)

"తురుష్కుల మూలబలవినాశము జేయుట"(ప.౪౬)

"శత్రుజనసేవితుడై కల్యాణమును బొందుట"(ప.౪౭)

"రామరాయలపేరు విన్నంతమాత్రాన నిజామాదులు బెదురుట" (ప. ౪౮)

ఇంతమాత్రము లభించుచున్నది. ఈ ఘట్టమున గవి రామరాజును అతిరథ, మహారథశ్రేష్ఠుడుగా లోకము దెలిసికొనునట్లు సన్నుతించియున్నాడు. లోకకల్యాణ మొనర్చి లోకకంటకుల మొదలంట గూల్చి శ్రీరామచంద్రప్రభువుతో రామరాజభూష ణుడు రామరాజును బోల్చి శ్లేషాదికములచేత నతని లోకరక్షాధురంధరత్వమును, శత్రుభయదపరాక్రమ సాహసాదికములను జక్కగ వ్యక్తపరచెను. సాహితీ ప్రియు డనిగాని, కళాభిజ్ఞు డనిగాని, కవిపండితపోషకు డనిగాని, కవితామధురిమ నెందనునకు దవులు నల వాటు లున్నవాడుగగాని విద్యద్వ్యహారరంగసన్ని వేశ సంప్రదాయాభిమాని యనిగాని, దానధర్మములు చేసిన వాడుగగాని, బిరుదము లొసంగి కవుల సహజనామములు తొలగించిన యభినవబ్రహ్మ యనిగాని రామరాజు రామ

రాజభూషణునిచేత గొనియాడబడలేదు. తుద కాతీతి సూచనయును జేలేదు. ఒక్క వసుచరిత్రమును కృతి బొందిన తిరుమలరాయని, వాని తనయులలో ముఖ్యముగ శ్రీరంగరాయ, వేంకటపతిరాయలను వివిధాలంకార ముల రచించిన పద్యములతో, ఉదాత్తభావములతో గొండాడెను. 'వసుచరిత్ర' గ్రంథమునకు బ్రాము ఖ్యము నిచ్చి తరువాత బుట్టిన శ్లేషకావ్యమున దాని పేరు జెప్పెను. అట్టివాడు రామరాజును "బహుసంస్కృ తాంధ్రకృతులన్" బల్మాఱు మెప్పించిన ప్రౌఢ యగుచేని తత్కృతుల నొక్కదానినిగాని, కనీసము మెచ్చినవాని కావ్యరసగ్రహణనైపుణ్యమునుగాని, పుట్టు పేరు మాపిపోనిచ్చిన యపూర్వబిరుదమునుగాని కవి చెప్పకుండుట విచార్యము. చెప్పదగిన తా వింతటి కంటె వింతొకటి కాదు. శ్రీ కృష్ణరాయలు పెద్దనను "ఆంధ్రకవితాపితా మహుడ"వని సంబోధించినటుల నతడు వ్రాసెను. రాధామాధవమును రచించి కృష్ణ రాయలచే "రాధామాధవకవి"యని పిలిపించుకొనిన చింత పూడి ఎల్లన యొకడున్నాడు ఇతడును దీనిని జెప్పుకొని యున్నాడు. వీరిలో నొకడును తండ్రి యొసర్చిన నామకరణమును దుడిచిపెట్టుకొనలేదు. ఇక దనకు బూర్వము గల బిరుదధారులగువా రందఱు బిరుదములన్ను, బిరుదప్రదాతల యోగ్యతలను, జెప్పుచు పేరులు యథా తథములుగ నుంచుకొనుట రామరాజభూషణు డెఱు గడా ! తండ్రి యిడిన వ్యవహారనామమును ద్రోసి రా జనుటకు రామరాజభూషణు డంతటి యుచితాను చితానభిజ్ఞుడా ? ఎంతటి బట్టుపంశజుడైనను నింతటి పౌరుషహీనకృత్యమున కొడిగట్టి కవులలో దలయెత్తి తిరుగగలడా? అభిజనగర్వాంధులగు కవు లెందఱో సమ కాలికులుగ నుండిన రామరాజభూషణుడు వారిచే దన చరిత్రమున నిరంతరరంధ్రాన్వేషణము గావింప బడుట నెఱింగిన, రామరాజభూషణుడు తండ్రిపెట్టిన పేరు మార్చుకొని, పరు లిడిన బిరుదమే పేరుగ స్థాపింప బూనినచో, గాకులు పొడిచినట్లు లోకులు నిందింతురని తెలియని యవివేకి కాడుగదా ? ఎన్నియో తప్పుడు (ఫోర్జరీ) పద్యము లతనిగూర్చి వ్రాయబడినవి కలవు. అందొకటనేని దీనినిగూర్చి యెత్తిపొడుపు, ఎగతాళి జరుగదా ? సాధారణముగా సగోత్రీకుడుగూడ దత్త హోమము జేసికొనినగాని దత్తుని పేరు మార్చడే ! ఒక గ్రంథము గొని సామాన్యమగు బహుమతి నొసంగి రాజు పేరు మార్చుట, కవి దానిని ధరించుట—ఇది నడుమను, తలపనుగూడ నసహ్యమగు నంశము గాదా ? వాస్తవ నామ ముండి యందుపై బిరుదముగూడిన నది రాణిం చునుగాని బిరుదమే పేరైనచో నిక దాని యోగ్యత జెప్ప బనిలేదు. అటుల బల్కుట రామరాజును, రామ భూషణుని నిందించుటయే యగును. రామరాజునకు దనకు గల సంబంధమునుగూర్చి ముచ్చటించవలసినచోట దాను తిరోహితుడై, నాలుగుమాటలు తిరుమల దేవ రాయనిచే ననిపించి, వసుచరిత్రయందు రామ రాయని కేవలయోధునిగ జూపి, రామరాజుచే దాను గొన్న తృణమును మేరువుగ గొనియాడి, యొక్క సీస పాదమున హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమున జెప్పి రామ రాజభూషణుడు దన విధిని నిర్వర్తించియున్నాడు. రామ రాజభూషణుడు రామరాజుపై జెప్పినవి కొన్ని చాటు వులు. "బహుసంస్కృతాంధ్రకృతులు" అతిశయోక్తి. బిరుదప్రదానము అని తలంచుట ప్రమాదము. ఏ సాధా రణమగు బహుమానమునో, లేక బహుమానములనో పొందియుండుట నిజము. తుదకు ఏనుగు, అగ్రహారము గూడ ననుమానింపదగినవే. ఏలనన, రామరాజు, తిరుమల రాజు వితరణాలు కవికి కడుపు నింపించి శాంతి గూర్ప జాలని వని ముందు దెలియగలదు గావున. ఈ కారణము లన్నిటినిబట్టి రామరాజుతో రామరాజభూషణున కత్యల్పమగు సంబంధముమాత్రము గల దనియు, రాయల యనంతరము రామరాజు విఖ్యాతపరిపాలనాదక్షు డగుట నతని సంబంధ మించుక గల దని సూచించుట గౌరవసంపాది యనియు, మహావీరుడగు రామరాజు మున్ముందు తన జీవిక కాధారభూతు డగుట, అందును దనకు బ్రథమాశ్రయుడగుటను కవి తా నేవియో చాటు వులు రచించి, తనమ్ములమున రామరాజుచే నార్జించిన స్వల్పములను ఘనములుగ జాటించి, రాజుకు దనకును గల సంబంధమును బ్రకటించెను. వసుచరిత్రయందు రాజరాజును పదుగురలో పదునొకండవవాడుగ జూపెనే కాని తన కెక్కువ చనవు, పరిచయము గలవానినిగగూడ రామరాజభూషణుడు జాడ తెలియకుండ జేసెను.

ఇట్టిపట్టున రామరాజు వరసిద్ధు డని చెప్పి నటుల భావింపరాదు. ఇతడు మామను మించిన యల్లుడు. అయిన నేమి ఫలము. రాయలకాలమున గల కళకాల పాత్రములు రామరాజుకాలమున మాఱిపోయినవి.

ఇతనికి సంగీతసాహిత్యములలో గాలము గడపు నవకాశ ములు లేవు. కావుననే రామరాజును లక్షించి యాచంద్ర తారకము రహింపదగు కృతిసంతానము తిరుమల రాయలకు లభించినది. రామరాజు నిరంతర దేశరక్షణ దీక్షాధురంధరుడై రాజ్యమున బర్యటనములు సేయుచు, శత్రునిగ్రహమార్గముల నన్వేషించుచు, ఆత్మీయ సౌఖ్యత్యాగముగూడ నొనర్చి దేశశాంతిస్థాపన కార్యము నొనర్పవలసినవా డయ్యెను. వర్తమానమున శ్రీ జవహర్‌లాలు నెహ్రూగారికి పాటకచేరీలలోన, సాహిత్యవినోదములలోను శాల్గొని యానందించ నవకాశ మున్నదా? క్షణము తీరిక గలదా? ఇటువంటి బాధ్యతయే యానాడు రామరాజుతలపై బడెను. కావున రామరాజ భూషణుడు ఆతని సంస్థానము నాశ్రయించి యుంకి యిచ్చినదానితో దృష్టి ఃహించి, రామరాజు కాలమున రోజులు గడపి తిరుమలరాయనిరోజులలో నించుకంత స్థిరతరజీవితము లభింప గృతి ప్రారంభించి యారాజున కంకిత మిచ్చెను.

బిరుదు కాదు - పేరే

వసుచరిత్రవ్యాఖ్యాత సోమకవి. ఇతడు, "మూర్తి, భట్టుమూర్తి, రామరాజభూషణుడు" అని వ్యాఖ్యానప్రారంభమున, గ్రంథమున వ్రాసెను. పేరు నకు, బిరుదునకు వివక్షత జెప్పక నన్నిటిని జోడించెను. అవి యివి :

"ఈ రీతిం గవితావితానవృత గా
రీశానమూర్తిస్థలో
దారోద్దేశదసైన నాకు వెస వి
ద్యావంతు లెల్ల న్మనో
హారిప్రక్రియ మూర్తిచేత రచితం
బై విశ్రుతం బౌ వసు
ధ్యారాట్చిత్రచరిత్రటీకయియి, యు
త్సాహంబు ఘటించినన్."

కారణజను డైకవి ని

"కాయము మెచ్చగ గాన్యకర్తయై
భూరికళాకలాపుడయి
పాల్పువహించిన బట్టుమూర్తిచే
నీరికమై సుఖార్థద
హీనపదాస్పదమైన యా వసు
ధ్యారమణప్రవృత్తను సు
సాధ్యము గాదు తలంచిచూడఁగన్."

తొలుత నిటులు వ్రాసిన సోమకవి వసుచరిత్ర ప్రథమాశ్వాసము ౧౭ వ పద్యమున కర్థము వ్రాయుచు రామరాజిచ్చినటులు తిరుమలదేవరాయలు జెప్పిన—

"దత్కారుణ్యంబున రత్నహారహయ వే
దండాగ్రహారాది స
త్కారం బందితి రామ
భూషణకవీ"

అను వాక్యములకు—

"అతని దయచేత, రత్నహార=మణిహారములును, హయ=గుఱ్ఱములును, వేదండ=ఏనుగులును, అగ్రహార=అగ్రహారములును=, ఆది=మొదలుగాగల, సత్కారంబు=బహుమానమును, అందితి=పొందితివి, రామభూషణకవీ=రామభూషణనామధేయము గల కవీ"

అని వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. ఇందలి నామ ధేయార్థ మెయ్యది? ఎవరు పెట్టినది? బిరుద మేది? సోమకవివాక్యములు ప్రమాణము లని విమర్శకులు నిర్ణయించుకొనిరి. ఆ కాలమున నిట్టి వివాదములు లేని కారణమున విన్న మాటలను స్వంతపద్యములలో జేర్చి ఉన్నదాని నున్నట్లు వ్యాఖ్యాత లిఖించెను. సోమకవి స్వీయవాక్యములకు బల మున్నదా? కవిప్రాతకు బల మున్నదా? ఏది యథార్థము. జనశ్రుతినిబట్టి, తగు విమర్శనాధారములు లక్షింపని కారణమున, జరిత్ర చర్చావిశేషములకు ప్రాధాన్య మిచ్చుట యపుడు లేని హేతువునుబట్టి సోమకవి యటులు వ్రాసెను. మఱియు బూర్వపు వ్రాతలకు ప్రాధాన్య మిచ్చుచున్న మనము సోమనకు బూర్వమునగల అప్పకవిప్రాత నే మనవల యును! "నాపేరు రామరాజభూషణుడో" యని యతడు జెప్పుకొనుచుండ "కాదయ్యా, నీవు మూర్తివి, భట్టు మూర్తివి, తరువాత బిరుదుపొంది పేరుమార్చుకొన్నాడు" వనుట పరిహాసభాజనము. దొడ్డ విజ్ఞానము, విమర్శనా జ్ఞానము, పరికరములు అలవడియున్న నాగరికకాల ములో నున్న మనమే, యింకను జనశ్రుతు లను నమ్మిన హేతువుచేత సత్యార్థములు దెలియవచ్చినను విశ్వసింపకున్నాము. పోతన "ఒంటిమిట్ట, ఒరంగల్" నివాసము, "భద్రాచల

రామదాసు - కబీరు" ఉపదేశము. వాసుదాసస్వాములును, రాఘవాచారిగారును తక్కువవా రనుటకు, విమర్శ, చరిత్ర తెలియనివా రనుటకు నెవనికి వెఱపు గలుగదు? నాగరకయుగమువారమగు మనమే యిటుల నమ్మకములతో నుండు నైతిహ్యములను నమ్మి సోమన వ్రాసిన వ్రాతను ప్రమాణముగ గొనుట విరుద్ధము. వసుచరిత్ర, హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానములకంటె సోమన, ఆంధ్రకౌముదివాక్యములు ప్రబలములు గావు. వాదనాపటిమకై వాని నద్దుట ప్రయోజనరహితము. కావున రామరాజభూషణు డనునది పేరే. బిరుదు కాదు. సోమనవాక్యములకు, కవివాక్యమునకు నదుకు కుదరలేదు. పరస్పర విరుద్ధములు.

తుదకు గ్రంథముఖపత్రములా దిక్కు ?

అవి యొక తెఱగున లేవు. ముద్రాపకుల, పరిష్కర్తల యభిప్రాయముల బట్టి యవి ముద్రింపబడినవి. నాకడ గల వసుచరిత్రము ౧౯౦౩ లోనిది. ఎద్దనపూడి సంజీవయ్యగారిచే ముద్రింపబడినది. దాని ముఖపత్రమున "శ్రీరామరాజభూషణకవి ప్రణీతంబయిన వసుచరిత్రము అను నాంధ్రకావ్యరత్నము" అనియున్నది. దాని ప్రక్కపుటయందు "భట్టుమూర్తి నామాంతరుండగు రామరాజభూషణకవీంద్రుండు" అనియున్నది. దేని కెచట ప్రామాణ్యము. పరస్పర విరుద్ధములగు నిట్టి వ్రాతలనుబట్టి కవివ్రాతను, అభిప్రాయములను దలక్రిందొనర్చుటలో సారస్యము గనరాదు. రామరాజభూషణునకు దరువాత గొన్నిదేండ్లకు రచింపబడిన 'నరపతివిజయము' రామరాజుగొప్పనే చెప్పుచున్నది. రామభూషణుని ప్రమేయమును జెప్పుచున్నదా? బిరుద మిచ్చినటుల, భట్టుమూర్తిని రామరాజభూషణుని జేసినటుల దాన గలదా? కరతలామలకముగ జరిత్రను రచయితగ్రంథములవలన నవగతమగుచుండ శిలాశాసనములు, గ్రంథాంతరములు నిదర్శనము లనుచు జూపి చర్చించుట యర్థసాధనము కానేరదు. గ్రంథస్థములగు ప్రమాణములు గన్పట్టుచుండ నైతిహ్యములతోను, దదాధారములతో రచించు రచనలతోను ప్రయోజన మెయ్యది? అట్టివి లభింపని నాడైతిహ్యములే దిక్కగుట తప్పదు. కావున నవ్విషయమున నైతిహ్యము లుపకరింపవు.

ఇతడు భట్టుకవియా ?

ఎన్నడును కానేరడు. రామరాజభూషణుడు చక్కని వివేకము గలవాడు. వినయము జూపువాడు. అందుచేత నతనికాలపుకవు లెవరును జెప్పని "సనాతనాధునాతనాఖిలమహాకవిజనానుగ్రహంబున" అని యధునాతనకవులనుగూడ ప్రశంసించియున్నాడు. తానెంత గౌరవముగలవాడైనను, పండితుడైనను, జాత్యహంకారులగు సంకుచితహృదయులు తూలనాడుదురను నభిప్రాయ మతనికి లేకపోలేదు. అట్టివారి వినయవిధేయతల జూచియైన బుద్ధిగలిగియుందురు గావుత మనియే లోకదృష్ట్యా యతడు వ్రాసియున్నాడు. తాను "శాపానుగ్రహశక్తియుక్తు"డని యితడు ప్రతిజ్ఞ జెప్పలేదు. ఎక్కడినుండియో "లొట్టయి దేటి మాట" పద్యమును గొనివచ్చి దానిలో "రట్టడి భట్టుమూర్తికవి" యుండుట బట్టి యామాలిక కితడే కర్త యని, ఆ భట్టుమూర్తియే రామరాజభూషణు డనియనుట సత్యదూరము. ఆ పద్యకర్త యెవడో 'రట్టడి.' అటుల దన నెన్నడును రామరాజభూషణుడు హేయముగా జెప్పుకొనడు. అతడు వ్రాసియుంచిన స్వీయచరిత్రసంబంధములగు పద్యముల నతని గ్రంథములలో జూచిన నట్టి రట్టడివాడిత డనుట అపచారమగును. దేశద్రిమ్మరులగు భట్టురచయితలు, ధూర్తులా నాటినుండి నేటిదనుకను జాలమంది కలరు. భాషాసంబంధజీవనులగు నట్టి భట్టులందఱును 'భట్టుమూర్తు' లనుచు బిలుచు నలవాటు తెనుగుదేశమున క్రొత్తకాదు. అన్ని చాటువులకు, బూటకములకు భట్టుమూర్తి నొక్కనిని గర్తగ జేసి, అతడే రామరాజభూషణు డనుట నిరాధారమగు పొరబాటుమాట. ముఖ్యముగ కృష్ణరాయని కించుక ముందునుండియు, గుంటుపల్లి భాస్కరుని దనుక నిట్టి సంచారులగు భట్టుకవులు పెక్కురు గలరు. అట్టి భట్టుపద్యముల గొన్నిటి జేర్చి యందు రాయల పేరుంట గమనించి రామరాజభూషణుడు రాయలచే బహూకరింపబడె ననియు, కావున నతడు అష్టకవులలో నొకడనియు సాధింపజూచుట సకారణము కాదు. ఇతడు భట్టుకవి, దీవనకవి కాడు. ప్రబంధకవి. నరసభూపాలీయకర్తను జేయుటకు, కృష్ణరాయనిసభలో జేర్చుటకు నీ మహాకవిచరిత్రము నిన్ని గందరగోళములలోనికి దింపుట భ్రమహేతువు; సత్యదూరము. ఇవ్విషయములను, కవిత్వపు పోలికలను

నిచట జర్చించుట గ్రంథవిస్తరహేతువు. ఒకటే గమనింపవలెను. రామరాజభూషణుని విద్యాతిశయము గాంచి యసూయాపరులై యతని కొందెను తక్కువ పర్ణము సాధారముజేసికొని లోకువగ నెన్నియో పదంతులు లోకులు గల్పించిరి. పద్యముల కెక్కించిరి. అవి లోకమున వ్యాపించినవి. 'బట్టుమూర్తి' మాత్రము గాదు, 'బట్టువా' డనియు నొక యైతిహ్యములో బ్రహ్మశ్రీ శాస్త్రులుగా రుదాహరించిరి. బట్టువా డను నది మనము పేరని అనలేముగదా! ఈ కాలమునగూడ బాపనపంతులు, కిరస్తానిపంతులు, బాపనపంతులమ్మ, పాలెపంతులమ్మ, సెట్టిసిద్ధాంతి, కమ్మశాస్త్రులు, కమ్మ బ్రాహ్మడు, నాయిబ్రాహ్మడు" అను పలుకుబళ్లు వ్యాపించి యుండుట మన కనుభవములో నున్నది. వీ రందఱకు పేర్లివే యనుట తగవు కాదుగదా. ఈ రీతిని పూర్వులు పండితులనుగాని, కవులనుగాని, తక్కుంగల పెద్దలనుగాని కులసూచకమగు మాటలను వారివారి ప్రజ్ఞా విశేషములకు, వృత్తులకు జేర్చిపెట్టుటగలనే నేడు నుడుకు వలవడినవి. ఇక్ష్వాకువున రామరాజభూషణుడు భట్టువంశజు డగుట,మర్యాద తెలిసినవారు గౌరవసూచక ముగ 'బట్టుమూర్తి' యనియు, సామాన్యులు, పసూయా పరులు 'బట్టువాడు, భట్రాజు' అనియు బిలువసాగి రనుట సమంజసము. దానినే పేరనుచు మనము వాదించుకొనుట లోకాచారమునకు,సంప్రదాయమునకు గూడ జాల దవ్వగు మాట. ప్రకృత మనుసరింతును.

స్వ భా వ ము

వసుచరిత్రమున నితడు "శ్రీరామపదారవింద" యను పద్యమునను "అధునాతనాఖిలమహాకవు"లను వాక్యమునను, దన దైవభక్తిని, సమకాలికులయెడ నడకువను బ్రకటించెను. ఇవి యతని సహృదయతను దెలివిడిసేయుచున్నవి. వసుచరిత్రవ్యాఖ్యాత రామ రాజభూషణుని "కారణజన్ము" డని ప్రశంసించి యతని యసదృశసాహితీకగౌవైభవమును మెచ్చియున్నాడు. ఈ వ్యాఖ్యాత శ్రీమత్పార్వతీరాజేశ్వరపరప్రసాద సమాసాదితహృద్యానవద్యనిఖిలవిద్యావిశారదుడు."

హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానవ్యాఖ్యాత" 'చిత్రకవి' అనంతాఖ్య' కవి. ఇతడు లక్షణసారసంగ్రహకర్త. మూలగ్రంథకర్తను బోలి యీ వ్యాఖ్యాతయు "శ్రీహనుమద్వరశ్రీలబ్ధసుకవిత్వచతురుడు". ఇక హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యాన, వసుచరిత్రల గ్రంథకర్తయు దన యుదంతము నెటుల శ్లేషగ్రంథమగు ద్వ్యర్థిప్రబంధ మున వెల్లడించి యున్నాడో విమర్శించి యథార్థము నరయ బ్రయత్నింతము.

"సనధిలంఘనకృపావర్ధితోభయకవి
  తాకళారత్నరత్నాకరుండ
సకలకర్ణాటరక్షాధురంధర రామ
  విభుదత్తసభచిహ్నవిభవయుతుడ
వసుచరిత్రాదికావ్యప్రీతబహునృప
  ప్రాపితానేకరత్నస్థవుండ
శాశ్వతశ్రీవేంకటేశ్వరానుగ్రహ
  నిరుపాధికైశ్వర్యనిత్యయశుడ;
శ్రీకరమహాప్రబంధాంక సింగరాజ
తిమ్మరాజప్రియతనూజ ధీరసూర
పాత్రజాసె రామనృపభూషణాఖ్యసుకవి
నంకితమొనర్తు నీకావ్య మనఘమూర్తి."

(హ. న. ప్ర. ఆ. ౫౩.)

నిరహంకారపాండిత్యమండితుడగు నిక్కవి కేసరి తన జీవికను దైవమునకు, రాజునకు నంకిత మొనర్చి స్వీయచరిత్రము సమగ్రముగ నిందు జెప్పి యున్నాడు. ఈ సీసమునందలి "సభచిహ్నములు" వసుచరిత్రమునందలి "శ్రీరామక్షితిపుత్ర"అను పద్య మున తిరుమలదేవుడు ప్రసంగించినవే. ఆ వాక్యము లకు సోమన అర్థము జెప్పియుంట పైన జూచితిమి. దీనిని నరసభూపాలీయమున మూర్తికవి వ్రాసిన సీసము నందలి "సభమూర్తి నామధేయము"నను వాక్యముతో జోడించి దాన,దీన రెంట 'సభ' శబ్దమున్నది గావునను, ఈ శబ్దము రామరాజిచ్చిన చిహ్నముల విశేషణము గావునను, ఇయ్యది "మూర్తినామధేయము" ననుదాని కంటువడియుండెగావునను, ఈ "మూర్తి బట్టుమూర్తి" యనుట సంశయింపరాదనియు, ఈ 'సభచిహ్న' మను దానినే యతనికి రామరాజిచ్చిన 'రామరాజభూషణు' డను బిరుదము,నటులనతడు సంకేతించియున్నాడనియు, అందుచేత మూర్తి, బట్టుమూర్తి, రామరాజభూషణు లనున వొక్కవ్యక్తి పేరనియు మననుదలచుట న్యాయ సమ్మతము గాదు. అసంగతము. అపసవ్యము. అటులేని నరసభూపాలీయ రచనమునకు బిమ్మట రామరాజు నాశ్ర యించెనని పెద్దలు కొందఱు సెలవిచ్చుచున్నారుగదా.

ఆరాజిచ్చిన బిరుద మీ 'శుభ'ము ఈ నరసభూపాలీయమున నుండ గారణము ? దీనిని తిరము గావింప నరసభూపాలీయము ప్రథమమనియు, కాదు ద్వితీయమనియు మఱియొక సమస్య. నరసభూపాలీయకర్తృత్వము నీరీతిగ స్థాపించి, పదపడి భట్టుమూర్తి యనునది పేరని రూఢి జేసి 'రామరాజభూషణు' డనునది బిరుదముగా స్థిరపఱుప నిన్ని డొంకతిరుగుళ్లు అనుసరింపవలసివచ్చెను. సహేతుకవాక్యముల ప్రత్యక్షప్రమాణములు జూపి "రామభూషణకవీ" "రామనృపభూషణాఖ్యసుకవి" నని యతడు వ్రాసిన మాటల నతని మాటలతో బూర్వపక్షము జేసి పరస్పరవైరుధ్యమును వెల్లడిగ మనము దెలిసికొనగలిగినవాడు మన మీపై నుదాహరించిన సీసపద్య వృత్తాంతమును నిగసించి యమ్మహాకవిని యనృతవాదిగ నొనర్తుము. పోలికకవిత్వము, ఒకేపద్యముభయ గ్రంథముల నుండుట నింకొకపరి చర్చింతము. ఇట్టివి చాల గలవు. ఇది కారణ మనరాదు. కులగోపన మొనర్చ పేరు వాడుటకు మోమోడి తన కావ్యముల నన్యకిడిన బిరుదమునే నామధేయముగ గ్రహించె ననుట రామనృపభూషణుని అధర్మసిద్ధాంతమున, ప్రత్యక్ష ప్రమాణరహితమగు తర్కమున గళంకియని సిద్ధాంత మొనర్చుటయేగదా! నేడు గదా పాపముపండి, ఉద్యోగములకు, నడుగరలకు, స్వీయలాభములకు, మిథ్యాగౌరవములకు, నిష్పక్షపాతు డని నిరూపించుకొనుటకు, కులము పేరును, శరీరమిచ్చిన తండ్రిపేరును దాచి, డాంబికవర్తనమున కలవాటుపడు నవస్థ ప్రారబ్ధదేహధారులకు సంప్రాప్తమైనది. ఆత్మగౌరవము, కులగౌరవము లేనివా డని రామరాజభూషణుని మన మనుట ఈ కాలపు విరుద్ధపద్ధతుల నాశ్రయించి పూర్వుల గుణదోషముల బరీక్షించుటగాక మఱియొకటి యగునా ? పేరును బిరు దని చెప్పు విమర్శకులలో ప్రథమ గ్రంథనిర్ణయసందర్భమున మఱల మతభేదములా ? ఇందు నిమిత్త మాశ్రయుల, ఇష్టదైవములగూడ, సంఖ్యయందు పెంచుటా ? మార్చుటా ?

రామరాజభూషణుడు శ్రీరామమంత్రోపాసకు డనుట జాల సహనము గలిగి గర్వము, అహంకారము నెఱుంగని ప్రశాంతహృదయము గలవాడని హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమునందలి యుపోద్ఘాతపద్యములు జెప్పుచున్నవి. మఱియు నతడు దన వంశావతారికాది గ్రంథవిస్తరముతో బుటలు నింపక సంగ్రహపఱచి యా భాగమంతయు శ్రీరామపరముగ జ్ఞతించి యున్నాడు. అతడు శ్రీరామచరణసేవాపరతంత్రుడు. శ్రీరామభక్తుడు. శ్రీరామునియందు గల యవ్యభిచారిణి యగు స్వీయభక్తితత్పరత్వమును వెల్లడించియున్నాడు. ఇవ్విషయమున నతని భావ మొకటి జూతము.

"ఆత్మజనకు డాశాంతరసావలంబ
మునకు శాంతరసావలంబనకు బనుచు
నెపల నేకగుణస్ఫూర్తి నెపలకుండె
రాము డాకారవిక్రియారహితు డెందు."

(హ. న. ౧ ఆ. ౨౫.)

ఇటుల శ్రీరాము నుపాసించు నీ భక్తకవిస్వభావము, అంతరంగశుద్ధి నెంతని నుతింపగలము ? శ్రీరామ మహిమాతిశయము నీ క్రిందిపద్యమున జెప్పెను:

"అజభవప్రీతిగా నఖిలమంగళమహా
విఖ్యాతి గాంచిన విష్ణుమూర్తి
విమలసత్కృతిసుధోదయముగాఁ జతుర్వక్త్ర
విభవంబు బూనిన వేదమూర్తి
భువనవైతన్యసంభవముగా నిశిచరీ
ఘాతియైన శుభప్రకాశమూర్తి
గురుసత్క్రియాఫలస్ఫురణగా నతుల ధా
త్రికరూఢి వెలసిన సుకృతమూర్తి
పతికృతాఖిలశాపమూర్ఛితముని ప్రి
యా పునర్జీవన మొనర్చు నమృతమూర్తి
శ్రీరఘూత్తము డతని చారిత్ర మరిది
పుట్టుబుట్టువులకు గాక బొగడదరమె"

(హ. న. ౧ ఆ. ౧౯)

వసుచరిత్రమునవలెగాక శ్రీరామాంకితముగు హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యాననాందీపద్యాదులు అన్నియు శ్రీరామసంబంధమున గూర్పబడినవి. శ్రీరామ, సీతా, భరత, లక్ష్మణ, శత్రుఘ్నులను, ఆంజనేయుని, శ్రీమద్రామాయణరచయిత ప్రాచేతసుని, శ్రీరామకథారచయితలగు నీవలి కవులను సంస్తుతించెను రామరాజభూషణుడు. అనంతరము "అని యిష్టదేవతామననమంగళసమాచరణంబును—" అను చిన్న వచనమును వ్రాసెను. ఇక్కడికి "ఇష్టదేవత శ్రీరాము"డని యీవాక్యము దృఢపఱచి దేవతాంతరము లేదని రూఢిజేసినది. ఆంజ

చేయుస్తుతిని వ్యాజముగ గొని శ్రీరామభక్తుని శక్తి నిటుల జాటించె నీ యనఘుడు :

"రామభక్తునకు భారమె ఘోరపంకాబ్ధి
తరణపాటవ మన శరధి దాటి
రామభృత్యున కరుదా మృత్యునిరసనం
బన మహాఛాయాగ్రహంబు జేరి
రామకింకరున కబ్రమె రమాసాన్నిధ్య
మన విదేహాధీశతనయ గాంచి
రామైకపతికి జిత్రమె పాశవిగళనో
పాయం బన నజాస్త్రబంధ మెడలి
రామపరతంత్రునకు దుర్భరంబె విలయ
వహ్నియన వాలశిఖిశిఖావ్యాప్తి నోర్చి
యరిపురం జేర్చిన నజేయు నప్రమేయు
నాంజనేయు మునిధ్యేయు నభినుతింతు"

(హ. న. ౧ఆ. ౮)

"సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య" యను భగవద్వాక్యమును నమ్మి, మననశీలుడై, చిత్తప్రసాదము లబ్ధము గాగా శ్రీరామకింకరుడై తరించినవా డిక్కవికులాలంకారుడు. తనను "కవిత్వనిధిలాభసమ్య జేసి బ్రోచిన యంజనా నందనుడు" కల గన్పట్టి—

"సుతుల శెక్కంద్ర శాశ్వతరామనామ ధ
న్యుల జేసి పిలుచు భాగ్యోదయంబు
రచితాగ్రహారంబు రామచంద్రపురాంక
పూతం బొనర్చిన పుణ్యరేఖ
నవదివ్యభవనంబు నవరించి శ్రీరామ
విభు బ్రతిష్ఠించిన విపులమహిమ
రామసరోనామరమణీయముగ దటా
కము వినిర్మించిన ఘనయశంబు
సఫలత వహించు నీ హరిశ్చంద్రనల క
థాయుగనిబంధచిత్రబంధప్రబంధ
మంకిత మొనర్ప రఘుభర్త కఖిలకర్త
కరుతరాభీప్సితము లెల్ల నొదవు నీకు"

(హ. న. ౧ఆ. ౧౪)

అని యానతీయ దాను శ్రీరామాంకితముగ హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము రచించె నట. కలలో గూడ శ్రీయాంజనేయమూర్తి "శ్రీరామభూషణా ! వచశ్శ్రీరసపోషణా !" అనియే సంబోధించియున్నాడు. ఇచట నీకవి "శ్రీరామునకు, లేక శ్రీరాముని సభకు" గూడ భూషణమువంటివా డని నిశ్చయింపవలె గాబోలు. దీనినిబట్టి రామరాజభూషణుడు సప్తసంతానముల జాలభాగము శ్రీరామార్పణముగ బ్రతిష్ఠించిన నిష్కామ కర్మయోగి యనియు, "ఇష్టాపూర్తము"లను నిర్వహించినవా డనియు తెలిసికొనగలుగుచున్నాము. పై నుదాహరించిన పద్యములలోని యర్థములవలన రామరాజభూషణుని స్వభావము, ప్రవర్తనము, బుద్ధిమద్గుణములు జేటతెల్లము గాకపోదు. స్వవిషయము జెప్పుకొన దగినంతమాత్రమె చెప్పెను. సహజపద్ధతి ననుసరించి యతిశయోక్తుల పొంత బోవక దన విషయమును ముచ్చటించెను. డాంబికములు పలుకలేదు. కావున నితని కావ్యములు, కవనములవలె బ్రవర్తనమును బ్రత్యేకప్రశంసకు జాలియున్నది. కవనము నుపయోగించి లోకులబ్రువ్వడిట్టు స్వభావ మితనికి లే దని యతని శ్రీరామభక్తియు, సంతానాదికసత్కార్యాచరణమును విశదము సేయుచున్నవి. ఇట్టిడు దైవస్వరూపులగు తలిదండ్రులు పుత్రవాత్సల్యమున బెట్టుకొన్న పేరును త్యాగము జేసె నంట పొసగని మాట.

సు ఖ జీ వ న ము

వసుచరిత్రరచనానంతరమునగాని యీ రామభక్త కవికి శాంతియుతజీవనము లభింపలేదు. రామరాజు శుభలాంఛనములు, తిరుమలరాయని యభిషేకములు నితనికి సంతృప్తి గూర్చియుండలేదు. నరాంకితముగ కావ్యరచన మొనర్చుట రామరాజభూషణునకు జాల బాధాకరముగ నేయుండెను. దానిని "కవివాగ్వ్యాపార" మని నిరసించి వ్యర్థపురుషులగూర్చి యర్థకల్పనములతో గొనియాడుట యనర్థమే కాని, యన్వర్థము కాదని తెగనాడి, యివ్విషయమున దాను బొందిన యా వేదనమును ధ్వనింపజేయుచు వసుచరిత్రమునందే యీ క్రింది పద్యమును వ్రాసి, ఆ పద్యమునందు "కవివాగ్వ్యాపారము" న కర్థ మగు పదాన్య మొకని జేర్చొని యున్నాడు.

"అతిధీరుం డతిదానశూరు డతిర
మ్యాకారు డత్యంత సు

ప్రతుడంచుందను సన్నుతించుకవి వా
గ్వ్యాపార మెల్లన్ యథా
ర్థతమంబై విలసిల్ల దిర్మలమహా
థాయేంద్రుఁ డ్రీ వేంకట
క్షితినాథోత్తము డందు నిందుగతి క
ల్పించెన్ గవిశ్రేణికిన్"

(వ. చ. ప్ర. ఆ. ౭౩.)

కవుల సందర్భమున నింతటి మహోదాత్త భావమును, వర్ణనమును రామ, తిరుమల, దేవరాయల పరముగ జెప్పుటను రామరాజభూషణుడు వ్యక్తమొనర్ప లేదు. దీనిని బట్టి యాసోదరులు పేరుకు బెద్ద లైరేగాని, నిజముగ [illegible]జీవనులగు కవులమనుగడకు బద్యమున గానవచ్చుచున్న తిరుమలరాయని కడగొట్టు కొడుకు వెంకటరాయ డెడుగడయై వారికి దృప్తిగూర్చె ననియు, నితనిదెసమాత్రమే కవివాగ్వ్యాపారము అవర్థముగాక సార్థవంతమై, సత్యమై చక్కని ప్రతిఫలము నొందుట వలన వారి కతడు ఇహపరసుఖములు గల్పించిన యతిదానశూరు డనియు, దానశీలుడు గావుననే సుప్రతుడనియు రామరాజభూషణుడు కవిజనమందారు డను నమ్మహనీయు నభివర్ణించి మెచ్చెను. తక్కిన వంశావతారికయందలి ప్రభువుల కీ "కవిజనాశ్రయు" లను కీర్తి దక్కదయ్యె నని మన మిచట దెలిసికొనుచున్నాము. "కవిశ్రేణి కిందునందు గతికల్పించినా" డనుటలో దాతయౌన్నత్యప్రదర్శనమును మాత్రమే యొనర్పక, తనకు గలిగిన ఆత్మసంతుష్టిని, అన్యాశ్రయముగాని, నరాంకితకృతిరచనమునకు బడవలసిన కక్కురితిగాని పనిలేని తన స్థిరతరశాంతసుఖజీవన సమృద్ధినిగూడ జెప్పి యీ మహోపకారమంతయు 'వేంకటరాయల' దని రామరాజభూషణుడు శిలాక్షరముగ వ్రాసియున్నాడు. అశనవసనముల కాయాసపడనవసరములేని నిరపాయ సుఖజీవనసంపదయును, శాంతశమదమాదులతోడి పరిశుద్ధహృదయమును లభ్యపడ సుస్థిరుడై కొరమాలిన నరస్తుతుల పొంత బోవక, శ్రీరామార్పణముగ హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమును రచించి, అజరామరమగు కీర్తి నార్జించి రామరాజభూషణు డిందునందు సద్గతి గాంచి కవిమండలచూడామణియై ప్రకాశించుచున్నవాడు. ఇతని కావ్యేందిర నాశ్రయించి దానశౌండుడగు 'వేంకటరాయభూజాని' యును శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామిగ భావింప బడుచున్నాడు.

వేంకటరాయని యోగ్యత.

రామరాజభూషణుని జీవితనౌక యీ వేంకటరాయనావికాశ్రయమున నొడిదుడుకులు పడక, పదిలముగ బారను ముట్టినది. తండ్రి పరిపాలనము వహించునాటికే వేంకటరాయలు, నితని యన్నయగు శ్రీరంగరాయలు గూడ దండ్రికి దోడై కార్యనిర్వాహకులుగ నున్నటుల వసుచరిత్ర పద్యములు సూచించుచున్నవి. ఈ హేతువుచేత నే పద్యార్థమును పరిశీలించి నపుడు, తండ్రియనుమతితో వసు చరిత్ర ప్రారంభము సేయించినవా డీ వేంకటరాయ లని తోచకమానదు. ఈ వేంకటరాయలనే వేంకటపతిరాయలనియు, వేంకటేశ్వరు డనియు గవి పేర్కొనియున్నాడు. తిరుమలరాయని ధర్మపత్నియు, నితని తల్లియు నగు 'వేంగళాంబ' కవిజన స్తోత్రపాత్రమైన మహాసాధ్వి. ఈ తల్లి విద్యాభిలాషిణి. కావున నెందఱో విప్రబాలకులకు విద్యాదానము సేయించెనట. చిత్తగించండి యీ క్రింది పద్యమును:

"ఉంచిన యగ్రహారముల
నున్నతవైఖరి విద్యలెల్ల ర
ప్పించిన విప్రపత్త్రిముల
బెంచిన సవ్యవనోత్కరంబులన్
నించిన బల్తటాకముల
నెమ్మి గనందగు వేంగళాంబ య
ర్థ్యంచితకీర్తిసౌధ విశ
దాక్షరసూనమరాళరాజమై."

(వ. చ. ౧ ఆ. ౬౮)

"విప్రపత్త్రిములకు విద్యలెల్ల రప్పించిన" దొడ్డ తల్లికి జనించిన హేతువుచేతనే కాబోలు యీ వీర "వేంకటపతిరాయలు" కవివాగ్వ్యాపారము యథార్థతమంబై విలసిల్ల గవిశ్రేణి కిందు నందు గతి గల్పించి" ధన్యు డయ్యెను. ఈ కవితిలకుని జీవితమున నితడు గణ్యతవహించిన మహారాజు. పురుషశ్రేష్ఠుడు. పుణ్యశ్లోకుడు. కవితాలతాలవాలమున కీ యుదారచిత్తు డొనరించిన దోహదముమూలముననే, తెలుగు పలుకుల కలంతి పూర్వములు అసదృశములు నగు రెండు కబ్బపు దొనవులు అమరినవి.

ఇంకొక మెలిక

హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమున గవి తన వృత్తాంత
మును నివేదించియుండిన సీసపద్యమున నాల్గవచరణము.
"శాశ్వతశ్రీ వేంకటేశ్వరానుగ్రహనిరుపాధికైశ్వర్యనిత్య
యశుడ"నని రామరాజభూషణుడు వచించెను.

బ్రహ్మశ్రీ సీతారామశాస్త్రిలుగారు ఈ సంద
ర్భము నిటుల వ్రాసియున్నారు.

"మఱియు నరసభూపాలీయమున బరమపద
నాథుడైన విష్ణువు గ్రంథాదిని వర్ణింపబడుటయు,
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమున 'శాశ్వత...యశుడ'
నని చెప్పుకొనుటయును బరిశీలింపగా నీ కవికి బరమపద
నాథుడను విష్ణువే యిష్టదైవ మనియు, దద్విష్ణుని యవ
తారమును, స్వేష్టదేవతాంతరమగు నాంజనేయునకును
బూజ్యదేవతయు నగు శ్రీరామదేవతను నిత డుపాసించె
ననియు దోచుచున్నది. కాన నీ సందర్భము నరస
భూపాలీయకవియే వసుచరిత్ర, హరిశ్చంద్రనలో
పాఖ్యానకవి యని బలపఱచుచున్నదిగాని విభిన్నతా
వాదమును బలపఱుప నేరదు." (వసు. విమర్శనము ౬౦
పుట.)

నరసభూపాలీయ కవి విషయము నవలబెట్టి యీ
వేంకటేశ్వరుని విచారింతము. హరిశ్చంద్రనలో
పాఖ్యానమునందలి "ననధిలంఘన" యను సీసమున
రామరాజభూషణు డనుసరించిన క్రమమును జూతము.
ఈ పద్యమును "స్వభావ"మను శీర్షిక క్రింద నుదాహరించి
యున్నాను. ఆ పద్యమున గవిని "కవిత్వనిధిలాభ
ధన్యు జేసిన" ఆంజనేయుడు మొదట బ్రస్తుతింప
బడెను. రెండవవాడు "సభచిహ్నము" లిచ్చి తొలుత
నాదరించిన రాజు. వసుచరిత్ర కృతిగొని రత్నములచే
నభిషేకించిన కృతిపతి (తిరుమలదేవరాయలు) మూడవ
వాడు. ఇటుల మూడుచరణముల ముగ్గురి నుదాహరించి
వారివారి యధికారతారతమ్యముల జూపి, తుదివాడుగ
"శ్రీ వేంకటేశ్వరుని" జెప్పెను. తరువాత నా వేంక
టేశ్వరునికి బిమ్మటివారినిగ దన వంశక్రమము నిట్లు
జెప్పెను: ప్రపితామహుని సింగరాజును, పితామహుని
తిమ్మరాజును, పితయగు నూరపరాజును, తుదివానిగ
గృతికర్తయగు దనను జెప్పెను. ఎత్తుగీతి పాదములు
నాల్గింట నలుగురును, తనతోగూడ దన వంశమువారిని,
సీసపాదములు నాల్గింట దన జీవనాధారపురుషపుంగ
వుల నలువురను గొప్ప, కొలది యంతరువులు దెలియు
నటుల చక్కగ నక్కాణించి యున్నాడనుట స్పష్టము.
పెద్దపాదములలో నాలుగవదానియందు జెప్పదగిన యా
వంశములోని చిన్నవానిని, చిన్నపాదములు నాల్గిటిలో
తుదిదానియందాత్మవంశజులలో జిన్నవాడగు తనను
జెప్పెను. అందువలన నిందలి వెంకటేశ్వరుడు శేషా
చలాధీశ్వరుడు కా డని వెల్లడియగుచున్నది. క్రమము
ననుసరించి చూడ నీతడత డే (పరమపదనాథుడే) యగు
నేని, అతడు నొక యిష్టదేవతయై యుండునేని రామ
రాజభూషణు నివంటి లాక్షణిక ప్రమాణకవి
క్రమభంగము గావించి యాంజనేయునకు, రాజు
లకు జివర జేర్చునా? అతనిని ప్రథమపాదమున నే
చూపించియుండును. మఱియు నరసభూపాలీయ
కర్తృత్వ మారోపించుటకు రామరాజ భూషణుని
కావ్యమునందలి వేంకటేశ్వరుని దోడ్కొని చని నరస
భూపాలీయనాందీపద్యములో జతజేసి యచట విష్ణు
దేవుని పేరుంట నీవేంకటేశ్వరనామముమార్చి,
యా విష్ణువే రామరాజభూషణుని యిష్టదైవ మగుట
దద్విష్ణుని యవతారమే శ్రీరాముడు గావున నా పేరుతో
గృతి ప్రారంభము జేసినా డని వసు - హ. న. ల
విషయమున జెప్పి రామరాజభూషణుని యిష్టదేవతకు
గూడ నామభ్రంశ మొనర్ప జూచుటలో ఫలమావంతయు
గలుగదు. రామరాజభూషణుడు వసుచరిత్రప్రారంభ
పద్యమున సీతారాముల గొనియాడి మ్రొక్కి, వందన
భాగము ముగియ—"అని యిష్టదేవతా వందనంబును"
అనియు, "అని యివ్విధంబున నిష్టదేవతామనన
మంగళసమాచరణంబును" అనియు శ్రీరామ, సీతా,
భరతాదుల వందనకార్యానంతరమున హరిశ్చంద్రనలో
పాఖ్యానమును జెప్పెను. అంతేకాని యెచటను
బరమపదనాథునిగాని, శేషాచలాధీశ్వరునిగాని
పేర్కొని సంస్తుతి జేయలేదు. పేరు మార్ప బ్రయత్నిం
చుటతో నాగక నతని యిష్టదేవత పేరునుగూడ మార్చి
ప్రధానవృత్తము చిక్కువిడకుండ మెలికలు ద్రిప్పి
తార్మారొనర్చుట సత్యమును గప్పిపుచ్చుటయే.

"శాశ్వత...శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు" తిరుమల
రాయనికొడుకుగాని ఏడుకొండలవాడెన్నటికి కానే
రడు. పెత్తండ్రి, తండ్రి జెప్పబడినపిమ్మట నత డుండ
దగిన స్థానమున నతని జెప్పి తన యాచితిని, రచనా

చమత్కారమును, కృతజ్ఞతను కవిరాజు వెల్లడించెను. ఈ వెంకటేశ్వరుడు పైన చెప్పిన వేంకట (పతి) రాయలు. ఇతడు కవిశ్రేణి "కిందు నందు గతులు గల్పించి" యావినమున గవీశ్వరునిచే నభివర్ణింపబడి యమృతు డయ్యెను. ఇతని వదాన్యతవలననే రామరాజభూషణుడు నిశ్చింతగ గావ్యసృష్టి యొనర్చి తన యిష్టదేవతకు సమర్పించి ధన్యు డయ్యెను. కావుననే "ఆముష్మిక ఫలదాతయు" నితడే యని యత్యుదాత్తభావము జూపి వేంకటరాయలను వేంకటేశ్వరుడుగ జెప్పెను. కాని పైన వివరించిన ద్రావిడప్రాణాయామపద్ధతి నవలంబించి కాదు. దీనిని వసుచరిత్రమునందలి యీ క్రింది పద్యము బలపఱచుచున్నయది :

"హరు డాతారకశైలదుర్గమున వ
  ర్యాసీనుడై రాజశే
ఖరవిఖ్యాతి వహించు జంద్రగిరి దు
  ర్గంబందు శ్రీవేంకటే
శ్వరు డొప్పున్ బహురాజశేఖరసదా
  సంసేవ్యుడై యారయ
ద్ధర బంటేలికవాసితద్గిరులకున్
  దద్వల్లభశ్రీలకున్." (వ. చ. ౧ ఆ. ౭౧)

వ్యాఖ్యాత "శ్రీవేంకటేశ్వరుడు = సంపన్ను డైన వేంకటరాయడు" అని చెప్పెను. వసుచరిత్రము నాడే వేంకటరాయలను "వేంకటేశ్వరు" డని పొల్చి చెప్పునంతటి మానసికసంతుష్టిని రామరాజభూషణుడు పొందియున్నాడు. కావున శ్రీశాస్త్రిలవారు సెలవిచ్చినటుల హ. వ. పద్యపాదమునందలి వేంకటేశ్వరుడు వేంకటరాయలుగాని, పరమపదనాథుడు గాడు. దీనిపై నాధారపడిన నరసభూపాలీయకర్తృత్వమును రామరాజభూషణకవివిషయమున నంతియు కదా!

రామరాజభూషణుని గ్రంథములకంటె నతని చరిత్రవిషయమున నితరులు వ్రాసినవి యైతిహ్యములు; ప్రమాణములు కానేరవు. అతని వృత్తాంతము నతడే చక్కగ జెప్పవలసినంతదనుక విశదము కేని కొసెను. ఇతడు పెద్దనార్యుని మార్గదర్శకునిగ నొనర్చుకొని, మనుచరిత్రముకంటె ప్రౌఢముగ, శాస్త్రసమ్మతముగ నుండవలెనని తలంచి కావ్యరచన మొనర్చినదిట్ట. ఇతడు "బహుళాంధ్రోక్తిమయప్రపంచమున దత్ప్రాగల్భ్య మూహింప" నడుముగట్టిన ప్రోడ. "అవారిత సత్కవికల్పనావిభూషావహాపూర్వవృత్తములు సొనల దీఱిన జాతిరత్నము"లని కావ్యగౌరవమును చాటించిన భాషావేత్త. సమకాలికులచేత, దరువాతగల కొందఱ నసూయాపరులగు జాత్యహంకారులచేత దూషణతిరస్కారాదు లనుభవించియు గొండవలె జలింపక, ఆంజనేయుని భాతి శ్రీరామభక్తిని విడువక కావ్యసృష్టి యొనర్చి అహంకారమును జయించిన మహావీరుడు. ఆంధ్రకవిపుంగవుల నితనివలె యోగ్యలక్షణము గలవా రతివిరళముగ నున్నారు. అతని జీవనమునకు, కవిత్వపటుత్వసంపదకు, సుఖజీవికకు, అసమానగౌరవప్రాప్తికి, యోగ్యప్రవర్తనమునకు శ్రీసీతారామాంజనేయులు ఆధారభూతులు. ఇటువంటి మహాకవి, ఉచితజ్ఞుడు, పేరు మార్చుకొను కొన్నడును నమ్మదగని పొల్లుమాట. ఈ గొడవయంతయు కవిజీవిత, కవిచరిత్ర గ్రంథకర్తలు దమతమ గ్రంథముల గొప్పకొఱకు, పట్టుదలలతో, పెడవాదములకు దీకొనుటలో గలిగిన దురవస్థ. వీరు కట్టుకథలకు ప్రాధాన్య మిచ్చిరి. ఇంకొకచోట నట్టివి నమ్మరాదని తిరస్కరించిరి. తమ సిద్ధాంతములకు బలమిచ్చునెడ నైతిహ్యము ప్రమాణమే. ఈయనిచో నది పుక్కిటిపురాణము. చరిత్రకారుల సిద్ధాంతము లీత్రోవ నడచినవి. ఇంతవఱకు రామకృష్ణుడో, రామలింగడో తెలియనివాడు "శ్రీ-భూ" అని బూడిద చెదరగొట్టెనట. ఒకడు వీపున తామర జాపెనట. పిండములమీద వసుచరిత్ర మంకితము ధారవోసెనని నట వేరొకడు. శ్లేషశబ్దాడంబరము చూపి మూర్తి వసుచరిత్ర వ్రాసె ననెనట నింకొక అనామధేయశిరోమణి. ఈ యైతిహ్యముల విశ్వసించి చరిత్రకారులు, విమర్శకులు సిద్ధాంతము లొనర్చుటా? నమ్మదగదు. సత్యార్థ మతని కావ్యములయందు దేటతెల్లముగ గలదు. నరసభూపాలీయసంబంధ మింకొకసారి చూతము. బట్టురాజవంశజులగు కవులలో నితడొక బట్టుమూర్తి. ఇది యితని పేరు కాదు. ఇతని పేరు రామరాజభూషణుడు. అసమానతారకమంత్రోపాసి. శ్రీరాముని చరణసేవకుడు. ఆంజనేయప్రసాదలబ్ధి గాంచిన పుణ్యమూర్తి. ఇట్టి మహనీయుని కావ్యముల జదివి, అతని పవిత్రస్వభావము నెఱింగి ధన్యుల మగుదుము గావుత!

రామరాజభూషణమహాకవియొక్క కవితారచనావిధానమునందలి గుణదోషముల నన్నిటిని

అతని కాలనిర్ణయాదికములతో గూడ బ్రహ్మశ్రీ వజ్ఝల చినసీతారామశాస్త్రులుగారు రచించి, వసుచరిత్ర విమర్శన మను పేరున గ్రంథమును వెలయించిరి. భాషా జిజ్ఞాసువులకు మహోపకార మొనర్చుచున్న శ్రీ శాస్త్రులుగారి గ్రంథము నాకీ వ్యాసరచనమున దోడ్పడినందులకు శ్రీవారికి కృతజ్ఞుడనై నమస్కరించుచున్నాను. కీ. శే. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులు వారికి వసుచరిత్రము, రామభూషణకవియు అత్యంతాభిమానపాత్రములు. శ్రీవారి యభిమానము మనుచరిత్రమును, పెద్దనను గూడ గాదనునంతటి స్థాయికి బోయినది. అతిసునిశితవిమర్శకులగు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులు గారిచే బొగడబడిన రామభూషణుని కవిత్వతత్త్వ ప్రాశస్త్యమును నింక - వేఱుగ జెప్పనక్కరలేదుగదా. కావున హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానమున రామరాజభూషణుడు రచించిన శ్రీరామసామ్రాజ్యపట్టాభిషేకాభివర్ణనముతోడి పద్యముల నీక్రింద నుదాహరించి దీనిని ముగించుచున్నాను.

"శ్రీమన్మంత్రకళాగరిష్ఠులు ముని
 శ్రేష్ఠుల్ గుణారాము నా
రాము న్పట్టము గట్టి రత్నపయి ద
 ద్రత్నోత్తమాంగాగ్ర సీ
మా మానోన్నతి బర్వ విష్ణుపదజాం
 భఃపూరమంభోద ప
ఙ్త్యామన్యస్థితి దేవవర్గము బిం
 బాప్తి న్వగాహింపగన్. (ప్ర. ఆ. ౪౪.)

"వరరత్నకలితభూవలయు మెప్పించు నై
 ఖరి మణిచ్ఛత్రంబు ధరతు దూన
దను ముఖాంశుగతాగతమరాళయుగళంబు
 చొప్పునఁ గవలు వీఁచోపు లూలయ
విలసితాత్మవిధానములు మాటికొనుకీలి
 వనిలసూనుడు కేల వంగ్రము లొత్త
కలచక్కెరాలచ్చి వగవామభాగనీ
 తాలింబ మితిరాంగదను నదోప
సురతరుప్రసీద బుప్పకాంతరవిశద్ధి
గనకపీఠాధిరూఢుండై మనుతు సేన
జగము లని తెల్పు కరణి విజ్ఞానముద్ర
వడరు గుణధాము రఘురాము నభినుతింతు"
 (ప్ర. ఆ. ౪౫.)

ఆద్యంతములు

[కథ]

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

అంగిరశ్శ్మలి మహర్షి అనగా పెద్ద ద్రష్ట. మహర్షి యనుటతోడనే తపస్వి యనిగాని, మౌని యనిగాని యనుకొనరాదు. శమదమాదిగుణములకు, దైవ బుద్ధికి సంబంధములేకుండ కొందరు ఋషు లుందురు. పట్టి ద్రష్ట యను నర్థములోననే యర్థముచేసికొన వలయును.

అత డగ్నియందు గొప్పపరిశోధన చేసెను. సామూహికముగా జరిగిన మహాపరిజ్ఞానములో తత్కర్తృకము మిక్కిలి బాగుగ నున్నది. తొలుత నంగిరసుడు త్రిలోకంబులకు వహ్నియై వెలుంగుచుండెను. అతడు ప్రథమవహ్ని. అసలు వేరే యగ్ని యున్నాడు. కొన్ని దినములు పోయినతర్వాత నంగిరు డగ్ని దేవునకు పుత్రుండుగా నంగీకరింపబడెను. ఈ యంగిరోగ్ని నుండి పదునాలు గగ్నులు సముద్భవించెను. అందు ఏడు పుమాకారకములు, మరియేడు కాంతాకారకములుగా వర్ణింపబడెను.

ఈ యష్టాదశవహ్నులకు స్వరూపస్వభావ ప్రయోజనములను వివరించుటలో నాంగిరశ్శ్మలి మహర్షి యయ్యెను.

ప్రథమాగ్ని వహ్నిరూపుడు. అంగిరసుడు ప్రాజాపత్యవహ్ని. అందుచేత నంగిరశ్శ్మలి చేసిన పరిశోధన యంతయు యజ్ఞసంబంధమైనది. కాని యతని మనస్సు యజ్ఞవిముఖమైనది.

ఇదిగాక బృహస్పతిచేత చేయబడిన యగ్నిజ్ఞానము వేరే కలదు. తదనుయాయులు కలరు. వారందరును ఋషులే. కాని వారి ఋషిత్వము వేరు. వారిమతము వేరుగా నుండెను. వారిమతము బృహస్పతి మత మయ్యెను.

'తపుడు' అను నొక మహావహ్ని గలదు. ఆ వహ్ని నుండి పదునేను వహ్నులు సముద్భవించెను. ఈ వహ్ను లన్నియు యజ్ఞవిరోధులు.

అంగిరశ్శ్మలి బృహస్పతిమతానుయాయులతో గలసి యా పదునేను వహ్నులలో పరిశోధన ప్రారంభించెను. ఈవహ్నులన్నియు యజ్ఞవినాశకములుగా నుండెను. శత్రువులకు శత్రుసంహారమునకు, మహానగర నాశనమునకు నీవహ్ను లుపయోగింపబడిన ట్లుండెను.

ఈవహ్నులయొక్క విజృంభణము చూచిన కొలది నంగిరశ్శ్మలికి తల తిరిగిపోయెను. సర్వజగత్ప్రళయ హేతువుగా నన్ని నీ యగ్ను లుగాక వేరే శివు డని యొక డున్నా డనిపించెను. యాజ్ఞికములు, గార్హపత్యములునైన మహావహ్నులు కలవు. వానికంటె స్థితిహేతువులు విష్ణ్వాదు లెవ రనిపించెను.

వేలయేండ్లు జరిగినతర్వాత నంగిరశ్శ్మలి నాస్తికుడను ప్రథ పొందెను. అత డగ్నిలో చేసిన పరిశోధన వలన వాని శరీరము దేదీప్యమానముగా నుండెను. అతడే యొక వహ్నియా యనునట్లుండెను. ఈ వహ్నికి ఆరిపోవుట లేదు. అనింధనమైన వహ్నికి రూప ముండునా? అతనియొక్క మనస్సముద్గతమైన యీ యానంతాగ్ని యపరిశోధనాస్వరూపమహావహ్నికి వాని శరీర మింధనప్రాయముగా నుండెను.

అతనికి యజ్ఞము లేదు. యాగము లేదు. శమదమాదులు లేవు. పరమేశ్వరుడు లేడు. సర్వ మగ్నిమయముగా కనుపించెను.

అతని ప్రచారము వివర్ధమానమై సప్తలోకము లావరించెను. త్రిమూర్తులు నిప్పురం బెగసిరి. ఐమూలల జొచ్చిరి. వారి యస్తిత్వము సంశయగ్రస్త మయ్యెను.

అంగిరశ్శ్మలియే సర్వసృష్టిహేతువుగా, నతని సిద్ధాంతమే పరమసత్యముగా గోచరించెను.

ఇంత నిత్యుడైన యాతడు తాను చనిపోయిన తర్వాత తన సిద్ధాంత మెవరు ప్రచారముచేయుదు రని భయపడెను. ఈ యేమియులేనిదానికి తన సిద్ధాంత మెందుకు, దాని ప్రచార మెందుకు? తన నిత్యత్వ

మందు సందేహ మెందుకు? ఇన్ని వహ్నులను పరిశోధించినవాడీ బహిఃపరిశోధనలు పరిత్యజించి యీ సందేహమేమి యన్న విషయమునుగూర్చి యంతఃపరిశీలన నొక్కసారియు జేయలేదు.

2

అతనికి జర లేదు. శారీరకముగా మృత్యువు లేదు. నిత్య వహ్నులచేత పరిపోషింపబడెను. అతని శరీరగతమాంసాస్థులు నిత్యప్రాణవహ్ని పరిరక్షితము లయ్యెను. అతని యసృక్ప్రవాహమున శైత్యము యొక్క స్పర్శముగూడ లేకుండెను. వహ్ని ప్రవాహము నిత్యముగాను చైతన్యభరితమైన యతనిసృష్టిలో కదలిక లేకపోవుట యెట్లు? కదలిక మానినప్పుడుగా చైతన్య మాగిపోవుట? మృత్యువు ప్రవేశించుట?

చలనము నిత్యమైనదా? చలనరాహిత్యము నిత్యమైనదా? చలనము భావము. చలనరాహిత్య మభావము. అభావము భావము గాదు. అందుచే మృత్యువు కల్పితముగాని యథార్థము గాదు.

అసలు వహ్ని యనిననే నిత్యచైతన్యమని యర్థము. నిత్యచాలనముచేత వహ్ని సముద్భవించి తరంగములతోడి యణువుల యెడతెగని కదలికతోడి ప్రవాహమైనదియే వహ్ని. ఈ యణువులు యత్సంబంధులు? అన్న ప్రశ్న పుట్టినచో 'తత్సంబంధు'లనియే సమాధానము. ఆ తిరుగుటలోనవే యణువులు భాసించెను. ఈ యణువులే తిరుగుచుండెను. ఆ యణువులకీ, పరిభ్రమణమునకు నవినాభావసంబంధము. కనుక వహ్ని నిత్యము కాదనుట యెట్లు? వివరణదశయందు, అనగా వ్యవహారదశయందు వానికి భేదము ప్రతీయమాన మగుచున్నదిగాని మూలభూతమైన స్థితియందు భేదము లేదు.

సరే, యీశరీరము మూలభూతమైన దశా సంబంధియా? వివరణదశాసంబంధియా? మూలభూతమైన విషయమునందు వాగ్విషయముకూడ నుపరతి పొందుచున్నది. అట్లే శరీరముగూడ పొందవలయును.

మరల నీ యణువులు జడములా, సచేతనములా యన్న ప్రశ్న పుట్టినచో మరికొంత తర్కము పుట్టును. అంగిరశ్శిలి యాతర్కమువంక బోడు. చేతనతాకారణము నూహింపడు. కనుక శివుడు లేడు, విష్ణువు లేడు.

3

అతనికి వేనవేలు శిష్యులు గలరు. ఋజస్కరుడు, క్రోధుడు, రసుడు, సఖీముడు, అతిథీముడు, సురహంత మొదలైనవారనేకులు. వారి నామము లన్నియు నతనిచేత కల్పింపబడిన వహ్నులయొక్క నామములే.

వీరిలో సురహంత యాంగిరశ్శిలికి ప్రియతముడు. అతని ప్రాణమంతయు సురహంతమీదనే యుండును.

సురహంత గురువుకంటె పదియాకులెక్కువ చదివినవాడు.

చైతన్యమే ప్రాణము. అని యేల కావల యును? నిశ్చైతన్యము ప్రాణ మేల కారాదు? అగ్ని యనగా ప్రవాహభూతమైనదియే యేల కావలయును? నిశ్చలమైన వహ్ని యేల యుండరాదు? అని యతడు పరిశోధన ప్రారంభించెను. అతని పరిశోధన పోతగినంత దవ్వు పోయెను. ఆస్థితిలో నతడు కొంత కాలము నిశ్చైతన్యుడుగా నుండెను. తదనంతరమున మరల చైతన్యము ప్రాప్తించెను. ఆ నిశ్చైతన్య మను భూత మయ్యెనా? అన్నది ప్రశ్న.

ఇట్లనేకపర్యాయములా నిశ్చైతన్యతను తాను పొందెను. అప్పుడు ప్రాణ ముండుటచేతనే తరువాత చైతన్యము మరల కలిగినట్లు కాన్పించెను. కనుక నప్పుడును చైతన్య మున్నట్లే యను సిద్ధాంతమును నిర్మించెను.

ఇట్టి స్థితిలో నొక నిశ్చైతన్యపు వేళలో నతని కొక యనుభూతి కలిగెను. ఆయనుభూతి తత్కాలమునం దట్టిదైనను స్మృతితోడి చైతన్యము కలిగినప్పుడు, దానిని గురించి భావించినపుడు చిత్రముగా నుండెను. ఒక యెదో తరంగము రూపు కట్టినట్లుండెను. ఆ తరంగ మొకప్పుడు త్రిశూలి, యొకప్పుడు సఫాలనేత్ర, మొకప్పుడు కపాలిధారి, మరియొకప్పుడు చర్మాంబరము.

ఈ యాకృతివిశేషములు పలుసార్లతని నిశ్చైతన్యస్థితిలో భాసింప నారంభించెను. చైతన్య విరమణకు వీనికి నేమి సంబంధము? విరమించినప్పటి చైతన్యముయొక్క స్థితి యిదియా? చైతన్యముయొక్క క్రియారూపము లోకముగా భాసించి దాని నిష్క్రియా రూప మిట్లు భాసించునా?

ఇది యాకృతి రూపము. ఇది క్రియ. ఈరెంటికి సంబంధము లేదా? అస లది నిజముగా నిశ్చైతన్య మైన స్థితియా? ఈ శరీరమునకు చైతన్యము లేకపోవుట గాని, అసలు చైతన్యము లేకపోవుట యెట్లు జరుగును? ఈ శరీరమునకు చైతన్యము లేని స్థితి స్వప్నమో, నిద్రయో, స్మృతి రహితత్వమో కావచ్చును.

ఇట్టి స్థితి మరియు దీర్ఘమైనచో నది మృతి యేల కారాదు ?

చైతన్యముయొక్క యీ క్రియాదశ యవసాన స్థితి నెప్పుడు పొందును ? ఎట్లు పొందును ?

ఆ యణుపరిభ్రమణలో కలిగిన కపాలిమొదలైన యాకారము లసలు చైతన్యము నెట్లు పరిపాలించు చున్నవి ? స్వీకృతతదాకారమైన యీ ప్రాణతరంగ ములకు భిన్నమైన శక్తి కలదా ? భిన్నాకారములకు, నచైతన్యములకు భిన్నశక్తు లున్నవి. కానిచో నాంగిరశ్శీలిశక్తి భిన్నము, తన శక్తి భిన్నము.

అట్లే కపాలి శూలిరైన విశిష్టాకృతిమంతుని యొక్క శక్తి వేరు.

సురహంత పోయినకొలది భగవద్భక్తుడయ్యెను. ఆస్తికు డయ్యెను.

౪

తనకు ప్రియతముడైన శిష్యుడు సురహంత యిట్లగుటకు నంగిరశ్శీలి మిక్కిలి నొచ్చుకొనెను. వానినిగురించి భావించినకొలది యతని శరీరములోని యుష్ణప్రవాహములు మందగమనము లగుచుండెను. అతడు నిత్యము తన శరీరములోని ప్రాణాగ్నులను ప్రసరింపజేయుచుండెను. కాని తన శిష్యుడిట్లైనా డన్న దిగులుచేత నాచైతన్యప్రవాహములయందు నగ్నిత్వము తక్కువగుచుండెను. ఈ యూహలకు, నా ప్రాణాగ్నికి నేమి సంబంధము ?

తన సిద్ధాంతములకు, తన ప్రాణాగ్నికి నేమి సంబంధము ?

సురహంతను పిలిచి పలుసార్లు చీవాట్లు పెట్టెను. తొలుతతొలుత కొంకినను చివరచివర నతడు గురువుతో తీవ్రముగానే వాదించెను.

సురహంత యిట్లనెను: "మన ప్రాణమును నిలుపునది నిజముగా నీయగ్ని కాదు. ఎందుచేత ననగా: ఈయగ్ని మన యూహలచేత పరిపోషింపబడుచున్నది. ఆయూహలు పరమేశ్వరునిచేత పరిపోషింపబడు చున్నవి. నాయందు మీకు ప్రేమ యున్నది. ఆ ప్రేమ విఘటితమై దుఃఖము కలుగుచున్నది. ఆ దుఃఖము మా ప్రాణాగ్నిని శీతలింపజేయుచున్నది.

ఈ లెక్కప్రకార మగ్నికంటె, నూహల కంటె సుఖదుఃఖములు ప్రాణాధారకమారకములు కావలెనని వచ్చుచున్నది.

ఈ సుఖదుఃఖములు భావములు. ద్రవ్యములు గావు. కల్పితములు. కల్పితమైనదానికి శక్తి లేదు. ఈ కల్పనచేసిన దెవరు ? అగ్ని సుఖదుఃఖములను కల్పించదు. సిద్ధాంతము సుఖదుఃఖములను కల్పించదు. ఇవి సుఖదుఃఖములుగా పరిణమించును గాని వీని కల్పనకు హేతువులు గావు.

గురుశిష్యులు మిక్కిలి వివాదపడిరి. అన్నిటి కంటె మర్యాద లేనిది యీ వివాద మొక సభలో జరిగెను.

౫

అంగిరశ్శీలికి పదిదినములు తాను పరిశోధన చేసి కల్పించిన వహ్నులకంటె భిన్నమైన యొక వహ్ని తన శరీరమం దుద్భవించెను. అతడు మహర్షి కావున నావహ్నిని తన శరీరమునుండి బహిర్గమింపజేసి దానిని పరిశీలించెను. దానిలో ప్రాణేతరములైన శక్తులు విజృంభించుచుండెను.

అంగిరశ్శీలికి భయము వేసెను. దాని కొక నామకరణము చేసెను. ఆ యగ్నిని జ్వరాగ్ని యనెను.

ఈ జ్వరాగ్ని చిత్రమైనది. ఇది ప్రాణాగ్నికి విరోధియైనది. దేహమునకు నిస్సత్త్వకారియైనది.

అంగిరశ్శీలి పదిదినములు మంచమును వదలిపెట్ట లేదు. అతనికి తనకు ప్రియతమశిష్యుడైన సురహంత తన సిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకియైనా డనియు, సభలో తన కంతటి పరాభవమైన దనియు దిగులుపట్టెను. అంగిరశ్శీలికి భార్యాపుత్రులు లేరు. తనది యన్నది దమ్మిడీ లేదు. తాను, తన యగ్నులును. తాను నిత్యుడు. అగ్నికి చల్లారుట లేదు. తనకు మృత్యువు లేదు.

ఈ శిష్యప్రేమ, యీ సిద్ధాంతాభిమానము మృత్యువుగా భాసించెను.

లోకములో నెందరెన్ని విధములుగా మరణించుట లేదు ? మరణము లేకుండ తాను పరిశోధించి కనుగొన్న యగ్నులచేత తాను నిత్యుడే. భగవంతుడు లేడే, వాడు తనకు మృత్యువు నెట్లు తెచ్చును ? ఆ భగవంతు డితని కెట్టి విచిత్రమైనమృతి తెచ్చుచుండెను ?

అంగిరశ్శీలికి స్మృతిలేదు. అతనికి సంధిపట్టెను. "సురహంతా! సురహంతా! యెంత చేసితివిరా? యెంత చేసితివి ?" అని సంధిలో గొణిగిగొణిగి చివర కా మాటలు తన నాలుకపై నాడుచుండగా మరణించెను. ఈ యాద్యంతసహితుడైనవా డాయాద్యంతరహితమైనదాని నేల విశ్వసింపరాదు? అగ్నివంశమును నిర్మించిన యంగిరశ్శీలి మరణించెను. ఈ మరణమునైనను దైవ మన్నాడు గాడు.

రక్తస్పర్శ

[కథానిక]

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

రామావధాన్లు రామాయణం చదువుతున్నాడు. గ్రామంలోని కొందరు ప్రముఖులు, పాటక జనం, పిన్నా పెద్దా కడుశ్రద్ధతో వింటున్నారు. వీథి అరుగుమీద గొంతెత్తి గంభీరంగా చదువుతూ అర్థం చెప్తుంటే గదిలో కూర్చుని కాంతం వింటోంది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంటల ప్యాసింజరులో దిగిన వెంకట్రావు అత్తవారింటికి కొత్తమారంలో వుండ గానే మామగారిగొంతుకవినిపించింది. యేదో పిరికితనం ఆవరించటంవలన వెనుకకుపోదామని తలచాడు కాని కాంతం తలపుకురాగా ముందుకుసాగాడు. అనుమానించినట్లే జరిగింది గలభా. అల్లుణ్ణి చూడగానే విరుచుకపడ్డాడు అవధాన్లు. అవధాన్లగారి పొంగైన ప్రథమ కోపప్రవాహానికి అడ్డుగా ఆనకట్ట కట్టటం అసాధ్యం!

ఓర్పుతో ఆయనమాటలన్నీ కొన్నేళ్ళువిన్నాడు. తననేకాదు, గతించిన తనతండ్రిని కూడ దూషిస్తుంటే వెంకట్రావు సహించలేక కోపానికి లొంగిపోయి 'యిక మాటలు కట్టిపెట్టండి' అన్నాడు. 'వెధవలంతా కూడి నా కూతురు కడుపులో చిచ్చుపోశారు. మళ్లా యే ముఖం పెట్టుకొని వచ్చావ్ నా గుమ్మానికి? యెలా వచ్చావో అలాపో'—మామగారి జవాబుకు కంటకితుడై 'మీచే తిట్లుతినడానికి రాలేదు. మీ అమ్మాయి వ్రాసిన వుత్తరాలుమాని వచ్చాను. యెన్నాళ్లు దాచుకుంటారో దాచుకోండి' అని అక్కడనుంచి వడిగానడిచి వచ్చిన దారినే పోయాడు. ఆ మాటలతో అవధాన్ల ముఖం పాలిపోయింది. దవడలు నొక్కుకుపోయాయ్. ఆ జనసమూహంలో ఆ కోపాగ్ని మధ్య వచ్చి భర్త పాదాలపై ఆ యావ్వని యెలా వ్రాలుతుంది? వెళ్లి పోవద్దని యెలా వారిస్తుంది? ఆమె కాధైర్యం లేక పోయింది. ఆమెహృదయాంతరాలలోని సమ్మెట పోట్ల బాధకు రాలిన కన్నీటి బొట్లు రక్తపు చుక్కలేమో!

అందరినీ ఆరోజుకు పంపించి గబగబ నిప్పు త్రొక్కిన కోతిలా గదిలో కాలుపెట్టి 'ఆ వెధవకు యెందుకు వుత్తరాలు వ్రాశావే? నా కడుపును కాల్చావే. నా పరువుప్రతిష్ఠలను గంగలో కలిపావే. నా మాటను బూటకం చేశావే—పో ముండా, నా యింట్లో వుండొద్దు' అని ఒక్కగుక్కలో కఠోరంగా అంటే కాంతం 'హా' అంటూ నిశ్చేష్టురాలైపోయింది. అప్రయత్నంగా చెవులు మూసుకుంది. అక్కడ నిలువ లేక పోయింది. కాంతంతల్లి తల బాదుకుంది చాటుగా. అవధాన్లు గబగబ వీథి అరుగుమీదకు పోయి కూర్చున్నాడు.

కాంతం ఒక్కర్తే చివరిగదిలో చీకటిలో కూర్చుంది. 'కాంతం! ముదురాకు గాలికి రెపరెప లాడి రాలిపోతే విచారించవలసిన పనిలేదుగాని లేత ఆకు రాలిపోతే కష్టంగానే వుంటుంది. నేను గంతు కోయిలనై భరించపదలచుకోలేదు. వెళ్లిపో మీ నాన్నతో. త్రాగుబోతుకు పెళ్లాం యెందుకు? యీ తాగుడు రక్షించడానికి అబ్బలేదు; ఆ శ్మశానానికి తీసుక పోటానికే'—భర్త పదినెలల క్రితం అన్నమాటలు జ్ఞప్తికివచ్చి శరీరం ఝల్లుమంది. యీ యింట్లో ఒక్క క్షణమైనా నిలవాలని లేదు.

మరల గలభా. తప్పత్రాగి చేతిలో పొడుగు పాటి వెదురుపుల్ల పట్టుకొని పేలుకుంటూవచ్చాడు...

దూషణలు మితిమీరుతున్నయ్. యీ గలాభాకు యిరుగుపొరుగువాళ్లు చుట్టుముట్టారు. కాంతం కళ్లు తడిసిపోతున్నా మరల భర్త వచ్చినందుకు యేదో ఆశాభావం మొలకెత్తుతోంది. పొరుగు కరణంగారు కలుగజేసుకొని అవధాన్లగారితో 'త్రాగినవాడిమీద కోపం చూపిస్తే యేం లాభమండీ? తెల్లారేక బుద్ధి వచ్చినట్లు నలుగురూ నాలుగు చీవాట్లు పెడదాం. పడుకోనివ్వండి' అంటూ పెరటివాపలోని చివరిగదిలో మంచం వేయించి బలవంతాన పడుకోబెట్టి నిద్రపోయే వరకూ వుండి వెళ్లిపోయారు.

ఇంచుమించు మూడుగంటల రాత్రయింది. రోజులా ఆ సమయానికే వెంకట్రావుకు తెలివివచ్చి కళ్లు తెరిచాడు. హరికేన్ లాంతరు వెలుతురులో తన వేపు నీరునిండిన కళ్లతో చూస్తూ, చేతిలో విసనకర్రతో నిలుచున్న దేవతాస్వరూపిణి తన కంటికి గోచరించింది. కంటిరెప్పలు చెదిరాయ్. కంటిలో హెచ్చుగా నీరు అలముకుంది.

'కాంతం! నీ ఒళ్లు హూనం చేసినవాడిని ఆదరిస్తున్నావా? పిచ్చిదానవే.'

'.................'

'అమృతం దొరికింది. త్రాగి జీర్ణంచేసుకోలేని వాడిని' అంటూ లేచాడు. చక్కని కిశోరికాంతం వ్యథితస్వరంతో 'నేను వుత్తరాలు వ్రాశానని నాన్న యెదురుగా యెందుకన్నారు? ఆయనకోపం మీకు తెలీదా?' అని ప్రశ్నించేసరికి 'హాఁ' అన్నాడు తప్పును తెలుసుకొని విచారించినట్లు. 'యీ ఒక్క రోజు త్రాగకుండా వుండలేకపోయారా?' మరల కాంతం పెదిమలు కదల్చగానే 'నా నొసటివ్రాతే' అని జవాబుచెప్పి తల దించాడు. త్రాగుడు మైకంలో యెంత హీనంగా ప్రవర్తించానో అనే ఆవేదన తలపుకు రావటంతో అక్కడ ఆగాలని లేదు. హీన స్వరంతో అన్నాడు: 'కాంతం! నీ వుత్తరాలన్నీ అందాయి. నీ బాగు నేచచ్చినా కోరతాను. నాదగ్గర వుండి యేం సుఖపడతావ్? యిక్కడే వుండు. వెళ్తాను' అని లేవబోయాడు. 'ఆగండి' అంది కాంతం, శాంత గంభీరస్వరంతో.

'నా మనసు హూనం చెయ్యలేదు. నే సుఖపడేది మీదగ్గరే.'

'సుఖం! నాలా త్రాగుబోతుమాటలే ఆడుతున్నావ్.'

'నేనూ త్రాగుతున్నాననే అనుకుంటున్నా. మీరు తప్పుచేస్తే ఒకటీ, నేనుచేస్తే వేరొకటీకాదు. ఫలితం అనుభవించవలసినవారం యిద్దరమున్నా.'

'కాంతం! యీ వేదాంతం యెక్కడ నేర్చావే?'

'వేదాంతం నిజంకాదనా? త్రాగండి. కాని నీతిలేని కార్యం చెయ్యకండి. అదే మిమ్మల్ని కోరేది.'

'త్రాగడం ఒక నీతైన కార్యమే, పిచ్చిదానా' అంటూ భార్యను చేరదీశాడు. సుగుణవతి, సౌందర్యవతి యైన భార్యను ఆదరించని దౌర్భాగ్యజీవితం అయిందని యేడ్చుకున్నాడు.

తెల్లవారింది. తర్జనభర్జనలయ్యాయ్. 'నేను యిక త్రాగ'నని ఒట్టువేశాడు మామగారు, పెద్దల యెదుట. ఉన్న ఆస్తి కూతురు పేర వ్రాయించి పంపించవని అవధాన్లు పట్టుపట్టాడు. వెంకట్రావ్ ఒక్కమొగం పెట్టాడు. మళ్లా గద్దించారు అవధాన్లు. 'క్షమించండి. ఆ పని చెయలేను' అని అల్లుడు అనగానే 'అయితే నే పంపించ'నన్నాడు.

తనమాట వినకుండా భర్తతో వెళ్లిపోటానికి సంసిద్ధంగావటంవలన ఆ.కూతురు మొగము యిక చూడనని అవధాన్లు ఒట్టువేసుకున్నాడు. కాంతం, వెంకట్రావూ రైలెక్కారు.

౨

కాంతం యింట్లో కాలుపెట్టింది. సామానులు చిందరవందరగా చెదిరివున్నయ్. వంటయిల్లు పట్లతో నిండివుంది. భర్తవేపు చెక్కిళ్ళపై చేయివేసి ఆశ్చర్యంతో—'యీ పదినెలలు భోజనం?' యీ ప్రశ్నకు 'ఆఁ. లేదు' అని క్లుప్తంగా సమాధానం యిచ్చాడు. 'నన్నెందుకు బలవంతంచేసి పంపించారు నాన్నతో. నెలరోజులలో పిలుచుకు వస్తాననీ, వంటచేసుకుంటా

వనీ చెప్పి మాట నిలుపుకోలే కేమండీ?' మనసును కలచే గొంతుతో అన్న అర్ధాంగిదగ్గరగావచ్చి 'ఆ త్రాగుడు దెయ్యం వదిలివేస్తుంటే యింకేం వంట చేస్తానే. చీకటిపడకుండా నే వెళ్లి సామానులుతెస్తాను' అంటూ వీథిలోకి బయలు దేరాడు.

రాత్రి భోజనంచేస్తూ, 'యెంతకాలం యిలా తృప్తిగా నీచేతి పాకం తినాలని దేవుడు వ్రాశాడో. కాంతం! త్రాగుబోతు బాగుపడతాడని యెలా అను కుంటాం!

'మీ పుణ్యాం వుంటుంది. అలాంటి కష్టమైన మాటలాడకండీ. కాలం యెప్పుడూ ఒక్కలా వుంటుందా?'

'నా విషయంలో రోజులుమారవు. నా వేషం, నా వాటం చూస్తున్నావుగా. పిల్లలను పెంచటం తెలి యనివాళ్లు కనటం, మానటం మంచిదికదా' అంటూ భార్యముఖంకేసి ఒకసారిచూచి 'నాన్న గతించారు. లోకం అంటుంది 'యేంలాభంచేశాడు, బాగా ఆర్జించి చచ్చా'డని, అటువంటి దిట్టకడుపున యిటువంటి త్రాగు బోతు వెధవ పుట్టాడని. ఏంటో యీ ప్రపంచం? పరులసొమ్ము దోచేవాళ్ళ కొండను త్రవ్వి ఎలికనుపట్టి ఛస్తారు. ఆ ఎలుకకాటు అనుభవించేది మనంగా'— మళ్ళీ పాడినవ్వు నవ్వి 'మాటలాడవేం కాంతం? నీ కన్యాయంచేసింది ఆ తండ్రిగారే. మీ నాన్న కళ్ళు కప్పి తాగుబోతుకు అంటగట్టాడు. మీ నాన్న తిట్టా డంటే తప్పులేదు!'

'గతించిన గడ్డురోజులు మరచిపోండి. కాంత సహనాలు, నీతి నియమాలకు కట్టుబడివుంటే పెద్దలు చేసిన తప్పులకు ఫలితం మనం యెందుకు అనుభవిస్తాం? సుఖదుఃఖాలు మన మనస్సును బట్టి వుంటాయ్. యిక నైనా...' నిర్వికారమైన మనసుతో అన్న భార్య మాటలకు విస్మితుడై 'కాంతం! నీ మాటలలో యెంతో వ్యత్యాసం కనిపిస్తోంది. మీ నాన్న చదివే పురాణాలు వింటూ కూర్చునేదానవేమో? చదివేవాళ్ళు కాంతం అలవరచుకోపోయినా నీవు అలవరచుకుంటే నే లేక పోయినా గట్టెక్కిపోతావ్.'

'మీ రలా ఆశ్చర్యమైన మాటలు ఆడుతుంటే నా హృదయం వేగిపోతోందండి' భార్య కాస్త చలించి అన్న మాటలకు మారుమాటాడకుండా వూరు కున్నాడు.

పదిగంటలరాత్రి. శరీరమంతా పీకేస్తోం దన్నాడు. బాధతో నలిగిపోతున్నట్లున్నాడు. కాంతం మంచందగ్గర నిలబడి విసనకర్రతో విసురుతోంది. 'ఉష్' అంటున్నాడు అప్పుడప్పుడూ. డాక్టరుని పిలుచుకు వస్తా నని కాంతం అంటే 'నా జబ్బుకు యీ ప్రపం చంలో దొరికేది ఒక్కటే మందు. ఆ మందే చివరకు నన్ను చంపుతుంది' తడబడుతూ అన్న భర్తమాటలలోని వ్యంగ్యాన్ని అర్థంచేసుకున్న కాంతం చేతిలో విసన కర్ర జారిపోయింది, తన కళ్ళతో ఆ బాధను చూడ లేక 'యింతరాత్రప్పు డెలాగండీ? అంది.' 'పంద్రెండు వరకూ రోడ్డుమీద ఆ కొట్లో ఆ వెధవ మేలుకొనే వుంటాడే. యిలా భర్తే భస్తామగాని త్రాగనే కాంతం. పెద్దలందరియెదుటా ప్రమాణంచేశాను.' కాంత సీపసూక గబగబా మంచందిగి 'కాంతం! నన్నెందైనా జైలులో పెట్టిస్తే యీ బాధ యేంచేసేదో. పాడువటానికి స్వతం త్రంవుంది. వేగంగా వస్తాను. నే నిద్రపోయేవరకూ నా కంట పడకు' అని గుమ్మందాటాడు.

గంటలో త్రాగి పేలుకుంటూ వచ్చాడు. 'కాంతం! రా. వస్తావా, లేదా? దాగుంటావే. నీ మొగుడ్నే నేను' అని యిలా మంచందగ్గర నిలబడి గొడవచేస్తున్నా కాంతం యెదురుపడలేదు. వడిగా పెరటిగదిలోనికి నడిచి తిట్లతో సహా పెళ్లాన్ని యీడ్చుకొచ్చాడు. రెండు తగిలించి యేమో యేమో వాగాడు. ఆమెమాత్రం పళ్ళు బిగబట్టుకొని అమాయ కపు చూపులతో వూరుకుంది. వాగివాగి చివరకు నిద్ర పోయాడు. మామూలుగా మూడుగంటలకి తెలివి వచ్చింది. భార్య అలా చేతిలో విసనకర్రతో ప్రతిడి బొమ్మలా నిలుచుంది. వెంకట్రావుయొక్క అప్పటి అసలు హృదయంలో వర్ణించలేని అభిమానం, ఆవేదన రసల్కొని మోహం సిగ్గుతోనూ, పశ్చాత్తాపంతోనూ కూడుకపోయింది.

కాంతం మాట్లాడదు. ఆమెయొక్క గంభీర మైన ముఖకాంతిలో జాలికూడ మిళితమైవుంది.

చిత్తస్థైర్యంలో పురుషునకు స్త్రీ తీసిపోదు. స్త్రీది సాధారణంగా జాలిగుండె అవటంవలన వేగంగా కళ్లలో నీరు తిప్పివేయగలుగుతుంది. మనసుచే శత్రువుగా చేసుకున్న భర్త అభిమానంగా 'యిప్పుడు బాధ నయమైందా' అని ప్రశ్నించింది. కంపించే గొంతుతో 'హెచ్చుదా కాంతం!' అంటూ కళ్ళలో నీరు తిప్పాడు. భార్యను చేరదీసి 'నీ మనసును రంజింపజేయని వాడిపై నీ కెందుకే అంత అభిమానం ? నా చే యిలా దెబ్బలుతిని బ్రతకలేవు. రేపే దిగపెట్తా. మీవాళ్ళ యింటికి వెళ్లిపో' అన్నాడు. యీ మాటలు ఆమెకు భరింపరానివిగా తోచి భర్తవక్షానికి ఆనుకొని వున్న ఆమె ఒకసారి నీరునిండిన కళ్లతో భర్తకళ్లలోనికి చూచింది. ఆ చూపులలోని అర్థం ఆయనమనసును కలచివేసి 'కాంతం! రేపటినుంచీ త్రాగనంటే త్రాగనే. క్షమించు' అంటూ ఆమెచేతితో తన చేతిని కలిపాడు.

3

గడియారంలోని చిన్న ముల్లు అరవై సాగ్గ పంద్రెండింటికె మీదికి వచ్చింది. యీ గతించిన కాలంలో వెంకట్రావు యథాతథంగానే త్రాగుతున్నాడు. రాత్రి భార్యమీద త్రాగుడుమైకంలో కార్పణ్యం చూపిస్తూనే వున్నాడు. తరువాత యేడుస్తూ క్షమాపణలను కోరుతూ వచ్చాడు.

ఒకనాడు—'కాంతం! వూరికి కాస్తదూరంగా హాయిగా బ్రతుకుదామని యీ పెద్దయిల్లు కట్టించు కున్నాడు. ఒక ముసలమ్మ నమ్మి కేసల్లో పెద్దరికం యిస్తే సగం ఆస్తి దోచాడట. యీ యింట్లో దిగిన రెండు నెలలకే అమ్మ గతించింది. మాఅమ్మ శాపాలు వూరకనే పోతాయా ? ముద్దుగా ఒక్క కొడుకని పట్నంలో చదువుకుంటున్న వాడిచేతిలో డబ్బలు పెడ్తే వాడికి పాడుబుద్ధు లబ్బకపోతే యింకేం అబ్బుతాయి చెప్పు' కాంతం యీ మాటలు విని వూరుకుంది.

ఒకరోజు పట్నం పనిమీద వెళ్తున్నాననీ, రేపు సాయంత్రం తిరిగి వచ్చేస్తాననీ, జెంగ కెట్టుకోవద్దనీ కాంతం వద్దకు కబురుపెట్టి వెళ్లిపోయాడు. కాంతం ఒక్కరితే ఆయింట్లో అలా కాచుకుని కూర్చుంది. నిముషం ఒకయుగంలా చూచుకొని. మరుచటిరోజు రాత్రి పదిగంటలకు త్రాగివచ్చి 'సాని, రంగసాని, లలితా జేసట! ఛీ ముండా. నీముఖం చూడకూడదు. రెండరి మీద యిలా. యివిగో డబ్బలు తీసుకో. ఫన్నో ఢిలి వెయ్. నా కాంతం నాకు పెళ్లాం. మళ్లీ అలా పిలిచి మీదపడ్డావంటే నిన్నేం చేస్తానో చూడు. నీకు వెంకట్రావ్. కుబ్బన్న పంకులు ముద్దుగొడుకు. హోహోహో... ఛీ దెయ్యం, భూతం—బాబో నన్ను ముట్టకు' అని పరుగెత్తి పరుపుమీద పడి గట్టిగా తలగడను కౌగలించుకొని కళ్లు మూశాడు.

మూడుగంటలకి తెలివివచ్చాక బొటబొట కన్నీరు కార్చివేస్తున్నాడు. కాంతంశరీరం పులకరించింది. భార్యముఖం చూడటానికి ఆవేదనతో కూడిన సిగ్గుతో కూడుకపోయాడు. 'యెవరండీ ఆ రంగసాని ?' దిగజారిన స్వరంతో భార్య ప్రశ్నించేసరికి 'యిలాంటి చండాలుణ్ని బ్రతికి యేం చేయమన్నావ్ ?' అంటూ భార్య రెండుచేతులూ పట్టుకొని యేకధారగా కన్నీటిని ప్రవహింపజేశాడు. 'కాంతం! క్షమించు. యీచీకటి కొట్లో ఒక్క రోను విడిచిపెట్టాను. నాన్నకు అబ్బనిది నాకు అబ్బింది. రామినాయుడు పట్నంలో త్రాగించి సానింటికి తీసుకుపోయాడు. నిన్ను మంచి పోలేనే. నాగుండెల్లో దేవతవై కూర్చున్నావ్. దేవుడిచ్చిన ప్రేమని యీ లోకంలో ఒక్కే ఒకస్త్రీకి అర్పించుకున్నా. ఆమే నాకు సర్వస్వం.' అంటూ ఆమెను గాఢంగా కౌగిలించుకున్నాడు.

ఒక నాటి రాత్రి భోజనం దగ్గర భాగహారుల మీద కోపంతో అన్నాడు: 'యీ భాగహారులు భాగాన్ని హరిస్తే యే పూచీ లేదుగాని, మనుషులనే హరించేస్తారే. మనం యేదో బ్రతుకుతున్నాం. పైవాళ్లకన్నా వీళ్లే మనమీద విరుచుకపడటం హెచ్చుగా వుంది. కాంతం! నీవులేని పది నెలలూ పది యుగాలే. యెన్ని అసందర్భపుపనులో చేశాను. త్రాగివుంటే యీ వెధవలు వేలు దోచారు. అయినా ఆ బంగారం, ఆడబ్బు దోచివేయుంది నాకు శాంతి...!' కాంతం హఠాత్తుగాఅడ్డి 'వాళ్లలా అరుచుకోనీయండి. మనం ఒకరిని దూషించకుండాపోతే మనకె రూ యేం చేయలేరు. దోచివేయటం నీతిలేని కార్యం. యిలా అనకోవడం కూడా తప్పు. మీపుణ్యం వుంటుంది. అలాంటి పాడుపని చేయకండి. యెలా ఆర్జించిన ఆస్తి అలా పోనీయండి. అప్పుడైనా కష్టపడి సుఖంగా బ్రతుకుదాం'

భార్య కేపు ఒకసారిచూస్తూ 'చాలాకాలోషుగా బ్రతికి సుఖానికి లొంగిపోయిన యీ రెమకులపోసు

కష్టపడి పనిచేస్తుందా? అంతా పిచ్చిభ్రమ. దేవుడేం వ్రాశాడో! యిలా నడిచే. యెంతకాలమో!' అన్న వెంకట్రావు మొగములో దురాలోచన-చిహ్నాలు తాండవించటం చూసిన కాంతం 'నన్ను పిచ్చిదాన్ని చేస్తున్నారు మీమాటలతో. మీరు దొంగతనం చేస్తే నేనూ మీతో జైలుకు వస్తాను. మీ యీ చెడ్డ అలవాట్లను తప్పించని దేవతను మీరుచేసే పాపానికి కూడ బాధ్యురాలను. ఒకరిడబ్బు మనకు మరివద్దు. యిప్పటకు అనుభవించింది చాలు' అని దీనంగా బ్రతిమాలే భార్యవేపు యెగాదిగా ఒకసారి చూసి మౌనాన్ని దాల్చాడు.

కాలగర్భంలో మరి రెండు నెలలు కాంతం జీవితంలో యెదుటివారి కంటికి విషాదాంతంగానే కనపించి మునిగిపోయాయి. ఇప్పుడు వెంకట్రావు పరిస్థితి కాస్త హీనంగానేవుంది. కాంతం యెన్నో విధాల ఆయనమనసు కష్టపెట్టకుండా సంసారం సాగించటానికీ, త్రాగుడు మాన్పించటానికీ ప్రయత్నించింది. కాని, అవి ప్రయోజన శూన్యాలని ఆమె గుర్తించుకో గలిగింది. ఒంటిగా కూర్చుని భావిని తలచుకొని రెండేరెండు కన్నీటి బిందువులురాల్చేది. మరల సంబాళించుకొని ప్రస్తుతకర్తవ్య మేమిటని ఆలోచించుకొని కూర్చునేది. ఉన్న పాపపు ఆస్తీ పైసలా అయిపోతే అప్పుడు జ్ఞానోదయం కావచ్చునని ఒక వెర్రి ఆశతో వూగులాడేది.

'కాంతం! ఆ రోజు మీనాన్న అంత బలవంతంచేస్తే ఆ ఆస్తి నీపేర యెంచేత రాయలేదంటావ్. యేముందనే. ఉన్న కాస్త కడుపుకొట్టినదీ నీపేర వ్రాసి నీ పవిత్రమైన జీవితానికి కళంకం తెస్తానా! కాకులనుకొట్టి గద్దలకు వేసేరకం అయింది యీ వంశం. నాతో సరిలే. యింకెన్నాళ్లు యీ పాపపుకూడు' అన్నాడు ఒకనాడు. ఇప్పుడు భర్తను యేమన్నా కాస్త చిరాకుపడతారని ఒకసారి అశ్రుపూరిత నేత్రాలతో భర్త కళ్లల్లోకి చూచి తల దించుకుంది. యీ ఘటన ఆయనమనసును కలచివేసి పరిపరివిధాలుగా తీసుకొని చెప్పరానిబాధ పడతాడు. ఒంటరిగా కూర్చున్నప్పుడు దేవుణ్ణి దూషిస్తాడు. 'యిటువంటి నవమోహనాంగిణి, సుగుణవతిని తనలాంటి త్రాగుబోతుకు అప్పచెప్పి నాటకం చూచి ఆనందిస్తున్నాడని. మళ్లా తెలివితెచ్చుకొని, పెళ్లి యెందుకు చేసుకున్నానని తననుతనే దూషించుకుంటాడు.

ఒకనాటిరాత్రిభార్య తలను తన తలతో ఆన్చి దీర్ఘనిశ్వాసాలు తీస్తూ యేదో చెప్పబోయాడు. కాని గొంతుక పట్టుకుంది. మళ్లా సవరించుకొని 'కాంతం!' అని వూరుకున్నాడు. మరల సంబాళించుకొని అన్నాడు. 'కాంతం! జన్మజన్మాలకు నా భార్యగానే జన్మిస్తానని నా చేతిలో చేయి వేయ్' అన్నాడు ఆవేదనతో కూడిన స్వరంతో. ఆమె అభిమానంగా ఆయనచేతిలో చేయి వేసింది. మరల అన్నాడు—'యీ జన్మ యిలా కాలిందిలే. వచ్చేజన్మలో మొదటినుంచీ జాగ్రత్తగా......కాంతం!!'

రెండుపక్షాల తరువాత విషయం: కాంతం అంది భోజనం చేస్తున్న భర్తతో—'అన్నీ అమ్మండి. కాదనను. కాని యింటినిమాత్రం మిగల్చండి. లోకం యెగతాళి చేస్తుంది ఇల్లూ వాకిలీకూడా అమ్మివేశారని. తలదాచుకోడానికి యిల్లంటూ వుంటే వస్తున్నా ఫరవాలేదు'—ఒక్కపొడినవ్వు నవ్వి వూరుకున్నాడు. భార్యవేపు తీక్ష్ణకరుణాదృష్టులను ప్రసరించి వూహాలోకంలో వురిత్రాళ్లయెదుట నిలుచుంటాడు కర్తవ్యమేమిటని. కొన్నాళ్లలో యెటువంటి దారుణపరిస్థితులు వస్తాయోయని పెద్దపెట్టున లోలోన యేడ్చుకుంటాడు. భార్య చెప్పిన బోధనలు విని 'ఇదీ నా ప్రపంచం' అని లేచిపోతాడు ఒకసారి. 'మంచి చెడ్డలు పాలు-నీరులాంటివి. మంచిలో చెడుగు కలిసిపోయి చెడుగు మంచిఅయిపోతుంది. కాని, నేను మాత్రం నీలో కలిసిపోలేకపోతున్నా. అలాంటిది నే నెందుకు బ్రతకాలి?' అంటాడు నిమ్మళంగా యింకొకసారి. భార్యమాటలు, సేవ ఆయనహృదయాన్ని మధురసిక్తం చేసేవికాని అంతలో యేదో హాలాహలం గొంతులోనూ, బుర్రలోనూ మండిపోయేది.

౪

వారంరోజులనుంచి మనిషి పిచ్చివాడిలా వున్నాడు. కాని భార్య యేమనుకుంటుందో అని పొడినవ్వులు నవ్వకపోలేదు. మనిషిని ఒంటరిగా చూస్తే వుద్వేగంతోనూ, సంశయంతోనూ బాధపడుతున్నట్లు గుర్తించవచ్చు.

'ఈ వేళ అమావాస్య' అన్నాడు రాట్నం త్రిప్పుతున్న పెళ్లాంతో పెట్టినవ్వుని పెదిమలపై ప్రసరించి. 'పాపం! నీ కెందుకే కాంతం, యింత కష్టం.

సుఖపడటానికి అవకాశం వుండగా నువ్విలా......' కాంతం జవాబుకు నిరీక్షించకుండా 'యీ ఒక్క రాత్రైనా ఆనందంగా గడుపుదాం. నే చచ్చినట్లు ఈరాత్రి తాగినే'. కాంతం చప్పున లేచి 'మీరు నన్ను మీ ఒట్లతో రోజూ పిచ్చిదాన్ని చేస్తున్నారు. అబ్బా బ్రతికలేనేమోనండీ' కాస్త చిరాకును వ్యక్తపరుస్తూ అంది. 'ఆగు కాంతం! నేను చెడుగు మాట్లాడనండే. పట్నంలో చాలా మంచిసినీమా అవుతోంది. రెండు బళ్లమీద వూళ్లో చాలామంది ఆడవాళ్లు వెళ్తున్నారు. నీవుకూడ వస్తావని చెప్పాను. తప్పకుండా వెళ్లాలి.'

వెళ్ల నన్న కాంతాన్ని బ్రతిమాలుతూ యెన్నో విధాలుగా చెప్పాడు. దొంగలు రాకుండా యింటిలో తను వుంటానని చెప్పాడు. భర్తచే అంతగా బ్రతిమాలించుకోవటం ఆమెకు భరింపరానిదిగా తోచింది. రోడ్డుమీద బండిఎనకాల కొంతదూరం నడిచాడు. 'తిరిగివచ్చేటప్పటికి తెల్లాగుతుంది. మరేమీ భయపడకు. అందరూ వున్నారుగా' అని వెనక్కు వచ్చాడు.

ఒంటరిగా పెరటివరాండాలో కూర్చొని ఆకాశంవేపు చూస్తూ వూహాలతో బుర్రను పనిచేయిస్తున్నాడు. తనలో తనే నవ్వుకుంటున్నాడు. మళ్లీ యేకో భారాన్ని మోయలేనివాడుగా గాబరింప పడుతున్నాడు. పెరటనున్న వేపచెట్టునుంచి గాలికి పండుటాకులు రాలుతున్నాయ్. 'ఇదీ నా ప్రపంచం' అన్నాడొకసారి నూలుకుతూ. లేచి జేబులోనున్న వూట కలంవేపు చూస్తూ 'నాన్న చేతిలోవుండి దోచే ప్రపంచానికి సాయం చేశావ్. ఇప్పుడు యేం చేయబోతున్నావో!' అని వికిలినవ్వు నవ్వి లోనికి పోయి మంచంమీద చేరబడ్డాడు.

గోడగడియారం మనుషుల మన స్తత్వాలతో నాకు సంబంధంలేదన్నట్లు పదిగంటలు చూపించి టంగ్ టంగ్ మంటోంది—హరికేన్ లాంతరు వెలుతురులో పుస్తకం వ్రాసుకుంటున్న వెంకట్రావ్ ఒక్కసారి గడియారం వేపు చూసి నిట్టూర్పు విడిచాడు. యజమాని యెవరైతేనేం కలంవిధి కష్టపడటం? వెంకట్రావ్ అని సంతకంచేసి 'నా వూహాల్ని వ్యక్తపరిచేవ్ విశ్రాంతి తీసుకో' అని జేబులో పెట్టాడు.

లేచాడు ముందుకు నాలుగు అడుగులు—మళ్లా వెనక్కు. ఛీ అని చీదరించాడు. 'జీవితం' అంటూ ముందుకు. చివరకు చీకటిలో లీనమయ్యాడు. గంటలోపలే పని ముగించుకొని తిరిగి యింట్లో కాలు పెట్టాడు. పెట్టెలో ఒక మూట పెట్టాడు. శరీరం అంతా కంపిస్తోంది. గాఢంగా నిట్టూర్చుతున్నాడు. ఇప్పుడు తన మనసే రాబందై తననే పీక్కుతింటోంది. 'కాంతం, విడిచిపెట్టి యెలా వుండటం? విడిచిపెట్టక పోతే జీవితం!!'

గడియారం పండ్రెండు కొట్టేవరకు సందేహం, వుద్వేగంతో కంటకితు పడయ్యాడు. గబగబ నడిచాడు—హాయిగా వుండటానికి ఒకే ఒక సాధనం! 'ఒట్టులు యెన్ని వెయ్యలేదు. ఇదీ నా ప్రపంచం' అంటూనే.

'చూస్తావేం. పోయ్యి. తాగటానికి ఆఖరు రోజు. వేస్తావా, లేదా? యింద పదులు, పాతికలు. కళ్ళు పేలవ్...!' తప్ప తాగాడు. చేతిలో ఒక సీసాపట్టుకొని చీకటిలో లీనమయ్యాడు.

మామూలుగా యించుమించు మూడుగంటల సమయానికి తెలివివచ్చింది. కళ్ళు విప్పాడు. విసనకర్రతో వెత్తిబాగులపిల్ల కనపించలేదు. ఆకాశం చిన్న చిన్న మేఘాలతో. 'హాఁ, కాంతం' హృదయాంతరాళంలో ప్రతిధ్వనిస్తోంది. లేచాడు. అదిగో యేటికోన. ఇదిగో యిది మర్రిచెట్టు—హాఁ, అవును. నే నెక్కడున్నా—బూడిదమీద—శ్మశానం! శ్మశానం!! శ్మశానం!!! అమ్మో—ఇదిగో భూతాలు—పందలు, వేలు—నామీదపడకండి—గ్గు—గ్గు...హాఁ...

గట్టిగా కళ్ళు మూసుకొన్నా పిశాచాలు నృత్యం చేస్తున్నాయ్. అస్థిపంజరాలు ఆడుతున్నాయ్. భీకరంగా నినాదాలు చేస్తున్నాయ్. దవడలు ఆడిస్తూ మాంసంలో వున్న ఒకే ఒక యెముకలపోగుమీద వురుకుతున్నాయ్. గుండెను పీకుతున్నయ్. మాంసాన్ని ముక్కలుచేసి పంచుకొంటున్నాయ్. 'అమ్మో'—అని పెద్ద అరుపుతో నిర్విరామంగా పనిచేసే ఒకే ఒక అవయవం శాశ్వతవిరామంతో సంతృప్తి పొందింది. భూతాలను చూడలే పిక. భూతాలే యీ భౌతిక దేహాన్ని చూడగలిగితే నీతిలేని మని పని దూరంగా తప్పుకుంటాయ్!

తెల్లవారిందింది. తొలికోడి కూసింది. వూరిలో గలాభా. మునసబు రిపోర్టు వ్రాసి అర్జంటుగా

పంపించాడు సైకిలుమీద ఒక మనిషిని. వూరికి కొత్త దూరంలో సినీమానుంచి తిరిగిస్తున్నవారికి అయన సైనం యెరుకపరచాడు. ముసలివాళ్లను యింట్లో పెట్టి సినీమా కెంగు కొచ్చామని వెంకట్రావ్ భాగస్వాములు నెత్తీ నోరూ మొత్తుకుంటున్నారు. కాంతం 'పోలీసులు వచ్చి దొంగలను పట్టుకుంటారు' అని ఓదారుస్తోంది ఆడవాళ్లని. ఓదార్చినా ట్లుంటే యేడుపు ప్రతి హెచ్చుతుంది. కాంతంకూడ కన్నీరు తెచ్చుకొని 'యే వెధవలకు పుట్టిందో ఆ పాడు బుద్ధి. పాపానికి ఫలితం అనుభవిస్తా రక్తస్పర్శ' అని పరిపరివిధాల ఓదార్చింది.

కాంతం యింట్లో కాలు పెట్టింది. భర్తకోసం యిల్లంతా ఒక్కసారి గాలించింది. భర్తజాడ లేదు గాని, భర్త వ్రాసినజాబు టేబిలుమీద వుండగా తీసి యిలా—

'కాంతం! జన్మజన్మాలకు నా భార్యవుకదే. వ్రాయటానికి కూర్చున్నా గాని చేతిలోని కలం సిరాని కక్కుతోంది. నా జీవితం—నీ జీవితం—ఇదే నే నెన్నో సార్లు నీతో అన్న నా ప్రపంచం! నరక స్వర్గాలకు మధ్య నున్న లేదా!!

'నాలాంటి త్రాగుబోతుకు మంచీ చెడ్డా తెలుసుకొనే విచక్షణాజ్ఞానం యెందుకు ప్రసాదించాడా వెర్రి దేవుడు? నన్ను నమ్మినవారిధనం దోచి చచ్చాడు. నేను నమ్మినవారి జీవితాన్నే దో చేస్తున్నానని భయంగా వుంది—రక్తస్పర్శ!!

'శరీరంఅంతా పీకెదుతోందని, బాధ తక్కువైనా చచ్చిపోతున్నట్లు నటించి త్రాగటానికి పరుగెత్తే వాడిని. మనసు కట్టుకోలేనివాడిని, మంచి చెప్పి ఆచరించలేనివాడిని త్రాగి నీ ఒళ్లెందుకు హూనం చెయ్యాలి? ఇదే నన్ను నలిపివేస్తున్న విషయం. నీ కున్న సంతృప్తి నా కెందుకు లేకపోవాలి? నీ కున్న గుండెధైర్యం నాకెందుకు దూరంగావాలి? ఇవన్నీ తలచుకుంటుంటే యీ జన్మలో నీకూ నాకూ వుస్తె ముడివలన సంబంధమే కానీ హృదయాలవలన కాదేమో?

'ముందుగానే వ్రాస్తున్నా. దోచాక మన సెలా వుంటుందో. నగలు, డబ్బు తెస్తాననే ధైర్యంగా వుంది. అది నా డబ్బే. కాని, లోకం నీవుకూడ దొంగ డబ్బంటారు, నీతిలేని కార్యమంటారు. యింత డబ్బు త్రాగుడుక్రింద తగలేశాను. పేదలకు ఒక్క కానీ ధర్మం చెయ్యలేదు. యీ డబ్బు నీ కిచ్చినా నీవు పుచ్చుకోవని నా దృఢవమ్మకం. యీ దోచినడబ్బుతో యిల్లు వదలి పేదలకు పంచిపెట్టి జైలుకుపోతాను. విడిపించటానికి ప్రయత్నం చెయ్యకు. సంఘం పెట్టిన నియమాన్ని బట్టి నాతోనే నీసంబంధంకాబట్టి ప్రయత్నం చేస్తే నీకే నష్టం. జైలులో వుంటే ఆ మన సెలా కట్టుబడదో చూస్తాను. నా యీ పనివలన రెండు లాభాలు—పుణ్యం; జీవితం చక్కబడటం. వందలు బదులుగా వేలు దోచటానికి వెళ్తున్నా. యెవరికీ దొరక ననే నా ధైర్యం.

'నీతో త్రాగ నన్నా. కానీ ఆఖరురోజు త్రాగాలని మనసుపోతోంది. త్రాగి తెలివి తెచ్చుకొని యెక్కడో నీవు వూహించలేని చోటుకు పోతాను. జైలు అధికారుల ధర్మమా అంటూ కష్టపడటం నేర్చుకుంటాను. అప్పుడే మన యిద్దరం క్షేమంగా కాలం గడపగలమని నా ఆశ.

'అదిగో గోడగడియారం పదికొట్టింది. కలంలో సిరాకూడా ఆఖరు.

నీ—

వెంకట్రావ్'

ఉత్తరం చేతిలోనుంచి జారిపోయింది. కళ్లల్లో నీరు తిరిగిందిగాని జారి క్రిందపడలేదు. అలా శిలా ప్రతిమలా నిలుచుండిపోయింది. 'నీతిలేని కార్యం చెయ్యంది నిలవలేక పోయా రన్నమాట! దొంగలు రాకుండా యింటెని చూస్తానని దొంగతనానికివెళ్లారు! త్రాగనని ఒట్టువేసి మాట నిలుపుకోలేకపోయారు! దుర్బలులయ్యారు. నాతో మీ అసలు మనసును చెప్తే నేనే స్తంభానికి త్రాళ్లతో కట్టి త్రాగుడు మానిపించి వుందునే—హా జీవితం!' అనుకుంటూ ఆ ప్రతిమ పెద్ద వీధిగుండా కదులుతోంది. చూచేవారు ఆశ్చర్యపోతున్నారు. యీ ఘోషాస్త్రీ యిలా రావటంతో వీధిఅరుగుమీద కొందరు గ్రామపెద్దలతో కూర్చున్న మునసబుగారితో 'బాబూ 'దొంగలుదొరికారు. నాభర్త

దొంగతనం చేసి పరారయ్యారు. ఆయన శరీరంలో అర్ధ భాగాన్ని నేను. నన్ను దయచేసి జైలుకుపంపండి'— ఆమెమాటల్లో గంభీరత, నటనలో శాంతం గోచరిస్తోంది. అందరూ ఆమెవేపు జాలినిండిన కళ్లతో చూస్తున్నారు. పరుగెత్తుకొని వచ్చాడు కాంతంచిన్న మామ. 'మగెవరూ కాదండీ మునసబుగారూ! అదిగో ఆ స్రాసుబోతువెనకే. వెంకట్రావ్. ఇదిగో పెరటి ముళ్లపొదదగ్గర వాడి వ్రాటకలం దొరికింది.వాడే,వాడే'. అని ఆత్రుతగా చెప్పుకపోతున్నాడు. కాంతం తల దించి అలా నిలుచునే వుంది. ఇంతలో యింకొకడు పరుగెత్తుక వచ్చి 'బాబూ! వెంకట్రావుగారు వల్లకాడులో పచ్చిపడున్నారు. కాకులు, గద్దలు మూగుతున్నాయి'.

'హాఁ' అంది కాంతం. నీటితో నిండివున్న కళ్లనుంచి ప్రవాహం పుటికి ప్రవహించింది. అధిక దుఃఖం మానవులను పిచ్చివాళ్లగానైనా చేస్తుంది. లేదా గుండెనైనా ఆపుతుంది. ఆ దొంగతనానికి శిక్ష అనుభవించంది కాంతం చనిపోదేమో!

పోలీసులు వచ్చారు. ఇల్లంతా సోదాచేశారు. పెట్టెలో నగలు, డబ్బు దొరికింది. కాంతంకు వ్రాసిన ఉత్తరంకూడా దొరికింది. శవపంచాయితీకూడా జరిగింది. ఆమెమాట విన్నవారెవరు ? ఆమె జైలుకు వస్తానంటుంటే కనికరం, కళ్లనీరూ అందరినీ చుట్టుముట్టింది. డోలీకట్టి శవపరీక్షకు పట్నం తీసుకపోతున్నారు వెంకట్రావ్ భౌతికశరీరాన్ని. 'నన్ను శిక్షించండి. ఆ దొంగతనం నే చేస్తే ఒకటి కాదు. నా భర్త చేస్తే వేరొకటి కాదు' అంటూ ఆమె వెనుక పరుగెత్తబోయింది. ఆడంగులు ఆమెను వారించి పట్టుకున్నారు.

వెళ్లిపోతున్న డోలీవేపు చూచి బిగ్గరగా నవ్వుతూ "హా హా హా. దొంగ. నీతిలేని చావు. ఛీ ఛీ జన్మజన్మాలకు భర్త ఛీ ఛీ వద్దు వద్దు. చావటానికి జైలుకు పోవడానికి నీతిలేని పని ఛీ ఛీ వద్దు వద్దు హా హా హా..." తల విరగబోసుకుని నవ్వే ఆమెవేపు చూసి అందరూ కళ్లల్లో నీరు తెచ్చుకుంటున్నారు.

మాటాడితే 'పిచ్చిదానా' అని సంబోధించిన వెంకట్రావ్ పిచ్చిదాన్ని చూడలేకపోయాడు. దోచే ప్రపంచానికి సాయంచేసిన కలం దోచినవానికే చూపించినందుకు దానిపై నుండిన ద్వేషాన్ని కాల్చుకోలేకపోయాడు.

సాయంత్రమయేసరికి వచ్చిన తండ్రివేపు మూచి— 'ముంజ—హాఁ' అంటూ నిశ్చేష్టురాలైంది. అప్రయత్నంగా చెవులు మూసుకుంది. అక్కడ నిలువలేక యెక్కడికో పరుగెత్తిపోయింది. అవధాన్లు గోడుకు చేరబడలేదు. యేడుస్తూ భార్యలా తల బాదుకుంటున్నాడు.

భూప్రదక్షిణము

శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య

ఆధునిక యుగములో, అనగా గత నాలుగువందల సంవత్సరములుగా—ఒక్కొక్క కాలమందు ఒక్కొక్క దేశము ప్రపంచమందంతట అగ్రస్థానము వహించుటకు ప్రయత్నించెను. ౧౬ వ శతాబ్దమున స్పెయిన్ దేశము, ౧౮ వ శతాబ్దమున ఫ్రాన్సు ఇంగ్లండు దేశములు, ౧౯ వ శతాబ్దమున ఇంగ్లండు జర్మనీ దేశములు, ప్రస్తుత కాలమున అమెరికా రషియా దేశములు ఈ స్థానమునకై ప్రయత్నించినవాటిలో పేర్కొనదగియున్నవి. ఇవన్నియు పాశ్చాత్యదేశములు. రాజకీయముగ ప్రాబల్యమును సంపాదించుటయే వీటి ఉద్దేశము. ఏషియాఖండములో ఆధునికయుగమందు ఇట్టి ప్రయత్నము గావించిన దేశములు లేవని దీని భావము కాదు. కాని ఒక జపాన్ దేశముతప్ప ప్రాగ్దేశములలోని మరి ఏదేశముకూడ ఇట్టి ప్రయత్నమునకు దిగినది లేదు. మొగలాయీసామ్రాజ్యమువాటి భరతఖండముగాని, చైనాదేశముగాని ఈలాటి ఉద్యమమును తలపెట్టియుండలేదు. ఈ కారణముచేతనే ఆధునికయుగమును యూరోపియనుల యుగమని చరిత్రకారులు పేర్కొనుచున్నారు. యూరోపియనుల యుగమనగా యూరోపియనుల ప్రాబల్యము ప్రపంచమందంతట వ్యాపించిన యుగమని అర్థము. అమెరికా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలెండులు పూర్తిగా యూరోపియనుల నివాసస్థానము లగుటయు, ఆఫ్రికాఖండములో చాలభాగము వందును, ఆసియాఖండములో అనేకదేశములందును వారిప్రభుత్వము స్థాపితమగుటయు దీనికి తార్కాణము.

ప్రస్తుతము ఈ ప్రపంచపు ఆధిపత్యమునకై పోరాడుచుండునవి అమెరికా రషియా దేశములు. ఇందులో ఏది గెలుచునో, ఏది ఓడిపోవునో చూడవలసియున్నది. ఇవి కోరుచుండునది ప్రపంచఆధిపత్యమగుటచేతను, ఇతరదేశములను తమ పలుకుబడిలోనికి తెచ్చుకొనినగాని వీటి యుద్దేశములు నెరవేరజాలని కారణముచేతను, వీటిని పరిపాలించు ప్రభుత్వముల వారు దినదినము వేయుచుండు ఎత్తులు అన్నిదేశముల వారు గమనించవలసియున్నది.

అమెరికా అధ్యక్షపదవికై నవంబరు ౨ వ తేదీన జరిగిన ఎన్నికల ప్రాధాన్యమును ఈ దృష్టినుండియే గుర్తించవలెను. ఈ ఎన్నికలలో ట్రూమన్ గెలుచుటయు, డ్యూయీ ఓడిపోవుటయు సంభవించెను. మనకు ఎన్నియో వేల మైళ్ళ దూరమందుండు అమెరికాలో ఎవరు అధ్యక్షు లైన మన కేమి అను ఉదాసీనభావము తగినది కాదు. ఏలనగా: దీనిమూలమున అన్నిదేశముల వ్యవహారములలో కొంత మార్పు కలుగుట తప్పదు. ట్రూమన్ ఇదివరకు మూడుసంవత్సరములుగ అధ్యక్షుడుగ నుండినవాడు. అమెరికాప్రజలు తిరిగి అతనినే ఎన్నుకొనుటవలన అత డిదివరకు అనుసరించుచుండిన రాజనీతిని వారు ఆమోదించి రనియు, అట్టి రాజనీతిని మరింత పట్టుదలతో అతడు అనుసరించు ననియు స్పష్టమగుచున్నది. మరి నాలుగు సంవత్సరముల కాలము అతడు అధ్యక్షుడుగ నుండును. ఈ నాలుగు సంవత్సరములలో అమెరికాదేశపు అంత

రంగికవ్యవహారములలోను, విదేశవ్యవహారములలోను అతడిదివరకు తలపెట్టిన ఉద్దేశముల నన్నిటిని ఎక్కువ దీక్షతో అతడు సాధించుటకు ఈ ఎన్నికవలన ఎక్కువ అవకాశము ఏర్పడినది.

ఈ ఎన్నికలలో ఇంకొక విశేషముకూడ ఉన్నది. అధ్యక్షుని ఎన్నికలతోబాటు అమెరికాలో కాంగ్రెసు అను పేర నుండు కేంద్రశాసనసభలకుగూడ ఎన్నికలు జరిగెను. అందులో ట్రూమన్ పక్షమగు డెమాక్రాటిక్ పక్షమునకు చెందిన అభ్యర్థులే అధిక సంఖ్యాకులుగ ఎన్నుకొనబడిరి. ఇదివరకు—అనగా ఎన్నికలకు పూర్వ ముండిన—కాంగ్రెసులో అతని ఎదటిపక్షమువారు అధికసంఖ్యాకులుగ నుండినందున అతని ఉద్దేశములు సులభముగ కొనసాగకుండెను. ఇప్పు డట్లు గాక, అతనికి అనుకూలమగు శాసనసభ ఏర్పడినకారణమున, అతడు తలపెట్టిన కార్యము లన్నియు జరుగు నని చెప్పవచ్చును.

ట్రూమన్ ఉద్దేశములు ఏలాటివి అన్న ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. అంతరంగికవ్యవహారములలో ఇతడు కొంతవరకు నీగ్రోలయొక్కయు, కార్మికులయొక్కయు పక్షపాతి. అమెరికాలో సుమారు ౧౪౦ లక్షల నీగ్రో లున్నారు. వీరు నల్లరంగుజాతివా రన్నకారణమున అచ్చట బహుసంఖ్యాకులుగ నుండు శ్వేతజాతివారు వారిని అత్యధికముగ అనాదరించుచుందురు. అస్పృశ్యతవలన మన దేశములోని హరిజనులు ఇదివరకు పడుచుండిన బాధలకంటె నీగ్రోలు పడుచుండు బాధ వేయిరెట్లు ఎక్కువగ నున్నది. ఇదిగాక అస్పృశ్యత తొలగిపోవలె ననియు, సవర్ణులు అవర్ణులు సమత్వసిద్ధాంతము ననుసరించి ఒకేజాతిగ ఏర్పడవలె ననియు విశ్వసించనివారు మన దేశములో ఒక్కరుకూడ లేరు. అస్పృశ్యులు అస్పృశ్యులుగనే ఉండవలె నని వాదించు మూర్ఖులు, పూర్వాచారపరాయణులు లే రని చెప్పవచ్చును. కాని అమెరికాలోని పరిస్థితులు ఇట్టివి కావు. నీగ్రోలు శ్వేతజాతులవారితో సమత్వము ననుభవించుట కర్హులని చెప్పువారి సంఖ్య చాల తక్కువ. వారి ఉద్ధరణమునకై పాటుపడువా రెందరో లేరు. అట్టి స్థితిలో వారిపట్ల సానుభూతిని చూపుటకు ట్రూమన్ సంకల్పించియున్నాడు. అతని సంకల్ప మిట్టిది యని గ్రహించికూడ, వారు లతనిని ఎన్నుకొనుటనుబట్టి, వారుకూడ కొంతవరకు నీగ్రోలవిషయమై తమ యభిప్రాయములను మార్చుకొనుచున్నా రని చెప్పుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది. ఇదిగాక ట్రూమన్ కార్మికులయందు ఎక్కువ పక్షపాతము కలవాడు. సమ్మెలు అక్రమము లనియు, సమ్మెలలో దిగు కార్మికులను కొన్ని పరిస్థితులలో శిక్షింపవచ్చు ననియు విధించిన శాసనములకు విరోధి. కంట్రోలుద్వారా వస్తువుల ధరలను తగ్గించి సామాన్యప్రజల స్థితిగతులను చక్కజేయవలె నని కోరువారిలో అత డొకడు. కనుక ఈలాటి వ్యవహారములన్నిటిలో ట్రూమన్ వాని ఉద్దేశములను సాధించుకొనగల డని ఊహించవచ్చును.

విదేశవ్యవహారములలో అతడు ఒక ప్రధాన సంకల్పము గలవాడు. రషియాయొక్క రాజకీయ ప్రాబల్యముగాని, రషియా అనుసరించుచుండు కమ్యూనిస్టుతత్వముగాని ప్రపంచమందంతట వ్యాపించకూడ దని అతని ఉద్దేశము. ఇట్టి వ్యాప్తికై రషియా చేయుచుండు ప్రయత్నముల నన్నిటిని విఘాతముగావించుటకై అత డిదివరలో ఎంతో కృషి చేసినవాడు. అతని ప్రత్యర్థులలో నొకడగు వాలేసు రషియాయెడల మైత్రిని ప్రకటించినవాడు. అట్టివానిని ఓడించి, ట్రూమనునే గెలిపించుటచేత అమెరికా ప్రజలు రషియాప్రాబల్యమును, కమ్యూనిస్టుతత్వమును ఖండించుటకు సిద్ధపడినవా రనియు, అవసరమైనయెడల యుద్ధము చేసికూడ రషియాను వారు అరికట్టుటకు తలచియున్నా రనియు స్థిరమయ్యెను. రషియా అమెరికాలమధ్య ఇదివరలో ఏర్పడిన విరోధము మరింత వృద్ధియగునే గాని తగ్గజాల దని ట్రూమన్ ఎన్నిక ఋజువుచేసిన దని చెప్పవచ్చును.

రషియాయొక్క బలమును తగ్గించుటకు ట్రూమన్ అనుసరించిన మార్గము లన్నిటిలో పశ్చిమ యూరపుదేశము లన్నిటికి ఆర్థికముగ సహాయముచేసి, అచ్చట అమెరికాయొక్క సైనికశిబిరములను, నౌకాశ్రయములను, విమానాశ్రయములను స్థాపించుకొని,

ఈదేశములు రషియావలన కాకుండ రక్షించుట ఒక ప్రధానసాధనము. ఇందుకై సంవత్సరమునకు అతడు కోట్లకొలది ద్రవ్యమును ఈ దేశములలో ఖర్చుపెట్టుచున్నాడు. ఈ పని కొనసాగుటలో ఇంగ్లండుదేశము అమెరికాతో సంపూర్ణముగ కలిసి పనిచేయుచున్నది. దీనిమూలమున పశ్చిమయూరపులోని (౧) ఇంగ్లండు, (౨) ఫ్రాన్సు, (౩) హాలెండు (౪) బెల్జియం, (౫) లక్సెంబర్గ దేశములైదును ఒకకూటముగ ఏర్పడి సన్నిహితసంబంధము కలవై ప్రవర్తించుచున్నవి. ఇవి ఆర్థికవ్యవహారములందే కాక దేశరక్షణవ్యవహారములందు కూడ కలిసియున్నవి. యుద్ధకాలమున ఏయేదేశముల వారు ఎంతటి బలమును సిద్ధపరచవలసినదియు, దానిని ఎవరి నాయకత్వమున నడపవలసినదియు, ఎట్టి ఆయుధ సామగ్రినివారు సమకూర్చుకొనవలసినదియు వా రిదివరకే నిశ్చయించుకొనియున్నారు. ఈ కూటమికి ఆర్థికముగ మాత్రమే కాక సైన్యములద్వారాకూడ సహాయము చేయుటకు ట్రూమన్ ఇదివరకే సంకల్పించియుండెను. ఇప్పుడు ఆ సంకల్పము సిద్ధించుటకు ఎక్కువ అవకాశ మేర్పడినది.

పశ్చిమయూరపుకూటమిని బలపరచుటకై ఇటలీ దేశమునుగూడ అందులో చేర్చుటకు ఇప్పుడు సంప్రతింపులు జరుగుచున్నవి. రషియాను లొంగదీయుటకు గాని, కమ్యూనిస్టువ్యాప్తిని అరికట్టుటకుగాని ఐక్యజాతిసమితి నిరుపయోగ మని ప్యారిసులో ప్రస్తుతము జరుగుచుండు సమితిమహాసభయొక్క చర్యలు స్థిరపరచుచున్నవి. అణుశక్తిఉపయోగమునుగురించియు, ఆయుధవిసర్జనమునుగురించియు, సమితియాజమాన్యమున సైన్యమును తయారుచేయుటనుగురించియు, రషియాకును, అమెరికా ఇంగ్లండులకును మధ్య ఇదివరలో ఏర్పడిన అభిప్రాయభేదములు నవంబరుమాసములో ఎంతమాత్రము తగ్గలేదు. రషియామూలమున తమ కేమైన ప్రమాదము సంభవించినయెడల ఐక్యజాతిసమితిద్వారా దానిని నిరోధించవచ్చు నను ఆశ అమెరికా మొదలైన దేశములవారికి రోజురోజుకు తగ్గిపోవుచున్నది. అందుచేత పశ్చిమయూరపుకూటమివంటి ప్రాంతీయ సంస్థలద్వారా తమ ఉద్దేశములను నెరవేర్చుకొనుటయే కర్తవ్య మను అభిప్రాయము వారిలో వృద్ధిగాంచుచున్నది. బ్రిటిషువారుకూడ ఏదో ఒకవిధముగ వారి కామన్వెల్తుకూటమిని నిలబెట్టుకొనుటకు చేయుచుండు ప్రయత్నములకుకూడ ఇదియే కారణము. ప్రజలను రక్షించుటకై ఏర్పడు పోలీసుదళములు చక్కగ పని చేయనప్పుడు ఎవరిఇంటిని వారు రక్షించుకొనుటకు సాధనాంతరములను కల్పించుకొనునట్లు ప్రపంచ శాంతిని కాపాడుటకై ఏర్పరచబడిన ఐక్యజాతిసమితికి ఆ పనిని నిర్వహించుటకు కావలసిన సామర్థ్యము లేదని ఇప్పటికి స్పష్ట మగుటచేత స్వరక్షణార్థమై ఆయాదేశములవారు వారివారికి తోచిన విధానములను సృష్టించుకొనుచు, ఇదివర కున్నదానిని బలపరచుకొనుచు ఉన్నారు. పశ్చిమయూరపుసమాఖ్య, బ్రిటిషు కామన్వెల్తు ఈలాటివి.

పశ్చిమయూరపుకూటమి బలపడుటలో కొంతవరకు నవంబరుమాసములో ఒక అంతరాయ మేర్పడినదని చెప్పవచ్చును. ఈ సమాఖ్యలో ఫ్రాన్సుదేశము కీలకస్థానము వహించియున్నది. ఆ దేశములో కమ్యూనిస్టుపక్షమువారు అధికసంఖ్యాకులు కాకున్నను అనల్పమైన ప్రాబల్యము కలిగి, కార్మికసంఘములనేకములపై నాయకత్వము వహించి, అక్టోబరులో ఒక బ్రహ్మాండమైన సమ్మెను లేవదీసి నవంబరులో చాలకాలమువరకు నడిపిరి. మామూలుగ సమ్మెల యొక్క ఉద్దేశము కార్మికుల వేతనములను వృద్ధిచేసి, వారి ఆర్థికస్థితిగతులను చక్కబరచుట. కాని కమ్యూనిస్టులు లేవదీయు సమ్మెలయొక్క ఉద్దేశ మిదిమాత్రమే కాదు. కార్మికు లనుభవించు ఆర్థికచిక్కులను వారొక మిషగా పెట్టుకొని, ఆ చిక్కులను తొలగించుటకై తాము సమ్మెలు లేవదీయుచున్నట్లు ప్రకటించినను, ఆ సమ్మెలద్వారా దేశమందు అల్లకల్లోలము కలిగించి, ప్రభుత్వమువారు దౌర్బల్యమునకు దిగునట్లు చేసి, తుదకు రాజ్యాధికారమును స్వహస్తగతముగ చేసికొనుటయే వారి ఉద్దేశము. కమ్యూనిస్టు నాయకత్వమున బయలుదేరు సమ్మెలకును, ఇతరుల నాయకత్వమున బయలుదేరువాటికిని గల ఈ ప్రధాన భేదమును గమనించవలెను. ఎట్లో ఫ్రెంచిప్రభుత్వము

వారు ఈ సమస్యలను అణచివేయగలిగిరిగాని శాశ్వతమైన శాంతిపరిస్థితులను కల్పించలేకున్నారు.

ఫ్రాన్సుదేశములో ప్రస్తుతము డీగాల్ అను ప్రముఖనాయకు డొకడున్నాడు. ఇతడు కమ్యూనిస్టులకు పరమవిరోధి. సాధారణమైన సోషలిస్టు విధానముకూడ ఇతనికి గిట్టదు. ఇతడు ఒకమోస్తరు నియంతృత్వవిధానమును స్థాపించి ఫ్రెంచిజాతియొక్క పేరుప్రతిష్ఠలను పునరుద్ధరింప సంకల్పించినవాడు. జర్మనీ, జర్మనులు అన్న ఇతనికి అపరిమితమైన బెదురు. మూడు పర్యాయములు—గత ౭౦ సంవత్సరములమధ్య—జర్మనులచేత ఫ్రెంచివారు దెబ్బలు తిన్నవారగుటయే ఈ భయమునకు కారణము. రెండవ ప్రపంచయుద్ధమూలమున అధఃపాతితులైన జర్మనులు ఎన్నటికీకూడ తలయెత్తకూడదని ఇతని దీక్ష. ఫ్రాన్సులో ఇతనికి గల పలుకుబడి కంతకు ఇదియే కారణము. నవంబరులో శాసనసభకై జరిగిన ఎన్నికలలో ఇతని పక్షమువా రనేకులు జయముగాంచిరి. ందుచేత ఇతని ప్రాబల్యము హెచ్చుచున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇది మరికొంచెము వృద్ధిగాంచినయెడల దేశమున కితడు నియంతయై హిట్లరు జర్మనీని నడిపిన విధమున కొంతవరకు ఇతడు ఫ్రాన్సును నడుపునని అనుట అతిశయోక్తి కాదు.

జర్మనీవిషయమై డీగాలు కున్న అభిప్రాయములకును, ఇదేవిషయమై బ్రిటిష్, అమెరికావారికి గల అభిప్రాయములకును గల భేదము గమనించదగియున్నది. పశ్చిమయూరపుదేశముల ఆర్థికస్థితి చక్కబడుటకు జర్మనీలో ఉత్పత్తియగు బొగ్గు, ఇనుము, ఉక్కు మొదలైన సామగ్రి అత్యవసరమని రెండుపక్షములవారు అంగీకరించుచున్నారు. ఈ సామగ్రిని రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు పూర్వము జర్మనులు ఎంత అధికముగ తయారుచేయుచుండిరో అంత అధికముగ ఇకమీదటకూడ తయారుచేయవలసిఉన్నదనికూడ వీరు అంగీకరించుచున్నారు. కాని ఈ తయారగుట అంతయు ఎవరి అధీనమున జరుగవలెను? తయారైన సామగ్రి ఫ్రెంచివారు, ఇతరులు ఎంతెంత వినియోగించవలెను? పంపకము ఏపద్ధతిని జరుగవలెను? అన్న విషయములనుగురించి విపరీతమైన అభిప్రాయభేద మేర్పడియున్నది.

జర్మన్ కార్మికులయొక్కయు, నాయకులయొక్కయు సహకారము లేక ఆ దేశములోని బొగ్గుగనులనుగాని, ఇనుము ఉక్కు పరిశ్రమలనుగాని నడుపుట సాధ్యముకా దనియు, ఆ కారణముచేత కొంతవరకైన వీటిని వారి అధీనమం దుంచుట అవసర మనియు, వారి అధీనమును బొత్తిగ మాని అన్నిటిని తమ యాజమాన్యమున ఉంచుకొని బ్రిటిష్ అమెరికా ఫ్రెంచివారు ఈ పరిశ్రమలను నడుపుట ఆకాశమందు హర్మ్యములు కట్టజూచుట అని బ్రిటిష్ అమెరికనుల వాదము. జర్మనులు యుద్ధమందు ఓడిపోయిన మాట వాస్తవమే. కాని అంతమాత్రముచేత వారి సహకారసానుభూతులు లేక జర్మన్ సామగ్రిని తయారుచేయుటకు వీలగునా? ఈ సామగ్రీసహాయము లేక పశ్చిమయూరపుదేశములోని తక్కినదేశములు ముందుకు రాగలవా? ఇవి ముందుకు రానియెడల రషియామూలమునను, కమ్యూనిస్టులమూలమునను పశ్చిమయూరపునకు రానున్న ప్రమాదమునుండి తప్పించుకొనుట సాధ్యమగునా? కాదనియే బ్రిటిష్ అమెరికావారి అభిప్రాయము. కాని డీగాలు ఈ వాదమును పరిపూర్ణముగ అంగీకరించుట లేదు. పారిశ్రామికముగ జర్మనులు ముందుకు వచ్చినయెడల వారు వారి బలమును ఫ్రాన్సుదేశవినాశమునకై ఉపయోగింతురని అతనినమ్మకము. కాని ఆ బలమును రషియాను అణచుటకై ఉపయోగించవచ్చునని బ్రిటిష్అమెరికావారి ఊహ. బలమును సమకూర్చుకొన్నతర్వాత జర్మనులు ఫ్రెంచివారిపై విరోధమును వహింతురా అన్నదే ఇప్పు డేర్పడిన సమస్యలలో గడ్డుదిగ నున్నది.

ఈ సమస్య పరిష్కారమగుటకై నవంబరులో ఈ మూడుదేశముల ప్రభుత్వప్రతినిధులకు లండనులో అనేకసంప్రతింపులు జరిగినవి. ఇంకను జరుగుచున్నవి. ఓడిపోవుటకు పూర్వము జర్మనీ ఎంత ప్రమాదకరముగ నుండెనో ఓడిపోయినతర్వాతకూడ అంత ప్రమాదకరముగ నున్నది.

కాని కమ్యూనిస్టుత్వమును, రషియాయొక్క ప్రాబల్యమును అరికట్టుటకు పశ్చిమయూరపుదేశముల

నైపు దృష్టిని కేంద్రీకరించుట తగిన సాధనమా అన్న సంశయము అనేకులకు ఇదివరకే ఉండెను. ప్రస్తుతము చైనాలో ఏర్పడుచున్న పరిస్థితుల మూలమున ఈ సంశయము మరింత బలపడినది.

నవంబరులో కమ్యూనిస్టులు చైనాలోని ప్రధాన రాష్ట్రములలో మిక్కిలి ఐశ్వర్యవంతమైన రాష్ట్రమగు మంచూరియాను పూర్తిగ స్వాధీనముచేసికొని, ఉత్తర చైనాను ప్రవేశించి అచ్చటి రాష్ట్రములను కొన్నిటిని వశపరచుకొని, తుదకు చైనాకు ప్రధానపట్టణమగు నాంకింగుపై దాడిచేయుచున్నారు. కొన్దిరోజులలో ఇదికూడ వారి స్వాధీనమైనను కావచ్చును. అది జరిగిన యెడల చైనాలో సగభాగము కమ్యూనిస్టు పాలనలోనికి వచ్చిన ట్లగును. అనగా సుమారు 20కోట్ల జనము వారికి వశు లగుదురు. పశ్చిమయూరపులోని జనసంఖ్యకూడ ఇంతటిదే. కాని ప్రమాదము ఇంతటితో మాత్రము ఆగదు. ఉత్తరచైనాను ఆక్రమించిన కమ్యూనిస్టులు దక్షిణచైనానుకూడ మ్రింగివేయగలరు. 40 కోట్ల జనము గల చైనాఅంతయు వారి పాలనలోనికి వచ్చినతర్వాత కమ్యూనిస్టువ్యాప్తిని అరికట్టదలచుట సముద్రతరంగములను అరికట్ట ప్రయత్నించుటయే. ఇదిగాక ఆగ్నేయ ఆశియాలోని ఇండోనీషియా, ఇండోచైనా, మలయా, సయాం, బర్మాదేశములలో ఇదివరకే కమ్యూనిస్టులు ప్రబలియున్నారు. అధికారమును సంపాదించుటకై వారు యుద్ధములను గావించుచున్నారు. కొంతవరకు చైనాలోని కమ్యూనిస్టులే వారికి అండగా నిలబడి యున్నారు. ఇట్టి పరిస్థితులలో చైనాదేశములో చాల భాగము కమ్యూనిస్టుల అధీనమైనయెడల ఈ దేశములు కూడ కమ్యూనిస్టుపాలనలోనికి వచ్చుట సులభ మగును. ఇదంతయు కొద్దికాలములోనే జరుగవచ్చును. కొరియాలో ఉత్తరభాగమంతయు ఇదివరకే వారి పాలనలో నున్నది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో అమెరికనులు వారి దృష్టిని వారి ఆర్థికసహాయమును ఒక పశ్చిమయూరపుదేశము లందుమాత్రమే కేంద్రీకరించుట లాభకారి యగునా? అన్న సందేహము కలుగకమానదు. తూర్పుఏషియా అంతయు కమ్యూనిస్టుమయమైనయెడల దానిని నిరోధించుటకు అమెరికావారికి సాధన మేమి కలదు?

ఈ ఆందోళనలోనే ట్రూమన్ ఇప్పుడు పడి యున్నాడు. చైనాలోని కమ్యూనిస్టులతో అనేక సంవత్సరముల నుండి యుద్ధము సాగించుచున్న చియాంగ్ షేకుకు సహాయము చేయుటయా, మానుటయా అన్నదే అతనిని కలవరపరచుచుండు ప్రశ్న.

ఇందులో సాధకబాధకములు రెండును కలవు. సహాయము చేయనియెడల తూర్పుఏషియాఅంతయు కమ్యూనిస్టుపాలనక్రిందికి వచ్చుట తథ్యము. ఇది జరిగిన యెడల మూడుసంవత్సరములుగ ట్రూమన్ ఏర్పరచు కొన్న సంకల్పమంతయు భగ్నమైనట్లే. కాని ప్రస్తుత పరిస్థితులలో చియాంగుకు సహాయముచేయుట సాధ్యమా, దానివలన ప్రయోజన మేమైన ఉండునా? అన్నదికూడ ట్రూమన్ ఆలోచించవలసియున్నది.

ఇరవై సంవత్సరములుగ చియాంగ్ చైనాకు నియంతగ నున్నాడు. కాంగ్రెసుపక్షమునకు [illegible] లో మనదేశమందు ఎంత పలుకుబడి ఉండెనో, అంత కంటె ఎక్కువపలుకుబడి అతని పక్షమగు కోమింటాంగుపక్షమునకు ఉండెడిది. ప్రజలందరు అతనే దేశరక్షకుడు కాగల డనియు, అతని పక్ష మొక్కటియే అనుసరణీయమైన దనియు భావించి ప్రవర్తించుచు వచ్చిరి. వారి ఆశలు నిరాశలు కాకుండ అతడు దేశమును జపానువారినుండి రక్షించి స్వాతంత్ర్య స్థాపకు డయ్యెను. కాని ఈవిజయము లభించినతర్వాత, గతమూడుసంవత్సరములలో అతని ప్రభుత్వము ప్రజల ఆదరమునంతను కోల్పోయెను. ప్రభుత్వాధికారులు స్వలాభపరులై, లంచగొండులై ప్రజలను పీడించ సాగిరి. సైన్యాధిపతులు కమ్యూనిస్టులతో యుద్ధము చేయుటకు బదులు తమలో తాము యుద్ధమునకు దిగిరి. సైనికులు అమాయకులగు ప్రజలపై బడి వారిని దోచు కొనసాగిరి. ప్రభుత్వమువారు సామాన్యులపై విస్తారము లగు పన్నుల విధించి, వచ్చిన ఆదాయములో చాల భాగమును ప్రజలసౌకర్యములకుగాక సైన్యముక్రిందను, ఉద్యోగస్థులజీతములక్రిందను ఖర్చుపెట్టదొడగిరి. ఖర్చులకు కావలసిన ఆదాయమునంతను పన్నుల మూలమున సంపాదించలేక చెలామణీద్రవ్యమును విపరీతముగ వృద్ధిచేసిరి. అందుచేత అవసరపదార్థముల ధరలు

కేయి రెట్లు పెరిగి జీవితమే దుస్తరమయ్యెను. జమీందారీవిధానమును, ధనికుల దౌర్జన్యమును తొలగించి రైతుల స్థితిగతులను చక్కజేయుటకు కావలసిన సంస్కరణము నొక్కదానినిగూడ ప్రభుత్వము చేయలేక పోయెను. చియాంగ్ ప్రభుత్వము మూలమున లాభము లేకపోవుటయేగాక ప్రజ లనుభవించు కష్టములు దుర్భరము లయ్యెను. అతని పేరుప్రతిష్ఠలు అడుగంటెను. ఇదివరకు అమెరికనులు అతనికి చేయుచుండిన సైనిక సహాయమును అతడు చక్కగ వినియోగింపలేక పోయెను. వారు పంపిన సైన్యసామగ్రి కమ్యూనిస్టుల హస్తగతమయ్యెను. అతనియందు సానుభూతి చూపు ప్రజలు చైనాలో ప్రస్తుతము ఎవ్వరును లేరని చెప్పుటలో అతిశయోక్తి లేదు. అతని ప్రభుత్వముకంటె దౌర్జన్యముతో కూడిన కమ్యూనిస్టుప్రభుత్వమే మెరుగుగనుండు నను భావము దేశమందంతట వ్యాపించియున్నది.

మహామహు డనియు, దేశరక్షకు డనియు ఒకప్పుడు ప్రఖ్యాతిగాంచిన చియాంగ్ ప్రజలదృష్టిలో ఇట్టి స్థితికి వచ్చుట ఆలోచింపదగిన విషయమే.

ఈ కారణముచేతనే ట్రూమన్ చైనాకు సైనిక సహాయము చేయ సందేహించుచున్నాడు. అసమర్థుడును, ప్రజల ఆదరమును కోల్పోయినవాడును అగు చియాంగునకు సహాయముచేయుట వలన లాభము లేదని అతడు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. కాని కమ్యూనిస్టులను అరికట్టుటకు ఉపాయాంతరమేమైన ఉన్నదా?

కమ్యూనిస్టు కోమింటాంగ్ పక్షములుగాక చైనాలో ప్రజాస్వామ్యవిధానమునందు విశ్వాసము గల మధ్యపక్షములు కొన్ని ఉన్నవి. వీటి నాయకులు కమ్యూనిస్టులతో సమాధానము చేసికొని, మిశ్రప్రభుత్వము నొకదానిని స్థాపించి, సర్వవినాశకరమగు అంతర్యుద్ధమును ఆపి, శాంతిభద్రతలను ఏర్పరచి, ప్రజలకు కావలసిన సంస్కరణముల గావించుట కిదివరకు కొన్ని ప్రయత్నముల చేసియుండిరి. అట్టి మిశ్రమ ప్రభుత్వము నొకదానిని స్థాపించుట మంచిదే. కాని కమ్యూనిస్టుప్రమాదము అంతమాత్రముచేత తప్పిపోవునా? కమ్యూనిస్టులు లేని, మధ్యపక్షములవారి ప్రభుత్వమును స్థాపించి, వారికి సైనికసహాయము చేయుట మంచి దని ట్రూమన్ సలహాదారులలో కొందరి అభిప్రాయముగ నున్నది.

తుదకు చైనాదేశములో ఇప్పుడు ఏర్పడిన పరిస్థితులు చైనాకే గాక ఏషియాలోని తక్కిన దేశములకును, అమెరికాకును చిక్కులను కలిగించిన వనుట నిర్వివాదాంశము.

చైనాలో ఏర్పడుచున్న ఇట్టి పరిస్థితులను, ఇండోనీషియా ఇండోచైనా మొదలగు దేశములలో స్వరాజ్యార్థమై ఐరోపియన్ సామ్రాజ్యాధిపతులతో ప్రజలు గావించుచున్న పోరాటములను గమనించియే మన ప్రధానియగు పండిత నెహ్రూ ఐక్యరాజ్యసమితి మహాసభలో గావించిన మహోపన్యాసమున "ఏషియా వ్యవహారములను విస్మరించి ప్రపంచశాంతిని నెలకొల్పుటకై మీరు చేయు ప్రయత్నములు ఎన్నటికిని సఫలములు కాజాలవు. ఏషియాఖండవాసులు ఇంత కాలము నిద్రపోవుచుండినమాట వాస్తవమే. కాని వా రిప్పుడు మేల్కాంచిరి. మరి కొద్దికాలములో వారిని అరికట్టుట సాధ్యము కాదు. వారిని కాదని ప్రపంచసమస్యలను పరిష్కరింపబూనుట హాస్యాస్పదము" అని హెచ్చరించెను. ప్రపంచశాంతికి ఐరోపాకంటె ఏషియాఖండమే కీలక మన్న సత్యమును పాశ్చాత్యులు గ్రహించవలెను.

చైనానుగురించిన వివరములు మనము తెలిసికొనుట నిరర్థకముకాదు. అది మనకు చాల అవసరము. క్రొత్తగ మనము సంపాదించిన స్వరాజ్యమును, స్వాతంత్ర్యమును సామాన్యప్రజల ఉపయోగార్థము వినియోగించినగాని దేశములో శాంతిభద్రతలు స్థిరముగ ఏర్పడి ఐశ్వర్యమభివృద్ధి గాంచ దను గుణపాఠము చైనాయొక్క ప్రస్తుత చరిత్రపాటించుచున్నది.

ఈ సందర్భములో నవంబరుమాసమున మన దేశపు వ్యవహారములలో హర్షింపదగిన విషయ మొకటి కలదు. సంవత్సరమునుండి కాశ్మీరములో పోరుచున్న మన సైన్యములకు కొన్ని ప్రదేశములందు అఖండవిజయము కలిగినది. పాకిస్థాన్ సైన్యములకును, దోపిడి

గాంధ్రదేశము విస్తారనష్టము సంభవించినది. దీనితో పాటు కాశ్మీరవ్యవహారములో పాకిస్థాన్ ప్రభుత్వమువారు దోపిడీగాండ్రకు సహాయముచేసియు స్వయముగ తమ సైన్యముల పంపియు మనపై అధర్మ యుద్ధమునకు దిగి రన్న సత్యమును ఐక్యజాతిసమితివారు నియమించిన కాశ్మీరుఉపసంఘమువారు వారి నివేదికలో ప్రకటించి సమితిమహాసభవారికిని, భద్రతా మండలివారికిని నివేదించిరి. ధర్మాధర్మనిర్ణయములో మన చర్య ధర్మమైన దనియు, పాకిస్థాన్ చర్య అధర్మమైన దనియు ఋజువగుటకు వేరు సాక్ష్యము అవసరము లేదు. కాని లాభ మేమి! ధర్మమును నిల బెట్టి అధర్మమును నిర్మూలనము చేయవలె నను ఉద్దేశము గాని, పట్టుదలగాని భద్రతామండలికి లేని కారణమున కాశ్మీర ఉపసంఘము నివేదిక కాశ్మీరమునుండి పాకిస్థాన్ సైన్యములను తరిమివేయలేకున్నది. ధర్మమును సాధించుటకు మనము మన సైన్యములమీదనే ఆధార పడవలసియున్నది. ఐక్యజాతిసమితి ఉన్నను, లేకున్నను మన వ్యవహారము యథాప్రకారముగానే నడుచుచున్నది.

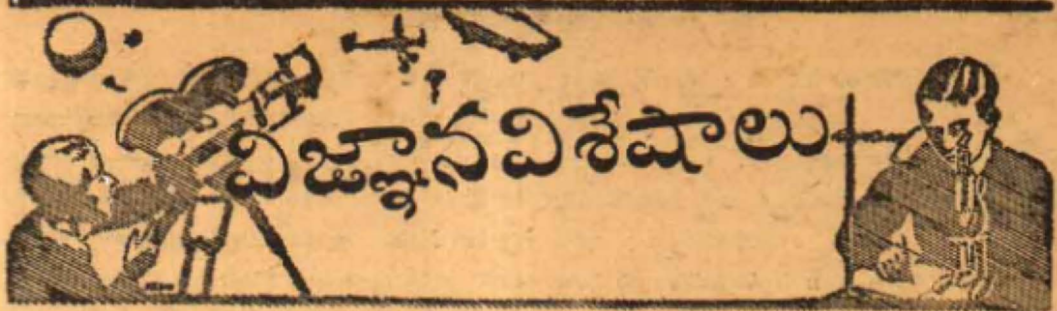
దేశములోని కేంద్రప్రభుత్వమువారు ప్రజల ఐశ్వర్యాభివృద్ధికై తగినశక్తితో పాటుపడలేకపోవుటకు కాశ్మీరులోని యుద్ధ మొకటియే కారణము కాదు. పాకిస్థాన్ ప్రభుత్వమువారు తూర్పుపాకిస్థాన్‌లో నివాసము చేయుచుండు ౧౨౦ లక్షల హిందువులను పెట్టుచుండు బాధయు, దానిమూలమున వారిలో లక్షలాదిగ ఇండియాలోనికి పరుగెత్తివచ్చుటయు, ఈ విధముగ వచ్చినవారికి కావలసిన సదుపాయములను చేయవలసివచ్చుటయు మరియొక కారణముగ ఏర్పడినది. ఇప్పటికి సుమారు ౨౦ లక్షల హిందువులు తూర్పుపాకిస్థానమునుండి పశ్చిమబెంగాలు రాష్ట్రములోనికి పరుగెత్తివచ్చియున్నారు. ప్రతిదినము రెండుమూడు వేలజనము ఇంకను వచ్చుచునే ఉన్నారు. భూములకు ఇతరఆస్తులకు భంగము కలుగుటయే కాక, స్త్రీల మానమునకు అత్యంతము భంగము కలుగుటయే ఈ కాందిశీకుల సంఖ్య వృద్ధిగాంచుటకు ప్రధాన హేతు వని స్పష్టమగుచున్నది. మహమ్మదీయులు పాలించు రాజ్యములో మహమ్మదీయేతరులు గౌరవముగ జీవితము గడుపుట కష్టసాధ్యమని ఏర్పడినది. ఇట్టి దుర్భరజీవితమును గడుపుచుండు హిందువులు ఇంకను ౧౦౦ లక్షలు తూర్పుపాకిస్థానులో ఉన్నారు. వారికి రెండే మార్గములున్నవి. ఇష్టమున్నను లేకపోయినను అనాదిగ వా రవలంబించుచుండిన హిందూమతమును విసర్జించి మహమ్మదీయమతమును స్వీకరించుట ఒక మార్గము; లేక ఆ రాజ్యమును విడిచి పశ్చిమబెంగాలునకు పరుగెత్తివచ్చుట రెండవ మార్గము. కొందరు ఒకమార్గమును, మరికొందరు ఇంకొకమార్గమును అనుసరించుచున్నారు. కాని ఈరెండునుకూడ గౌరవ భంగకరములైనవి. మహాత్మాగాంధీగారు సూచించిన మూడవమార్గము— సత్యాగ్రహమార్గము—ఒక్కటియే అనుసరణీయము. అందరును ఈదినములలో మహాత్మా గాంధీగారి నామమును స్మరించువారే; అందరును వారి ఉపదేశములను కొనియాడువారే. కాని వాటిని అనుసరించువా రెవ్వరున్నారు! ౧౦౦ లక్షల సంఖ్యతో కూడిన తూర్పుపాకిస్థాన్ హిందువులు తమ మానములను కాపాడుకొనలేక పారిపోవుచుండుట కలియుగమున నీతికి ఎట్టి పతనము కలిగినదో సూచించుచున్నది.

దేశమందలి పరిస్థితులు క్లిష్టములగుచున్నవని అనుకొనుటకు మరికొన్ని దృష్టాంతములుకూడ ప్రస్తుతము కనుపించుచున్నవి. తూర్పుపంజాబులో హిందువులకు సిక్కులకు మధ్య ఏర్పడుచున్న భేదభావము ఈసందర్భమున గమనించదగి ఉన్నది. మతతత్వమును ఆధారముగ జేసికొని, ప్రజలలో లేనిపోని పిచ్చి ఉద్రేకమును కలిగించి పాకిస్థానమునకు దారి తీసిన జిన్నా వంటివారివలె సిక్కులలో కొందరు ప్రత్యేకసిక్కుస్థానము కొరకు దాని నిర్మాణమునకై ఆందోళన గావించుచున్నారు. హిందువులు వేరనియు, సిక్కులు వేరనియు, అల్పసంఖ్యాకులగు సిక్కులకు అధికసంఖ్యాకులగు హిందువులు అన్యాయము చేయుదురనియు, ఇట్టి ప్రమాదము తొలగుటకు ప్రత్యేకసిక్కుస్థానమే సాధనమనియు, దీనితోబాటు శాసనసభలందును, ఉద్యోగములందును వారికి కొన్నిస్థానములను కేటాయించ

నకె వనియు వారి నాయకులలో కొందరు ప్రచారము చేయుచున్నారు. సైన్యములో ప్రాధాన్యము వహించి యుండుటట్టియు, సరిహద్దురాష్ట్రము తూర్పుపంజాబులో నివాసము చేయుచుండుటట్టియు సిక్కులలో సంకుచితమగు ఇట్టికులతత్వము మొలకలెత్తి వృద్ధిగాంచుచుండుట బహుప్రమాదకరము. కులతత్వమును నిరసించువారని పేరుపెట్టుకొన్న కాంగ్రెసుసంస్థలో కూడ ఇట్టి తత్వము ప్రబలియున్నదని ఆరోపణలు వెలసియున్నవి. ఇట్టిసందర్భములో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమువారు వీలైనంత సిక్కుల సమస్యను పరిష్కరించుటలో యోచనచేయవలెను. కాంగ్రెసునుండి కులతత్వము నిర్మూలమైనగాని దేశ సంస్థలలోను, జనసామాన్యమందును అది నిర్మూలనము కాజాలదు.

భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణమును గురించి విచారించుటకై ఏర్పాటుగావింపబడిన ఉపసంఘము నవంబరు ఆఖరుకు నివేదికను సమర్పించు నని అందరు అనుకొనియుండిరి. కాని అది జరుగలేదు. బొంబాయి రాష్ట్రములో సాక్ష్యమిచ్చిన ప్రముఖులలో అనేకులు —ముఖ్యముగా జయకర్, పరంజపి, ఖేర్—వెంటనే భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములను నిర్మించవలసినట్లు చెప్పిరి. దీనిని ఆక్షేపించినవారి సంఖ్య బహుస్వల్పము. కాని ప్రభుత్వమును నడిపించుచుండు పండిట నెహ్రూ, సర్దార్ పటేల్ గార్లు ఎందుకో దీనికి విరోధులై ఉన్నారు. కేంద్రశాసనసభాధ్యక్షులగు మవలంకారు కూడ ఈనిర్మాణమునకు సుముఖులుగానే ఉన్నారు. కాంగ్రెసుఅధ్యక్షులగు పట్టాభి సీతారామయ్యగారుకూడ ఇది వెంటనే జరుగవలెనని ఈమధ్య ఉద్ఘాటించిరి. “జనవాక్యం తు కర్తవ్యం” అన్న సూత్రము ననుసరించి భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములను వెంటనే నిర్మించుటయగాక అని మనవి అంగీకరించవలెను. అవసరమగుచో దీనిని వాయిదా వేసినయెడల కాశ్మీర్ కాందిశీకులు సిక్కుల సమస్యలతోపాటు ఈ సమస్యకూడ ప్రబలరూపము ధరించి మరికొన్ని చిక్కులను కొనితెచ్చును. గోటితో త్రుంచివేయదగినదానికి గొడ్డలి ఉపయోగించవలసి వచ్చుట అగును. (1-12-48)

రంగురంగుల దీపాలు _ సూర్యకాంతి గొట్టాలు

మానవుడు ఆశించేవాటిలో సూర్యరశ్మి ఒకటి. రాత్రిగూడ సూర్యుడు ప్రకాశింపవలెననే కోరికే ఎక్కువెక్కువ వెలుతురు నివ్వగలిగిన దీపములు కనిపెట్టుటకు ప్రేరేపించినది. అనాదినుండి జంతువుల బారినుండి మానవుని సంరక్షించగలిగిన ఏకైక సాధనము అగ్ని. మానవుడు అగ్నికి తనకు దేవత్వము కలిగించునట్టిదిగా భావించి పూజించినాడు.

కాలక్రమేణ కాల్చబడిన పదార్థము వెలుతురు నిచ్చునని గ్రహించుటచేత క్రొవ్వొత్తులు, నూనెదీపములు, గ్యాస్ దీపములు వెలయింపబడినవి. వెలుతురు వస్తువు ఉష్ణోగ్రతనుబట్టి యుండును. నూనెదీపములలో వేడి మితము గాబట్టి వెలుతురు పల్చన. గ్యాస్ దీపములలో ఉష్ణ మధికముకాబట్టి కాంతి ఎక్కువ. విద్యుద్దీపములలోగూడ ఇదే సూత్రము. వీటిలో పూర్వము కర్బనకేసరములు (*filaments*) వాడెడివారు. ఇవి చాల పెళుసుగా, పసుపురంగువెలుతురు నిచ్చునవిగా నుండినవి. నేడు వాడుకలో నున్న దీపములు చాలవరకు టంగ్‌స్థకేసరములు (*Tungsten filament*) గలవే. ఈ లోహమును ౬౧౦౦°*F* వరకు వేడిచేసినను కరగిపోదు. ఈ ఉష్ణోగ్రతలో కర్బనము ఆవిరిగా నుండగలదు. కావుననే టంగ్‌స్థకేసరపు విద్యుద్దీపములు తెల్లని వెలుతురు నివ్వగలుగుచున్నవి.

కాని సూర్యకాంతికి సాటియయిన వెలుగు నిచ్చుటకు వస్తువుకు కావలసిన ఉష్ణోగ్రత పదివేల డిగ్రీలు! అదియుగాక ఎంత అధికమయిన ఉష్ణోగ్రత గల వస్తువయినను దాని శక్తిలో పదవపాలుమాత్రమే వెలుతురుగా నివ్వగలదు. మిగత అంతయు చుట్టుప్రక్కల నున్న గాలిని, పరిసరములను వేడిచేయుటలో వ్యర్థమైపోవుచున్నది. అందుకే శాస్త్రజ్ఞుని ఆదర్శము మిణుగురుపురుగు (*fire-fly*) యొక్క చల్లని వెలుగు (*Cold light*). ఈ వెలుతురు ఉష్ణవిహీనమైనది.

వెలుతురు స్వభావమునుగూర్చిన పరిశోధనలు దాని నొక విద్యుచ్ఛుంబక (*Electro-magnetic*) తరంగముల సమూహముగా నిర్ణయించినవి. పదార్థములోని ప్రతిపరమాణువు, అధికోష్ణమువలనగాని, విద్యుత్పరమాణువుల తాకిడివలనగాని కంపించినపుడు ఏదో ఒక రంగు, లేక రంగుల వెలుతురు నిచ్చును. పరమాణువు వీణవంటిది. వీణాతంత్రుల కంపనము వివిధ స్వరముల నిచ్చునట్లు పరమాణువులోని స్పందనములు వివిధవర్ణ (*colours*) ములుగా బయల్వెడలును. సెకనుకు నాల్గువందల ఏభైయేడు లక్షలకోట్లసార్లు (౪౫౭ *billions*) కంపించు తరంగము ఎఱుపురంగుగాను, ఆరువందల ఇరవైలక్షల కోట్ల (౬౨౦ *billions*) సార్లు కంపించు తరంగము నీలిరంగుగాను, ఏడువందల ఇరువదిలక్షలకోట్ల (౭౨౦ *billions*) సార్లు స్పందించు తరంగము అదృశ్యముగాను మనకంటికి తెలియుచున్నది. వెలుతురుకు, ఇతర విద్యుత్తరంగములకు భేదము వాటి అలపొడవు (*wave-length*) లోనే. వాటి అల లెంత వేగముతో, సెకను కెన్నిమార్లు కంపించుచుండినను, వెలుతురు, విద్యుత్తు విశ్వములో సెకనుకు ౧౮౬,౦౦౦ మైళ్లప్రకారము పయనించుచున్నవి. విద్యుత్తు వాయురూపములో నున్న పదార్థములోనికి ప్రవింపజేసినపుడు వెలుతురుగా మారుచున్నది.

శూన్యీకరింపబడిన (*evacuated*) గాజు గొట్టము ఇరువైపుల లోహపురేకులచే బంధింపబడి

యుండును. ఈ రేకులలోనికి జొప్పింపబడిన విద్యుద్వాహికలద్వారా అధికవోల్టేజి (voltage) గల విద్యుత్ప్రవాహ మంపబడును. అపుడు గొట్టము తెల్లని కాంతితో వెలుగుచున్నది. ఇట్టి దీపములే నేడు పట్టణములలో విరివిగా వాడబడుచున్నవి. వీటిని సూర్యకాంతిగొట్టము (sunlight tubes) అని పిలువ వచ్చును.

ఈ గొట్టములు మొదట ఒక వాయువుతోనో, ఆవిరితోనో నింపబడి, తర్వాత శూన్యీకరింపబడును. ప్రకృతిలో సంపూర్ణశూన్యము లేదు. ఎంతటి శూన్యములోకూడ కొన్ని లక్షల కోట్ల పరమాణువులు ఉండి తీరును. ఇవి విద్యుత్తుచే స్పందన మొందింపబడును. ఈసూర్యకాంతిగొట్టములలో సామాన్యముగా పాదరసపు ఆవిరి (mercury vapour), లేక అంగారామ్ల వాయువు (carbon dioxide) వాడబడును. ఈ గొట్టములనే వ్యాపారపు ప్రకటనలకొరకు వివిధాకారము లకు వంచవచ్చును. వీటిలో ఎఱ్ఱకాంతి లభించుటకు నియాన్ వాయువు, నీలివెలుగు నిచ్చుటకు అర్గనము (Argon) మొదలయిన వాయువులతో కలిసిన పాదరసపుఆవిరి వాడబడును. గొట్టము యురేనియమ్ లోహము కలిసిన గాజుచే చేయబడియున్న నీలివెలుగు కుబదులు మరకతదీప్తి లభించును.

రంగుదీపముల గొట్టములలోకూడ ఇవే వాయువులు వాడబడును. రంగుగాజుగొట్టములలో నియానువాయువు నందు విద్యుత్స్రావము (electric discharge) కలి గించుటవలన ఎఱుపులో నన్నిఛాయలు కల్పింప వచ్చును. పాదరసపు ఆవిరితో లేతపసిమిపచ్చనుండి చిక్కని నీలవర్ణమువరకు, హీలియమువాయువుతో అన్నిరకముల పసిమివన్నెలు, వెలుతురు పొంద వచ్చును. రంగుగాజు వాడుటేగాక రంగుదీపములందు స్ఫురకాంతి (fluorescence) నొందే పదార్థములను పూయుటయు కలదు. కొన్ని పదార్థములు వాటిపై అదృశ్యకిరణములు, అతినీలలోహితకిరణములు మొద లయినవి పడినపుడు కొన్ని రంగుల కాంతితో ప్రకా శించును. ఈకాంతికి స్ఫురకాంతి (Fluorescence) అని పేరు. నియాన్ దీపములలో గాజు కాల్షియం టంగ్స్టేట్పుచే పూత పూయబడియున్న దానినీలపు రంగు వెలుతురునన్ను, యశదసైలికేటు (Zinc silicate) చేత బంగారువెలుగున్ను లభించును. ఇక పాదరసపు ఆవిరిదీపములలో యశదసైలికేటువలన మరకతదీప్తి (green light), యశదవిరుత (Beryllium) సైలికేటు వలన వైడూర్యముల కాంతులు, కాడ్మి (Cadmium) సైలికేటువలన రక్తారుణవర్ణము, మగ్నిశటిక (Magnesium and Calcium) టంగ్స్టేటులవలన నీలి వెలుగులు లభించుచున్నవి.

పాదరసపు దీపములు సామాన్యపు టంగ్ స్టెన్ కేసరపు విద్యుద్దీపములకంటె నాల్గురెట్లధికపు కాంతి నివ్వగలవు. పదునైదువందల గంటలు వెలుగ గలవు. వీటిలోను ఏబదినుండి నాల్గువందలవరకు వాట్ పవర్ (watt-power) గల దీపములు చేయబడు చున్నవి. నాల్గువందల వాట్పవరుగల దీపము శంకు ఆకారము కలిగియుండును. గాజుతో చేయబడిన శంకువునందు ఒక గట్టిగాజు (Hard glass) గొట్ట ముండును. దీని కిరుప్రక్కల విద్యుద్వాహికలు బిగింప బడియుండును. గొట్టమునకు, శంకువునకు గల మధ్యప్రదే శము ఉష్ణనిరోధకముగా నుండుటకొరకు వాయుహీన ముగా చేయబడియుండును. ఈ దీపము ఇతరవిద్యుద్దీప ములవలెనే అతిభద్రముగా సీలుచేయబడియుండును.

ఈ దీపములో విద్యుద్వాహికగా టంగస్టను లోహపు తీగచుట్ట వాడబడును. ఈ తీగచుట్టలో బేరియముసైలికేటు ఉంచబడియుండును. విద్యుత్ప్రవాహ వేగము తగ్గించుటకు ఒక విద్యుద్వాహికతో విద్యు న్నిరోధకపు పెట్టె (electrical resistance box) ద్వారా కలుపబడిన మరొక ఉపవిద్యుద్వాహిక (auxiliary electrobe) అతికించబడియుండును.

స్విచ్ వేయగానే దీపములోనికి విద్యు త్ప్రవాహము ప్రవేశించి మొదట గాజుగొట్టమును వేడిచేయును. ఆవేడికి లోని పాదరసము ఆవిరి యగును. వాయురూపములో నున్న పాదరసపు లెక్కకు పరమాణువులు విద్యుత్స్రావము (Electric Discharge) వలన కంపించి వెలుతురును వెదజల్లు చున్నది.

ఈ వెలుతురు సామాన్యముగా పసుపు, ఆకు పచ్చవన్నెలు గలది. వీటికి నీలి, ఎఱుపురంగుల వెలుతురు చేరినపుడు సూర్యరశ్మికి పోల్చదగిన కాంతి లభించును. అందుకొరకు ఈ దీపములలో పాదరసపు ఆవిరికి తోడుగా ఆర్గన (Argon) వాయువు, యశద (Zinc), కాడ్మ (Cadmium) లోహముల ఆవిరులు, లేక వాటి గంధకిదములు ఉపయోగింపబడును.

ఈ దీపములకు సూర్యరశ్మిని పోలిన వెలుతురు నిచ్చు గుణమేగాక, సూర్యునినుండియే మనకు లభించు అతినీలలోహితకిరణములను గూడ ఇవ్వజాలినగుణమున్నది. ఈ అతినీలలోహితకిరణములు వైద్యములోను, పరిశ్రమలలోను చాల ముఖ్యమైనవి. పాదరసపు దీపము నల్లగాజుతో చేయబడినపుడు దానినుండి ఈ అతినీలలోహితకిరణములే లభించును. ఈ నల్లదీపము (black lamp) ను వస్త్రములపై నూనెమరకలు, చారలు తెలిసికొనుటకు, పరిశ్రమలలో రబ్బరు, కాగితము మొదలయినవాటి పరిశీలనకు, నేయి మొదలయిన ఆహారద్రవ్యముల శుద్ధతను పరీక్షించుటకు విశేషముగా వాడుచున్నారు. ఈదీపముక్రింద మంచి, సరిక్రొత్త కోడిగ్రుడ్లు ఎఱ్ఱగాను, చెడినవి నస్యపు (snuff) వన్నెతోను నగుపించును. ఇట్లే అసలు వెన్న (pure butter) బంగారువన్నెతోను, కృత్రిమపు వెన్న ఎఱ్ఱగాను తెలియును.

నాటకరంగములలో ప్లవకాంతి నొందే రంగు పదార్థముల (Dyes) లో నద్దబడిన దుస్తులను నటులు ధరించినపుడు ఈ నల్లదీపములు వారిపై కేంద్రీకరించుటవలన రంగస్థలమున మనోహర వర్ణదృశ్యములచే ప్రేక్షకుల నానందింపజేయవచ్చును.

పాదరసపు దీపములకంటె సోడియదీపము లెక్కువ కాలము మనగలవు. ఇవి ఇరవైరెండువందల గంటలు వెలుగును. వీటిని రోడ్డులాంతర్లుగాను, సర్చిలైట్లుగాను పెద్దపట్టణములలో వాడెదరు. కర్మాగారములలోను, ఫొటోగ్రఫీలోను, ఫ్లడ్ లైటింగ్ (Flood-lighting) ఫీల్డ్ములలోను ఉపయోగింపబడుచున్నవి.

సోడియలోహపు ఆవిరి సామాన్యపు గాజును తినివేయు స్వభావము గలిగియుండుటచేత ౩౦౦ C వేడి భరింపగల ప్రత్యేకమయిన గాజు వాడబడును. ఈ గాజులో నూటికి ఏబది పాళ్లు తెల్లఇసుక, పదిపదిపాళ్లు యశదకాడ్మిఆమ్లజనిదములు, ఇరువదిపాళ్లు అల్యూమినామ్లజనిదము, పదిపాళ్లు బోరికాక్సైడుండును. ఈ గాజుతో ఒక 'U' అక్షరపు ఆకారము గల గొట్టము చేయబడును. ఈ గొట్టములో గాలియంతయు తీసివేసి కొంత సోడియపు ఆవిరి, నియాన్ వాయువు ప్రవేశ పెట్టెదరు. గొట్టపు రెండుకొనలు బేరియమాక్సైడుపూత గల విద్యుద్వాహికలచే బంధింపబడియుండును. ఈ గొట్టము వాయువిహీనముగా చేయబడిన మరొక పొడుగాటి గాజుబల్బులో పాదరసపు దీపములోవలెనే బంధింపబడియుండును.

సోడియదీపములు నాల్గురకములుగా తయారు చేయబడును. అవి ౫౦, ౮౫, ౧౦౦, మరియు ౧౫౦ వాట్ల పవరు గలవి. ఇవి ౧౫౦, ౨౦౦, ౩౦౦ మరియు ౫౦౦ వాట్ల పవరున్న సామాన్యవిద్యుద్దీపములకు సాటియగును.

పై సూర్యకాంతిగొట్టాలకు, పాదరసపుసోడియపుదీపములకు విద్యుత్స్రావదీపము (Electric Discharge Lamps)లని గూడ నామాంతరము. ఇవి సామాన్యవిద్యుద్దీపముల ఆకారములోను, గొట్టములవలెను కావలసినట్లు తయారుచేయబడుచున్నవి. వీటిలో చాలవరకు విద్యుచ్ఛక్తి వెలుతురుగా మారుచున్నది. వీటిలోకూడ కొంతవరకు శక్తి వేడిగా వ్యర్థమగుచున్నది. కాని వెలుతురు దాదాపు సూర్యరశ్మికి సాటియయినది లభించుచున్నది. నేటికిని వేడిలేని వెలుతురు నుత్పన్నముగావించు విధానము కనిపెట్టగలిగినవానికొరకై కీర్తికాంత వేచియున్నది.

"రాము"

పురుషసూక్తము

శ్రీ నిర్వికల్పానందస్వామి

[పురుష, హిరణ్యగర్భ, నాసదీయసూక్తాల్ని ఋగ్వేదంలోని త్రిరత్నాలని చెప్ప వచ్చు. మూలానికిది ధారాళమైన యథాతథానువాదం. సాయనభాష్యం ఆలంబనం.]

౧

పరమపురుషుండు విలసిల్లు పాదశీర్ష
నయనసాహస్రుడై భువనతతి నిండి,
మరియు తా దశాంగుళపరిమాణమైన
మూర్ధ్వమునఁగూడ మహిమతో నొప్పుచుండు.

౨

కాలవాహిని బోఁడు జగత్తులెల్ల
అమృతపతియును పురుషుఁడే యగును వరయ;
అన్నమాయకనిజరూపసహాయకలన
జీవభోగార్థమై సృష్టిఁజేసె విభుఁడు.

౩

విశ్వమెల్లను మహిమయై వైభవంబు
దీనికంటె ఘనుఁడతండు; త్రిభువనతతి
పాదమాత్రంబె యగు; మూఁడు పదములు దివి
వెలుఁగు దివ్యామృతస్థితి వీడకుండ.

౪

చరణములు మూఁడు నూర్ధ్వదేశమున నుండ
మరలమరల చతుర్థంబు మాయయందు
తగులుకొనుచుండ పురుషుండు తా స్థిరచర
కర్త్రియగుచు విశ్వభువనవ్యాప్తి నందె.

౫

పరమపురుషుడే బ్రహ్మాండభాండకర్త
గాఁగ విరాట్పురుషుడు ప్రకాశమందె;
అతడు సర్వజీవోపజీవతను బడయ
ఉర్వి జీవకోటిసహిత మయ్యెనిల్లె.

౬

హవ్యమయ్యె విరాట్టు దేవాళి యజ్ఞ
మాచరించువేళ; వసంత మాజ్యమగుచు
గ్రీష్మము, సమిత్తగుచు శరదృతువు ముఖ్య
హవ్య మగుచును నింపుగా నమరె నపుడు.

౭

అగ్రజన్ముడైన విరాట్టు యజ్ఞపశువు
గాఁగ, ఋషులును దేవాళి గలసి సృష్టి
నిపుణులగుటఁజేసి యథార్థ్య రీతి సంస్క
రించి, మానసయజ్ఞంబు ప్రేల్చిరంత.

౮

అవతరిల్లె సర్వాత్మకుండైన పురుషు
నాహుతి కొసఁగ, భోగ్యపదార్థరాశి;
గ్రామ్యవన్యపశువులును గల్గె, అంత
దీక్షదేవత వానికి రక్షగాఁగ.

౯

అవతరిల్లె సర్వాత్మకుండైన పురుషు
నాహుతి కొసఁగ, ఋక్సామమంత్రలోన
సకలఛందస్సులును గల్గె చక్కఁగాను
గద్యమయయజుర్వేదంబు గాంచె రూపు.

౧౦

అవతరిల్లె సర్వాత్మకుండైన పురుషు
నాహుతి కొసఁగ, వెంటనే యశ్వజాతి;
జంతుజాత మంత యపుడు జన్మనందె
ఆవులును ఛాగమేషంబు లపుడు పుట్టె.

౧౧

దేవత లల విరాట్టు సృష్టిఁ జేసి
ఎన్ని రీతులంగను వికల్పించినారో ?
ఈ పురుషవర్యునకు ముఖం బేమి తలప
మరి బాహుపదద్వయం బొప్పె నెటుల ?

౧౨

బ్రాహ్మణుం డయ్యె వానికి వదన మరయ,
బాహువులుగా నమరె రాజ్యపాలకుండు,
వైశ్యుఁ డూరుద్వయం బాయె, పాదములుగ
శూద్రుఁ డొప్పారె—నప్పురుషునకుఁ దలప.

౧౩

చంద్రుఁ డుత్పత్తిఁ గాంచె మానసంబులోన,
సూర్యుఁ డుదయించె వాని చక్షువులనుండి
ముఖమున మఘవుఁ డగ్నియును మూర్తిఁ బొంద,
ప్రాణమున జన్మమందెను వాయు వపుడు.

౧౪

అంతరిక్షంబు ధన్యత నందె నాభి
కతన; శీర్షమున ద్యులోకంబు గలిగె,
ధరణి యుద్భవము గాంచె పాదములనుండి,
కర్ణములనుండి కల్గె దిక్తతులు; నంత—

౧౫

ఆ మనోమయయజ్ఞమధ్యమున యూప
బద్ధమాయె నీపూరుషపశువు; సప్త
ఛందములు పరిధులుగాఁగ సమిధ లమరె
చక్కఁగ నిరువదియు నైన నొక్కటగుచు.

౧౬

స్వర్గము లభించు నీ ట్లుపాసన నొనర్ప—
దేవతాగణం బటుల నా దేవదేవు
పూజసల్పగ స్వర్గంబు బొందఁజాలె ;
వేదధర్మంబు మహిలోన విదిత మయ్యె

కలగూరగంప

మాట - మౌనం

ఆధునిక జీవితంలో, నిత్యవ్యవహారంలో 'మాట-మౌనం' అనేవి కేవలం విశిష్టస్థానాన్నాక్రమించుకున్నాయి. 'మాట' వరుసకు, 'మాట' వెండయితే, 'మౌనం' బంగారమన్న 'మాట'.

'మాట'కు సహాయాల్లో 'మాట' సహాయం బహు దొడ్డది. బాగా దున్ని విత్తిన భూమి పదున్లో కురిసిన వర్షం ఎలా సస్యశ్యామలం చేస్తుందో, సమయం చూసి చేసిన 'మాట'సహాయంకూడా అలాగే వ్యక్తిపురోభివృద్ధికి తోడ్పడుతుంది. ఒక్కోమాటకే ప్రాణాంతకం ఔతుంది. అందుకే చెప్పుడు 'మాట'లు వినగూడదంటారు పెద్దలు. మరి పెద్దల 'మాట' చద్దిమూట గదండీ.

నలుగుర్లో 'మాట' లాడ్డం నేర్చుకోవాలి. కట్టె విరిచినట్లు 'మాట' లాడితే పొట్ట గడవదు. ఒక్కొక్క 'మాట' పడ రీకాలంలో. ఆకర్ణాంతం సంధించి విడిచిన బాణాన్నైనా వుపసంహరించొచ్చుకానీ నోరుజారి అనేసిన 'మాట' వెనక్కు తీసుకోలేం. అందుకే ఒక్కొక్కప్పుడెంత మిత్రులైనా బొత్తిగా 'మాట' లేకుండా పోయి, ఒకడు 'మాట'లు మిగుల్తే, యింకోడు 'మాట' త్రివ్వగా రానీ అనేంతవరకూ వస్తారు.

పోరాని చోట్లకు పోతే రారాని 'మాట' రావడమే కాకుండా, నలుగురూ నాలుగు 'మాట' లంటారు. అలాగు రలో 'మాట' అనడం పరిపాటి. ఇంతకూ ఒక్కర్తో ఒక్క 'మాట' ఎందుకు పడాలి మరి! అందుకే ''మాట మంచి-ఊరు మంచి' అంటారు.

'మాట' తేనె-మనసు విషం కొందరికి. మరి కొందరికి 'మాటలు' కోటలు దాటుతాయి, కాలు గడప దాటదు. ''మాటలు' తేటలు మాయింట్లో; మాపటి భోజనం మీయింట్లో' అనే వాండ్లు మరీ బుద్ధిమంతులు. మునుపు నోటి'మాట'తోనే సమస్తం జరిగేది. ఇప్పుడో ప్రోనోటి 'మాట'లక్కూడా గడ్డిపోచంత విలువా లేదు. ఒక్క 'మాట'లో చెప్పాలంటే, 'మాట' చెప్పడం సులభం; 'మాట' నిలబెట్టుకోడం కష్టం. ఆడిన 'మాట' కోసం హరిశ్చంద్రుడు అయిన 'మాటా', కాని 'మాటా' పడి, అష్టకష్టాలూ పడి. కడకయితే నేం, అన్న 'మాట' నెగ్గించుకున్నాడు.

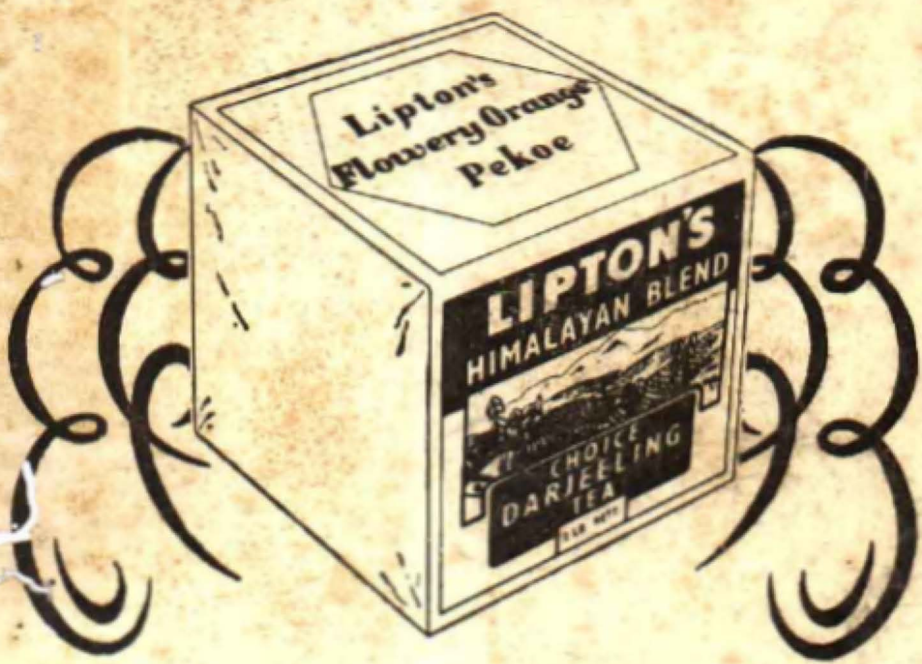
పసిపిల్లల 'అక్క, అత్త, అమ్మ' అనే వచ్చీరాని 'మాట'లు ముద్దులుగురుస్తాయి. ప్రియునికి ప్రేయసి 'మాటలు' అమృతోపమానాలు.

ఇంక 'మౌనం'. 'మాట' ఎలా ఇహతారకమో మౌనం అలా పరకీయం. ఏకాగ్రచిత్తం, అకుంఠిత తపోదీక్షా, అచంచలమనోద్రఢిమా కలిగి, 'మాట'లాడితే ముత్యాలు రాల్తాయేమో అన్నట్లు పలుకే బంగారంగా 'మౌనులు' మోక్షం పొందుతారు. ఇంతకూ 'మౌనం' సర్వార్థసాధనం.

'మౌనం' అర్ధాంగీకారం అన్నారు పెద్దలు. 'మౌనం' సమ్మతిలక్షణం అనేశారింకా పెద్దలు.

ఇంతకూ 'మాటకు మాట తెగులు, నీటికి నాచు తెగులు.' అదీ కాకుండా 'మౌనేన కలహం నాస్తి.' 'మాటలు' చాలిద్దాం. 'మౌనం' వహిద్దాం.

జి. సి. వి. రమణారావు.

Lipton's
Flowery Orange
Pekoe
LIPTON'S
HIMALAYAN BLEND
CHOICE
DARJEELING
TEA